

שאלות ותשובות

מה אשיב

רשימות לזכרון מתשובות שהושבו בכתב ובע"פ
בני פירקי ד"בית דין ירושלים"

חלק יב

יו"ל ערב י"א בניסן

"אין לאיש גאל להשיב" לפ"ק (תשפ"ג)

לע"נ אחי הבחור החשוב והעדיק חיים מרדכי בן אברהם דוב הלוי זללה"ה

שאלות ותשובות

מה אשיב

בארבעה חלקי שולחן ערוך

רט"ו תשובות שנרשמו לזכרון ולעיון חוזר
על שאלות שהזדמנו מסוף אלול התשפ"ב עד אדר התשפ"ג
והושבו "בין הפרקים" ב"בית דין ירושלים"

חלק יב

נכתבו בס"ד ע"י יהושע הלוי לויין
בלאמור"א רבי אברהם דוב זללה"ה
אב"ד

רשימת המאספים הקודמים:

- הרהורי תשובה** – תשובות כמנין קמא. חלק א – תשע"ד
- משיב הרוח** – תשובות עד כמנין שני. חלק ב – תשע"ה
- משיב חכמים** – קכ"ה תשובות בהלכה. חלק ג – תשע"ו
- והרבה להשיב** – רפ"ח תשובות כמנין רביע"א. חלק ד – תשע"ז
- משובה ניצחת** – ע"ש הכתוב בירמיה. ר"נ תשובות. חלק ה – תשע"ט
- והשיב לב** – ע"ש הכתוב במלאכי. ל"ב תשובות בהלכה. חלק ו – תשפ"א
- אם תשיב** – ע"ש הכתוב בישעיה. מ"א תשובות בהלכה. חלק ז – תשפ"א
- השיבו וחיו** – עשה"כ ביחזקאל, ל' תשובות כמנין וחי"ו. חלק ח – תשפ"א
- מלא משאלות** – ע"א תשובות בהלכה כמנין מל"א. חלק ט – תשפ"א
- שואלים זה לזה** – קס"ח תשובות בהלכה. חלק י – תשפ"ב
- משיב נפש** – רכ"ה תשובות. חלק יא – תשפ"ב

כתובות

להערות

ולשאלות:

- beithdin@gmail.com
- 6261131@gmail.com
- רחוב מחניים 6 ירושלים
- רחוב הרי"ט אלגאזי 26 זכרון משה ירושלים
- רחוב בעל שם טוב 28 בני ברק

חלק ז"ה מוקדש
למלאת ט' שנים
להסתלקותו לגנזי מרום
של אחי הצדיק ובעל היסורים
הבה"ח חיים מרדכי הלוי
זכרונו לברכה לחיי העולם הבא
לא עזב את לימוד התורה ועבודת התפילה
בהתמסרות כל הכוחות ובלהט
אף לא לזמן מועט
בתוך כל חוליו ומכאוביו
ואדרבה, מהם שאב חיזוק וגבורה לעמוד בקשיים
בלט וניכר בעיקר בהודאתו והכרתו בטוב לכל אדם על כל דבר קל
בנקיות פיו עיניו ומחשבתו במידה נדירה
ויהיו ידיו אמונה עד בוא השמש
תנצב"ה

במקום הקדמה

מה אשיב לה', על החסד הגדול שהקונטרסים הקודמים של התשובות עולים על שולחן מלכים לרצון. ובדחיפתם ובקשתם יו"ל חלק זה, לעיון חוזר להגדיל תורה ולהאדירה, להוסיף שינון, ולמזכרת. (חלק מהמופיע להלן טרם עובד עובר לכתיבתו כאשר היו בשעת לחץ).

לבקשת המעיינים התוספו בחלק זה תוכן בתחילתו ומפתח בסופו.

כללים וסייגים נוספים למענה לתשובות בחלק חו"מ מעין אלו הובהרו כבר כמ"פ בהקדמות לחלקים הקודמים. שליחותא דקמאי עבידנא בתשובות, בהוראת אמור"א זללה"ה ובהורמנא של זקני הדיינים שליט"א, רק בחלקי ההלכה שהיה לקמאי עצמם רשות לענות, ולא בממונות לצד אחד.

דיני תורה שנערכו במותב תלתא בע"ה, נימוקיהם יופיעו כרגיל בנפרד בספרי פד"ר אי"ה. ולהלן הוכנסו רק אלו שלא היו באופן של ד"ת, אלא בשאלות הצדדים בטל' ובכתב לקיים גדול השלום שמבואר בב"י בריש חו"מ שהוא העמוד שהמשפט עומד עליו, ואולי גם בשו"ת כעין זה נחשב מעין שותף במע"ב.

והנה רוב התפוצה של השו"ת הנוכחי היא באופן שלא בדפוס. אולם אין זה בשביל "קיום העולם" למעט בשימוש בנייר ולהפחית בזבוז עצים וכו', דברים שחכמי האומות משדלים אליהם והאמת איתם, חכמה בגויים תאמין. כי לגבי כתיבת דברי תורה, אשר תכלית בריאת העצים והחמצן והעולם כולו בשביל התורה ובשביל ישראל, זהו תיקון העולם כולו שיעקרו יערות ויודפסו עליהם ד"ת חכמת השי"ת שיוכלו לעיין בהם.

גויל אילו רקיעי קני כל חורשתא לא סיפק פרישותא. לא במשל ומליצה אלא במציאות ממש. כך היחס לתורה תמה, הנדרשת בע' פנים ואלו ואלו דא"ח, וכך גם אפילו לכל חידוש קל והערה נכונה או סיכום ענין נקודתי בתורה, מעין אלו אשר קובצנו נכלל בהם. שכל חללי עלמא לא ישוו בה. רק שאנו משתמשים בכל כלי להפיץ ד"ת גם בלי הדפסה ממש, וקונטרס זה נשלח בעיקר ע"י דוא"ל מפני חוסר האמצעים להוצאות הדפסה ומחמת ריחוק מקומות המקבלים.

בהתאם לאמור בראש החוברות הקודמות

הנני להביא עוד מכתבי רבנים

שיעמדו כעין הסכמה או במקום הסכמה

[כבר התבאר כמ"פ בהקדמות שאין כאן דבר הראוי להסכמה, ואין המובא בשו"ת אלו אלא רק כהפניות לעיון במקורות המוסכמות]

Rabbi Yehudah Aryeh Halevi Dunner
Rav, "Divrei Shir" Zeirei Agudas Israel
37 Ha'ednor Miger Street, Bnei Brak 51527, Israel.
Tel: 03-6181981

הרב יהודה אריה הלוי דננר
רב כיהמ"ס צאנז ודברי שיר
רח' האדנור מ"ג, בני ברק 51527
טל' 03-6181981

בס"ק

כה נספח, וי יאלן קמחנה, בני ברק, צמח, וצמח

הנני באה להאמין, לקבלת קולטנים
למנוח לא באופן
בהיותו, הרבה קינים קולטנים באופן
חבירו, אלה קולטנים אף בהקשר ונכנס
באלון קס, אלא אי יתנו יתרון, קולטנים
באה מולת אפלט, מתקן לזמן ארבעים, אלו
בקטן בין אדם לחבירו אפלט יתנו הנימוק
אם מכפול, מתקן מתקן אדם אדם
הרב יתלץ סגל ז"ל, אפלט, מתלמי אברת
מתלמי מתקן איל, אפלט, מתקן אברת
מתקן מתקן אפלט, מתקן אברת
בגדוד רב, יתנו אפלט

אברהם אבי הכהן

רב "קהל חסידים" שיכון ה'
דומ"צ ור"מ בעיה"ק בני ברק

בס"ד טבת תשע"ב

הריני לבא בשבח המגיע לכתבים, קונטרס

שכתב ומ"ל ידיד בן ידיד, הרה"ג ר'

יהושע לזין שליט"א, מחשובי הלומדים פעיה"ק בני ברק.

הספר מלא מזן אל זן בלקוטי הלכות מכל הענינים הנוגעים לנושאים
אלו, תוך ציון המקורות בדקדוק היטב, כיד ד' הטובה על המחבר
שליט"א.

ואחר שעברתי על כל הקונטרס והוטב בעיני, ואף העדתי באיזהו
מקומן, לא אמנע טוב מבעליו, ואף ידי תיכון עמו, לצפות בלוח"ח
להופעת הקונטרס לאור עולם.

כ"ד המברכו שיזכה להפיץ ממעינותיו הברוכים לזכות את הרבים

אברהם אבי הכהן
דומ"צ ור"מ בעיה"ק בני ברק

תוכן ענינים שו"ת יב

(לפי מס' התשובה)

לקבל צדקה מגויים, 1703	היתר לצו ירושה בערכאות, 1681
פאה שאברה לשומרת, 1704	אפוסטרופסות על הורים זקנים, 1682
תיקוף חופשי חודשי, 1705	עביד איניש דינא לנפשיה נגד שכן שמזיק, 1683
ביטול כרטיס טיסה לאומן, 1706	שד"ר שגובה 80% שכ"ט, 1684
שכירות בונה יח"ד לשכנה, 1707	שאחד"א בכהונה, 1685
לוזה אם יכול להיות שליח לפרוזבול, 1708	ריבית קצוצה לפרוע לאחר, 1686
פרוזבול לחובות סוכנים בסוף ער"ה, 1709	טעות בפרעון לתלות במתנה, 1687
התנאה לדחות פרעון במקום פרוזבול, 1710	גרמא בשבת בבית חולים, 1688
הקנאת אג"ק לבי"ד בפרוזבול ע"י שליח, 1711	קוטרא בארובה שקדמה למגורים, 1689
זיכוי פרוזבול, 1712	חיוב משכיר בנקיון מבניה, 1690
השבה להורים למי שקיבל מקטן, 1713	וואטצאפ לשוכר אם נחשב לקנין מחייב, 1691
פרוזבול על הפקדה בבנק בער"ה, 1714	היזק נפשי אם הוא בר תביעה, 1692
להזמין אביו לעשות קידוש כשבחזור יחלל שבת, 1715	מזוזה בבית חדש, 1693
צדדי היתר לאשה שבעלה צמת, 1716	קבלת תענית ביא"צ, 1694
מקום הדיון נגד משכיר לשעבר המחזיק צ"ק פקדון, 1717	פרוזבול על חסכון ביטו"ל לילדים, 1695
אחר הנתבע בעיר של התובע, 1718	גדר בעלות תוס' הפקדה לילד, 1696
ירושת בת, 1719	בענין הנ"ל ומלוה ל"י שנים, 1697
צ"ק של מוריש וטרם נפרע אם המקבל מוחזק, 1720	פרוזבול לאשה ע"י בעלה, 1698
בית נטוש שבעליו ידועים בחו"ל, 1721	נוסח ירושלים בפרוזבול, 1699
	ללוות מכסף שמופקד אצלו, 1700
	לזייף מכתב רופא לצורך תקציבים, 1701
	בירור כשרות גיור, 1702

היזק שנגרם ע"י מסירה לערכאות,	אחד הבנים שהפקיר ספרי הירושה,
1746	1722
לשלם חוב נסיעות ברב קו, 1747	בנה אצל זו"צ אם יכול לתובעם, 1723
דו"ד בין משכיר ושוכר דירה, 1748	חוזר ממוקח אחרי סיכום מחיר, 1724
ברכת פצפוצי אורז, 1749	נתבעים שרוצים לשלן חובם לפני יו"כ,
מציאת שוכר בבית, 1750	1725
פיאנית שמתחמקת מד"ת, 1751	יציאה מארץ ישראל, 1726
שוכר נכס שאין עליו רישום בעליו,	בלורית מצד הלכה, 1727
1752	ברכת מלוואת, 1728
בירור יהדות לצורך מילת תינוק, 1753	להזמין בחוה"מ לבר מצוה, 1729
קנס איחור תשלום מקח, 1754	הקנאה למי שהחפץ בידיו שלא בפניו,
מעשר כספים מירושה, 1755	1730
אפיה אחר אפיה כמאב"ד, 1756	הבטחה על ביצוע מסויים בלי קנין,
הקפאה בשבת, 1757	1731
כלי של פועל שלא בא לעבוד, 1758	חזרה מבורר לפני שפסק, 1732
דמי ועד בית לדייר שנפטר, 1759	תלישת שערות בחוה"מ, 1733
פיצוי על עגמ"נ בבניית שכן, 1760	בונה מעל סוכת התחתון, 1734
חזת"ש לשני שותפים יחד, 1761	שבר סמרטפון של אורחו, 1735
מאכל שהיה בבית עלמין, 1762	השאיר סוכה על רלסים בכמה הוי
גרביים לתפילה, 1763	חזקה, 1736
רשות אלמנה לחלק פריטים מהירושה,	פקדון שלא ידוע ממי הוא, 1737
1764	בעלות אויר מעל חצר משותפת, 1738
סוכן ביטוח שהתרשל, 1765	שם עמנואל בגט, 1739
פיצוי צרכניה על משלוח שהתקלקל,	שם רות סיגל בגט, 1740
1766	זמן תשלום בעל לסופר הגט, 1741
תשלומי איטום הבנין כשנמכרה דירה,	להסתכל בחמה כשלוקה, 1742
1767	הזיק מראה שבורה של רכב, 1743
טעם בצל בכלי שאינו ב"י, 1768	קטנים שקטפו אתרוגים, 1744
מצא חלב בצרכניה, 1769	לגבות שכר כיבוד אב ואם, 1745

שטרך בידי בכ"י, 1796	סתומה בבנין משותף, 1770
קיצבת ביטול של קטינה, 1797	מזגן שהתקלקל בדירה שכורה, 1771
מסרב להופיע בפני בורר אחר קנין, 1798	מתווך שתיווך דירה שיועדה לא לתיווך, 1772
נזילה ליחיד תחת מדרגות, 1799.	התרת נדרים לבחור מבוגר, 1773
שאחד"א דבעל שאשתו אסורה, 1800	דמי ועד בית מיותרים שנגבו, 1774
חלוקת עלות בניית מעלית חיצונית, 1801	חוב הדפסה מיותרת, 1775
התחייבות שותף בלי קנין, 1802	טעות במדידת קבלן שיפוצים, 1776
פעולה רפואית להאריך ימי שכיב מרע, 1803	בית עלמין בלילה, 1777
בקשת כסף נוסף מקליינטים ל"הוצאות", 1804	נגיעה בפאת הראש, 1778
דייר בדמ"פ לגבי הוצ' זיפות, 1805	מלצרים שלא עבדו כמו שצריך, 1779
דו"ח מנהל ת"ת על הוצאות, 1806	לפטר עובדת כדי לשהות ליד חולה, 1780
תפיסת ירושה מחיים, 1807,	כינוי שם בעבודה, 1781
למנוע מבעל לזכות בפירות נכס אשתו, 1808	שליח שטעה בתיקוף רב קו, 1782
קדימה בהשכרת יח"ד, 1809	מחאה נגד חזקת חלונות על גג, 1783
מנהג נרות יו"כ בביכ"נ, 1810	הלנת מת בירושלים, 1784
חוב הקדש שנדחה אם נמחל, 1811	קדיש למי שאין לו בנים, 1785
ביכ"נ שמוציא מרשותו ספר אם בבעלות המקדיש, 1812	שם אורן אהרן בגט, 1786
סמכות עמותה שנסגרה חוקית, 1813	שם ריקי בגט ועוד שמות, 1787
פינוי בינוי בחו"מ, 1814	חלוקה מהשותפין בניקוז, 1788
ספרי חסידות בביכ"נ פרושים, 1815	חזקה לסוכה במרפסת, 1789
העלאת שכירות, 1816	חיובי בעלי דירות שפוצלו, 1790
פירוש פסק ב"ד, 1817	גביה לועד בית מתי משוכר ומתי ממשכיר, 1791
חלוקה לתשלומים, 1818	להיות עד בחופה לא רשמית, 1792
גדר מחזיק במצוה, 1819	ריבית בחוזה בתשלומים, 1793
	השכרת יחיד לגוים, 1794
	חיוב לתיווך כשלא תיווך, 1795

קנה חפץ מיותר מקופת הקדש, 1820	וידוי לחולה, 1847
עיכוב שכר נגד נזק, 1821	דם בביצים בתערובת, 1848
דו"ד בין הקדשות, 1822	טבילת מלקחיים להגשה, 1849
מוביל שהקפיץ שכרו באמצע, 1823	צליית כבדים, 1850
גנב ואינו יודע ממי, 1824	מוזזה בדירה שכורה, 1851
עובדת עיריה במסגרת ב"ס, 1825	העתקת מידע, 1852
איך לבקש סליחת בת, 1826	בשר שנתעלם מן העין, 1853
עודף הנמצא בקופת מכירה, 1827	תביעת ביטוח מערכאות, 1854
זייפן כסף שחוזר בתשובה, 1828	מעשר כספים, 1855
חזרה בתשובה מגניבה, 1829	הבטחת מתנה, 1856
בענין הנ"ל, 1830	השבת גזל תחבורה ציבורית, 1857
ריבית דהקדמת תור למלווה, 1831	גזל אוכל ממלון, 1858
ויכוח בין יורשיו ליורשיה, 1832	בוררות אצל דיין יחיד בכתב, 1859
זכויות סיוע עובד מביטו"ל, 1833	ירושה בעמותה של מוסד, 1860
שכר טכנאי מצלמה, 1834	השבת אבידה בביכ"נ שהתנו שיופקר, 1861
שיפועים לא תקינים בהרחבת בניה, 1835	מעשרות לאברך עני, 1862
אונאה בחברת תביעות מביטו"ל, 1836	השקעה באפליקציה, 1863
זיוף מסמך ששולם עליו, 1837	שמאות מחסנים, 1864
שכר מאבטח שבא לחינם, 1838	העלאת מחיר פועל, 1865
מכירת שכר מצוות, 1839	בירור כשרות לקהל, 1866
מחלוקת בין רב לגבאים, 1840	בירור יהדות, 1867
ערכאות לחלוקת יורשים, 1841	נתוחי מתים, 1868
מקום דיון חוץ מעיר הנתבע, 1842	רכישה מכונס נכסים, 1869
הימור על מטבע וירטואלי, 1843	בירור גרים, 1870
כתובה דאירכסא ונמצאה, 1844	חוב למעשר כספים, 1871
זיכוי למשלח הקונה, 1845	מעשר כספים בטעות, 1872
ריבית בהלבנה, 1846	חוב ועד בית לשכן, 1873

חובת מי לקוץ עץ הנוטה לרה"ר, 1887	סופר ס"ת שחוזר במחיר, 1874
למי גרוטאה של רכב הניזוק, 1888	מחאה לחלונות, 1875
לגלח קטן בלי רשות אמו, 1889	גביית בי"ד בין מלווים, 1876
כתב מתקיים בגט גדרו, 1890	זכות יוצר בונה אתר, 1877
אפיית פרי בקדו"ש, 1891	גר שהתברר שלא היה כנה, 1878
מגרש הטוען שפטור מכתובה, 1892	חוב בעל יח"ד להחלפת אינסטלציה, 1879
חתימה שמקום הדיון יהיה בימ"ש, 1893	מעשר כספים מבת שעובדת, 1880
צוואה בעדים שיחול בקנין כד"ת במקום שעשה צוואה משפטית שלא כדין, 1894	חינוך בנים לת"ת ממעשרות, 1881
התחייבות שלא נחתמה על בניה בגג 1895	פמוטות ממועות מעשר, 1882
סדרי דין בב' תביעות, 1896	תפיסה אחר שנולד הספק, 1883
	עדות יחיד בבי"ד אחר, 1884
	בירור יהדות מאוקריינא, 1885
	מחילה לבורר מראש על נזק, 1886

נשאלתי מיורש בן שיש לו ב' אחיות ונעשה צו ירושה חוקי לשלשתם, ואחות אחת מהן מתנכרת להם ולא עונה לטלפונים ומחזירה את המכתבים, וגם ללוויית האב לא הגיעה. וכעת סגור חשבון המוריש עם כסף ולפי החוק צריכים חתימות שלשתם לפתוח ולקבל הכסף, ואינו דורש יותר משליש שודאי מגיע לו, האם מותר לפנות לבימ"ש שיתן הוראה לבנק לתת לו חלקו בלי חתימת האחות.

עוד שאל, האם יהיה מותר לתבוע מהאחות בערכאות שלישי מהנדל"ן שהשאיר האב, או שצריך היתר בי"ד.

והשבתי שלגבי תביעה נגד הבנק, אין מדובר בהליך של תביעה והגנה ודיון אלא רק הליך תצהירי לקבל הוראה לא להמתין לחתימה שלה, וגם שזה כסף שלו שמעוכב ואינו תובע מה שלא מגיע לו, ע"כ מותר ללכת לבקש סעד בלי היתר בי"ד של שלושה.

אבל תביעה על הנדל"ן נגד האחות, אמנם לפי הדין מהתורה מגיע לו הכל ולא רק שלישי, וודאי שאינו מוציא ממנה יהיה פסק הערכאות אשר יהיה, מ"מ עצם ההליך בערכאות שכולל כתבי תביעות והגנות ודיונים זה חילול ה' שצריך ע"ז אולי היתר בי"ד, ותלוי מה בדיוק נצרך, ושיברר אצל עו"ד ויחזור עם פרטים מלאים.

שוב פנה העו"ד של הנ"ל שרוצה גם בקשר לחתימה לבנק, לתבוע את האחות שלא חותמת בבימ"ש לענייני משפחה, ולא לתבוע את הבנק, וביררתי שכרוך בתביעה והגנה וגם במשפט, ולא התרתי בלי לתבוע קודם בבי"ד.

ושוב לאחר זמן פנה העו"ד לבי"ד עם כל כתבי הבימ"ש שהכין כולל תצהיר, וראיתי שאין כאן תביעה מאדם (לא מהבנק ולא מהאחות) אלא תביעת חלוקה שבימ"ש ימנה נאמן לחלוקה שהתובע יקבל שלישי ושכל היתר ישאר בחזקת השאר לזמן שירצו לחלוק.

והנה לחלוקת שותפין אי"צ בי"ד של תורה ויכול לחלוק לבד אם האחר לא נמצא, ובלבד שיהיה בפני תלתא בקיאים בשומא, שאל"כ יהיה נתבע (בלשון הגמ' מאן שם לך). ומאחר ואין כאן תביעה מאדם או ממון שנמצא תח"י אדם, אלא רק ממון שבבנק שע"ש המוריש (שעל כסף אי"צ בכלל ג' בקיאים בשומא, וק"ו לא בי"ד) ונדל"ן שע"ש המוריש, ובפועל שייך ליורש שהוא הבן היחיד (ומרצונו רוצה לחלוק עם ב' אחיותיו), אין כאן בכלל נידון שצריך בי"ד ולא איסור ערכאות, דאין כאן דיון.

וע"כ לענ"ד מותר לו להמשיך באותו הליך בבימ"ש.

והשכ"ט שהעו"ד מצרף בלשון תביעה שבימ"ש יפסוק לו, אין זו תביעה באמת כי אינו אלא קיזוז על חשבון הירושה, שזה הסכים הבן, ואין כאן תביעה מאחרים, אלא נתינה שלו לעו"ד.

והסכימו עמי עוד ב' דיינים שיבא מכשורא.

1682.

נשאלתי מבת להורים חולים מחו"ל שעלו לארץ ישראל על מנת שילדיהם שבארץ יעזרו להם ויטפלו בהם, והשאירו חסכוניהם בבנק שם עם יפו"כ לבת שגרה שם לטפל בחשבון. הבת ההיא גם משתמשת למחיה בחשבונם כי אין לה הכנסות. וכעת הם נזקקים לכל הכסף למחייתם וטיפולם, ורוצים לבקש מהבת וחוששים למחלוקת במשפחה, ע"כ כמה כדאי לבקש וכמה להשאיר לבת.

וביררתי אם הכסף של האבא או של האמא, והתברר שזה חסכוניות של האבא מעבודתו ונמצא בחשבון משותף של שניהם. והאבא כבר דרש בעבר את כל הכסף במלואו, וגם האמא דורשת את כל הכסף במלואו, אבל האחות רוצה את הכל, ואם יקחו את הכל תסתכסך ויהיה קרע במשפחה עם הרבה צער. ורק אם ישאירו לה בערך \$10,000 זה יפצה אותה ולא תסתכסך לגמרי. וביררתי האם האבא היום בכומר שיפוט מלא, והתברר שהוא בדמנציה ואין אפוטרופוס, רק האמא מנהלת את הדברים במקומו. והשיקול של השלום ולהשאיר כסף לאחות, זה של האחים והאחיות שגרים פה בארץ. וכשהאבא אמר שרוצה את כל הכסף היה צלול.

והשבתי שבעל הממון בעצמו יכול להחליט מה עדיף לו על מה, ואין זו שאלה של מוסריות ולא של הלכה, יש שמשפחתו עדיפה לו מתרופות ויש שתרופות עדיפות לו על קשרי משפחה. ולכן מה שאמר האבא כשהיה בצלילות יש לקיים בלי חשבונות. אלא אם כן יש אפוטרופוס שממונה ע"פ בי"ד כדין וסובר שלמען הבעלים וטובתו יש להוציא ממון. ובלי זה אסור להוציא כסף של הבעלים. ובי"ד רשאים להוציא ממון להשקיט ממריבות למען השלום, כמבואר בסימן יב סעיף ג. וזה לא בשאלת רב אלא במותב בי"ד קבוע שיש לו סמכות להפקיר ממון.

והופיעו במותב תלתא עם כל הנתונים ובי"ד מינו אפוטרופוס.

1683.

נשאלתי ממי ששכנו הגר מעליו מניח מרפסת בנויה תלויה, מעל סוכתו, והודיעו שידע לא לסמוך על המרפסת השניה לסוכה היות וגם מעליה הוא עתיד להניח חדר תלוי לכסותה. והסביר העליון לשואל [התחתון] שזכותו

לכך בתמורה לכך שהתחתון הניח דוד מים לשבת על הגג המשותף בלי לתאם זאת עמו, כלומר שכל אחד כובש לעצמו מה שיכול נגד אחרים, וזה המדיניות פה, עכ"ד. ושואל מה יכול לעשות נגד העליון.

והשבתי שיכול להתנגד התנגדות פיזית למנוע הנחת החדר, עד שיאלץ לבוא עמו לבירור בדין, וכהגמ' אל תכנס לבית חברך שלא ברשות ליטול את שלך אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל. וכדין אעד"ל בסימן ד.

1684.

נשאלתי מבעל משפחה עם 14 ילדים שיש לו המלצות לצדקה מרבנים שמכירים אותו, ויש שנורר מקצועי שנוסע לאסוף בחו"ל אבל לוקח לעצמו 80% ונותן לנזקק רק 20%, ובלי זה לא יסע. והרי דעת הנותנים הוא לצדקה ולא לפרנס את השנורר המקצועי, ושואל העני האם נחשב מסייע לד"ע.

והשבתי שיברר האם השנורר עצמו הוא ג"כ בעל חוב או מחוסר יכולת להתפרנס, שאם מותר לו לקבל צדקה, מותר להחשיב גם את זה לצדקה ולא לגזלנות, רק שעושה בצורה "מכובדת" שמתרים ע"ש אחר ולא על שמו בעצמו.

והתברר שהוא לא בעל חוב וכעת לא חסר לו, אלא אוסף את ה-80% של השנורר לצורך נישואי ילדיו בעתיד, כי יש לו הרבה ילדים והוא גרוש שהוטל עליו בפסק דין להוציא עליהם הוצאות בעתיד. ואסרתי.

1685.

הגיע בעל תשובה משנים רבות שידע מאבותיו וזקניו החילונים שהם כהנים, ולא נשמרו משום איסור כהונה, רק שבגלל הכהונה הקפידו לא לערוך פדה"ב. ומחמת מידע זה היה שוויא אנפשיה באיסורי כהונה י' שנים, ועלה לתורה ראשון ונשא כפיו. ואח"כ בא לביה"ד לשאול ולדעתי לא היה לו דין כהונה אם היה שואל מראש, אך למעשה מחמת השוויא אנפשיה הורו לו להמשיך, ורק שאחיו ואביו אינם צריכים לנהוג בכהונה בכלל גם לא לחומרא. ועתה אחרי כמעט שנה חוזר ומספר שאמו הודתה לאחרונה שחיתה פ"א עם גוי בנערותה ולא סיפרה כי לא ידעה שזה משנה להלכה וכי יש נפק"מ לבן שבירר את כשרות הכהונה.

ועמש"כ בדברי אמור"א זללה"ה בכרך ג פס"ד המתחיל בעמוד רצט באות ג', ושם בהמשך בשם המהרי"ט ושם בהמשך את המסקנא.

ולפי"ז נראה שעליו להמשיך להחמיר לא ליטמא ולא לישא גרושה, רק שלא ישא כפים ולא יעלה לתורה ראשון. וחייב בפדה"ב לבנו, וכל מי שלא שאחד"א [כגון ילדים קטנים] הם כישראל לכל דבריהם.

1686.

ריבית שהמקבל לא רוצה לקחת וכבר שלחו לו צ'ק והשיב להם. ואומר המלוה ללווה אין לי עסק עם זה אבל אם יש לך מיותר תן לצדקה לפלוני עני. ועונה הלווה שיש לו מיותר אבל למען "הסדר" בניירות יתן לצדקה רק אם המלוה יחתום על ניירות רשמיים של הנהלת החשבונות כי הוא קיבל את הכסף והעביר לעני, ואז הם מוכנים להיות שליחים שלו.

ולכא' לאחר שכבר מחל ואינם חייבים לו מאומה, מה שנותנים לצדקה אינו בשליחות שלו ולא נחשב שקיבל את זה ואין חשש ריבית בכה"ג. והודאה של המלוה בכתב שקיבל ל"ה באמת קבלה. (ומאידך גיסא הרי אין להם באמת "מיותר" ולא יתנו סכום שונה ממה שכתוב להם בספרים שכבר הוציאו תחת הכותרת "ריבית" שהיא ריבית קצוצה. א"כ מה שנותנים על פיו לאדם שלישי נחשב שקיבל לידיו ממש ריבית, מדין תן לו ואתחייב לך כערב. וכ"ש אם הצ'ק יירשם ע"ש המלווה). וילע"ע.

1687.

אברך כולל שקיבל צ'ק מראש הכולל בסכום יותר ממה שמגיעו בחודש זה, ומחשב שאולי נתוסף על הורדה והפחתה שהיתה בחודש אחר שלא הגיעה לו ההורדה לפי הכללים, ועדיין אינו מבין את החשבון, האם לברר ולהחזיר העודף.

ולפי השו"ע בסימן רלב סעיף ב ובפרט לפי הש"ך שם בסק"ב כשאינו תובעו נראה דאפשר לתלות במתנה.

1688.

בענין אשה מבוגרת שמאושפזת בב"ח, והפתח סגור ויש כפתור מיוחד לפתיחה בשבת ע"י גרמא, ואומרים שזה ע"פ הגרשז"א ואילו הגרי"ש אסר. מה לעשות שרוצים להכנס למחלקה לבקר אותה בשבת. אם אסור לבקרה.

וביררתי את מצבה של האשה החולנית שאינו יציב ונשקפת לה סכנה לא מיידית, ונראה שאם לא יהיו לידה עלול להחמיר מצבה מעגמ"נ, ומפורש בהל' חולה שאיב"ס שאם עגמ"נ תכניסו ליב"ס שמחללין ע"ז שבת, וע"כ אין שאלה ומותר להכנס אליה ע"י הכפתור הזה.

נשאלתי בין בעל חנות לממכר מזון מוכן שהמטבח שוכן בקומת קרקע של בנין מגורים וארובותיו עולות לגג, לבין בעל דירה בקומה אחרונה שבנה יח"ד על הגג. בעל הדירה טוען שבגלל הריח מהארובות שוכרים אינם רוצים לשכור, ותובע שבעל המטבח ירחיק היזקו ויגביה הארובות. ובעל החנות טוען שבעל הדירה קנה אחרי שכבר היה מטבח, וידע ומחל, וכן שבנה יח"ד סמוך לארובות והתקרב לקוטרא ולולא התקרב לא היה נזק, ועליו להרחיק, כלומר לשלם עלות הגבהת הארובות. ועוד טוען שהמטבח ברשיון והיח"ד בלי רשיון. ועוד טוען שהגג שייך גם לו והסכמתו לבניה בעד השארת הארובות חלה כקנין זה בעד זה ולא יכול להשאיר היח"ד ולבטל את התמורה.

ובעל הדירות בגג טוען שאמנם המוכר שמכר לו את היח"ד הסכים שיגיעו ארובות לגג, אבל קוטרא וביהכ"ס והיז"ר הם נזק מתחדש, והעשן שהיה עליו ההסכמה כבר עבר, והעשן של היום הוא חדש שלא היה ע"ז מחילה בעבר, ואינו מוחל.

והנה מחילה על קוטרא וביהכ"ס בקנין אם אפשר לחזור בו, תלוי בפלוגתת הראשונים, עי' בתוס' ב"ב כג א וברא"ש שם. וכן ברא"ש בריש פ"ק דב"ב אות ב'. ועי' בשו"ע סימן קנה סוף סעיף לו דפוסק דבקנין א"א למחות. ונידו"ד שקיבל רשיון בניה בעד הסכמה לארובה הוי קנין ששוב א"י למחות נגד הארובה. ע"כ נכון שישלם הדייר העליון להגבהת הארובה.

נשאלתי ממשכירת דירה חדשה מיד אחרי הבניה, וניקתה אותה בעצמה כפי יכולתה מלכלוך הבניה, והשוכרים הכניסו חברת נקיון בעלות של אלפי שקלים, ורק אח"כ נכנסו לגור. והשוכרים לא דורשים את הכסף מהמשכירה, וגם בפירוש אמרה השוכרת שבשבילה נקי זה רק "נוצץ" והדירה לא היתה נוצצת. האם חלילה יש חשש גזל אם לא תשלם לשוכרת חלק מעלות חב' הנקיון.

והשבתי שזה תלוי האם נקיון שנעשה ע"י המשכירה אחרי הבניה איפשר מגורים נורמלים לאנשים נורמלים, כי לפעמים אחרי בניה לא נעשה נקי בלי חב' נקיון. אמנם אם זה כן היה נקי רק לא נוצץ, אין מחובת המשכיר להעמיד בית לפי מושגי השוכר דוקא, רק שיהיה ראוי למגורים, ואין חשש גזל.

נשאלתי ממשכיר דירה במחיר 7300 לחודש לטווח ארוך, והשנה נגמרת בעוד חודש, ודיבר עם השוכרים שרצו לצאת לשנה הבאה והסכים להוריד להם עד 6800 ואפילו לחודש אחרון של שנה זו, והסכימו להשאר על דעת כן, ועדיין לא חתמו על חוזה חדש לשנה הבאה ודברו שיחתמו, ובנתיים נמלך בדעתו שלא שווה לו ויש הרבה שיסכימו לשכור במחיר הגבוה, ושואל האם זה שביקש מאחותו לשלוח להם בוואטסאפ נחשב לחתימת הסכום ע"פ דין או ע"פ חוק, או שאינו יכול להתחרט ממילה שלו מטעם של מחוסר אמנה.

והשבתי שמו"מ שאמור להיחתם בחוזה, עדיין לא נסגר ולא נגמר עד שיהיה חוזה חתום ויכול לא להשכיר להם בכלל (וממילא יכול כן להשכיר במחיר היקר יותר) ומה שכתב הרמ"א בסו"ס רד אי יש חסרון אמנה בתרי תרעי זה רק כשנעשה קצת קנין כגון כסף במטלטלין או הבטחת מתנה מועטת, ולא בהפרש גדול כשלא התחיל בכלל שום קנין. והמסרונים נחשבים בפנ"ע לחוזה כאשר סיכמו בזה ולא כמו"מ לקראת חתימת חוזה, אבל אם זה היה מו"מ מקדים לחוזה ודובר בפירוש שיחתמו חוזה, עדיין לא חל כלום במסרונים.

נשאלתי אם אפשר לתבוע ממון ממזיק נפש, והשואל ניזוק בנפשו לפני ט"ו שנים מהמזיק, ולא הלך לטיפול נפשי מיד ועם הזמן הלך מצבו והחריף, והשאלה היא האם נחשב נזק לתובעו, והאם מה שלא טיפל מלכתחילה זה אשמת הנפגע או שהכל מתיחס לפוגע.

והשבתי דמצאנו צער שלא במקום נזק, שהתורה מחייבת ע"ז. ומצאנו גם נידון דהיזק שאינו ניכר כמו מטמא מדמע ומנסך, שההיזק ידוע ומבורר רק לעין אינו נראה ופטור מן הדין וחייב מקנס חכמים נזק שלם ונחלקו הפוסקים אם רק בשלשתן קנסו או בעוד היזקים (עי' בש"ך סי' שפה סק"ב). וכן הדבר כאן, שמדין "נזק" ודאי דפטור מן הדין ואולי חייב מקנס, ולגבי חיוב מדין "צער" אמנם יסודו של חיוב התורה הוא לא תשלום על הדבר הניכר אלא על ההרגשה, מ"מ אין לנו לכא' מקור להרגשות שאינן בגין דבר שגם רואים אותו. דכוואו על ציפרנו מקום שאינו עושה חבורה, רואים את הכוויה רק לא היזק. ומצאנו את המושג צער נפשי. ומזיק שגורם לחולי נפש לא נמצא בפוסקים לגבי תשלום אונס ומפתה (ועי' כל המ"מ בזה בכרך טו עמ' תקצא אות ב). אולם ככלות הכל מכיון שנחשב חבלת אדם באדם אין דנים אלא בי"ד סמוכים (עי' בכרך טו עמ' תקיג כל המ"מ בזה), או בדבר שהדור פרוץ שיש כח ביד הבי"ד לקנוס. וע"כ קשה לתבוע את זה בדיני אדם בימינו. ובנוגע למה שלא טיפל והחריף אם בי"ד סמוכין יחשבו הכל

או שלא, מסתמא הכל מתייחס למזיק, כמ"ש קרנא דתורא קבירא ביה, ולא מצאנו שהזורק כלי מראש הגג יפטר אם היה יכול הבעלים לשים כסתות.

1693.

מי שמכניס ארגזים לביתו החדש ורוצה לדחות קביעת מזוזה לכשיתחיל לגור בפועל, אם עובר על מצוה, ואם קובע מיד האם מברך.

עי' בשו"ע (יו"ד סי' רפו סעיף ב) לגבי בית האוצר דחייב, וי"ל דארגזים שאין כוונתם למחסן רק לסדר שיהיה אפשר לגור לא נחשב בית האוצר, והשאלה לכמה זמן לא נחשב בית אוצר, האם גם זה נמדד בל' יום, או שכל שיעברו כמה ימים נחשב כבר לבית אוצר.

1694.

תענית יא"צ אביו ואמו האם צריך קבלה במנחה שקודם, וכשחל בע"ש האם משלים.

כל תענית יחיד צריך קבלה עי' בשו"ע (או"ח סימן תקסב סעי' ה ו), אבל יא"צ אביו ואמו אם נהג שנה ראשונה זה קבלה המחייבת לשאר השנים. ולגבי השלמה בע"ש עי' במשנ"ב בסימן רמט סעיף ד' וסקכ"ב, ובסימן תיז סק"ד.

(השו"ת הסמוכים כבר נתפרסמו בעלון הבי"ד עם הפרוזבול בערה"ש תשפ"ג).

1695.

רבים שואלים אם להוסיף לפרוזבול מסירת פרוזבול בשם ילדים קטנים שהביטוח הלאומי מפקיד בכל חודש עבורם פקדון בקופת חסכון שיוכלו לפדותו בהגיעם לגיל 18, וככל מפקיד בבנק שנחשב מלווה והבנק לווה שיש בזה שמיטת כספים בלי פרוזבול. ויש רבנים שהורו להחמיר ולמסור פרוזבול בשם הקטנים שאביהם נחשב אפוטרופוס שלהם ומועילה מסירתו מדין אפוטרופוס.

ונראה להשיב שאמנם זה חומרא נאה ואינו מעיקר הדין כמשי"ת, אבל קיום חומרא זו תלוי בהנחות מקילות בדינים אחרים, והנוהג כעיקר הדין לא הפסיד וגם עליו תבוא הברכה.

דהנה קטנים יכולים לקנות רק בדעת אחרת מקנה, בקנין גמור. ולקטנים שלא בפניהם אפשר להקנות ע"י זיכוי שע"י אחר, והביטו"ל לא הקנה להם בשום קנין כדין. והעברה אינה זיכוי לא בכסף עצמו ולא בסודר כי לא נעשה

מיד ליד של אדם המזכה לזוכה. וגם לא היה לקטנים שום חשבון בנק של עצמם שיהיה ההפקדה אליו מדין "סיטומתא", לדעות הפוסקים שהעברה בנקאית היא נקנית מדין סיטומתא. ומי שפותח לאחר חשבון על שמו בלי ידיעתו ומפקיד כסף בחשבון בלי חוב ובלי ליידע השני על הפעולות הללו, ואח"כ נוטלן לעצמו, אינו גנב כי החשבון והכסף לא נקנו לשני. ומעשים בכל יום בדיני תורה שמעבידים הוסיפו הפרשות על חשבונם לקרנות וביטוחים שפתחו ע"ש שכירים שעובדים אצלם ואשר אינם מחוייבים בהם ע"פ חוקי העבודה, ואח"כ נטלו המפקידים את הכספים בחזרה ולא היה אפשר להוציא מהם בטענת "הפקדת על השם שלי". ודוק.

ומאחר ולפי החוק א"א לקבל את כספי הביטו"ל אלא רק בהגיעו לגיל 18, ממילא לפי התורה לא ניתן לילדים מאומה קודם, ואי"ז שלהם ולא הם הפקידו בבנק. ומפורש בשו"ע בהלכות ריבית שהבטחת מתנה עם ריבית קצוצה על איחור נתינתה בפועל אינה ריבית בכלל, כי בסוף מקבל את המתנה כולה ולא היה הקרן שלו קודם. וה"נ בנידו"ד הנתינה היא לבסוף בלבד. ומכיון שאין הקטן נחשב מלוה לבנק, אי"צ לעשות ע"ז פרוזבול דבלא"ה אין מה שישמט.

בר מן דין שאפילו היה נחשב כהפקדה של הקטן, אי"צ פרוזבול כי אינו בלא יגוש לפני הגיעו לגיל 18.

ומה שאמרו בשם רבנים שהיות ולפי החוק גם לפני זמן משיכת הכסף בגיל 18 ביכולת האב לשנות בכל עת את מקום ההפקדה כרצונו מקרן לקרן ומבנק לבנק, אי"ז כמלוה לי' שנים, ויכולת השינוי הזה היא מחייבתו בלא יגוש, אינו מובן כלל שהרי הכסף אינו של האב, והילד (לפי דעתם שהכסף הוא כבר שלו) אינו בלא יגוש. ואם המלוה הלוא לי' שנים ואינו בלא יגוש אינו משמט אפילו אם אדם אחר שאינו מלוה ואינו נושה כן יכול ליגוש את הלווה באמצע. וצ"ע. (אולם באמת המלווה של הקרנות בזה הוא הביטוח לאומי שהוא המפקיד והכסף עדיין שלו כי לא זכה בזה הקטן וכנ"ל, ומסתמא גם הביטו"ל אפילו אם היה נחשב לאדם חי לא היה צריך פרוזבול, שלגביו ודאי אינו בלא יגוש כי לא יכול לתבוע את הכסף בחזרה לעולם).

והחידוש שאב הקטנים נחשב אפוטרופוס למסור עבורם מילי דפרוזבולא לבי"ד, אינו ברור כלל מצד הדין, כי קטן לאו בר שליחות, ומי העמידו לאב לאפוטרופוס לדבר שאינו צריך? בחוק החילוני יש מושג "אפוטרופוס טבעי" אבל בהלכה אין אפוטרופוס אלא במינוי בי"ד, (ומפורש בגיטין דף מ. שבי"ד ממנים לקטן אפוטרופוס לאו דוקא את אביו), ולא כל בי"ד של תלתא הכשר לפרוזבול ביכלתו למנות אפוטרופוס לקטן, ומה שהאב מוסר פרוזבול בשם בנו הקטן אינו מועיל לא מצד זכיה ולא מצד אפוטרופוסותו. ע"כ אם יש חיוב להחמיר לעשות פרוזבול על כספי הביטוח הלאומי לא הועילו חכמים בתקנתם שהאב ימסור בשמו של הקטן.

והיה מקום לדחות את הצורך בפרוזבול לקטנים מטעם נוסף, והוא שככל המצוות שקטן פטור מהם, וכשם שאין לו מצוות פריעת בעל חוב אם הוא לווה, כך גם אין לו מצוות שמיטת כספים לפני בר מצוה. והגם שגדר שמיטת כספים אינה ההשמטה של המלווה אלא אפקעתא דמלכא, מ"מ זה מופקע ממנו שמחוייב במצוה זו ולא ממי שפטור מן המצוות. ולהכי קטנים שלוו זמ"ז חייבים לשלם אחרי שמיטה גם בלי שעשו פרוזבול. ואכן מימינו לא שמענו שקטנים עושים פרוזבול, וכי רק מתחילת תכניות החסכון של ביטו"ל נעשו קטנים למלווים ולווים?

אמנם אי משום הא יש לצדד לאידך גיסא, שנפסק בשו"ע שיתומים קטנים אי"צ פרוזבול, ופירש הסמ"ע משום שבי"ד דמתא כאפוטרופוס עליהן. ולא פירש מצד שהם פטורים ממצוות שמיטת כספים. ועוד, שדנו הפוסקים אי מה שא"צ פרוזבול ליתומים קטנים זה בחוב שירשו מאביהם או בחוב שלהם, ואם מצד טענין שלאבא היה פרוזבול, או מצד שחובם לא משמט וכטעם הסמ"ע, ולא הוזכר באף פוסק סברא זו שחוב של קטן אינו משמט כי אינו מצווה. ועצ"ע.

1696.

שוב שאלו בשם אחד מהרבנים, שהרי רבים מוסיפים משלהם כסף מדי חודש שנצבר לחסכון של הילדים בחשבון קופת הקרן שם מפקיד הביטו"ל את הקיצבה, וכסף של האב ודאי שא"א לומר עליו שנשאר שייך לבעלות הביטו"ל, וע"ז כן צריך פרוזבול לקטנים בעלי החשבון. וגם האב שהוא המפקיד בכל חודש הוא שייך בלא יגוש כי זכותו בכל עת להעביר ההפקדה מקרן לקרן. והדרא לדוכתה הטענה שצריכים לעשות פרוזבול בשם הקטנים וששייך בזה איסור שמיטת כספים.

ונראה להשיב שגם לפי ההיכר תמצי הנ"ל שהאב הפקיד מכספו כל חודש לא קשה ולא מידי, כי עד כמה שיש לחוש להפקדות התוספות מכספי האב, י"ל שהן עדיין בבעלות האב כי לא זיכה ע"י אחר לבנו, וע"כ על סכומים אלו האב נחשב המלווה והקופת חסכון ללווה, וגם הוא עצמו יכול ליגוש ע"י דרישה להעביר הפקדון לקרן אחרת. ממילא הפרוזבול של האב בעצמו, ככל הדורות, מהני גם לזה בלא שום תוספת.

אמנם האמת שא"א לאב להוסיף לחסכון ע"ש הילד שום דבר מכספו של האב, אלא רק מתוך קצבת ילדים שמקבלים מהביטו"ל, כלומר שהקיצבה היא בערך 150 שקל בחודש לילד, ויש אפשרות לצרף לתכנית החסכון שהם חוסכים ע"ש הילד, גם עוד כ-50 בחודש מתוך הקיצבה ואז ההורים מקבלים לילד רק כ-100 בחודש. וע"ז ג"כ ודאי שא"צ פרוזבול שכל מה שמקבל אב קצ"י אינה שלו, אלא זה מתנות. ויכול לבחור במקום לקבל מתנה חודשית,

שהילד יקבל מתנה גדולה עם ריביות בגיל 18. אבל היות וברור שכסף שלא היה של האב לא שייך שהאב יקנה לבן, נשאר כל מש"כ שהכסף לא היה של הבן ואין על מה לעשות פרוזבול.

1697.

ובשם רב אחר שאלו באותו ענין, שיש לא יגוש בכספי הביטו"ל שבתכנית החסכון, שהרי החוק קובע ש"במקרים מיוחדים" שייך לפדות את תכנית החסכון מיידית ולפני גיל 18, ולמשל במקרה שילד חלה וזקוק לטיפול יקר, או במקרה של ח"ו מוות הילד שאביו מקבל את כל החסכון אחרי 4 חודשים. א"כ זה לא כמלוא לי' שנים משום שבכל עת יכול לקרות מקרה שיהיה זמן פרעון.

ונראה להשיב, שבין כך ובין כך זו מתנה, שתתקבל או בגיל 18, או בעת קרות מקרים מיוחדים הקבועים בחוק. וזה שיתכן שיהיה מענק לפני גיל 18 לא עושה את זה ל"לא יגוש", כי לא יגוש יש רק בחוב מחמת הלוואה.

1698.

עוד שואלים רבים, שהתפרסם במודעות רחוב בשם רבנים שכל אשה חייבת בפרוזבול ובעלה צריך לקבל ממנה מינוי שליחות לעשות עבורה, ועדיף מינוי בכתב.

ונראה להשיב שבעל יכול לעשות פרוזבול על מה שחייבים לאשתו בלי שום מינוי מצידה, כי הוא בעל דבר בחוב שחייבים לה, היות וגם אם אי"ז ממעשי ידיה שהם שלו, הרי זה נכסי מלוג שהפירות שלו. ומכל ריבית זכות בבנק או בקופת חסכון הקרן שלה והריווח שלו. וע"כ יכול לעשות בלי שום מינוי. ואלו שצריכים מינוי שליחות, זה חל בדיבור כמו כל דיני שליחות שבתורה שאי"צ כתב.

1699.

רבים שואלים מה מקור נוסח הפרוזבול שנהגו מקדמת דנא בירושלים.

ועי' בבית יוסף סימן סז (באות כב) שהביא לשון בעל התרומות בשער מ"ה (סי' יז) בשם הירושלמי (שביעית פ"י ה"ג) והוא שיש לו קרקע ללוא ולמלוא ומפני זה הירושלמי הצריכו הראשונים לכתוב טופס פרוזבול בהקנאת קרקע דבודאי כל שטר חוב בכתיבה ומסירה נקנה בלבד והם כתבו המסירה ואגב קרקע: וזהו נוסח שטר פרוזבול שכתב ה"ר יהודה אלברצלוני אנו בית דין החתומים [למטה] כך היה שבא לפנינו פלוני בן פלוני ואמר לפנינו רבותי

הרי שיש לי חובות על פלוני ופלוני והריני מוסר לכם פרוזבול ויהבית לכון במתנה בקנין ארבעה גרמידי מן ארעא דאית לי ועל גביהון ארשיתי יתכון למיגבא כל שטר חוב דאית לי על כל אינש ומעתה תהוו לי דייני ותגבוהו ותקבלוהו לי ואם לא תגבוהו אתם מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה ואנו בית דין כיון שראינו דבריו נכונים והואיל ומסר קדמנא מילי דפרוזבול כדאמור רבנן כתבנא וחתמנא ביום פלוני בירח פלוני לשבת פלוני הא שטרא דפרוזבולא כדנהגנא מיומא דהלל הזקן וכדתיקון רבנן מיומא דנן ולעלם ומדאתעביד הדין עובדא קדמנא ייפינו כחו דלא תשמט ליה להדין פלוני כל חוב ורשו שיש לו אצל כל אדם עד יומא דנן וכן החזקנו כחו כתקנתא דרבנן והכל שריר וקיים עכ"ל. והקשה הב"י על בעל התרומות איך מהירושלמי משמע שמצריך הקנאת קרקע לפרוזבול דמה ענין זה לענין זה, ומתרץ דמשמע לראשונים שהירושלמי מצריך קרקע למלוה לא מטעם שמפרש רש"י בהשולח שסתם הלוואה היא על קרקע ותקנו רק לסתם הלוואה, ולא מטעם שמפרשים שם תוס' דלהוי כגבוי, אלא כדי שיוכל להקנות שטרותיו אגב קרקע. ומסיים הב"י דתיקון הנוסח לפי דעת רב בירושלמי שצריך שיהיה קרקע גם למלוה וגם ללווה אף שרבי יוחנן שם חולק עליו וס"ל שאי"צ קרקע למלוה אם יש קרקע ללווה, דסובר שהעיקר שיהיה קרקע ללווה ורק אם אין לו צריך הקנאה מהמלווה, ולא שיהיה דוקא למלוה גם כדי שיקנה חובותיו לביה"ד אג"ק. ומשמע מהב"י דבעה"ת והר"י אברצלוני לרווחא דמילתא רצו לתקן מילתא דלכולי עלמא יהא כשר.

והמנחת יצחק בחלק ו' סימן קס מביא את הב"י (שם באות י"א) בשם בעל התרומות בשער מ"ה (סי' יא) שכתב וז"ל: ונ"ל שהמוסר שטרו לבית דין אינו כענין הפרוזבול שהפרוזבול אינו מועיל אלא בחוצה לארץ ואינו אלא בבית דין חשוב ואף על גב דכתיב בפרוזבול מוסרני לכם כך היה אומר אבל לא היה מוסר וזהו מה שהקל רבן גמליאל אבל מוסר חזק ומועיל יותר [מפרוזבול] ויכול להיות אפילו בהדיוטות הואיל ויהיו שלשה בני אדם כך נראה לי באמת עכ"ל, וכתבו כל הפוסקים דמוסר שטרותיו לבי"ד בפועל, לא רק באמירה, מועיל דלא תשמט גם למ"ד דשמיטה דאורייתא ולא צריך להגיע לתקנת הלל הזקן דפרוזבול. ומבאר המנח"י דמשו"ה תקנו בארץ ישראל להחמיר לעשות הפרוזבול באופן של הקנאת שטרות החוב עצמן לביה"ד, ולכן מקנה המלוה קרקע לבי"ד להקנות להם בקנין אגב את החובות והשטרות.

עכ"פ מאחר ונהגו כן בירושלים מתחילת הישוב, וכל בתי הדין שנוסדו אחר עליית האשכנזים העתיקו נוסח זה בלי לשנות, כוותיהו נקטינן.

1700.

נשאלתי מבחור שעובד ומרויח 3 אלף בחודש וסבתא שלו בקשה ממנו הכסף לשמור לו שלא יבזבז ואכן מביא לה, וכשירצה הכסף תתן לו, ואמו עובדת ומרויחה כסף מזומן ולא רוצה לשמור עליו בעצמה והביאה לו לשמור, וכעת הזדמן לו עסק שמרויח 100% תוך חודש, ושואל אם יכול להשקיע בעסק 3 אלף מכספי אמו שתחת ידו, בלי לספר לה, ובטחנו שאפילו יפסיד את הקרן מ"מ יחזיר לה מכספו המצוי בשמירת הסבתא, ואם ירויח רוצה להחזיר לקופת אמו רק את הקרן, ואת הרויח לקחת לעצמו.

וביררתי שאמו מרשה לו ללוות מהקפה אם יחזיר מיד (רק הוא שאל על טיפולי שיניים ועל פלאפל), והשבתי שדינו כלוה, ואי"צ רשות כי זה לא פקדון. אמנם הוזהר היטב שאין עיסקא כשרה שמרויחה בחודש אחוזים כאלו, ולכל אחוז של סיכוי ריווח גדל הסיכון.

1701.

נשאלתי אם מותר לזייף מכתב רופא כדי לקבל תקציבים מחו"ל לארבע משפחות מרובות ילדים.

והשבתי שאסור. (גזל גוי אסור, ובחו"ל דמ"ד, ולהשתמש בשם רופא ומוניטין שלו בלי ידיעתו ג"כ הוי גזל, ואף שרוצה השואל לשלם אח"כ לרופא אחוז מסויים ממה שיקבל כתשלום על השימוש בזיוף בשמו, אסור לגזול ע"מ להשיב. ומדבר שקר תרחק. ולכ"ז יש מ"מ ברורים).

1702.

נשאלתי על גר ערבי מבית קלקא בתל אביב שמגיע למדרשה לבע"ת של לב לאחים ביפו, ומתברר שאפילו איסורים חמורים ביותר של כריתות אינו יודע.

והשבתי: שם שוכן סניף של רשות האוכלוסין וההגירה, ושל בית הדין המיוחד לגיור שתחת סמכות משרד ראש הממשלה.

כמו כל רשת הגיור הזאת, יש רבנים [כמו ר' מנדל שפרן, וכמה דיינים בבד"צ בני ברק] שסוברים שצריך לבדוק את הגר לגופו, אם התכוין לשמור כל המצוות בשעת הגיור, הגיור חל, ואם לא אז לא חל. וא"א לסמוך על התעודה של מינהל הגיור וביה"ד הנ"ל כי הם לא בודקים זאת.

ולעומת זאת יש רבנים [כמו הגרי"ש אלישיב ואמו"ר זללה"ה וכיוצ"ב] שסוברים שהיות שגר צריך שלשה מדאורייתא ובלי ב"ד כשר לא חל הגיור,

לא יעזור כוונה של הגר אפילו היה רציני לגמרי, כיון שדייני מינהל הגיור הם פסולים להיות דיינים, בהיותם חוטאים ומחטיאים את הרבים בהתבוללות, ברוב שאר הגיורים שלהם, והם מומרים לפחות לאותו דבר.

לכן, אם נשוא השאלה הוא רציני באמת, עליו לעבור גיור נוסף בבי"ד כשר, ואם הוא לא רציני באמת, אלא למחצה ולשליש, תוכל להעסיק אותו לשבת גוי למהדרין.

.1703

נשאלתי שוב על עיריה חרדית שהביאה שוברי רכישה של הקרן המשותפת לנוצרים אוהבי ישראל ויהודים למטרת צדקה לנזקקים, אם מותר לחלק את זה לנזקקים. ואחד מעובדי העיריה שאל רב שהתיר אחרי שהעיריה כבר קבלה את השוברים (כרטיסים מגנטיים טעונים) לחלוקה. ואחרת מעובדות המחלקה שאלה רב אחר שאמר לה שלמקרים קשים שצריכים צדקה ללחם וחלב מותר לתת.

והשבתי דאסור לפי השו"ע בהל' צדקה, ובפרט לנזקקים יותר יש איסור מדין הגמ' דביבש קצירה תשברנה. וכן היתה דעת הגריש"א והגרנ"ק ואמור"א זללה"ה שאין שום היתר. וצריך לומר לעיריה החרדית שלאור הדעות המפורסמות הנ"ל שתביא היתר בכתב מרבני העיר במצורף לשוברים, ואם לא יביאו יש לסגור את הקופסא בדבק רחב ולשים אותה בארון חתום ונעול, בלי להשתמש לנזקקים כלל. (יתכן שלהוצאות המחלקה שאי"ז צדקה לעניים מותר לקחת).

.1704

נשאלתי מאשה שחברתה בעלת פאה יקרה טסה לחו"ל לצרפת והשאירה את פיאתה אצל בירושלים, וחברה אחרת שנשואה בזיוו"ש בירושלים ובעלה לא מרשה לה ללבוש פאה אלא רק כיסוי ראש, רוצה לפעמים ללבוש פאה מחוץ לבית, ובקשה את הפאה המופקדת בהשאלה. והשומרת שאלה את בעלת הפאה וקבלה רשותה להשאיל את הפאה לפעמים. ופעם אחת לא חזרה הפאה מההשאלה כאשר זו שחלצה מראשה את הפאה מחוץ לבית הניחה אותה בגג משותף שבבנין מחוץ לבית כדי שבעלה לא יראה ולא ידע, ואח"כ כשחיפשה את הפאה להשיבה לשומרת לא מצאתה. והשומרת לא סיפרה לבעלת הפאה כי היה לה לא נעים ממנה. וכעת הגיעה בעלת הפאה מצרפת וצריכה את פיאתה ובאה לבית השומרת, ומתקשרת השומרת לשאול האם היא חייבת לשלם על הפאה היות ולא סיפרה שזה לא הושב.

והשבתי שאם השאילה ברשות, ורק לא סיפרה שזה לא הושב, אין ההסתרה של אי ההשבה מחייבת בתשלום. והחברה שנטלה את הפאה בשאלה היא

הנתבעת, ואם מעשי ידיה לבעלה ולא הבריחה נכסיה מבעלה בזיו"ש, אין לה מנין לשלם וצריך להמתין עד שיהיה לה כסף שלא משועבד לבעל. ואם עשו הסכם ממון של הברחה או של הסתלקות יכולה בעלת הפאה לתובעה לשלם כבר עכשיו.

.1705

נשאלתי מבעלת "חופשי חודשי" בכרטיס רב-קו אם יש חיוב מצד הדין לתקף בכל נסיעה או שמספיק ששילמה בתחילת חודש ושיש לה את הכרטיס בתיק.

והשבתי שיש חיוב לתקף כי משתמשים ברכב האוטובוס וזה תנאי המפעיל של האוטובוס, וצריך לעשות לפי הדרישה ולא לנסוע בלי לקיים הדרישה. וכל הנידון בפוסקי זמננו אם יש גזל למי שלא תיקף או שלא, נכון לגבי דיעבד שמאיזו סיבה לא תיקף, דאז יתכן שאין חיוב תשלום.

.1706

הזמין כרטיס לאומן והחליט לבטלו ולא לנסוע י"א ימים לפני ראש השנה, ובטוח שהכרטיס יחטף ולא יהיה נזק לסוכן. ושואל האם יש עליו איסור לבטלו או שיהיה לסוכן תרעומת עליו.

והשבתי שאם באמת ימכר הכרטיס לאחר, אין שום נזק והפסד בביטול ואין שום טענה עליו ולא תרעומת. ורק אם יהיה נזק מהביטול אז יש לדון בכמה צריך לשלם על הביטול.

.1707

דייר מבנין של 16 דירות מקוריות רצה להרחיב דירתו על מנת לחצותה ולהשכיר חלק, ושכנה אלמנה התנגדה מטעם רעש ולכלוך החצר והמדרגות וטענת ריבוי דיורין, והלכו לבורר ופסק להם שאין שום טענת ריבוי דיורין לעשות בנין של 16 דירות ל17 דירות, ולגבי הרעש פסק שיתחילו הפועלים כל בוקר בשעה 8 וחצי במקום בשעה 7, ויעשו בסוף כל יום עבודה נקיון בחדר המדרגות. לאחר חודשי הבניה התלוננה האשה המתנגדת שהתנגדותה נדחתה, לפני הרב הבורר, שלמרות הנקיון ואיחור תחילת העבודה, היה לה קשה לחיות בבית בשעות העבודה במשך כל התקופה, וע"ז הנפיק הבורר פסק הלכה שהבונה חייב לשלם לאלמנה דמי שכירות דירה זהה בגודלה למה שיש לה על כל תקופת הבניה. ונימק זאת בדין של אשה שמגיע לה מזונות מבעלה וצמצמה עצמה שהעדפתה לעצמה, והכי נמי איכות הדיורין של האשה היה ירוד והגיע לה דירה חלופית, וכיון שלא

שילם לה שכירות דירה חילופית ונשארה בצמצומה ברעש ולכלוך, העדפתה דהיינו כספי השכירות מגיע לה מהשכן.

ובמחילת כבודו, אמת שאין טענת ריבוי דיורין אם תתווסף דירה אחת בנוסף ל-16 דירות, אבל לכל אחד מהדיירין שמורה זכות זאת להוסיף דירה אחת בודדת, וברור שלעשות 32 דירות מ-16 יש איסור ריבוי דיורין, א"כ איך אפשר להתיר לשכן אחד דירה נוספת בלי לדבר עם שאר השכנים מראש שיסכימו לויתור על זכותם זו.

וכן אמת שאם צריך חתימת שכן על הגשת הרחבה לעיריה, והוא מתנה זאת בשכירות דירה חילופית לתקופת הבניה בגלל הרעש והלכלוך, שחייב הבונה לקנות את זכות הבניה בכל מחיר שדורש נותן הרשות שהוא בעלים על הרכוש המשותף ו/או נותן לו אפשרות חוקית ע"י חתימתו. אבל כאשר לא נדרש מראש, אין שום חיוב לפצות בכסף.

ואין הנידון דומה לראיה, דבעל חייב במזונות אשתו, לכן צמצמה זכותה בהעדפה שהיה חייב לה. אבל בונה אינו חייב במגורי השכנים, לכן צמצמה זה בעיה שלה, ומהיכי תיתי להוציא ממנו ממון בסוף על דבר שלא היה עליו חיוב כלל קודם לכן.

.1708

אדם אמיד שיש לו לווים רבים, ובין הלווים יש גם דיין בבי"ד הקבוע, ומבקש המלווה למנות את הדיין כשלוחו למסור פרוזבול על כל חובותיו לפני ביה"ד הקבוע.

לכאורה אין הלווה יכול להיות שליח המלווה, דאם הוא החייב הוא לא שילח נגד עצמו. וגם לא יכול להיות דיין בפרוזבול של מלווה הנושה בו, כי הוא נוגע בדבר. וגם בתור שליח אינו יכול להיות דיין בזה דאין שליח נעשה דיין.

.1709

מוכר מחזורים לר"ה ויר"כ ע"י חנויות וסוכנים בישיבות וקופות בבתי כנסיות, בארץ ובחו"ל, ואנשים רוכשים בקופות ואצל הסוכנים את המחזורים עד הרגע של השקיעה, האם יכול לעשות פרוזבול על חובות הסוכנים, כלומר כספי תשלומי הקונים שחייבים להעביר לידיהם. ואיך יעשה.

והשבתי, העצה לסוכנים ולקופות שעד השקיעה היא:

כל הקופות שבבעלותן, וכן סוכנים שאין להם רשות להשתמש בכסף שלם [באחוזים שלם], תתנה עמהם שזה פקדון ולא הלוואה, וא"צ פרוזבול ע"ז.

כל הסוכנים והשליחים שכן מותר להם להשתמש בכסף, תתנה עמהם מעתה מראש שכל הכסף זה הלוואה גמורה ולא תוכל לתובעם לפרוע לך עד יום מסויים [למשל ליל עריו"כ תשפ"ג], והוי כמלוה לי' שנים שאין שביעית משמטתו.

א"א להחיל פרוזבול על הלוואות שיהיו אחריו.

1710.

נשאלתי: האם יש אפשרות לערוך פרוזבול בב"ד חשוב שלכם בלי להגיע לירושלים? וצריך לעשותו כשהבי"ד פתוח בפועל, כי התרת נדרים זה רק בער"ה. או שאני טועה בזה?

אני גם מעדיף להצהיר שכל חוב שהפרוזבול לא מכסה מכל סיבה, אני דוחה את הזמן פירעון לצום גדליה. כך מובא בדרך אמונה בשם הגרי"ש. אולם להגר"ד לנדוא היה צד שזה השאלה ולא הלוואה. וגם הגרמ"ש חולק על הגרי"ש ועל הראייה שהביא מהקנאת קרקע ללוה בע"כ.

המצב הוא שהלווה מתחמק. ויעויין במחנה אפרים סוף הל' זכיה מהפקר סימן יא' והברכת משה שם, שמביא ראיות שמחילה מועיל גם שלא בפני הלווה. [יצויין שיטת הרמ"א שאם הלווה מתנגד במקום שומעים לו], ויש ראייה מהבית מאיר שדן אם יש חסרון של דברים שבלב, אך לולא זה, המחילה היתה מועילה. ובפשטות, לדחות זמן פירעון נחשבת למחילה במקצת. וע"כ הארכת זמן פרעון הופכת את ההלאאווה למלוה לי' שנים שאינה משמטת.

ומכיון שמי אמר שניתן לחזור בו ממחילה [עד כמה שהוא תופס!!] וא"כ החוב הופך לדין הלוואה [10 שנים!!], ואולי קצת תלוי במח' ראשונים [ריטב"א ועוד] אם מחילה מהוי סילוק או הקנאה, וגם לפי הריטב"א, יש מושג של הקנאה דממילא [לפי המחנה אפרים שם].

מה דעתכם, האם זה אפשרי? תודה רבה מראש.

והשבתי: מצורף הפרוזבול ב' נוסחאות שלנו. האפשרות היותר פשוטה לקיים בב"ד שלנו בלי להגיע לירושלים זה "נוסח ב'", וצריך להחתים ע"ז ג' עדים במעמד התרת נדרים. והאפשרות היותר מחודשת, ורבים נוהגים כן כשאין אפשרות לג' עדים, זה לשלוח את נוסח א' ממולא בפרטיכם וחתום על ידכם למטה. ובמקום השורה וחצי הראשונים [למחקם, כי לא נכון הביטוי "בא לפנינו"] לכתוב תחת הכותרת "שטר פרוזבול": לכבוד בית הדין אני מודיע לכם ומצהיר ומקנה ככל הכתוב להלן. ולכשיגיע אלינו במייל, נחתים ע"ז את הדיינים, וזה חל [במתכונת קורונה], לפי החתם סופר המובא בפת"ש.

אה"נ, בער"ה זה רק בי"ד של ג' הדיוטות, ואין את האופציה של החת"ס. אבל אופציה של המסירה לבי"ד הקבוע ע"י ג' עדים כנוסח הגרי"ש מועיל גם כשאינם יושבים בפועל, כיון שהם הבי"ד הקבוע.

לגבי שאלת הצהרה על הארכת זמן פרעון, לענ"ד לא יעזור "הצהרה" כי מה מונע ממך מלחזור בך מההצהרה, והחוב עדיין בלא יגוש. אלא אם כן תתנה עם החייבים בעצמם.

כי אם חותם על הארכת החוב וזה לא מגיע ליד הלווה, מה חל שמחייב את המלווה לקיים חתימתו? לכאו' רק ההסכם שביניהם מחייב, או שיש ללווה ראייה על הארכת הזמן. ודיברתי עם ת"ח על המחילה הנ"ל, וזה לא פשוט. אמנם כך כותב מרן הגר"ח וודאי שאתה יכול לסמוך ע"ז. אבל הבעיה שהלוואה לי' שנים שאינה משמטת לפי רוב הפוסקים זה מהלכות תנאים, שאם כן יתבע את ההלוואה לפני י' שנים היא תיהפך למתנה ולא יוכל לתבוע אותה. ולכן אינו בלא יגוש. ותנאים שייך רק בין שני אנשים ולא בין אדם לעצמו. ועדיין צ"ע.

ומ"ש בשם המחנ"א אינו שייך, דאפילו לדברי המחנ"א ואפילו שדחיית פרעון היא מחילה במקצת, למעשה עובר בכ"ט אלול מצב של הלוואה, ואין מניעה עליה מצד עצם ההלוואה לנגוש את הלווה. ואין זה דומה למלוה לי' שנים, שזה כעת לא בלא יגוש, והראשונים מסבירים למה זה כעת לא בלא יגוש. ולמעשה בהלכה רבים הפוסקים שמבארים ברמב"ם שזה מדין תנאי, וכמ"ש לעיל. ומחילה בלב אינה דבר שמבטל את ההלוואה, רק תנאי מבטל, כי אם ינגוש זה נהפך למתנה.

ואין הארכת זמן בלי לסכם את זה עם הלווה נחשב למחילה כלל, כי החוזר בו ממחילה על גוף החוב [אם למשל מחל את כל החוב] הוא גזלן. ואילו החוזר בו ממחילה על הרווחת זמן, ותובע מיד כשאסור לו לחזור בו, הוא לא גזלן על כל החוב, אלא רק גזלן על הרווחת זמן. כי החוב גופו היה קיים כל הזמן ולא נמחל. ולכן יש מקום לומר שזה כן שייך בלא יגוש, אע"פ שמחל בינו לבין עצמו על הגביה בימים אלו. כיון שאינו מותנה ביניהם שלא יוכל לתבוע, וכן יכול לתבוע כי אף אחד לא מונעו. ורק מלוה לי' שנים, שזה מותנה בין שניהם, לא יכול לתבוע קודם בכלל, כי הותנה והוסכם ביניהם ולא יתייחס אליו בכלל אם יגיד לו אני כן תובע אותך למרות שסיכמנו. ודו"ק.

למעשה, אם חותמים ג' הדיוטות זה תקין אפי' בלי לשלוח למייל הבי"ד. ע"י משלוח למייל זה תוס' חומרא שיועיל לנוסח א'!, להוסיף לו ע"פ חידוש החת"ס גם את שיטת המחבר שצריך בי"ד קבוע.

אבל אם חותמים ג' הדיוטות על נוסח ב' מתייתר הצורך לשלוח לבי"ד הקבוע במייל לגמרי, כי הוא מכיל גם את שיטת המחבר בתוכו, כמבואר בסי' סז סעיף כא.

1711.

נשאלתי משליח לעשות לאמו פרוזבול כיצד יעשה בנוסח הירושלמי [נוסח הברצלוני שהב"י מביאו וכתב שהוא ע"פ הירושלמי ואשר הוא נהוג בירושת"ו] שכתוב שם הקנאת אג"ק לבי"ד ואיך יקנה השליח בקרקעו חובות המשלח, במה קנה השליח מהמשלח את חובותיו, ואם לא קנה והוא רק שליח, איך יש קנין אג"ק שאין גם הקרקע וגם המטלטל הנקנה של אותו מקנה.

והשבתי שאם שלחו לעשות פרוזבול על כל הכלול בזה, שלחו לומר כל הנוסח. וצריך לומר את ההקנאה אג"ק בשמו של המשלח, ולא השליח מקנה אלא מצהיר שהמשלח מקנה.

1712.

בעובדה שאשה עמדה בפתח ביה"ד ואמרה שם שרוצה לעשות פרוזבול, ולא שמעו הדיינים בדיוק מה אומרת רק הבינו שזה מה שאמרה, והבינו שיקשה לה לקרוא לפניהם הנוסח הארוך וסיכמו שיצא אחד מהם אל הפתח ויאמר לה להכנס בפנים ולומר לדיינים רק את המילים "אני מוסרת לכם את החובות לעשות פרוזבול", והיא שמעה דבריו וחזרה אחריו בקול "אני מוסרת לכם את החובות לעשות פרוזבול" ושאלה "וזה הכל"? ואמר לה שכן, ונכנס לשבת במותב תלתא שתיכנס אחריו כמדובר, והיא הלכה לדרכה מחמת אי הבנה. וכשיצאו לקרוא לה לא מצאוה. והיא כמובן חושבת שכבר עשתה פרוזבול ותגבה חובותיה, והשאלה שנתחבטו בה הדיינים היא איך לא תעבור על איסור שמיטת כספים שהרי הלכה לפני שמסרה פרוזבול. כי אין פרוזבול לפני דין יחיד, והוא גם לא יכול להיות שליח כי לא שלחתו, וגם אין שליח נעשה דין.

וחשבתי שהיות שגם מלכתחילה ראוה ושמעו שמבקשת והבינו שמבקשת פרוזבול, רק לא שמעו את המילים, וכעת גם ידוע ואין ספק מה המילים שאמרה דהיינו המילים שאמרו הם לה לחזור ולומר, רק שראו זאת ולא שמעו. נחשב שאמרה לפני תלתא ולא רק לפני אחד. והגרש"ד שליט"א סבר שניתן לזכות לה פרוזבול כדי שלא תכשל היות שודאי זכות הוא לה, ויש לזה מקור בשבט הלוי. ושאל הראצ"פ שיחי' מה שייך זיכוי לדבר שאינו קנין ואינו חלות, הרי הפרוזבול אינו מקנה ממון החוב לבי"ד כי אם מילים שמוסר לגבי היתר הגביה.

1713.

נשאלתי מאשה שנזכרה שבילדותה היתה מקבלת ממתקים מחברה אשר היתה קונה אותם בחנות ממתקים, וכיום אין לה ספק שלא היה לילדה כסף

ביושר אלא גנבה את הכסף מהוריה, האם צריכה להשיב הגניבה להורי אותה החברה.

והשבתי שקטן ועבד ואשה פגיעתן רעה, ורק עבד חייב אם נשתחרר ואשה חייבת בנתאלמנה או נתגרשה, אבל על קטן לא כתוב שחייב אם הגדיל. וכמו שבהיזק כך גם בגזל. ועוד, שאפילו גדול שקיבל מגדול י"ל שפטור מהשבה בכה"ג שהממתק לא היה הגנוב אלא הכסף שנקנה בו הממתק, ואילו היתה מקבלת אותו חפץ הגנוב ג"כ יש אופנים שלא חל ע"ז שם גניבה כגון בשינוי שם ורשות לאחר יאוש כהנהו אוונכרי, (ומבואר בסוכה דף ל דיאוש חל לאחר שינוי גם ביד הקונה מהגזלן ואינו כדין אבידה שלא יחול יאוש ביד המוצא, ונשאר חיוב השבתה), וודאי היה מאז יאוש על הכסף ואולי גם לפני רכישת הממתקים שהרי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה. אבל תמורת הגניבה ודאי לא נחשבת כגניבה לענין חיוב השני בהשבה.

.1714

נשאלתי בערב ראש השנה ממי שנתן על תאריך היום צ"ק דחוי בעבר, והיום אחרי עריכת פרוזבול הפקיד סכום מקביל בסניף הבנק שלו כדי שלא יחזור הצ"ק, ולמעשה כעת רואה את ההפקדה ביתרת זכות שלו, ורק אחרי ג' ימים יהיה רשום למפרע שנפרע הסכום הזה כבר היום ע"י הצ"ק ההוא שהופקד בסניף אחר, והשאלה היא איך מתייחסים להפקדתו דהיום האם הכסף בעין והינו הלוואה או היות וכבר כעת תלוי ועומד הצ"ק בסניף ההוא ורואים יתרת זכות שלו סימן שכבר נחשב שכבר נגבה ואי"צ עוד פרוזבול.

והשבתי לשואל שאי"צ פרוזבול נוסף. ומתרתי: הא' שהיות ולא יגוש את הכסף הזה מהבנק שלו, אי"צ פרוזבול, ורק הנושה בו, כלומר הגובה שהפקיד את הצ"ק הוא המלווה של הסכום הזה ועליו השאלה. והב' שלבנקים כיום ההית"ע הוא "כולו פקדון" ואי"צ פרוזבול על פקדון שאינו בגדר הלוואה.

.1715

נשאלתי בערב ראש השנה מנער אחד [בשם חבר שלו] על מי העוון של חילול שבת, של אביו שמגיע בימי שישי לעשות להם קידוש לכל המשפחה בליל שבת, ואח"ז בגלל שאשתו (האם) לא נותנת לו להשאר ללון בבית, מסכסוך שלו"ב ביניהם, הוא יוצא, ובדרך למקום הלינה מחלל שב"ק. כי האם אומרת לנער לא להזמין את האב לעשות קידוש בטענה שהוא הגורם לחלל שב"ק, ועליו כל העוונות של חילול שב"ק של העבר של האב.

והסברתי לו שאין שום אשמה על הנער הבן, והקידוש הוא מצווה, וכיבוד אב להיות עמו בקשר ולהזמין לעשות קידוש הוא מצווה גדולה, וההורים

הם בוגרים ויודעים בדיוק מה מותר להם לעשות ומה אסור, ואיך הם יכולים להמנע מחילול שבת. ולא הנער אשם במה שהם לא מקיימים מדעתם ובחירתם.

1715.

הופיעה העגונה גב' ד. ק. לחפש היתר הלכתי להנשא. ויש לה כבר היתרים של רבנים חצי רפורמים בטענות של ביטול קידושיה מחמת אומדנא וכן הצעה לסדר "גט זיכוי" מהבעל הנתון כבר 6 שנים ב'קומה' בב"ח הרצוג, והוא כצמח בלי שום יכולת תגובה, וניזוק במוחו באופן שלא יכול להתעורר לעולם. והיא רוצה להתחתן עם בעל חרדי חסידי ולא להזדקק להיתרים שלהם.

והסברתי לה שאין אומדנא לבטל קידושין אחרי נישואין (וכי ילדיהם המשותפים נחשבים לבאים מבע"ז?), וכן שאין שום זכות לבעל שיתנו גט לאשתו כשהוא מוטל במצב זה, שודאי אם היה לו דעת היה אומר שמעדיף שתישאר נאמנה לו, ושתדאג לו לרפואתו ותבקרו וכו'. ואף אם יש ספק בדבר א"א לזכות שמא חוב הוא לו (בר מן הא שגט צריך ציווי בפועל ולא רק שיהיה שייך לבעל או יהיה ניחא ליה מדין זכיה, שהרי ראוהו צלוב או מגויד וכו' מדוע צריכים הרכנת הראש ולא מספיק מדין זכיה? ופשוט).

אלא שיש מקום לעיין מב' נושאים. הא' שהיא טוענת שקידשה לאחר הגיור באותה טבעת שנתן לה שנתיים קודם בעת הנישואין האזרחיים והיתה שלה ולא הקנתה לו אותה, כי אף אחד לא אמר לה. (ומצרפת מכתב מהרב המקדש, שליח חב"ד במדינת קליפורניה, שאינו זוכר את הקידושין הללו, ויתכן מה שאומרת שהטבעת היתה כבר שלה ולא ידע לשאול את הבעל מאיפה יש לו טבעת). האם היא נאמנת בטענה זאת אחרי קרוב לכ' שנים של נישואין (חלק מהתקופה הנ"ל אחרי האירוע הבריאותי של הבעל).

והב' האם הגיור של הבעל היה כדת וכדין, שמא היה ונשאר גוי, כי לפי דבריה, התברר לה אחרי שקרה האירוע הבריאותי של הבעל מתוך שנכנסה למחשב שלו, שהיה מנהל עסקים דרך המייל גם בשבתות, ומעולם לא בא איתה לסעודות שבת לבית הכנסת ולבית חב"ד. אמנם לפי התיאור של תקופת הגיור, הבי"ד המגיר דרש שיהיו נפרדים כמה חודשים לפני כן וכך עשו. וביררתי במסמכים שמבקש את הגיור, וכתוב שם שהוא רוצה להתגייר בלי קשר לנישואין, ורצה להתגייר עוד כבחור, והתעניין בדת יהודית ואוהב את ה' וכו', והתברר שכ"ז לא כתב בעצמו ולא הכתיב, כי היה קשה בכתיבה, ובכלל עבד עבודות כפיים מגושמות שנראה שלא היה משכיל בכלל ולא מתעניין בשום דת. אלא כל זה כתבה בשמו האשה לביה"ד. (ויל"ע אם יהיה שייך להתירה אילו יצויר שיתברר שהבי"ד היה פסול ולא בדק כדבעי קבלת המצוות וכו'. אחרי שנקטה כל השנים שהוא

יהודי ושהיא נשואה כדין וכך הצהירה, וממילא תהיה אסורה כאש"א מ"מ מדין שאחד"א. והסכימו עמי הדיינים הגאונים שליט"א שיש עליה איסור משאחד"א, ולכן לא ביררתי על כשרות המגירים כי אין נפ"מ. וה"ה לגבי הטבעת א"א לטעון כעת נגד שאחד"א).

.1717

נשאלתי מאשה ששכרה דירה בירושלים ואח"כ עברה וגרה כיום בבית שמש, ויש לה דו"ד עם המשכיר לשעבר בירושלים שתובע ממנה עוד כספים (שהודיעה שעזבה 1/2 שעה אחרי שהסתיים יום החוזה, וחייבת לשלם יום נוסף, ועוד כמה טענות), וכן יש כסף שמושלש מלפני תחילת השכירות כמקובל למקרה ויהיו חובות שלא תשלם, והשליש חתם מראש שלא נותן הכספים לאף אחד בלי הוראת רב. והשאלה היא מי נחשב מוחזק ומי תובע לענין הליכה אחרי הנתבע לד"ת. והיא רוצה לדון בבית שמש והמשכיר רוצה בב"ד בירושלים.

והשבתי דמ"ש בשו"ע שהמשכיר נחשב מוחזק בכל ספק נגד השוכר דקרקע בחז' בעליה, אי"ז לגבי כספים הנתבעים אחרי גמר השכירות, כמפורש בש"ך. אבל היות וזו תביעה על עסק שנעשה ביניהם בעיר אחת שם מקום הדיון ולא יכולה לעבור לעיר אחרת ולגרור לשם את הצד השני, כי כשם שיכלה להיות שם בזמן העסק כך יכולה לדון שם, ואפי' אם היא נחשבת מוחזק מ"מ אין לה זכות להוציא מירושלים לבית שמש. ומשו"ה גם בתוך ירושלים לא פשוט שיש לה יכולת לקבוע את הבי"ד כיון שכל עיקר הדין שהולכים אחר נתבע היינו לעירו של הנתבע, ולא לעיר שאינה של הנתבע. ואם לעירו של הנתבע אינו רוצה או אין לו זכות לגרור אליו את התובע, חוזר הדין שהתובע קובע את מקום הדיון. אבל יש בי"ד שנוהגים אחרת.

.1718

סיפר הגאון וכו' הגר בבני ברק ותבעוהו לבד"צ העדה"ח וחשש ששם יש השפעה מסויימת של התובעים והודיע לעדה"ח שמדין הלך אחר הנתבע רוצה לדון בב"ד דידן. והעדה"ח אישרו זאת, ועי"ז ביטלו התובעים את כל התביעה. וסימן הוא כדבריו שרק שם היה לתובעים השפעה מסויימת והתביעה לא אמיתית.

והשבתי שהיות וגר בבני ברק, יכול לתבוע ללכת אחריו רק לבני ברק, ולא לב"ד אחר בעיר של התובעים.

1719.

נשאלתי מאשה שיש לה ג' אחים ואחות, ולאמא שלה היו כמה דירות, ולדברי האחים היא אמרה איזו דירה לכל אחד וכך הם מחזיקים בפועל, חלק גרים וחלק משכירים ונוטלים השכ"ד, אבל לה לא השאירה האם שום נכס, לטענתם, והיא רוצה לקבל גם כן ולא מאמינה שהאמא לא נתנה לה כלום, ושואלת מה לעשות.

והשבתי שצריכים ללכת למקום מוסכם להתפשר שם, ושתמתין שיצטרכו את החתימה שלה לעשות צו ירושה, כי כעת הכל נשאר ע"ש האמא וחשבון הבנק מוקפא, ואינם יכולים למכור דירות וכדו', עד שיהיה צו ירושה. וכשיצטרכו חתימתה ילכו לרב מוסכם ויפשר ביניהם.

1720.

אשה שכתבה צוואה לפני שנים רבות והדירה מנכסיה לאחר מוע"ש את הבן שחזר בתשובה, ושוב עברו עשרות שנים והתגוררה בביתו של החוזר בתשובה וגם היא התקרבה לדת, ואילו שאר הצאצאים נתקו עמה את הקשר כיון שנזקקה לעזרה בחייה, ורוצה לכתוב צוואה חדשה שבה יהיה חלק גם לבן הזה שבעבר לא כתבה לו כלום. וחוששת ששאר היורשים יערערו ולא יקיימו את הצוואה הנוכחית, ושואלת אם יועיל לבן הזה שתחתום לו צ'ק מזומן על כל סך חלקו בירושה מחוץ לצוואה, שאם לא יתנו לו קיום לצוואה השניה שיוכל להוציא צ'ק זה.

נראה שצ'ק שבא במתנה ולא בתמורה, שהנותן יכול לבטלו כשעוד לא נפרע ואין למקבל תביעה נגד הנותן, אינו תביעה נגד הירושה אם נפטר לפני הגביה, ונשאר המו"מ מול היורשים ואין ריווח בצ'ק.

1721.

מצרן של בית נטוש מלפני כמאה שנה, שרשום באפוטרופוס הכללי אבל אינו מושכר ולא מתוחזק, ויש כמה יורשים (דור שלישי או רביעי) של בעלי הבית הרשומים שגרים בכמה מדינות, ואינם מעוניינים בבית הזה, והשאלה האם מצרן קודם לכל אדם להכנס בבית שהוא כהפקר, ואם מישהו נכנס אם יכול לסלקו כדי לא לאבד מצרנות בעתיד.

ונראה שבית נטוש דינו כנשתקע שם הבעלים, שאף שקרקע בחז' בעליה מ"מ אם הבעלים לא יודעים ואין ידוע מיהו הבעלים, מותר לב"ד להכניס שם שוכר מדין זכין שלא בפניו, ולגבות דמי שכירות לטובת ניהול הנכס ולטובת הבעלים לכשיתברר מיהו.

אבל אם יש בעלים ידוע רק שהוא לא מעוניין לטפל מחמת שכרוך בהרבה הוצאות לארגן את כל הצווים והרישומים דור אחרי דור, לא משנה סיבתו, הוא בעלים להחליט שישאר ריק, ואין זכות לאף אחד לשוכרו ולשלם ע"ז.

ולכן העצה היא להחתים את כל הידועים על הסתלקות גמורה, או על הסכמה להסתלקות זמנית עד לגמר הבירורים, ולגשת לבי"ד לשכור רק עבור חלקם של הבלתי ידועים שנשתקע שמם.

ואין שום זכות למצרן מעבר לזכות רכישה בכסף שרוצה קונה אחר לשלם. לא זכות שכירות ולא זכות כניסה להפקר או קבלת מתנה, ולא לדרוש להוציא מישו שמה בעתיד זה יזיק למצרנותו.

ומי שנכנס בלי תיאום, ובא מצרן והוציאו כבר, האם נחשב שגזל את הנכנס, התשובה לזה היא שהיו כראה את המציאה ונפל עליה או פירס טליתו ובא אחר והדפו ממנה שלא נחשב גזלן כי הראשון לא עשה כלום הראוי לקנות ונשאר הפקר כשהיה. וגם המצרן אינו יותר מפירס טלית ויכול עדיין כל אחד אחר להכנס בו ע"י שכירות כנ"ל.

.1722

בנוגע לירושת אדמו"ר אחד שנפטר לפני הרבה שנים והשאיר בן הגר בביתו וממשיך חצרו, ובנים אחרים בחו"ל כ"א ממשיך בעירו את שם החסידות. והבן שגר בבית אביו הודיע שאינו זקוק למאות או אלפים מספרי אביו ונתן רשות לאנשים להכנס ולקחת, ואח"כ הוציא הכל לגניזה. ואחד שלקח ספרים מהבית שואל כעת שהתברר לו שהאחים לא מרוצים מצורת הירושה ולא היתה חלוקה מוסכמת על ידם, וא"כ נטל ספרים שאין ברשות הנותן לתיתם.

וסבר השואל שהיות ושתקו קנה מחזקה מה שתחת ידו שלו, אבל זה אא"ל כי לא היה מוחזק בידו אלא בידוע איך הגיע אליו, ובמצב הנתון במחלוקת בין יורשים.

עוד סבר שכיון ששתקו כ"כ הרבה זמן מסתמא מחלו, וכן מששתקו כשהוציא את היתר לגניזה מוכח שלא היה איכפת להם. אבל אין ראייה שידעו בעת התרחשות הדברים.

ולפי הענין נראה יותר שהיו כמציל מזוטו של ים. ועצ"ע.

.1723

נשאל הדיין וכו' הגרמ"ה בדבר קרוב משפחה של זוג צעיר שהזמין קבלן לשפץ בית הזוג וסיכם עם הקבלן שיהיה על חשבוננו, ולבסוף ברח המזמין,

האם יכול הקבלן לתבוע את הזוג עצמו מדין יורד, אע"פ שלא סיכם עמו מראש. והשיב שמכיון שהקרוב היה יכול בעצמו לגבות אח"ז מהזוג את מה שהיה משלם לקבלן, וכמבואר בסימן רמ"ו ברמ"א סעיף יז מתרוה"ד סי' שיז, שמי שהאכיל חתנו כו"כ שנים יכול לתבוע דמי המזונות ממנו, א"כ יש שעדר"נ דהמזמין חייב לקבלן והזוג חייב למזמין, ויכול לתבוע ולגבות ישר. ושאלו ע"ז דהקרוב הרי יכול שלא לתבוע ובו הדבר תלוי, ואיך הקבלן יכול לחייב מיד. והוספתי דאין כל שעדר"נ דכל תחילת קיומו מותנה במציאות של שיעבוד נגד שיעבוד ולא מחוב שאפשר לתבוע, ומכיון שעדיין לא השתעבד הזוג למזמין, אין הקבלן יכול לבוא לתבוע מהזוג מצד שעדר"נ.

אמנם בר מן הא החיוב מבואר להדיא בשו"ע הלכות פועלים בסי' שלב ס"א ובסי' שלו ס"א דבשכרם עלי חוזר ונוטל מבט"ה מה שהנהו, וכן מבואר בביאור הגר"א סוף סי' פז ס"ק קיז בשם מהר"מ שיש חיוב חתן לשדכן אף שלא בקשו להציע לו את השידוך דסו"ס נהנה. (ואין זה מ"ש הגר"א אלא לפי מה שהתבאר לן בגליוני חו"מ זכרון משה עי"ש בעמ' סז וז"ל: מ"ש הגר"א כיורד שלא ברשות צ"ב הא שדכן הוי יורד ברשות שהרי החתן שיתף עמו פעולה ולולא שעשו מעשה ע"פ השדכן לא היו משתדכים, והמעין במהר"מ הנמצא במרדכי פ' האומנין יראה שלא מדבר על שדכן אלא על מלמד, ואולי חסרות תיבות בביהגר"א, או שנוקט דבלי הסכמת מחיר גם מה שנעשה ברשות הוי כשלא ברשות, וברשות היינו כשקצבו התשלום מראש, דטוען הסכמתי לקבל רק בחינם ואעפ"כ יש חיוב לשלם מידי דהוי שלא ברשות כשעשויה ליטע). ויש לציין שחיוב זה אינו על כל המחיר של הקבלן אלא רק מדין יורד דהיינו ההוצאות ובעשוי' ליטע גם שבח אריס. ואם היה באופן שהסכים בע"ה ולא מחה רק סמך על תשלום המזמין, יש מקום לחייב מדין אחר, דהוי כהמחהו אצל חנווני וחזר בו, יעוי' בפסקי דין כרך טו עמ' שיח ע"פ הגמ' בב"מ דף קיח א.

1724.

נשאלתי מאדם שנזקק לסוכה וראה פרסום של סוכה למכירה בגודל שהתאים לו, ויצר קשר עם המוכר וגם קיבל ממנו במייל הסרטה שהסוכה עומדת, וסיכמו על מחיר בהנחה גדולה. ואח"כ נמלך באשתו ובחמותו ומכמה סיבות התחרט (בעיקר בגלל שיזדקק לקנות לייסטים נוספים להתאים אותה למקום המיועד במחיר שהפך ללא משתלם לו). ושואל אם מותר לו להתחרט. ובפרט שהיו עוד שפנו לקנות עקב הפרסום ודחה אותם שכבר מכר, ואלולא שסיכם ע"ז היה כבר מוכר לאחר.

והשבתי דלא היה קנין אבל היה סיכום שמספיק להיות מחוסר אמנה אם חוזר, והיות ויש מספיק ימים עד סוכות ויתכן שהמפרסם יקבל פניות נוספות וימכור, ובין כך וכך לא יפסיד מהחזרה, דאינו דומה שכירות או פועל שאם היה פניה נוספת בנתיים ונדחה בגללו שמחייב את כל התשלום,

דהתם המקח הוא הזמן ולא גוף הדבר, ואם התבזבז הזמן בגלל הראשון, הוא הפסיד את המשכיר והפועל. אבל במכירה שהמקח הוא הגוף ואין נפ"מ בזמן, אין עיכוב ודחיה בזמן המכר מפסיד את המוכר. ודו"ק.

.1725

לטענת השוכרים המשכיר חייב להם חלק מהתשלום האחרון, על קיזוזים שונים מכל תקופת השכירות, ועל נזקים שקרו להם בגלל המשכיר ביום גמר השכירות, והמשכיר תובע את כל התשלום ולא מוכן לשום קיזוז ולשמוע מה הם טוענים. ואינם רוצים להכנס ליוה"כ וכספו בידם.

השבתי שישלישו את התשלום המלא בבי"ד, ויודיעו לו שיגבה אותו בהסכמתם אחרי שידון הטענות הנגדיות עפ"ד"ת.

.1726

נשאלתי מבחור אם מותר לנסוע לטייל בשארם או שאסור לנסוע למצרים. והשבתי שלטיוול לאדם בודד מותר, ולגור שם בקביעות וכן לציבור שלם יש מקום לומר שזה איסור תורה, ותלוי בראשונים ביומא דף לח. ועי' שו"ת שו"מ תניינא ח"ד סי' קז. אבל כל זה רק בנוגע לדין מצרים, מחוץ לאיסור יציאה מארץ ישראל, שהוא גם לאדם בודד.

.1727

נשאלתי מבחור שיש לו זקן דליל וצמוד ללחי ויעצו לו לגלחו כדי שיגדל מסודר, וכן בראשו הוא מגדל שיער קצת בלורית קצרה רק באופן שיעמוד. ואמרו לו שזה אסור כי מעורר דינים.

והשבתי שע"פ קבלה יש כמה ענינים בזה, ואם נוהג בכל דבריו ע"פ קבלה שיתיעץ עם מקובלים. אבל לפי ההלכה אין איסור אלא רק להקפיד שלא יהיה בתער ולא מספרים כעין תער וגם יש מכוונות שהם בגדרי תער ח"ו, הן בזקן והן בפיאות הראש.

.1728

נשאלתי אם אוכל מלוואח שלם אם חייב נט"י והמוציא. וסבר השואל מצד שיעורו. אבל באמת בגודל הנמכר בחנויות אין שיעור קביעות סעודה למלוואח בודד, אולם הספק הוא היות ואוכלו בלא שום מילוי, ולא בטוח לכל הדעות שזה נחשב פת הבאה בכיסנין כיון שהוא בצק הנילוש בשמן.

וטען השואל שזה במ"מ כבורקס שמברכין עליהם במ"מ בגלל שנילוש במרגרינה, אמנם אין להביא ראיה מבורקס כי ברכתם במ"מ בגלל שהם באים תמיד עם מילוי, ולא לבד, וזה ודאי הופכן לפת הבאה בכיסנין. וע"כ לגבי מלוואח ריק השאלה בעינה.

ונראה לברר אצל התימנים האם זה נחשב להם לבצק של לחם דהמוציא, כמו פיתות וקובנה ולחוח וסלוף וכדומה שברכתן המוציא. ולענ"ד שיצא כל הדעות אם יטול ידים על פת ממש ולאכלו בתוך הסעודה.

.1729

נשאל רב אחד אם מותר בחול המועד להניח בתיבות של אנשים הזמנות מודפסות לבר מצוה שתחול בשבוע שאחרי המועד. וכן אם מותר לבקר דודים מבוגרים לכבוד החג ובעיקר כדי להזמיןם באותו הביקור בפה להשתתף בבר מצוה, ואסר את שני הדברים, ונמנעו ולא בקרו ולא הזמינו.

וצע"ג טעמו ומאיזו חומרא החליט שצריך להרוס שמחת בר מצוה של נער שלא הרע לו מעולם. שהרי זו אינה מלאכה כלל, אלא חלק מהשמחה שאינה בכלל איסור אין מערבין שמחה בשמחה. וגם לא נחשב להקנאת מתנה. ואולי מרוב גדלותו וחשיבותו ומעוצם סברתו לדמות מלתא למלתא סבר שיש לאל ידו לקנוס ככח חז"ל, שקנסו במשנה שאין להסתפר ולגוז ציפרנים כדי שלא יכנס ליו"ט מנוול, כלומר שלא ידחו במכוון את המלאכה למועד, כך קנסם על שלא הספיקו בעריו"ט גם לחלק הזמנות ונדחה למועד.

.1730

נשאלתי בליל יו"ט דסוכות מנער אחד ואביו כדלהלן: הנער קטף בשמיטה כמה וכמה מד' מינים והיה מובן שהאב או הבן יחלקו לאנשים אחרים את מה שיהיה מיותר להם לקיום המצוות, ואכן לפני יו"ט האב מסר לד' אנשים מהמינים הנ"ל בלי שילוח פי הבן בעצמו שזכה מההפקר. וכעת נזכרו בדבר וחששו שזה לא הוקנה כדין מהנער הבעלים הראשון למקבלים, מצאו ב' מתוך הד' והלכו אליהם והקנו להם כדת וכדין שיוכלו לצאת יד"ח לכם. אבל הב' האחרים אינם יכולים להגיע אליהם ביו"ט, והשאלה היא מה צריך לעשות שיקיימו את המצווה ולא תהיה ברכה לבטלה.

והשבתי שבשביל קנין אין דין שיהיה דוקא מיד מקנה ליד קונה ובפניו, אלא מספיק ע"י לך חזק וקני כשזה לא בפניו, או בלי אמירה בכלל אם זה בפניו, [בקרע שחזקה קונה, וה"ה לקניני מטלטלין] וע"י ההסכמה בלי שום מסירה או פעולה מצד המקנה. וע"כ צריך ראשית לדייק במילים במה שדובר מלכתחילה שיחלקו לאחרים, שיתכן שהיה מובן בפיו לכל אדם שיש לאב רשות מהבן לתת וזה הוי כשליחותו ממש, או שזה היה במובן שמי

שיקבלם יזכה בהם בהסכמת הבעלים הנער, ועי"ז קנו וזה שלהם בלי חשש. אבל היות ואינם זוכרים את הדיבורים שנאמרו וחוששים שלא אמרו אלא במובן שהאב ימצא את האנשים שיקבלו והבן יקנה להם אז מידו, ע"כ יש לפתור בענין אחר.

אם זה בידו או ברשותו של המקבל ע"ד לזכות בזה, והמקנה מסכים להקנות לו ביד או בקנין חצר, או אפילו מסתלק מזה שיהיה הפקר, ממילא זוכה המחזיק ביד או בחצר, דחצרו של אדם קונה לו מציאה מהפקר שלא מדעתו. ואפילו היינו מחשיבים זאת עד עתה לשלא ברשות, דהיינו שזה גזול ביד המקבל, אם הנגזל מסלק עצמו ובעלותו מהדבר הגזול ומסכים שיהיה של הגזלן ממילא זה כבר לא של הנגזל אלא של המחזיק בו ע"ד שיהיה שלו. ואי"צ ללכת לפוגשו להעביר מיד ליד.

.1731

רקע השאלה: בבית כנסת פלוני יש בדרך כלל מנין מתפללים מצומצם, ויש תקופות שאין כלל מנין מהמתפללים הקבועים אלא מתווספים אורחים מזדמנים, ולמשל בתפילת שחרית שהזמן הוא 7 וחצי, בדרך כלל אין חצי מנין בשעה היעודה, ורק בתוך 5 או 10 דק' נוספים נאספים מנין שלם. והשואל היה מהמתפללים הקבועים בבית הכנסת בעבר הרחוק אבל הוא גר רחוק ועובד בעיקר בשעות לילה מאוחרות ולפנות בוקר, התפלל כמה שנים בשטיבלאך שליד ביתו בשעות לא קבועות, לפי סדרי העבודה והעייפות וכו'. ואחד מהמתפללים הקבועים שהוא אדם אמיד ויש לו אמצעים כספיים פנה לשואל פעם אחת בבית הכנסת לעיני כל הציבור והבטיח לו שאם יגיע למנין של שחרית ג' חודשים רצופים בזמן, כולל ימי חול וחופש הקיץ ושבתות וחגים, ישלם לו 100,000 שקל.

השואל טרח ובא כמה ימים לפני הזמן הנקוב, ובאחד הימים הגיע בשעה 7:34 אבל עדיין לא היה חצי מנין, ובימים שאותו המבטיח לא היה בעצמו בבית הכנסת צילם השואל את השעון מתוך בית הכנסת להראות שהיה בזמן ושלח בהודעה (מסרון) למבטיח. וכן היה במשך הימים כמה מו"מ בכתב ביניהם, ובין הכתובים היה שהמבטיח כותב לשואל שיקיים את ההבטחה רק אם יגיע בשעה 7 וחצי ולא אח"ז אפילו אם אין עדיין מנין ולא מחמת איחור השואל (ותנאי זה לא היה מראש בעת ההבטחה), וכן כתב לו יום אחד (כשהשואל שאלו על היעדרותו של המבטיח בעצמו) "אתה עובד אצלי ולא אני עובד אצלך". וכן עוד כמה פעמים פנה המבטיח לשואל בשאלות אם עדיין לא באת וכו'.

ואחרי תקופה קצרה (שלדברי השואל נשאר ער שעות רבות במיוחד בגלל ההבטחה הנ"ל, ועלה לו במאמצים רבים שלא עושים בחינם) ביקש השואל מהמבטיח לסכם את התנאים המפורשים בכתב ביניהם כדי שלא יהיו אי

הבנות, או תנאים חדשים לבקרים. ואז ענה לו המבטיח שהיות וכבר פעם אחד הגיע בשעה 7:34 (כמתואר) ממילא בטלה ההבטחה ואין שום עסק. למרות שהמשיך אח"ז להתאמץ והראה לו ושיתף פעולה עם זה שממשיך ודרש ממנו את זה.

ע"כ טוען השואל שמגיע לו לפחות את החלק היחסי של הימים שכבר בא לבית הכנסת בזמן בעקבות ההבטחה, אם לא את כל התקופה כאשר יצליח להגיע ג' חודשים.

השאלות לעיון: א' הבטחת מתנה מתי חלה בלי קנין. ב' מתנה על תנאי האם צריך כתנאי ב"ג וב"ר. ג' האם ההבטחה בפני רבים היא אסמכתא. ד' האם ההבטחה היא משטה. ה' האם היה קנין ע"י תחילת מלאכה דפועל כשהתחיל לבוא בעקבות ההבטחה. ה' האם המשמעות של לבוא בזמן הכוונה לשעון שנקבע אפילו לפני שמגיעים אנשים, או בזמן שרגיל לתחילת התפילה בפועל. ו' האם המשך המו"מ שדרבנו להגיע לתפילה בימים שאחרי האיחור הראשון הוי המשך העסקה או שיכול לטעון בסוף שמאז האיחור הבודד בטל הכל אף שלא טען זאת מיד.

תשובות: א' רק מתנה מועטת חלה, ונראה שאפילו עשיר גדול אין נחשב אצלו 100 אלף ש' למתנה מועטת.

ב' מתנה מרובה שחלה רק עם קנין, אם תחילת מה שבא על פיו הוי כמו קנין דפועל או דערבות שעשה מעשה על פיו, וכמו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך שהוי קנין, וזה עשה עם תנאי, הנה בפועל כל החיובים חלים לפי מה שסיכמו עם כל התנאים מבלי שצריכים להיות כתנאי ב"ג וב"ר.

ג' לא מוזכר בשו"ע דרבים מבטל אסמכתא, רק בפני בי"ד חשוב מבטל אסמכתא, ועם קנין בפניהם. וכ"ש בנידו"ד שכל הרבים הבינו בעצמם שזה אסמכתא.

ד' משטה שייך במתחייב תמורת פעולה שיש לה שער רגיל ומפריז בהבטחה שישלם יותר, שחזר דינו לשלם כשער הרגיל. או במודה בחוב שאינו קיים שהוא מתחייב בחוב, ולא אמר "אתם עדי", שטוען שלא הודה אלא שיטה בו, ופטור. ומשא"כ בנידו"ד שאין שום שער ולא אמר שמודה בחוב שכבר היה אלא שמבטיח מכאן ולהבא. ע"כ אילו היה חל בלי קנין, לא היה עוזר בזה טענת משטה. אלא שלא חל מהטעמים הנ"ל.

ה' לגבי פועל שאיחור מוריד משכרו, בעה"ב המשלם הוא הקובע מהו הזמן שעליו משלם, ולא משנה מה דעת בני אדם במילה "בזמן". ובלבד שיאמר זאת מראש. אבל אם לא אמר מראש והפועל עשה לפי מה שהבין התחייב המזמין וכל טענה אחרת היא הוצאה מחזקת חיוב שכבר חלה, ואינה יותר מאיני יודע אם פרעתיך. שהרי אין חולק כי הפועל עשה חיובו והגיע במיוחד לשם כך.

ו' פועל שחלה וקבלו אח"כ בעה"ב בשתיקה והמשיך להעבירו, וכ"ש שדיבר איתו בפירוש להמשיך, לא יכול לפטרו ולנכות משכרו בגלל הזמן שלא היה, כמבואר בסימן של"ג. אולם למעשה רחוק מן הסברא שהגעה לתפילה תיחשב כפועל, ובפרט שהמבטיח לא היה הגבאי או החזן או מי מאלו שצריכים לדאוג למנין בביהכ"נ, אלא אדם שבעצמו לא הגיע בכל הימים הללו ואינו מגיע בדרך כלל. א"כ זה לא יכול להיחשב עבודה עבורו שיתחייב כמעבד. ועצ"ע.

.1732

בנידון ירושת מר ל' מירושלים שנחלקו הבן ובנות הבת, כאשר הבן הוא מזיו"ר והבת היא מזיו"ש והוא טוען שכל הנכסים היו של המוריש, והן טוענות שהנכסים היו של אם אמן בלבד. וכבר היו מעורבים בזה הבורר פ' שהוא קרוב משפחה, וקבלוהו בשטר בורות ל"בורר" וקבלו קאג"ס לקיים כל החלטותיו, וכתב פסק לטובת הבנות, והבן טוען שחזר בו מקבלתו עוד לפני שכתב פסקו, והלך לערכאות לפסול את הבורר לפני שפסק.

והבנות תבעו על ההליכה לערכאות בב"ד בני ברק, והבן הביא החלטת דיין יחיד מביתר להתיר ערכאות בלי נימוק, וב"ד בני ברק פסל את היתר הערכאות כי לא הביא בב"ד, ואחרי שהדיין כתב מכתב שני שהיו עמו עוד דיינים בלי פירוט, חזרו בהם בב"ד בני ברק מאיסור הערכאות.

בבימ"ש נפסק נגד הבורר "בהסכמת הצדדים", אבל לפני שדנו בבימ"ש מסרו הבנות מודעה כדין שאינם מסכימים למסור את הנידון לערכאות. ולאחמ"כ תבעו הבנות את הדיין מביתר וכן את שאר הדיינים מביתר בב' בתי דינים שונים בבני ברק, והוכיחו מעדות שלא היו ג' דיינים שהתירו לבן את הערכאות בע"פ, והדיין שכתב שהיו עמו מותב תלתא של ביה"ד הקבוע שיקר. ופסקו בתי הדין הנ"ל שאכן לא היה היתר של ב"ד לבן ללכת לערכאות אלא רק של היחיד.

ושוב קבלו הבנות היתר לערכאות מדיין יחיד בירושלים נגד הבן, הן להתגונן והן לדון, והלכו לבקש צו ירושה ע"פ חוק בבימ"ש וע"ז ניתן לאלמנה סבתן של הבנות 75% ולבנות חלק אימון כחלק הבן, והסתפקו בזה אף שלטענתן לא הגיע לו אפילו חצי מרבע. ושוב קבל הבן בבד"ץ על איסור הערכאות שהלכו הבנות, והבנות רצו לדון בזה "אחר הנתבע" בב"ד אחר בירושלים, והתובע הבן לא רצה לדון שם ולכן הבד"ץ משך את האיסור, ואח"כ פסלו הבנות בעצמן את הבי"ד שבחרו והתחרטו מלדון שם והבי"ד ההוא כתב להם שמסתלק מהתיק. ואז הלך הבן לבי"ד שלישי בירושלים להוציא עוד איסור נגד הבנות והן בחרו בב"ד רביעי, והבי"ד השלישי טען שהבי"ד הרביעי שבחרו הבנות אינו נחשב בב"ד קבוע ואינן יכולות לגוררו

לשם, ושוב חזר הבי"ד מבני ברק בסניפו בירושלים וכתב איסור ערכאות נגד הבנות לבקשת הבן.

ואז התמצעו הצדדים על זבל"א וזבל"א, והבנות התנו את הדיון בסדר דין שקודם ידונו על היתר הערכאות של הבן (מביתר, עם הגב"ע והפס"ד מב' בתי הדינים מבני ברק), ואם יתברר שלא היה לבן היתר ממילא יחזור פסק הבורר פ'. ורק אם יתברר שלבן כן היה היתר ובטל פסק הבוררות הראשון יהיה המשך הנידון אם לבנות היה או לא היה היתר ללכת לערכאות, ורק אם יתברר שלא היה להם היתר ידונו על תביעת הבן את הירושה ואז יוכח אם הנכסים היו של המוריש או של אשתו אם אמן של הבנות ובכלל לא נכללים בירושה. ולמעשה הדיינים בזבל"א לא הסכימו לדון לפי הסדר שרצו הבנות רק לפי הסדר שרצה הבן והנברר השלישי התפטר, והשנים הכריעו בנוגע לסדר הדיון נגד הבנות, וע"כ תבעו הבנות את שני הזבל"א להתפטר, ושני הזבל"א לא הסכימו להתפטר רק לדון בהמשך התביעה של הירושה ואז הבנות תבעו את הזבל"א בבי"ד חדש להתפטר, והזבל"א לא הופיעו להרבה הזמנות לבי"ד החדש והבנות הוציאו נגדם היתר לבטל תוקפם בבימ"ש.

ואז גם בד"ץ השני הנ"ל בירושלים שבתחילה בחרו הבנות ואח"כ חזרו בהן כאמור, התווסף לבקשת הבן וכתב נגד הבנות, אבל בי"ד ברוך שאמר כתב לטובת הבנות נגד הבן. וכן בי"ד הישר והטוב ובי"ד שירת דוד כתבו לטובת הבן. (ובנתיים מעורבים בזה ב' מגדולי האדמורי"ם של שני הצדדים ע"י חשובי עסקני החצרות, זה נגד הבנות וזה נגד הבן). וכעת הופיעו הבנות ומבקשים לדון בבי"ד דידן מדין הלך אחר הנתבע בטענתם נגד הבן שהלך לערכאות שלא כדין והפסידם שם את הבוררות הראשונה כאשר עפד"ת הבורר הראשון עדיין בתוקפו, ועי"ז נגרם להן נזק. (ולא הביאו הסכמה מצד הבן ג"כ לדון כאן).

קיצור השאלה:

הצדדים (ראובן ושמעון) היו אצל בורר יחיד, קרוב משפחה של שמעון מדרגה ראשונה, בהפצרת ראובן ובקנין סודר בלשון "על השטר בורות", ובשטר בורות בנוסח "מתחייבים לשלם מה שיפסוק".

ראובן ראה שהבורר נוטה נגדו ורץ לפוסלו בערכאות בלי היתר בי"ד. (הבורר נפסל בערכאות ולאחמ"כ הבורר נתן פסק לטובת שמעון).

כעת טוען שמעון שקנין ושטר הבוררות הראשונים בתוקף, וראובן מסכים ללכת לבורר אחר בלבד. מבקש ע"ז שמעון פסק שצריך ללכת לבורר הראשון בלבד.

תשובה:

ונלע"ד שעז"נ גם בי"ד בטר בי"ד לא דייקי כפול שמונה, וגם עז"נ "אם כן אין לדבר סוף" והיות ולפי ההתרחשות בשנתיים האחרונות ע"י לא פחות מט"ו בתי דינים ובוררים, ולהבדיל שופטים, כנראה לא יהיה קיום לשום פסק (גם אם ידונו עד הסוף, מה שלא מסתבר בהגיון כי הבן לא יופיע להזמנתם, ואפילו כן ידונו עד הסוף לא יהיה ניתן לקיים את הפסק בהוצל"פ כי כבר נידון בערכאות, ויד המתנגד תהיה על העליונה), וא"כ מה כח בי"ד יפה וחבל על זמן השמיעה שלהם לחינם.

ע"כ אין לפתוח תיק אלא אם כן יהיו ערבונו מושלשים ממש מב' הצדדים לקיים הדיון לפי ראות עיני הבי"ד (ע"פ נימוקי הדיינים בהלכה) באופן שיחייב הדיון וקיום הפסק בסוף משני הצדדים בלי שיוכל לחזור על כל מה שהתרחש בעבר.

וגם אם יקויים קודם כל הנ"ל יש להודיע לצדדים מראש שיתכן ולפני דיון או החלטת ביניים יש לברר אצל כל הקודמים מה שמעו ומדוע החליטו כדעתם הנ"ל, כדי להבין טעם ההחלטות שלא מפי כתבם ולהקיף את האמת מכל הצדדים שלא יהיה אפשרות להחליף מצג וטענות, ולקיים מצוות התורה תרחק משקר ח"ו.

ולעצם מה שכתבו ודנו בתי הדין אם חייבים היורשים לחזור לפסק הבורר הראשון מידי דהוי הליכה לפסול בערכאות בלי היתר ג' דיינים כדין היתר לערכאות של סימן כו, נראה שיש לפקפק בזה טובא. דהנה נאמן עליו אבא ושמע טענותיהם ואח"כ אחד הצדדים רוצה לחזור בו, האם שמיעת הטענות הוי קנין כבי"ד שאינו יכול לחזור משעה שקבלו קנין או משיכתו זב"ל פלוני וזב"ל פלוני דסימן יג בסעיף ב, או שהיות והוא יחיד וגם קרוב אינו כבי"ד אלא צריך קנין כפשרנים שבסימן יב סעיף ז. ובלי הקנאה על עצם הממון שבסכסוך אלא רק קנין התחייבות למה שיאמר הבורר הוי קנין דברים לפי הי"א שברמ"א שם וכפי' הסמ"ע והב"ח.

והנה כתב הב"י שם בסי' יג אות ג בשם הרשב"א והר"ן אבל קנו מידם א"י לחזור ואפילו בפני שנים ואפילו קבל עליו קרוב או פסול דאין לאחר קנין כלום כדאיתא פרק זה בורר. וכן נפסק ברמ"א סימן כב סעיף א שבקרוב או פסול שקבלו לדיין יחיד אין הקבלה מועילה שלא יחזור בו אא"כ עשה קנין, ובעשה קנין א"י לחזור אפילו בתרתי לריעותא. והש"ך שם ס"ק ד מביא ב' דעות אם בקנין הוי קנין גמור או רק קנין דברים, ולא מפרש דהכוונה קנין להקנות גוף הממון. ויש מקום לומר דחולק כאן על הדעה דהרמ"א בסי' יב. ובב"י בסי' כה מחו' ד הביא שו"ת הרשב"א חלק א סימן אלף קכו וז"ל: שאלת ראובן ושמעון קבלו עליהם לדיין חכם אחד ועשו שטר בירורין וקנו מידם. ואחר כך טענו בפניו. וכו'. תשובה דברים ברורים אני רואה כאן שאין בדברי שמעון כלום דכיון שקבלו עליהם אותה החכם לדיין אף על פי שקבלוהו לדון יחידי וקנו מידם אינם יכולים לחזור בהם ואפילו קודם גמר

דין. דגרסי' בפרק זה בורר (דף נ"ג) שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו לפני גמר דין וקנו מידם מאי שלח להו אין לאחר קנין כלום. וכו'.

ויל"ע אם מש"כ קנין הכוונה סודר סתם על הקבלה של סמכותו או גם התחייבות לקיים מה שיפסוק בעתיד, או גם קנין על עצם הממון של התביעה שמקנה הנתבע את מה שיפסוק לתובע לכשיפסוק הדיין, כרמ"א בסי' יב, ונפ"מ לנידו"ד שלא היתה קבלה בקנין שהקנו את הממון עצמו רק על התחייבות לקיים מה שיפסוק. ונראה שהחילוק הוא בין "בורר" שהוא פשרן ופשרה צריכה קנין כסי' יב, לבין דיינים שהקנין שלהם חל בקבלתם אפילו בלי קאג"ס ואי"צ קנין על הממון לכו"ע. ובנידו"ד שלא מוזכר דין תורה בשטר הבוררות אלא רק לפסוק בהתאם לשיקול דעתו ע"פ פשרה או על פי דין או כל דבר אחר, ומוזכר בשטר הקנין הרבה פעמים רק כבורר ולא כדיין והיינו פשרן, ולא הקנו את גוף הממון לא בסודר ולא באודיתא אלא לשון הקנין הוא רק על התחייבות לקיים מה שיאמר אין הקנין חל אלא הוי קנין דברים, יכול לחזור בו אפילו באמירת פיו בלי שום סעד משפטי לא מבי"ד ולא מבימ"ש. א"כ מה שהלך לבימ"ש וייקר דיניהם זה חמור מאוד, אבל לא נחשב שהבימ"ש ביטל את הבוררות, כי סגי ברצונו ואמירתו לחודה להפסיק את תוקף הבורר. וע"כ לא שייך הזמנה לדין ע"ז ולבטל את הבימ"ש ולקיים את הבוררות, כאשר הבוררות כבר בטלה בלאו הערכאות וכמבואר. וע"כ יש לדחות את הדיון.

והנה לשון האורים בסי' כב סק"ז על המרדכי בפ"ק דסנהדרין שבקבלו לפשרה צריך להקנות החפץ דוקא שלא יהיה קנין דברים "והכי קיימא לך" כ"א שברמ"א סימן יב, ודלא כהנמוק"י שמביא הש"ך.

ולשון החזון איש בסנהדרין סי' יז ס"ק ט בדעת הנמוק"י דהקנין מתפרש כשיעבוד נכסיו למה שיפשו, ולפי"ז דעת הראב"ן שבש"ך כב סק"ד שחולק על הנ"י כוונתו שיקנה החפץ שבמחלוקת ממש ולא רק שאנן מפרשינן לקנין כך.

אבל החזו"א עצמו שם בס"ק יא כתב גם בדעת הראב"ן שאין קנין על הנכסים רק שקנין לקיים דברי הפשרנים מתפרש כשיעבוד נכסים לזה ובהא סגי. ולנ"י שמיקל בקנין בלי פירוש זה, כוונתו לומר שגם קנין על "להכשיר אבא" או קנין "שלא אחזור בי" מספיק.

והיה ב' אופנים לפירוש ענין "קנין דברים" שבדברי המרדכי, א' שכל דבר הבטחה עתידי שאינו נקנה היום או משתעבד כבר מעת הקנין דהיום, נחשב לקנין דברים ולא חל. ב' שקנין "לא לחזור" או "להכשיר פסול" אינם דברים חיוביים ורק עליהם נאמר חסרון קנין דברים, וככל שנעשה קנין על לשון חיובי אין בו חסרון גם אם הוא עתידי ולא חל עתה כלום.

ומבואר בפוסקים ב' שיטות בזה. דעת הב"ח על הטור בסי' יב, והרמ"א בסימן יב, והסמ"ע שם, והאורים בסימן כב בדעת הראב"ן שבש"ך, והדברי

משפט בסימן יב, כצד הא'. ודעת הנמוק"י שבש"ך לכו"ע ודעת הראב"ן לפי החזו"א בס"ק יא, כצד הב'.

וז"ל שטר הבוררות נשוא נידוננו: אנו הח"מ מקבלים עלינו את פסק הדין שיפסוק עלינו הבורר וכו' ואנו מתחייבים לשלם כל מה שיפסוק הבורר הנ"ל וכמו"כ אנחנו הח"מ מוחלים ככל מה שיפטור הבורר הנ"ל, הן מה שנראה לו ע"פ ד"ת והן ע"פ פשרה והן ע"פ יושר, ואנחנו הח"מ מקבלים עלינו את החלטתו וכו'. עכ"ל. ובלשון זה עשו את הקאג"ס: אני נותן קאג"ס עקב חתימתי על שטר הבוררות עכ"ל. ולפמשת"ל אי"ז קנין דברים לפי הצד ב' אבל זה קנין דברים לפי צד הא'. ויודגש שהבורר הוא גם יחיד וגם קרוב בקירבה הפוסלת בלי קנין.

(ואגב בלשון שטר הבוררות של בי"ד ב"ב שהביא הטוען להוכיח שבשום בי"ד אין מקנים גוף החפץ ומוכח שההבנה בסמ"ע היא טעות או שאינה להלכה, נרשם שם בזה"ל: מקבלים עלינו כבוררים וכדיינים את הרבנים וכו' ומתחייבים לקיים כל שיפסקו עלינו ובכלל זה לשלם כל מה שיחייבו ומוחלים כל מה שיפטרו ומקנים כל מה שיפסקו ששייך או מגיע למי מאיתנו וכו', עכ"ל. ומוכח שס"ל כההבנה כצד א' הנ"ל).

וז"ל הב"ח חושן משפט סימן יב: כתב המרדכי פרק קמא דסנהדרין (סי' תרפ) וכן בתשובת מיימוני סימן ט' והחפץ צריך לקנות כדי שלא יהא קנין דברים בעלמא פירוש מה שחפץ בו התובע עכשיו שהוא סך המעות שתובע ממנו דבר זה יקנה לו הנתבע בקנין שיאמר לו אני מקנה לך בקנין סודר ליתן מה שיאמרו הפשרנים אבל לא יהיה הקנין לומר אני מקנה בקנין סודר להתחייב לך מה שיאמרו הפשרנים כי זהו קנין דברים אלא צריך לומר שיתן לו מה שיאמרו הפשרנים וכיוצא בזה כתב בהגהות אשיר"י פרק זה בורר (סי' כז) אהודה לו בפני שנים וקנו מידו כותבין וז"ל פירש ריב"ן שקנו מידו שיתן לו חובו עד זמן פלוני אבל אם אמר כך בסתם הילך סודר הנני מודה לך בקנין בפני עדים שאני חייב לך לא ידענא על מה יחול הקנין הואיל ואין מקנה לו עתה שום דבר ואין מתחייב בזה הקנין יותר ממה שהיה חייב לו בראשונה ואינו אלא קנין דברים בעלמא וכו' והיינו כדפרישית וליתא למ"ש מהר"ר פאלק כהן ז"ל בסמ"ע (ס"ק יט - כ). עכ"ל. ושט"ב דידן שכתוב "מתחייבים לשלם" הוא ממש לשון שע"ז כותב הב"ח "מקנה בק"ס להתחייב לך" דהוה קנין דברים. [אמנם אחרי דיוק לשונו אולי יש לדחות דחלוק "להתחייב" בלשון עתיד שכעת אינו מתחייב ולכן הוי קנין דברים, מלשון "מתחייב" בהווה שמחיל על עצמו קנין כעת לקיים את הפסק ולשלם. ובנקודה זו חולק הב"ח על הסמ"ע דלסמ"ע צריך קנין ממש על החפץ מעכשיו לבטל קנ"ד, ולב"ח מספיק קנין לתת אף שאינו נותן כלום בחפץ מעכשיו. ולפי"ז לשון מתחייב לשלם הוא לשון המועיל לפי הב"ח ושאינו מועיל לפי הסמ"ע. ועצע"ג].

וז"ל האו"ת אורים סימן כב ס"ק ז: אבל אם קנו מידו וכו'. כתב הש"ך בס"ק ד' דהנ"י (סנהדרין ד ב) כתב אף על פי שנראה כקנין דברים, מ"מ אשכחן גבי דינא דבר מצרא ומשכנתא וכו' דקנין מחזיק הדברים, אבל בראב"ן (שבועות דף קטו ע"ד) משמע שצריך לעשות קנין שיעשה מה שידין הפסול או יעיד, עכ"ל. ולא ידעתי למה העלים עין דמרדכי בפ"ק דסנהדרין (סי' תרפ) גבי פשרה צריך קנין כתב להדיא דצריך להקנות החפץ דאל"כ הוי קנין דברים, והביאו לעיל בסי' י"ב ס"ז הרמ"א בהגהה. ומאי שנא קנין גבי פשרה או להעיד או לדון הפסול, וכ"כ בגליון הרי"ף דפוס קראקא מהר"ם טיקטין (אות ב) דהמרדכי חולק אנ"י והכי קי"ל. עכ"ל.

וז"ל הדברי משפט סימן יב ס"ק ב: מקבל קנין על הפשרה צריך להקנות לו חפץ שלא יהא קנין דברים. עי' באורים סימן כ"ב סק"ז דהקשה הא מבואר בש"ך סימן כ"ב סק"ד דהביא בשם נמוק"י [סנהדרין ד' ע"ב] דאם קיבל קרוב ופסול וקנו מידו, אף דמחזי כקנין דברים אפילו הכי מהני. ולפע"ד נראה דהא מבואר בנמוק"י סנהדרין דף כ"ב דהקשה אמאי מהני אם קיבל קרוב או פסול, אינו תליא בדעת קרוב ופסול, דהא לא קיבלו עליהם רק לדון דין תורה, ומשום הכי גמר ומקנה אף בלא קנין עיין שם. וא"כ ה"ה אם קיבלו קרוב או פסול רק לדון דין תורה אף קנין דברים מהני, אבל בפשרה דתליא בדעת הבוזע כולי עלמא מודים דצריך להקנות החפץ דלא יהיה קנין דברים.

ולכאורה מוכח דין יש אומרים דצריך להקנות החפץ, מגמרא דסנהדרין דף ו' [ע"א] דאמר רב אשי שמע מינה דפשרה אין צריכה קנין, דאי צריך קנין למה לי תלתא לסגי בתרי ולקני מיני, ופירש רש"י [ד"ה תיסגי] ולא יהיה אלא מתנה בעלמא והיא מתקיימת. ומאי קושיא אף דאיכא קנין הא הוי קנין דברים, ומשום הכי בעינן תלתא דאיכא ב"ד. אלא ודאי אם אמרינן דפשרה צריכה קנין צריך להקנות לו החפץ דלא יהיה קנין דברים. עכ"ל.

ויעוי' במשפטי הממון חלק הלכות דיינים עמ' שפג שפד על סימן כב שם (באות יד) מאריך בב' הדעות. והבוחר יבחר.

ותמהני על כל הדיינים ובתי הדין שלא נחתו לזה שלא כח הערכאות ביטל את הבוררות אלא כח הצד שהתחרט בפנ"ע, שהרי בנידו"ד היה בורר יחיד שהוא קרוב משפחה מדרגה ראשונה של אחד הצדדים שהוא תרתי לריעותא. ועצ"ע. (ולחומר הפליאה מסתבר לענ"ד שהרבנים הבקיאים שבין אלו שכתבו נגד הבן, לא התכוונו במכתביהם אלא רק לגזם על העוון שבהליכה לערכאות בלי היתר, ולא שבגין האיסור נשאר עדיין תוקף לסמכות הבורר הראשון).

ובהכי מסקינן, דמאחר ולפי הראב"ן (להבנת הש"ך לפי הדברי משפט) והמרדכי והב"ח והרמ"א והסמ"ע והאו"ת נפסק להלכה שפשרן, כל שהוא לא התקבל לדיין של דין תורה, וכגון מי שהוא תרתי לריעותא, צריך קנין סודר באופן מסויים שלא יהיה קנין דברים, ובלי אותו אופן הוי קנין דברים שאפשר לחזור בו, לכן כשביטל הבן את קבלתו בקנין אג"ס את הבורר, מיד

כבר בטל כוחו של הבורר עוד לפני שהערכאות פסלו את הבוררות. ע"כ להאי דעה אין מקום לתביעה לחזור להכרעת הבורר או לצו מניעה לא לבטלה עד לדיון. אע"ג שיש בהחלט פוסקים (הנמוק"י לפי הש"ך, והחזו"א גם בדעת הראב"ן) שס"ל כטענת הבנות שהקנין של הבוררות היה חזק שלא יוכל לחזור ממנו ולא קנ"ד. וע"כ א"א להוציא צו נגד מי שחבל פוסקים תומכים בעמדתו.

עוד נושא יל"ע בהאי פרשתא, שהבנות תובעות להוקיע את ההליכה לערכאות בלי היתר בי"ד, ע"פ כל מה שכתוב בסימן כו. דאפילו היה יכול לבטל הבורר, אבל לעשות זאת באמצעות ערכאות זה עוון פלילי חמור מאוד, שהרים יד וכו' ואין נזקקין לו, ומי שע"י עש"ג כופה לדון בדייני ישראל ראוי למותחו על העמוד. ואיהו גופייהו הלכו לערכאות בהיתר של דיין יחיד. ואיך ניזקק להן. ומטונייהו.

ומה שטוענות ע"י ב"כ שזה היה רק "עיקול" ע"י הערכאות ולמעשה לא החזיקו אלא רק ע"פ הבורר, ועיקול מותר (ויעוי' בפס"ד חלק י עמ' כ מהגרמ"א בשם דברי גאונים מ"ש בנוגע לעיקול בלבד, ושם בעמ' קפח מאמור"א זללה"ה בשם הגרמ"א), הנה אם כן גם לבן יש את הנימוק הזה ולא פעל אוון, והרי לא עשק את הממון של הירושה ע"י הערכאות אלא רק פסל את הבורר והוא כעיקול כי הירושה כדקאי קאי.

ולעצם השאלה אם מותר לתפוס ע"י ערכאות, בסימן ד מביא הרמ"א בשם התרוה"ד דאסור אפילו כשכדא"ג ועאד"ל, ומסתמא זה מחמת איסור מסירה וערכאות, וכשהותר לתפוס לא הותר מסירה ולא איסור ערכאות החמור. ומפורש להדיא בתשובת הרמ"א סימן פו (באמצע אריכות התשובה) דאסור אפילו לעקל ואפילו היתר של דיין אחד בלי בי"ד לא עוזר. ולחשיבות בירור הנושא השכיח מאוד נביא את לשונו שם:

ואף על גב דכתב המרדכי פרק הגוזל בשם ר' אליעזר מטול"א שמי שתקף את שלו מיד חברו אין לו דין מסור אף על פי שהפסידו הרבה, היינו דוקא לענין מסור אבל לא לענין תשלומין מה שהזיקו דודאי חייב לשלומי. ואף על גב דבמרדכי פרק המניח משמע דאם אי אפשר להציל את שלו רק ע"י כותים והזיקו פטור, נראה דדוקא שאי אפשר דומיא דהיה לו לשמט ולא שמטו שמביא שם ראיה ממנו, דאז אי אפשר להמתין כלל. ואי אפשר ליטול רשות מב"ד לאו כל כמיניה וצריך לשלם לזה הפסדו. ותדע דבאותה תשובה לא כתב דאם אי אפשר פטור, רק כתב מעשה באחד שהפקיד אצל חברו לימים כפר לו ולקח המפקיד את שלו בידי כותים, ומתוך כך העלילו את הנפקד והפסיד הרבה. ופסק הרב דאם אפשר למפקיד להציל את שלו בענין אחר חייב, כמו שהיה לו לשמטו ולא שמטו כו'. הרי דלא כתב צד הפטור רק צד החיוב, להורות שזה מקרי אפשר דהיה לו ליטול רשות מב"ד, וכל זמן שלא נטל רשות אפשר להציל בענין אחר מקרי. וכן משמע במרדכי סוף פ' הגוזל במעשה דרבי אפרים ור' יואל, שהלך ר' אפרים בעש"כ לקבול על

ר' יואל להכריחו שיציית לו דין ישראל. ופסק מאחר דלא נטל רשות מקהלות חייב לו הפסדו כדמשמע התם, וכמו שהוא בתשובת הרא"ש והביאו הטור סימן כ"ו שמחייב על מי שקובל על חבירו לפני דייני כותים אף על פי שעושה כדי להציל את שלו.

ועוד דאפי' למ"ד דאין לו דין מסור בהולך בעש"כ היינו דוקא מטעם דלא מתכוין להזיק, ולא עשה אלא להציל את שלו אלא שהשר העליל עליו אח"כ. אבל במקום שהישראל עצמו הפסידו פשיטא שחייב לשלם לו, וכמעט נראה דיש לו דין מסור דהא כוונתו להזיק. כמו בנדון זה שכתבה בזופלציר להניח המעות לפני המשפט, גם שיקח הדוכוס את שלו בראשונה. ובזו לא היתה מצלת את שלה וכוונתה להזיק, ופשיטא דחייבת לשלם מאחר שהיתה יכולה להציל את שלה בענין אחר. ועוד דפשיטא הוא אף ע"ג דפטורה היא ממה שגרמה לו היזק, מ"מ אותו דבר שהביאה בעש"ג צריכה להחזיר. וראיה מהא דאיתא גבי ההיא שותא דהוו מנצו עליה בי תרי קם חד מינייהו ומסריה כו'. אמר אב"י יכול לומר אנא כי מסרי ידי מסרי, א"ל רבא וכל כמיניה. אלא אמר רבא משמתינן ליה עד דמייתי ליה וקאי בדיני, כדאיתא פרק הגוזל הנה מבואר דלאו כל כמיניה לומר ידי מסרי, ה"ה כאן שמסרה מעותיו ביד הדוכוס ע"י זופלציר שלה, ופשיטא דלא כל כמיניה לומר, ומשמתינן לה עד דמייתי אלו המעות שהוצרך ליתן לדוכוס וקיימי עליה בדיני. וכמו שכתב ר' אליעזר מטול"א בעצמו בתשובה דאע"ג דאין לו דין מסור מ"מ אם יש עדים שתקף ע"י כותים לאו כל כמיניה וצריך להשיב הדבר מן הכותי, ה"ה כאן צריכה להחזיר אלו המעות שהוצרך לתת לדוכוס ולמיקם עליה בדיני.

ולכן פשיטא שצריכה להחזיר אלו המעות ולשלם לכמר שמעיה מה שהיתה חייבת לו, וזה ההיזק עליה תהדר ולא יכולה למטען שנתכוונה להציל את שלה. אף אם האמת אתה שעשתה משום זה אפי' הכי צריכה לשלם לו הפסידו כמו שנתבאר דאין כאן מיגו לומר שדידה מסרה, שהרי כבר נתבאר לעיל שחייבת לו אלף טאליר הנעשה לפני העש"כ גם מאה טאליר לפני שמשים דק"ק פראג. א"כ אין כאן שום מגו לטעון נגד המעות, ולכן צריכה לשלם נזק זה לכמר שמעיה אפי' לדברי ר' אליעזר מטול"א ומכל שכן לחולקים עליו. ומ"ש מוהר"ם מירזבורק אם דרך באותה העיר שהיהודים מעכבין חבריהם ע"י כותים כי אין שם ב"ד פטור, נראה דהיינו עיכוב ועיקול בעלמא אבל להזיקו בידי כותים ללא צורך לאו כל כמיניה. ואינו נאמן לומר להציל שלי כוונתי דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה, וכל העולם יטעון הכי. ומה שטוענת שהר"ר זעליקמאן צוה לה לזופלציר אין זו טענה. חדא דהוא מכחיש בדבר, אדרבא מעיד בעדותו שמיחה בה. ועוד, דלאו כל כמיניה כמ"ש מהרי"ק שורש א' דאף ב"ד אין יכול לומר לילך בעש"כ כל זמן שאין הנתבע סרבן, כ"ש שאין היכולת ביד ב"ד לצוות לאחד למסור חבירו. והנה אף מרת מירל אינה טוענת ששמעיה היה סרבן לדון עמה בדין ישראל, כי כל טענותיה אינו רק שהיא לא סרבה בד"י אבל אינה אומרת שהוא סרב

בד"י אחר שהתרתה בו. כ"ש שהר"ר זעליקמאן אינו ב"ד, ולא היה לו כח זה להרשות לדון בדיני עש"כ. עכ"ל. והסיק מזה אמור"א זללה"ה בחט"ו עמ' תצ שאפילו עיקול אסור במקום שיש ב"ד בלי היתר ב"ד.

ואמנם היה מקום להניח שמי שהלך בהיתר של דיין יחיד הוי שוגג ועליו לא קנסו שאין נזקקין לו כי סמך על הדיין שמותר, אבל בנידו"ד אחרי ההיתר כבר היה חו"ד מפורשת מבתי דינים שאסור בלי היתר ב"ד של תלתא והיה מיד צריך להפסיק הערכאות ולא הפסיק, ובזה כבר אינו שוגג ולא מוטעה. ומכ"ש הבנות שבעצמן טרחו להביא חוות הדעת שאין היתר ע"פ דיין יחיד בלי מותב תלתא, מה שהלכו לערכאות בהיתר דיין יחיד אי"ז שגגה אלא אלא זדון לכאורה, אבל הן סמכו ע"ז שהבן הזיד ראשון.

דעת הגרש"ג היתה שהבורר הראשון בתוקף והלשון מתחייבים לשלם מספיק שלא יהיה קנין דברים, ואין לכתוב כהחלטה כי לא היה צד שני ומספיק חו"ד שאין לפתוח תיק לדיון על זה משום הערכאות ומשום שהבורר בתוקף. אולם אם הלכו בהיתר של אחד וטעו יש הרי בשמים שע"ז לא קנסינן להו. דעת הגרמ"א היתה שאחרי שהתברר בבית דין ששמעו גם צד שני (הבי"ד "השני" הנ"ל אחרי שלא היה להם סמכות, וכן שני הזבל"א) אין מקום להכנס לזה. דעת הגרד"ק היתה שהחלטה שאין פותחים תיק אינה צריכה דיינים אלא מזכירות. דעת הגרש"ד היתה שאף שהדין אמת מ"מ היות ועדיין לא נשמעו הצדדים אין חיוב להכנס לחתום נגד הדיין שתמך בבן ולהתערב בכל זה.

המסקנות:

לא לפתוח תיק.

הראשון שהלך לערכאות בלי היתר הוא הבן.

אין נזקקין לו וגם לא לבנות. (וגם אם לא מצד קנס לפחות מספק).

מי שמוחזק ע"פ פסק הבורר יש לו קים לי שלבורר יש סמכות.

1733.

נשאלתי ממי שרגיל לתלוש שערות מפניו במקום שגדלות לא כפי השכיח ומתבייש בזה, אם מותר לו לתלוש בחול המועד, כי אם אין היתר יתבייש מאנשים ולא יצא מהבית (או יעבור ויתלוש).

והשבתי דלגבי מלאכת שבת תולש הוא תולדה דגוזז, אבל לגבי איסור תספורת בחוה"מ אי אפשר לומר שגדרה ככל גדרי גוזז בשבת, שהרי המשנ"ב בשעה"צ בסוף סימן תקל"א לגבי גזירת חז"ל במסכת מו"ק שאסור להסתפר במועד אפילו לצורך המועד, מתיר השאר איברים ובכ"מ שאינו דרך תספורת. ושיער זה אינו בכלל הגזירה כי אינו שייך לתספורת. ובשבת

פשוט דאסור דא"ז דין תספורת אלא מלאכת גוזז ומ"ל בצורת תספורת, ומ"ל שלא בצורת תספורת. והנה בחוה"מ ג"כ אסור כל המלאכות כיו"ט ושבת חוץ ממלאכה שהיא לצורך המועד ואינה מלאכת אומן, ותלישה זו שמתבייש לצאת כך במועד, ודאי נחשבת צורך המועד ואינה מלאכת אומן. ולכן יש להתיר. ומ"ש פוסקי דורינו בשם הגריש"א לאסור במתכוין לתלוש ולהתיר רק בדרך חפיפה, כיון שמדובר בשיער שמשיר בלי צורך המועד.

.1734

נשאלתי משכן תחתון שרגיל לעשות סוכתו במרפסת שמש שלו, ושכן שמעליו אומר שמוסיף סוכה על רלסים מעליו באופן שלא ישאר לתחתון מקום לסוכה, ולא עושה זאת עם רשיון, וכבר מגיעים פועלים, מה מותר לניזוק להתגונן מהנזק עפ"ד שלא יהיה איסור מסירה או פניה לערכאות.

והשבתי שצריך להביא כל ראיותיו שבמסמכים לב"ד, באופן שיתברר אמתלא כלדהו שיש יכולת לב"ד לעקל עד לדיון (שזו סוכה רשמית שלו, ושם יבנה מעל זה לא ישאר על מה לדון), ואז בי"ד יעקל וגם יתן רשות למנוע ע"י עיריה או משטרה, עד שיתבררו הטענות בדיון. ואם רוצה לבקש אח"כ צו מניעה שיפוטי, הרי הנוהל הוא שצריך גם כתב תביעה עיקרי ואסור לדון בערכאות מלבד מה שמחזק את הבי"ד, ויש לעשות באופן שלא ידון שם בפועל.

.1735

נשאלתי מאדם שהגיע אליו קרוב משפחה מחו"ל להתגורר עמו בביתו, ומראש הודיע שלא מוכן שיכנס לביתו עם מכשיר סמרטפון שהנ"ל השתמש בו בחו"ל, ובכל זאת לאחר תקופה התברר לשואל שהמכשיר הטרף נמצא בביתו, ולקחו ושברו מיד. וכעת השאלה היא האם יש עליו חיוב תשלום נזק.

והנה לכאורה חלוק הדין בין אם היה מכשיר לא מוגן כלל שהוא תקלה גמורה להכניסו לבית, ושבירתו היא הצלה, ממכשיר שיש עליו מגבלות וסינונים שהסיכון ממנו מוקפא, ויש הרבה רמות ודרגות של סינונים בארץ ומכ"ש בחו"ל. וכן יש להבדיל בין שאלת היזק המכשיר, משאלת היזק המידע האישי והפרטי שאולי היה אצור בתוכו ואבד.

.1736

נשאלתי מדייר בקומה ב' אשר השכן שתחתיו הוציא מרפסת פרוביזורית לסוכה (סוכה על רלסים מתקפלים) לפני שנה, ואחרי יו"ט דאשתקד שאל

בעל הסוכה את העליון אם יכול מבחינתו להשאיר המרפסת פתוחה לכל השנה והסכים לו, אבל שכן אחר התנגד וע"כ פירק הרצפה מיד ונשאר רק המסגרת והמעקות. וכעת אחרי יו"ט כנראה רוצה העליון שוב להשאיר מרפסתו, אבל העליון נמלך שזה תחת חלונות חדר השינה שלו ורעש הילדים בשעות מנוחה יפריע לו, ומסתפק אם בהסכמה דאשתקד יש כבר חזקה על רעש זה אף שלא היה קיים בפועל.

ולכא' ל"ה חזקה ע"י דיבור בלי שהיה כבר רעש והחזיק (ואפילו היה רעש יל"ע טובא האם זה חזקה ככל שימושים רגילים בבית שרעש מגורים לא נחשב להיזק שכנים, או שמרפסת פתוחה עם ילדים ליד חלונות חדר שינה הוי רעש מתחדש שאין עליו מחילה וחזקה, ותמיד יכול לטעון סבור הייתי שיכול לקבל ואיני יכול לקבל).

.1737

בנידון מי שנשאר בידו כספי פקדונות שכנים שהושלשו ע"ד לשלם לקבלן שבנה תוס' לכולם, והבניה הסתיימה לפני כ"ז שנים, והשכנים שהיו להם תביעות כבר ביררו תביעותיהם לפני טו שנים, והיתר התמהמהו או שנפטרו או שעברו דירה ונשאר בידו בערך ל"ה אלפים בפקדון שאינו יודע למי להחזיר. ובא לפתוח תיק בב"ד להניח מעותיהם בב"ד. האם הוצאות הב"ד ע"ח הקופה או על חשבון הנפקד.

ואם זה לצרכם זה על חשבונם, ואם זה לצורכו לקיים דין השבה המוטל עליו, זה על חשבוננו. ועצ"ע. והנה בהמפקיד תנן אביו של אחד מכם הפקיד אצלי וכו' שחייב לצי"ש לשלם לכ"א כיון שקיבל ע"ע שמירה, וכתבו שם תוס' חילוק מסוגיא דיבמות שמניח מקח ביניהם ומסתלק, כיון ששומר הו"ל למידק שזה חלק משמירתו שלא יפסיד הבעלים, אבל מוכר לא קיבל עליו לשמור שלא ינזק השני, בין קונה או שאינו הקונה. ובנידו"ד אמנם הוא נעשה שומר בנתיים אבל לא קיבל עליו שמירה אלא להעביר לקבלן לפי התקדמות הבניה, וכל שלא קיבל עליו שמירה הוי כמקח וממכר שמניח ביניהם ומסתלק. ולכן אם היו כולם ידועים רק הסכום לא ברור לא היה צריך לפנות לב"ד אלא אליהם. דא עקא שחלק מהדיירים עברו למק"א ומקומם אינו ידוע, ולכן רוצה להוציא מידיו לב"ד.

(ולגבי עיקר בקשתו, אמנם אי"צ לשלם לכא"א, אבל אם לא מוצאים את המפקידים או המשלמים או יורשיהם וצריך לשמור את הכסף, אם ב"ד מקבלים ממנו או שיהיה מונח בידו תלוי בפלוגתת הפוסקים במש"כ לגבי החילוקים שבין פסקי השו"ע בסימנים עו; רכב; ש; שסה. והארכנו בספר פסקי דין חטז בס"ד).

1738.

נשאלתי אם יש כח לשכן לטעון נגד מי שהוציא מרפסת מביתו על האויר המשותף ואינו משתמש בה כלל, שהוא גזלן ושיהרוס את המרפסת, או שאויר הצמוד לבית אינו בכלל רכוש משותף כאשר החצר נותרה פנויה לשימוש כל השכנים, ולא נחשב שגזלו.

ולכאור' יש טענה שלא רוצה למיקם בדינא ודיינא בעתיד, ואם מודה בעל המרפסת שאין לו רשות שימוש שיפרק לפני שיהיה שכחה והשתקעות הדבר ויזדקקו לתבוע בדין.

והמקור לזה בב"ב דף נט אבל רק בטענה שאם היה טוען אותה היה לו כח למנוע, יכול למנוע מראש, ולא בטענה שגם אם יבא לבי"ד אח"כ היו מתירים לשכן ע"ז אין זכות טענה שיפרק כעת שלא יהיה צורך בדיון עתידי. ועי' בחסד לאברהם תניינא חו"מ סי' יז.

1739.

בשאלת רב אחד על מה שנכתב בגט שם האב עמנואל במילה אחת. שיש לכתוב שם האב עמנואל בב' מילים (או לפחות מספק עם חצי ריווח כמו דיתיהוויין ודיתיצביין) ע"פ הט"ז בשמות שדינו של שם עמנואל כשם ידידיה, ובידידיה כתוב שהוא כדין עמינדב, ובעמינדב האריך בכל השמות שמורכבים מב' תיבות פדהצור וכו' (עי' בסימן קכט סעיף לג) שלמעשה בסדר הגט ובמהרא"י כתוב שזה שם אחד ורק בדיעבד אם חילקן רשאי והט"ז הקשה עליו עיי"ש, והגרמ"א הביא דהב"ש מביא רק דבדיעבד אם נכתב בב' שמות כשר ומוכח שזה שם אחד. והסופר שיחי' הביא מספר נחלת שי שמביא שם עמנואל וכתב דכל שנכתב במילה אחת הוא חול ונמחק וכל שכתבו בב' מילים הוא קודש ואינו נמחק.

שו"מ דמסקנת הט"ז בעצמו שם, דכתיבתו בגט לכתחילה בתיבה אחת לכו"ע ויש דעה דב' תיבות נמי כשר לכתחילה, וע"כ אין מקום להחמיר לעשות לכתחילה בחצי ריווח לצאת ידי חובת שיטות נוספות שמכשירות גם בב' תיבות.

1740.

בנידון המתגרשת רות סיגל, אשר מעריסתה נקראה רק סיגל וחזרה בתשובה לפני יותר מ' שנים, ונשארה בשם הראשון, ובשנה האחרונה אמר לה רב ההלכה שלה מצפת שתוסיף שם נוסף להוסיף מזל, והיא בחרה להוסיף רות והסכים, ושאלו את הרב רצאבי וגם הוא אמר שרות סיגל זה שם טוב, ואז התחילה לבקש מחברותיה לקרוא לה בשם רות סיגל. ומאז

במשפחה קוראים לה רק בשם סיגל כשהיה, ובין החברות ג"כ בערך חצי קוראות לה כשהיה, ורק בערך חצי מהחברות קוראות לה בשם מחובר.

השאלה היא מה לכתוב כעיקרי ומה בדמתקריא.

וסברתי שאינו דומה לשם שמוסיפין מחמת חולי שפסק בשו"ע לכותבו כשם עיקרי, כיון שתוספת מזל אינו חולי, ואין בו אלא חידושו. וחזינן שעל שינוי שם חולה מקפידים כל העולם ועל שם שמחליפים ומשנים לסיבות אחרות פחות מקפידים. ורב אחד טען בשם דיין אחד שכל בעל תשובה שמשנה או מוסיף שם דינו כחולה שאפילו לא משתמש בו כשם ראשון יש לכותבו ראשון. (שו"מ שדן בזה והביא ב' הצדדים הערוך השולחן בסימן קכט סעיף ע יעו"ש). אולם הוכרע בביה"ד דידן מכבר וקבלה בידינו ממרן הגריש"א לכתוב שם עריסה קודם לשם הנוסף בחזרה בתשובה אם לא שנשתקע בכוונה לגמרי. עי' בפסקי דין ח"ז עמ' תפג וחט"ו עמ' תרכב, ובמש"כ ב"קונטרס עניני גיטין מספרי פסקי דין" עמ' 6.

ולמעשה הוחלט ע"י הגרמ"א שדינו ככל שינוי שם באמצע החיים שאינו מחמת חולי, ותלוי בנשתקע או לא נשתקע, והיות והוא שם העריסה וגם בסה"כ הרוב קוראים לה עדיין בשם העריסה סיגל (כל המשפחה וחצי מהחברות) הוא שם ראשון לבדו והשם המחובר הוא בדמתקריא.

1741.

בנידון מתי ישלם הבעל לסופר הגט, שהנהוג הוא שהמזכיר גובה את הכסף המיועד לתשלומו לסופר מהבעל בין הסידורים המקדימים לפני הכתיבה וזה כשליחות להעביר לסופר, וכשיוצא הסופר בגמר היום מקבל את הכסף. וטען רב אחד שעל השליח להעביר לסופר את הכסף לפני הכתיבה, ולא מספיק שהבעל שילם ע"י שליח מראש. ושכ"כ הב"י.

והנה לא מצאתי בב"י מה שאמר בשמו, רק שמביא בתחילת סי' קכ את הרמב"ן והר"ן שאם שילם לסופר אי"צ הסופר להקנות לבעל את הקלף והדיו וכו'. ועי' בב"ש שם ס"ק ב. ולדידן שמקנים הכל במסירה ובהגבהה ל"ש דבריהם. והנה בהלכות פועלים הדין הוא שמשלמין בסוף המלאכה (להדיא בחו"מ סימן שלג סעי' ד וה) ועז"נ ההלכה דיד פועל כיד בעל הבית (בב"מ דף יב ועי' כל מקורות ההלכה שהביא בזה אמור"א זללה"ה בחלק ט עמ' שד), כיון ששלחו לעבוד עבורו נקנה מעשיו לבעה"ב מיד לפני התשלום. וע"כ גם אם הבעל ישלם אחרי כלות הכל עדיין נחשב שהבעל נתן שכר הסופר כדבעי לכתחילה וכמבואר באהע"ז סימן קכ.

ושיהיה הגט עד לתשלום של הסופר מדין אומן קונה בשבח כלי, דנפסק במחבר חו"מ סימן שו סעיף ב דאין אומן קונה, והש"ך שם סק"ג מסיק שהוא פלוגתא דרבוותא ונשאר בספיקא דדינא ומכריעים לפי מוחזק וכן

הרא"ש בתשובה כלל יב סי' ו מביא ודן גם למ"ד דקונה, די ש מקום לדון דעד התשלום מחזיק הסופר את הגט ועדיין נחשב מוחזק וא"כ לא הוקנה לגמרי לבעל. וי"ל דלא מיבעיא להנתיבות שם סק"ג וסק"ד ע"פ לשון הרשב"א שאי"ז כלל בעלות בגוף הדבר אלא רק שיעבוד על שיעור השבח או השכר לגבי לפוטרו מנזק, ואף להקצות שם סק"ב שיש לאומן קנין גמור אי"ז בגוף הכלי אלא בגוף השבח שהוסיף וכאשר אין עליה במחיר בסממנין לא קנה האומן כלום וניר שכתב עליו גט אינו שווה מאומה לאף אדם בעולם ול"ש קנין בשבח. ולכאוף תלוי בדעות המהר"ש הלוי והתרוה"ד שהביא הקצוה"ח שם בסק"ד. (ועי' בגדרי אומן קונה שהביא אמור"א זללה"ה בפסקי דין חלק ח עמ' ש). ובלא"ה י"ל שאחרי שהבעל שילם לשליח הסופר כמוסכם עוד לפני הכתיבה, כבר גם שבח כלי שייך לבעל מעת הכתיבה ולא לסופר, אפי' שהכסף עדיין לא בא לידי ממש.

ובאמת נראה שהערתו תלויה בדין תן כזכה, שאמנם הסופר לא מינה את המזכיר לשליח לקבלה שיקנה תיכף בקבלתו, רק הבעל מינהו לתת לסופר, מ"מ אם תן הוי כזכה, זכה בזה הסופר מיד כהגיע לידו ממש לפני הכתיבה. ועי' בחו"מ סי' קכה דבמוסר מיד ליד השליח ואמר לשון הולך לפלוני בחוב ופקדון הוי כזכה ולא במתנה, ובלשון תן לפלוני הוי כזכה גם במתנה. ונלע"ד דלפועל המוזמן למלאכת המשלם אמנם אין עדיין חוב, אבל זה מסירת תשלום של חוב ולא מסירת מתנה, ונכלל בדיני מוסר על חוב דלכו"ע הוי תן כזכה.

ושוב הודה הרב הנ"ל לדברי ואמר שלא שם לב שהיתה הקנאה מלכתחילה של הניר והדיו והקסת והקולמוס והמרצע וכל כלי הכתיבה לבעל. (ואמר שבבי"ד אחד מקפידים להידור שיתן הבעל מראש מטבע קטן לקנות הנ"ל מדאורייתא שמטלטלין נקנין בכסף, אף שחז"ל הפקיעו קנין זה. ואמר עוד בשם דיין גדול שליט"א ראיא שמספיק קנין דרבנן שמבואר בגמ' שאם שילמה האשה אקנויי רבנן את הגט לבעל, ומוכח שסגי שיהיה שלו מדרבנן. ואצלנו בביה"ד לא ממציאם הידורים וחומרות ומכש"כ לא נגד חז"ל אלא משמשים היטב לפי מה שהנהיגו בדיוק גדולי הדיינים מקדמת דנא שעשו ע"פ הפוסקים המפורשים).

.1742

נשאלתי אם יש חיוב או ענין להסתכל בליקוי חמה.

והשבתי שקבלתי מאבותי שאין ענין. אבל יש דעות אחרות בזה.

נשאלתי מעובר אורח ברחובה של עיר אשר צעד עם עגלת תינוקו ועבר בדרך הילוכו צמוד לרכב חונה, והיה כנראה צמוד מדי, כי ע"י שפשוף העגלה ברכב נשרה פיסת זכוכית ממראת הרכב אל הכביש, והתבונן השואל ברכב שראה שמראה אחת חסרה לגמרי, וזו שהשיר ממנה פיסה היא מנופצת מכל הכיוונים באופן שרואים שהנהג כבר עשה תאונות רבות. והשאלה היא האם חייב הולך הרגל להשאיר פרטיו לבעל הרכב שיוכל לתובעו.

והשבתי שמראה שכבר היתה מנופצת לחלקים ורק לא הכל נשר ממנה ובכל שפשוף נושר חתיכה, אי"ז מזיק, כי החלקים של הרכב שווים רק במצב שניתנים לשימוש ולמכירה, ובמצב האמור אין להם שום ערך ושוויות. ולא משלם מזיק על מה שגרם לקנות חדש אלא רק על הפסד הכלי ששבר. ומנא תבירא שאין לו ערך המזיקו אפילו בידים פטור. ואי"צ להשאיר פרטים.

מעשה במשפחה שהלכו וקטפו אתרוגים לפני סיום שמיתה, וביניהם כמה ילדים פחות מגיל מצוות, ואח"כ חלקו האתרוגים למשפחה המורחבת לקיום המצווה, ולא שמו לב מה ניתן למי, וגם מה שקטפו הקטנים נמסר. והשאלה היא איך ניתן לצאת יד"ח הרי קטנים קונים ולא מקנים. ויעץ רב אחד שהאב ימנה עצמו אפוטרופוס לקטנים ואחר יזכה לכל המקבלים סכום כסף סמלי ויתן לאב ע"מ להקנות לכל המקבלים בשם הקטנים את אותם אתרוגים שהיו של הקטנים.

והוראתו צע"ג מכל צד. ראשית אין ממנים אפוטרופוס אלא בבי"ד קבוע ואיך אב ימנה עצמו. שנית אב אינו אפוטרופוס טבעי אלא רק בחוק ובגמ' מוכח שגם אפוטרופוס לקטן שיש לו אב ממנים אחר אם יש צורך ואינו נחשב ליש לו אפוטרופוס. שלישית אין בכוח אפוטרופוס למכור אלא רק לקנות או לקבל או לנהל, או למכור בהיתה ריבית אוכלת בנכסי הקטן, ומה שעשה שלא בסמכות אינו עשוי. רביעית מטלטלין אינם נקנים בכסף. חמישית אסור מדאורייתא למכור פירות שביעית אפילו בסכום סמלי חוץ מהא דשביעית תופסת דמיה.

ונראה שהאב יכול להקנות ע"י הסכמתו ישר למקבל בלי שום זיכוי ובלא צורך באפוטרופוסות, ממה נפשך. שמדאורייתא אין קנין לקטן ממצאיה והפקר בלי דעת אחרת מקנה, כלומר שנשאר הפקר עד דאתי האתרוג ליד מי שקיבלו וזכה בו מהפקר. ומדרבנן יש זכיה משום דרכי שלום ותקנו שבסמוך על שולחן אביו זה שייך לאב, וע"כ האב יכול להקנות למקבלים את הקנין דרבנן שיש לו, והקנין דאורייתא אי"צ הקנאה.

נשאלתי מאדם המטפל בהוריו שבשני בתי חולים שונים ונמצא לצידם כל ימי השבוע והוא דחוק מאוד ואין לו להביא כסף להוצאות שבת למשפחתו, האם יכול להשתמש בכספי ההורים שתחת ידו בלי רשותם (כי אינם מסוגלים לתת רשות מפאת מצבם). וביררתי האם יכול לקבל הכנסה כמטפל מביטו"ל עבורם, והסביר שזה הליך שלוקח זמן וגם שאין תשלום על ימים שמאושפזים וע"כ בנתיים אין לו.

והשבתי שיכול לקחת רק החזרי הוצאות ולא שכר ולא הוצאות שבת שהטירחה היא מצוותו ולא עבודתו, ורק ההוצאות כגון נסיעות או תרופות וכדומה על חשבונם.

והנה מי שחייב במצוה וזה על חשבון מחייתו וכתוב אפס כי לא יהיה בך אביון וילפינן מזה דשלך קודם לשל כל אדם, ואם מתנה בפני בית דין יכול לקבל שכר בטלתו מהעבודה, כך זה לגבי מצוות טיפול בהשבת אבידה עי' סימן רסה. ויל"ע מה הדין לגבי כיבוד אב ואם, ונראה שדינו כמצוות פריקה (שבסימן רעב) ומצוה לדון ושאר המצוות שאסור לקחת עליהם שכר. והנה לדעת הרא"ש והטור בפריקה ובדין אף שאסור לקחת שכר מ"מ בטל ממלאכתו רשאי לקחת שכר בטלה ולא נחשב שכר המצווה, אבל שיטת הרמב"ם שאפילו שכר בטלה אסור לקבל.

אולם אפילו לרא"ש ולטור, כל זה בהיתה לו מלאכה קבועה ובטל ממנה, אבל מה שהיה יכול לחפש עבודה ולהשתכר, או שכר כעובד זר שמלאכתו לטפל בזקנים וכדו' זה ודאי אסור.

ולמש"כ המהרשד"ם בחאה"ע סו"ס קיד יש לחלק בין שכר על המצוה עצמה שאסור לקבל ובין שכר על טורח וטלטול הדרך, כשהיה פטור ממנו, וע"ז מותר לתבוע שכר וחייבים לשלם לו. ונראה דבנידו"ד טלטול וטורח הדרך הוא חלק מהמצוה, כי א"א שהאב או האם יגיעו לבית הבן, כי הם מאושפזים ומצוותו לטפל בהם היא דוקא בביה"ח. וע"כ א"א לקבל ע"ז שכר.

בנכס של ירושת הסבא בו גר בפועל נכד שאין לו אזרחות ישראלית ומחמת כמה סיבות לא הועברה הירושה על שמו והוא רשום עדיין ע"ש הסב עם מנהלי עזבון חילונים שמונו ע"י בימש"פ וכיורשים פוטנציאלים רשומים כל הנכדים והנכדות. ולאחרונה אירע פיצוץ באינסטלציה שתחת המטבח או האמבטיה והוזנחה, והשכן תבע את הבעלים הרשום ולא את הדייר לתקן, ומנהלי העזבון פנו לבימ"ש בבקשת רשות לתקן ע"ח הירושה וההוצאות שלהם כוללות הרבה החלפות אנסטלציה שאינן קשורות לנזק

וכל הגרמות של הנזקים בצבע ובטיח (כולל גירוד כל הטיח הישן גם מה שלא ניזק כלל, והחלפת כל הריצוף והחומר שתחת הריצוף וכו'), שנהפך לשיפוץ קומפלט של הדירה למטה) שבדין תורה אין חיוב כזה על בעל אינסטלציה שהוזק ממנו בגרמא. והשאלה היא האם על היזק הירושה בסכום אסטרונומי זה ע"י בימש"פ חל חיוב כספי לשכן לפצות את הדייר היורש.

ונראה דדינו ככל מוסר דחייב אע"פ שההיזק נעשה רק בגרם ולא בידיים.

.1747

נשאלתי מאשה שנסעה כמ"פ באוטובוסים שהיה מקולקל מכשיר תיקוף כרטיסי הרב-קו ולא שאלה את הנהג אם הנסיעה היא חינם, וכן נסעו עמה בני משפחה שתיכננה לשלם עבורם בכרטיסה ולא הצליחה, האם כעת יכולה לשלם עבורם.

והשבתי שאינה חייבת לשלם עבורם, כי אם יש חוב זה להם ולא לה, ובשלמא אז לא היה בידם, אבל להשלים לאחר זמן כבר יכולים בכל מקום. אבל אם תשלם במקומם זה פוטר אותם.

.1748

נשאלתי בין משכיר ושוכר דירה באלעד, אשר המשכיר גר בבני ברק והשוכר עבר דירה לבית שמש, ויש דו"ד ביניהם, שניהם תובעים זא"ז כסף על העבר. שניהם אינם מעוניינים לדון בעיר שבה הנכס, השאלה מי הולך אחרי מי.

ושאלה נוספת, תביעת המשכיר מהשוכר היא היות והתחיל חודש חדש מגיע לו חודש שלם של שכירות, והרבה לחצים, והשוכר היה אשה במצב מיוחד ונלחצה מזה מאוד, והכריזה שאינה מוחלת ולא מוכנה לשלם, רק מחמת הלחץ נותנת לו צ'ק. והצ'ק לא נרשם לפקודת המשכיר אלא התגלגל ליד שלישיית, וחזר. השאלה מי נחשב מוחזק.

ושאלה נוספת, תביעת השוכר מהמשכיר היא שהיתה רטיבות מגשמים בדירה בחורף, שהביאה ריחות עובש וקור, והלכו בהסכמה לרב אחד שהכריע שזכות השוכר לבחור בין לצאת מיד מהדירה ובין להוריד מדמי השכירות על התקופה שהדירה היתה פחותת ערך והיתה בקושי בדיעבד ראויה למגורים. ולמעשה הפחית השוכר מעט ואמר שלדעתו יש להפחית יותר ויקזז בסוף השכירות, ועתה תובע הפחתה זו.

והנה אין הולכים אחרי המשכיר מפני שכבר כלתה השכירות והויכוח הוא על חובות כספיים נטו. ואם מקבל צ'ק היה נחשב מוחזק והמבקש להפחית מחיובו למוציא, הולכים אחר מחזיק הצ'ק, אבל אחרי שהצ'ק ניתן על חיוב

שנתון כולו בויכוח וגם הוא חזר, לכאן' המוחזק הוא מי שהכסף בידו, כלומר השוכר. ובתביעה הנגדית, אם זה רק קיזוז עדיין הכסף ביד השוכר, אבל אם תובע שהמשכיר יוציא מכיסו, המשכיר מוחזק בזה וצריך ללכת אחריו. ומכיון שהן תביעות הדדיות אין כאן תובע מוחלט ולא נתבע מוחלט, ע"כ צריך לראות מי פותח התיק והוא הכאיב ליה כאיבא דאזיל לבי אסיא, וילך אחר השני. כנלע"ד.

1749.

ברכת קינוח העשוי מקצפת ועליה גרגרים מפצפוצי אורז, ורצו לומר שברכתם מזונות.

ולכאן' כל המעליותא של אורז מבורא פרי האדמה למזונות זה דוקא בבישול או אפיה שמחברם לכעין עיסה או דייסא ונדבקים עי"ז לפחות מעט זל"ז, דדומה לחמשת מיני דגן ומזין. אבל בלא"ה הם האדמה. ופצפוצי אורז נעשה ע"י ניפוחם בתנור בלי שיכולים להתחבר או להיות מזין כדגן, וע"כ בשלמותם הם בפה"א ובגרגרים שאינם ניכרים שהם מאורז הם שהכל בלבד.

1750.

נשאלתי משוכר דירה מזקנה וכשנפטרה בקשוהו הבנים לזרוק מהבית את כל מה שאינו משתמש, ומצא בארון מטבח תיק ישן עם כסף מזומן.

והשבתי שאם היה מוצא בחוץ היה דינו כמציל מזוטו של ים או מאשפה העשויה להפנות, אבל כעת בתוך הבית אי"ז הפקר, וודאי שלא ידעו להתכווין להפקיר את זה, ויאוש לא חל בחצרם, וזה קנוי להם ממילא מדין ירושה גם בלי ידיעתם, ואינם צריכים לקנות בשום קנין. ולכן יש להשיב להם.

1751.

נשאלתי בין פיאנית ולקוחה שיש ללקוחה טענה על המקח והפיאנית סוחבת את הזמן וחוששת הלקוחה שתאבד זכותה לאחריות בחלוף הזמן. והפיאנית לא מופיעה לביה"ד שתבעה הלקוחה רק כתבה שרוצה ב"ד אחר בלי לבוא בעצמה לומר זאת, וגם לא נקבה בשם הבי"ד. והבי"ד שבחרה התובעת לא דורש מהנתבעת לומר איזה ב"ד רק מסיר ידיו. והשאלה היא מה לעשות.

והשבתי לפי סדרי הדין הנהוגים מקדמת דנא.

1752.

נשאלתי בין יורשי משכיר שטיבל לאדמו"ר אחד, שהעלו את שכר הדירה, ויודע האדמו"ר שאין זה רשום ע"ש המשכירים אלא כשטח ציבורי או הפקר, או שלא רשום בכלל (באחת השכונות העתיקות שהרישומים לא מוסדרים). האם יכול האדמו"ר לטעון טענת מוחזק נגדם.

והשבתי שזו חזקה שאין עמה טענה. ולחזקתם של היורשים כן יש טענה.

1753.

נשאלתי מדיין מאוסטרליה בשם המוהל דשם שהגיעו אליו זוג בבקשה לערוך מילה לבנם, והם מפליטי אוקריינא שהגיעו לרגל המלחמה, ובעבר בשנת 91 עלו לישראל מברית המועצות והתאזרחו וירדו. שליח חב"ד מקייב מאשר בחתימת ידו שצילומי המסמכים שהם שלחו הם העתק ממקורי ולא מזויף שהוא ראה את המקור.

המסמכים שהגיעו נשלחו לבדיקה ומתברר כי לפי הכתוב בתעודה האוקראינית על האשה, אם הילוד, היא יהודיה. אבל לא התעודות הן המכריעות בלי בירור רקע היטב, והבירור מעלה פירכא שצריך נגדה ראייה בעלת משקל.

הבדיקה מעלה שהסבתא היא ילידת שנת 1938, לאמא שנקראה בשם נוצרי מובהק ומוצהר, בעת שכל הדור ההוא היהודים עדיין נתנו שמות יהודיים (כפיה"נ סביבות שנת 1910) ועכ"פ ודאי לא שם נוצרי מובהק כזה. וזה חשש גדול.

לפי שנת העליה לארץ היה נראה שחתונתם היתה אחר כך, וביררתי האם נישאו ברבנות, ואם כן באיזה עיר, וכך עשוי להיות "קצה חוט" לרמת בירור היהדות שהיה נהוג אז בכל עיר בצורה שונה. והתברר ע"פ מסמכיהם שהם נישאו אחרי שירדו לאוסטרליה באמצעות נישואין רפורמיים.

ע"כ הודעתי לדיין שיודיע למוהל שלא ימול את התינוק לפני הופעתם בב"ד מומחים לחקור יחוס. וכך נעשה.

1754.

נשאלתי מדיין ממוסקבה שתובע שם ראובן את שמעון, כאשר ראובן עוסק במכירת "קריפטו" ושמעון נשאר חייב לו ע"ז סכום גדול ואינו משלם, והחליט ראובן לקנסו על כל המשך האיחור בריבית, וטוען שהיות ולא שילם יש לו הפסד שהיה יכול לסחור בכסף.

וסובר הרב שיש בזה איסור ריבית, וגם ההפסד אינו כי אם מניעת ריוח, ודינו כמבטל כיסו של חברו שהוא גרמא ופטור.

והשבתי: לגבי איסור ריבית, אם יש בזה קולא כיון שהתחיל ע"י מקח ולא ע"י הלוואה, ע"י ברעק"א על השו"ע יורה דעה סי' קס על סעיף ד ברמ"א.

ולגבי מבטל כיסו, אם יתברר ששמעון סתם דחה והזניח את התשלום כי אין לו או כי התעצל והכסף שכב בלי שעסק בו בעצמו, הדין כפי שאמרת, שזה גרמא ומבטל כיסו וכו'. אבל אם יתברר ששמעון בזמן זה סחר בעצמו בכסף והרוויח בו ומנע את הריוח מראובן, זה כבר נכנס לכלל "אכל חסרונו של חברו" שיש לדון אם חייב, ועכ"פ אין בזה איסור ריבית דדיינינן ליה לשמעון שסחר במעות ראובן עבור ראובן. ויעוי' בחושן משפט סי' רצב סעיף ז ברמ"א. ובש"ך בשם מהרש"ל שם. ובנתיבות המשפט שם ס"ק יג. ובסמ"ע סימן פא ס"ק סה. ובמחנה אפרים ריבית סי' מא. ובתשובת חתם סופר חו"מ סי' קעח בסופה באות ג.

וזכור לי שבנו"כ בהל' ריבית גם כתוב להדיא היתר אוכל חסרונו של חברו, וכעת איני מוצאן. אבל בחת"ס הנ"ל בדינים העולים להדיא דבהלוואה לא שייך היתר זה ואסור משום ריבית. ורק בשליח לקנות או לסחור או בפקדון התיירו. לכן נראה לי שיש לחלק בין אם העוסק נשאר חייב דמותר לגבות כל מה שהפסיד המשקיע, כי לא נקרא שהלווה לו אלא שהשקיע אצלו. אבל אם הרוכש של המטבעות נשאר חייב כסף רכישה למוכר המטבעות, זה חוב כסף ממש ולא התחייבות לעיסקא, וצריך להיות אסור לגבות הצמדה ורווחים. ודו"ק.

.1755

נשאלתי מאדם שקיבל ירושה אם צריך להפריש מעשר כספים ואם יכול לתת המעשרות לבניו הנשואים שהם אברכים ודחוקים מאוד, או שנחשב להערמה וכאילו לוקח המעשר לעצמו.

והשבתי שצריך להפריש, ויכול לכתחילה לתת לבניו האברכים, ויש להם קדימה לקבל צדקה לפני עניים אחרים, כי עניי ביתך קודמין ומבשרך אל תתעלם. וזו מעולה שבצדקות כי הם לא רק דחוקים אלא גם אברכים וזה החזקת תורה. (ולבנים נחשב צדקה כבר מאז שאין חובתו לפרנסם, דמהתורה חייב רק עד גיל 5, ואם נותן לפחותים מזה נחשב שלוקח לעצמו כי זה חובתו בלא"ה). ובאמת עיקר דין מעשר אי"צ שיהיה דוקא לצדקה, ואפשר גם למצוות אחרות, כמו להשאל ספרים ללימוד ולתרום להכנסת אורחים וביקור חולים וכו'. ואם נותן לעניים מרוויח חוץ מהפרשת מעשר גם מצוות צדקה, כי לא היה מחוייב דוקא לזה.

1756.

נשאלתי מבחור בישיבה בכניסת שב"ק, שהוא אפה חלות בתנור, והתנור עדיין דולק (עם שעון שבת), והחלות האחרונות שהוציא לפני השקיעה יצאו אפיוות כל צרכן רק מלמעלה אבל מלמטה עדיין לבן, כלומר שזה יותר ממאכל בן דרוסאי. האם מותר לו להכניס את התבנית בחזרה לתנור שיגמרו אפייתן או שלא.

והשבתי שכנראה סובר השואל שכמאכל בן דרוסאי נחשב לאפוי גם לענין דין אין אפיה אחר אפיה, אבל האמת היא שכל ההיתר של כמאכל בן דרוסאי הוא להשהות בתנור או על האש, ולאכול את מה שנגמר בשבת, ואומר שאין בעיה של גרופה וקטומה וכו'. אבל מה שמחוץ לתנור לשים בחזרה בתנור זה מעשה אפיה חדש ובמציאות יש עדיין בצק שלא נאפה, וזו אפייתו הראשונה ולא השניה ול"ש לדין אפיה אחר אפיה, וע"כ אין שום היתר. (מפורש בשו"ע או"ח סי' שיח סעיף ד', ומבואר בהרחבה בביאור הלכה שם ד"ה אפילו).

1757.

עוד שאל הנ"ל שיש לו כמות של חלות אפיוות שנגמרה אפייתן קודם ולא הספיק להכניס לפריזר להקפאה, וחלקן ירצה לאכול מחר וחלקן ישארו לשבתות הבאות, האם מותר להכניס להקפאה בשבת או שזה עושה נולד.

והשבתי שאין איסור "לעשות נולד", רק מה שנחשב נולד הוא מוקצה כי לא היה קיים בין השמשות, ולכן לגבי להכניס חלות להקפאה אין זה עושה דבר חדש כי זה רק שומר מצב קיים. ורק לגבי מים שיש להם מצב אכילה נוזלי ומצב אכילה אחר של קפוא, אסור לשנות ואם שינה זה מוקצה מחמת נולד. והיות ויכול להשתמש בכל אחת מהחלות בשבת זו, אינן מוקצה ומותר לשמור בהקפאה, ומה שישאר יהיה לשבת אחרת. אבל אם יש מה שלא ראוי לשבת זו, כגון מה שנשאר קצת בצק, הרי זה מוקצה.

1758.

נשאלתי מאדם שהעסיק פועל ערבי, ומזה כחודש שהפועל לא מגיע באמתלאות שונות, שאביו נפטר, ושאחיו נפטר, ועוד שקרים, ויעזוב כליו אצלו. וכעת נחוץ לו להשתמש להמשך השיפוף בכלים אלו האם מותר, וגם יהיה חייב לשומרן שלא יקרה שום נזק בעבודה, ואם מותר גם להשתמש בפתיל של המלחם על מנת לשלם לו חדש לכשיחזור.

והשבתי שאם שילם כבר על העבודה הזאת ונעדר, מותר להשתמש ואפילו למכור הכלים כדי לשכור פועל חילופי. אבל אם לא שילם עדיין על מה

שלא נעשה, מותר להשתמש לצורך העבודה, אבל יש לשמור את הכלים. ומתה מחמת מלאכה מסתמא יהיה פטור. וכן מותר להשתמש בפתיל ולשלם את הערך של השימוש.

1759.

נשאלתי מועד בית שאחת הדיירות בבנין שהיתה בשכירות נפטרה לב"ע, והיורשים ממשיכים לשלם למשכיר את השכירות עד סוף התקופה (למרות סעיף מפורש שאין לה רשות לתת לאף אדם בלעדיה לגור בדירה, ולכן אינם יכולים להשתמש בה ולא להשכירה בנתיים), האם הם חייבים לשלם דמי ועד בית לתקופה שהדירה סגורה.

והשבתי שלגבי דמי שכירות מפורש ברמ"א בסימן שלד סעיף א שפטורים מלשלם.

ולגבי מי שמחזיק דירה סגורה בלי שימוש אם משלם דמי ועד בית, מקובל לחלק בין הוצאות בגין שימוש שפטור, להוצאות שהם אחזקה שוטפת של הבנין שהוא שותף בו שחייב, כחייב כל שותף לשותפיו. אבל חיוב זה הוא כלפי בעל הדירה שהוא השותף של הבית המשותף ושאר השכנים, ולא כלפי השוכר ממנו שאינו שותף, וכל חיובו ע"ז הוא מכוח שטר חוזה השכירות שבו מתחייב השוכר לשלם תשלומים אלו, וע"כ אם נפטר לב"ע לא חלים עליו יותר חיוביו שבחוזה. וועד הבית יכול לתבוע את המשכיר, ולא את יורשי השוכרת.

1760.

נשאלתי משכן שניזוק בקיר משותף משכנו הצמוד שמשפץ, ומלכתחילה דובר ביניהם שהמשפץ עושה קיר גבס על הקיר הדקיק שביניהם כדי שלא יוזק השכן השואל ע"י פגיעה בקיר, ולמעשה הקבלן לא עשה כך ונוצרו חורים גדולים בקיר הסלון של השכן, והבונה מיד סתם ע"י פועליו במלט. וכעת הקיר מכוער, ועוד נכוננו לו תיקונים וצביעה וכו'. והיות והשואל מעוניין בתיקון כלשהו בביתו ע"י פועל, הוא מעוניין לבקש מהשכן המשפץ או מהקבלן שיעשו לו את זה בעד כסף, כי הם בלאו הכי נמצאים בכתובת עם הכלים וכו'. ושאלתו היא אם מותר לבקש שיעשו זאת בחינם בתור פיצוי לעגמ"נ, או שהיות ואין בהלכה דין פיצוי על עגמ"נ, זה נחשב סחיטה וגזל.

והשבתי שלדרוש בתוקף אסור, ומכ"ש לאיים או לפנות בתביעה ע"ז. אבל לבקש באופן נעים תוך שיאמר שלא דורש זאת כי ע"פ הלכה הם פטורים, רק שמקובל שמפצים, מותר. ומה שיתנו יהיה מרצון ואי"ז בכלל שונא מתנות יחיה, כי לא נחשב למתנת חינם אחר שניזוק בגרמתם.

ראובן ושמעון השכנים נדברו ביניהם לעשות זיזים מברזלים תחת העמודים של הבנין המשותף ע"מ להניח על גבם את הקורות והסכך, וראובן הזמין פועל וביצע זאת, ושניהם מניחים עג"ז את הסכך והקורות. וכשמעון בא לשלם חצי מההוצאות לראובן, מסרב ראובן לקבל וטוען שמעדיף שיהיה רק שלו למקרה שירצה להשתמש לבד ולמנוע מאחרים להשתמש עמו. וטוען שמעון שהמקום המשותף וההסכמה המשותפת שלהם מחייב את ראובן להשתמש עמו יחד ולא לקחת את הזיזים לשימוש פרטי.

ונראה שהשימוש הראשוני שהוא של שניהם הוא חזקה לשניהם, אפי' שאחד עדיין לא שילם עלות ההוצאה. ואולי אפילו אם רק אחד משניהם היה מתחיל להשתמש היה נקנה בשימושו התשמישין לשניהם כפי שסיכמו בתחילה, כמו שמצאנו בשותפין שחלקו שכיון שהחזיק האחד נקנה בזה גם לשני חלקו, כיון שהיה מעשה פעולה שמבצעת חלות קנין על סמך דיבורם יחד, הקנין חל לשני השותפים. ודוק.

נשאלתי אם מותר לאכול מאכלים שהוכנסו בשקית בטעות לבית קברות. והשבתי שאיני יודע.

ולכאור' מהאיסור לאכול בתוך בית קברות מחמת קלות ראש, מוכח שהאוכל עצמו אינו נאסר לאכלו בחוץ. וכן מוכח מההלכה שמותר ליהנות מפירות עצים הנטועים בבית הקברות, כלומר לאכלם. אע"פ שהיו בתוך ביה"ק.

נשאלתי מאדם שמתפלל בבית ביחידות ולא בציבור האם יכול להתפלל תפילת שמונה עשרה בלי גרבים, או שחייב ללבוש גרבים קודם התפילה. וכן אם יש עליו גרביים אם חייב לעמוד לתפילה דוקא עם כפכפים.

והשבתי שהחיוב להיות בתפילת שמונה עשרה "כעומד לפני המלך". ואם הוא מסוג אנשים שילכו לפגישה מכובדת ורצינית בלי גרביים או עם או בלי כפכפים, יכול גם להתפלל כך, אבל אם לפגישה מכובדת הוא לובש בגדים אחרים וכן לא הולך בלי גרבים, וכד'. לא משנה אם מתפלל בציבור או ביחידות, חייב להתפלל לבוש בצורה מכובדת כעומד לפני המלך.

נשאלתי אודות אלמנה שמחלקת פריטים קטנים שהושארו בבית ע"י בעלה המנוח, האם המקבל חייב לשאול את כל היורשים לפני שיקבל ממנה.

והשבתי שמקובל שיש לאלמנה הנ"ל בבית כח לתת פריטים חסרי ערך בלי לשאול את היורשים, אבל עדיף להודיעם על המצב הזה מראש, כדי שלא יתברר בסוף שיש עם זה בעיה. אבל אם נותנת רהיט או בגד חשוב חייבים לשאול כל היורשים.

מבוטח שהיה לו פיצוץ באינסטלציה והודיע לסוכן הביטוח ששילם לו כ6 אלף שקל מדי שנה כ30 שנים על מנת שישלמו כאלו נזקים, והסוכן הפנה לחברה המורשית על הביטוח ולא יכלו לתקן מיד, וחב' הביטוח הודיעו שיתקן ע"י אינסטלטור שלו ויחזירו לו את הכסף. והתיקון לקח כיומיים ועלה כ20 אלף, וביומיים הללו ביקרו במקום גם סוכן הביטוח הנ"ל שהסתכל והתרשם מהעבודה והבטיח לו שהכל יכוסה, וגם שמאי מטעם חב' הביטוח בא ובדק ודיווח להם.

למעשה אחרי ששלח הקבלות כפי שבקשו הודיעו שמכסים פחות מחצי מהתיקון בתנאי שיחתום על מחילת כל תביעה כלפם, והאמתלא היא שלא הביא צילום של הפיצוץ לפני התיקון.

וטוען המבוטח שהסוכן שהוא מהוותיקים בתחום וודאי ידע את הכללים היה אמור לומר לו שהתשלום מותנה בצילום מתחילה ועד הסוף, וודאי שהיה מצלם, אבל היות ולא אמר לו הוא פשע והזיקו בזה, והיות ונחשב פועל שלו וחייב בגרמא, הוא אחראי על הפסד הביטוח ויש מקום לתובעו שישלם מכיסו.

עוד חושש השואל שאסור לו לתבוע את הביטוח בבימ"ש על שיפוי נזקו כשעמד בתנאי הפוליסה, כי הם יגלגלו את התביעה על הסוכן בתור צד ג' על שלא אמר לו לצלם. והוא שומ"צ ואין היתר לתובעו בבימ"ש.

והנלע"ד דאף שהסוכן נחשב פועל שלו וקיבל כסף לא נעשה שומר לחייבו בגרמות שאשמת חברת הביטוח, אלא רק על מה שנחשב מלאכתו שע"ז קיבל. דהיינו אם לא היו מוכנים לשלם בגין שלא רשם את פרטי המבוטח כפי שהיה צריך, או שלא מסר את תשלומי הביטוח וכדו'. אבל דברים חדשים שהביטוח מתנער מחיוביו, הגם שמסתמא ידע מהנוהל של צילום בתחילה, מ"מ זה לא חלק ממלאכתו שע"ז נשכר. וע"כ אין מקום לתובעו לשלם הגרמא. ואף נראה לכאור' שגם הביטוח לא יטיל עליו אחריות צד ג' לשלם בגלל שלא הודיע למבוטח לצלם, כי אין חיובי סוכן ביטוח כלפי חב'.

הביטוח לעמוד על הסדרי התביעות ולהדריך איך לתקן ואיך לתבוע. רק להעביר את הדברים באופן מסוכסס וסגור.

ויתר על כן, אין סברא כלל לחוש שמא הביטוח יטיל אחריות או חבות צד ג' על הסוכן שלא אמר למבוטח לצלם, ויעמידנו במקומו לשלם את התביעה. דתביעה כזאת הגיונית כאשר המחדל גרם הפסד לביטוח שחוייב בתשלום בגללו, ואם היה הסוכן נוהג כהוגן היתה נמנעת תביעה או חובת תשלום מהביטוח, לכן יש מקום אולי להאשימו ולתובעו על מחדלו. מה שאין כן בתביעה המדוברת, שאם הסוכן היה מזהיר ומודיע מראש על החיוב לצלם את הפיצוץ והאיתור וכו', לא היה הביטוח מרוויח כלום ולא היתה נמנעת תביעה לשפות את המבוטח, אלא אדרבה, ע"י ההודעה היה נעשה החיוב של חברת הביטוח לשלם למבוטח ברור וקצר יותר, וה"מחדל" לא הוסיף להם עילה לתשלום, אלא הרחיק מהם את התשלום שחייבים בו. ע"כ לא ירוויחו כלום מלתובעו, דממה נפשך הם החייבים ולא הוא. ודו"ק.

אמנם דעת הדיין הגר"ח ש דומב שליט"א, פשוט דלא כמ"ש וז"ל:

הסוכן הוא משתכר גם מהלקוח, אפילו אם משכורתו היא מהחברה, מ"מ זה גם עבור כל לקוח ולקוח, וממילא התפרנס שכר מלקוח זה ג"כ, וע"כ כל הסיבה שלוקחים סוכן זה כדי שידאג לכל צרכי הלקוח, וכל מה שיכול לעזור לו לקבל את הביטוח הטוב ביותר. ואם התרשל ולא אמר דבר שבגלל זה לא קיבל את הביטוח, זה אחריותו ועליו לשאת בנזק. עכת"ד.

1766.

נשאלתי מאשה שקבלה משלוח מצרכים מצרכניה, והיה שפוך כחצי בקבוק מרכך כביסה על הכל, והם מפצים את הלקוחות על כל מה שניזוק, ואם תבקש מהם תקבל מוצרים חילופיים, האם מותר לבקש ולקבל גם בקבוק מרכך כביסה חדש, כאשר ביתר הכמות שנותר השתמשה.

והשבתי שלא תסתיר מהם פרט זה, ואם יתנו מותר לה לקבל (ויתכן שגם אם לא ירצו לתת הם לא צודקים ומגיע לה, אבל א"א לקבוע הלכה בלי תביעה ודיון).

1767.

נשאלתי בין מוכר וקונה דירה, שאחרי חתימת החוזה לפני מסירת החזקה החליטו כל השכנים לעשות איטום מגשמים בבנין, על מי משניהם חלה חובת התשלום. והמוכר שואל האם זה תלוי אם ידע קודם מהצורך לבצע איטום ולא אמר זאת לקונה מראש.

והנה בחוזה יש סעיף שכל החובות והמיסים שיחולו לפני מסירת החזקה, או אלו שיחולו אחרי מסירת החזקה בגין הזמן שלפני המכירה, ישולמו ע"י המוכר, ואילו כל המיסים והחובות שיחולו אחרי מסירת החזקה ישולמו ע"י הקונה.

ונראה דאיטום אינו בכלל מיסים וחובות, שהם על לשעבר, אלא הוא התקנת מגן להבא, שגשמים בחורף הבא לא יחלחלו. ואם הקונה קנה במצב של בלי איטום ולא התנה שהמוכר ישלם לו על איטום, המוכר לא חייב לו לאטום. לכן זה צורך רק של הקונה והוא חייב לשלם לו עד הבית.

ואפילו ידע המוכר מראש מהתכנית לאטום, זה לא נהפך לחובת המוכר לשלם לקונה, ואם המוכר ישלם לו עד הבית יוכל לגבות זאת מהקונה ככל אדם זר שהשקיע ותיקן בית חברו שמגיע לו הוצאותיו ושכרו כפועל.

.1768

נשאלתי ממי שחתך בצל בסכין פרווה ובישלו בסיר בשרי שאינו ב"י, וכעת השאלה האם הבצל המבושל נעשה בשרי מחמת שהחריפות מעלה טעם הבשר להיות כב"י.

והשיב הגרמ"א שהסיר לא נעשה בשרי ב"י מהבצל החתוך, וע"כ גם הבצל לא נעשה בשרי.

.1769

נשאלתי מקונה שיצא מצרכניה גדולה עם מה שקנה בשקיות, ובבית מוצא בין הדברים גם שקית חלב שלא קנה, וכנראה נטל זאת מהדלפק אחרי שהתערב בין המוצרים שקנה כי הקונה שלפניו שילם ולא לקח. ושואל מה עליו לעשות. האם צריך לבקש מההנהלה לפתוח את המצלמות לבדוק מי קנה לפניו. או שיתרום את דמי החלב לקופת בית כנסת.

והשבתי שמצלמות לא יעזרו, כי אם לא זיהה את הקונה שלפניו בתור מישהו מוכר לו, לא יזהה אותו בשמו וכתבתו גם אחרי שיראהו במצלמות. והחלב נראה דהוי אבידה שא"א להחזיר, וגם אם לא היה יאוש וזה עדיין של המאבד מותר לשום דמיו ולהשתמש, כי חלב יתקלקל מהר וא"א להניחו לבעליו. ואת הכסף צריך לרשום על פנקסו עד שיבא אליהו.

ואם פשע כשנטל מהדלפק את התערובת ועדיין הקונה הקודם לא עזב את המקום, דהוי גזל ואינו יודע ממי גזל, יעשה בהם צרכי רבים דהיינו ישתה את החלב, ובדמיו יקנה דבר שישמש את הרבים שיש סיכוי שיגיע מזה הנאה לרבים, ואולי גם הנגזל יהנה ממנו.

אבל לא יתרום לקופת בית כנסת, כי ביה"כ ישלם בזה חוב או יוציא לנקיון ויכלה הכסף ולא יהנו ממנו הרבים. אבל יכול לקנות סידור תפילה לביכ"נ וכיוצ"ב שנשאר זמן רב והוא קרן קיימת.

1770.

נשאלתי מדייר בבנין משותף שהיו בו הרבה סתימות בביוב הישן עד שנקבע שלא משליכים לאסלה ניירות ושום דבר כלל. והשואל מקפיד על כך, וכן יש חלק מהשכנים שמקפידים, אבל אחרים אומרים שלא יכולים לא להשליך נייר וכן משליכים. וכעת קרה סתימה שוב. האם הוא המקפיד חייב לשלם לאינסטולטור, שהרי ממנו ודאי שלא הגיעה הסתימה, או שרק השכנים שלא מקפידים הם חייבים לשלם.

והשבתי שאם השכנים המשליכים מסכימים שרק הם ישלמו אין שאלה. אבל אם הם לא מאמינים שאחרים נמנעים לגמרי, או שהם טוענים כל אחד באופן ברור שלא ממנו נסתם ושכן אחר השליך דבר הסותם. ע"כ אם יש שכן שמודה שהוא אשם הוא חייב בהכל, כי חייב לשכנים על תקינות הצינור ככל שותף שהוא שומר, אבל אם אין שכן שמודה, סיבת החיוב היא לא גרמת הסתימה אלא הצורך להשתמש הלאה להבא, ובזה כולם שווים, גם הנמנעים וגם המשתמשים, ויחלקו שווה בשווה את התשלום לאינסטולטור.

1771.

דירה שכורה בבני ברק שבחוזת כתוב "ממוזגת", ובאמצע הקיץ התקלקל המזגן, והמשכיר לא הסכים שהשוכר יביא טכנאי משלו אלא שלח טכנאי בעצמו, והטכנאי של המשכיר דחה והתעצל ולא הגיע, והיו תזכורות של השוכר והמשכיר הבטיח וניסה שוב ולמעשה עבר יותר מחודש עד שהטכנאי הגיע. השוכר מעכב את דמי השכירות ולא משלם וטוען שגר בתנאים בלתי נסבלים וכמו שגר ברחוב. השאלה היא האם על חודש זה חייבים דמי שכירות.

והנה היות ולא פינה את עצמו ומטלטליו ובפועל גר בבית הרי שנהנה ממנו, ואינו יכול לטעון שלא גר בבית כלל. ומצד שני המחיר הרי כולל מיזוג והמשכיר לא יכול לדרוש מחיר מלא. לכן יש לברר אצל מתווכים כמה דירה בגודל זה עולה לשכירות כשאינה ממוזגת, ואת זה לשלם.

1772.

נשאל הגר"י ווייס אודות מוכר דירה באשדוד שפרסם מודעה וכתב שם "לא למתווכים" וכל מתווך שזוהה בין המתקשרים לא נתנו לו פרטים, ולמעשה הגיע קונה ובמו"מ ביקש הנחה בגלל שהמחיר פלוס שיפוץ ודמי תיווך גבוה לאפשרותו, והתפלא בעה"ב המוכר הרי זה בלי תיווך, והתברר שהסתנן מתווך אחד דרך המודעה ובמקרה לא נחקר ולא ביררו אם הוא מתווך. וכעת טוען הקונה למתווך שהוא פטור מלשלם דמי תיווך כיון שזה היה התנאי שפרסם המוכר מראש וזו גניבה לדרוש תיווך אחרי התנאה של המוכר.

ולענ"ד אמנם המוכר פטור מדמי תיווך כי התנה מראש במודעה, אבל אי"ז תנאי הפוטר את הקונה, שחיובו של הקונה הוא מה שהמתווך הנגיש לו את המידע והוי יורד ברשות, וכיון שפעל בשבילו והועיל לו יש סיבת חיוב. ואפילו אילו היה כאן טענת גזל מחמת הפרת התנאה של המוכר סו"ס כיון שהועיל לו, יש חיוב מידי דהוי גזלן שתיווך, אין העבירה מבטלת את הפעולה. ובאמת שלא נחשב תנאי לא לגבות מהקונה, כמבואר בסימן רז שתנאי הוא רק כשזה לטובת המתנה, אבל תנאי לטובת אחר אינו אלא פטומי מילי.

1773.

נשאלתי מבחור מבוגר שנדר נדר לא לדבר עם שדכניות, ועתה שעובר זמן ואין לו שידוכים אלא רק הצעות משדכניות רוצה להתיר הנדר, ושואל מה לעשות, ואם אפשר 3 מגיל בר מצוה, ואם שלשתם צריכים לדעת את הנדר, ואם צריך לפרט בשעת מעשה כשיושבים יחד, או שמספיק לפרט בטלפון קודם.

והשבתי שיקח 3 שיש להם כבר חתימת זקן, ומספיק לפרט לאחד מהם בטלפון קודם, ויסביר למה מתחרט על הנדר.

1774.

נשאלתי משוכר דירה אשר שילם 17 שנה ועד בית ועתה יודע שיעזוב לדירה משלו. הוא טוען שאיננו רוצה לשלם משך כשנה וחצי הבאה מפני היתרה שבוודאי קיימת בקופת הועד ואינו מעוניין לשלם בעבור הדייר הבא. לפי חשבוננו, די שבכל שנה נותרו 80 שקלים ממה ששילם שלא נוצלו, כדי להיפטר למשך השנה וחצי. לועד הבית יש ממונה אחד בלבד שאינו מוכן להציג הפעולות והיתרות.

כולם עצלנים כמובן ויש אחד ספרדי טוב שלקח עליו את הכל. הוא גם מנקה בעצמו את המדרגות ומגנן בגינה ולוקח משכורת (שאיש לא יודע את גובהה... ולאיש גם לא אכפת..). ועושה תיקונים שוטפים וסידור בעצמו וחוסך המון כסף לבניין על בעלי מלאכה.

לדבריו באסיפת דיירים האחרונה הוא הודיע שיש יתרה של בערך שלושים אלף, ואני מאמין שיש הרבה יותר. בכל מקרה דמי הועד זולים מאד (120 ₪ לחודש) אני חושב שמנטלית הוא רוצה שתהיה יתרה של חמישים אלף בערך גם כדי להרגיש טוב וגם כדי שלא יצטרך לחזר כל רבעון ולהתחנן שישלמו, יותר ממה שהוא כבר מתחנן.

בנוסף, הוועד טוען שבדיוק כעת צינורות הקולטים שעל הגג והמעלית חייבים שיפוף בכמה עשרות אלפי שקלים. אלו עניינים שבין כה וכה השוכר מגלגל על בעל הבית ואינו מוכן שיילקחו מהגבייה השוטפת. אך שואל האם בכ"ז זכותו של הוועד לנצל לשם תיקונים אלו את כל היתרה שבקופה השוטפת ורק אח"כ לגבות מבעלי הדירות.

והשבתי שלכאורה נראה שהשוכר צודק, ולא מובן מעיקרא איך גבו ממנו יותר ממה שצריך לתחזוקה שוטפת. הרי שאר תיקוני הבנין הם על חשבון המשכיר ולא ע"ח השוכר. ואם היו יתרות שנתיות ששילם כפי שאומר, איך יתכן שהוועד עצמו לא מחזיר לשוכר כ-13 אלף, ועוד תובע המשך תשלומים חדשיים. אלא אם כן זהו מנהג הבנין לשלם יותר בשביל כל צרה והוצאה שלא תבוא, ומעוניינים שיהיה קופה לזה, אז גם שוכר חייב במנהג הזה, ויקבל את עודפי ההפרשים שלו רק כשיעבור דירה. ולמעשה שילכו לרב מוסכם.

.1775

בת סמינר שהכינו קובץ הדפסות לשיעור מבחן במחשב של הסמינר, ורגילים שמבקשים מהמזכירה להדפיס במדפסת ומשלמים לקופת הסמינר. ובקשה מהמזכירה והיא הדפיסה לה הכל פעמיים ותובעת כסף כפול. ומתברר שמאיזו סיבה טכנית לא מובנת נשמר הקובץ פעמיים, והמזכירה לא זיהתה שזה אותו דבר והדפיסה הכל. על מי הנזק.

והנה אם אמרה לה בפירוש "תדפיסי הכל" או "את התיקיה הזאת", ועשתה כבקשתה, הבת המבקשת חייבת כי נעשה כפי שבקשה. אבל אם היתה אומרת לה "תדפיסי קובץ אחד עם החומר" והיא ראתה שנים והדפיסה בלי להבין שזה אותו דבר, הבת פטורה.

1776.

נשאלתי מבעלים של ביכנ"ס ששכר קבלן להרחבת בית הכנסת, ממזרח עד למערב לכיוון צד דרום כשני מטרים. וכל פנים ביהכנ"ס משתנה לפי התכנית, כולל הארונות שבמערב וכותל המזרח. והקבלן מדד את השטח לפני שהזמין חומרים כדי לדעת כמה להזמין, וחתמו על חוזה ושם כתוב מחיר על הרחבת כל בית הכנסת ממזרח למערב באורך 12 מטר ברוחב 2 מטר וכו'. ואחרי שקיבל דמי קדימה קנה החומרים לפי 12 מטר, ואז מתברר שטעו שניהם ויש שם 14 מטר. והקבלן לא מוכן להשלים הבניה לכל האורך באותו מחיר שננקב, אע"פ שכתוב שם גם לשון ממזרח למערב, וגם לא מוכן להוספת עוד חלק יחסי של עוד 2 מטר. אלא רוצה להכפיל המחיר או לעשות בדיוק 12 מטר. וביהכנ"ס טוען שאין לו כסף לכפול, ולא מוכן לעשות רק 12 מטר שיפגע בכל התכנית הפנימית, אלא או יגמור בהוספה יחסית, או שיחזיר כל דמי הקדימה וילך לדרכו לשלום.

והנה במקרה של סתירה בלשון שטר ההתחייבות ההדדית לעבודה ולמחירה, המע"ה. ולכן צודק הקבלן שלא חייב לעבוד על יותר מ12 באותו מחיר, וצודק רב ביהכ"נ שלא לאפשר לו לעשות הרחבה חלקית. ואין כאן טענה של הרב שהמדידה היתה שגויה בכוונה לגרום נזק (שאז כבר יתכן שיש אחריות לקבלן). ובאשר לתביעת החזר כל דמי הקדימה אחרי שהקבלן כבר קנה בזה חומרים עבור השיפוע, לכאורה החומר שייך כבר לביכ"נ ולא לקבלן, ולא צריך להשיב מזומן מכיסו. וגם לביכ"נ יהיה מה לעשות עם החומר עם קבלן אחר שימצאו. לכן צריך להשיב כל החומר, וגם עודף מהמזומן אם לא קנה בכל.

1777.

נשאלתי אם יש איסור ללכת לבית קברות לבד בלילה להתפלל על קברים אחרי חצות.

והשבתי שאין בהלכה איסור על דבר זה, אלא רק על מי שהולך לישון בבית קברות.

1778.

נשאלתי מבחור שהסתפר בראש מס' 0 חוץ מהאמצע, אם עבר על איסור הקפת פאת הראש. והוא טוען שמרגיש קוצים של שערות כשמעביר ידיו, וזה לא גילוח חלק.

והשבתי שהשו"ע ביורה דעה סי' קפא פוסק "לא תגע בו יד" במקום הזה, והביאור הלכה בסימן רנא כתב על אורך השערות. לכן גם אם נשאר

שערות בגודל שיכול לתפוס בקצה האצבע, היות וזה לא אומר שכולם באורך הזה ואין שתי שערות שנמחקו לגמרי, וזה כתער או אולי תער ממש וזה דאורייתא. זה משחק באש חלילה אסור להתקרב. אבל מה שמשאירים ארוך יותר ויותר כל מיני עדות וחוגים, זה מנהגים וחומרות ולא עיקר הדין.

1779.

נשאלתי ממזמין ארבע מלצרים לאירוע שתחילתו בשעה 8 בערב, ובשעה 10 דק' לפני שמונה רק הגיעו שנים מהם והחלו לערוך שולחנות ולשים מחיצה. ולא היה שם אחראי לאירוע, והוצרך בעל האירוע להעמיד אחד מהאורחים הראשונים לפקד עליהם, ובמשך שעה או שעה וחצי לא פסק האורח להדריכם מה להוציא ומתי, כולל שתיה ומנות וכו' לפי הסדר. והמלצר השלישי הגיע אחרי כשעתיים, והרביעי הגיע אחרי יותר משעתיים וחצי וכמעט לא עשה כלום. ובסוף הערב דורש המלצר הראשי שכרם של כולם מושלם ולא מוכן להתפשר, והשואל רוצה לברר אם יכול לומר שרב פסק לו שאינו צריך לשלם אלא רק לשני מלצרים, או לשנים וחצי.

והשבתי שאא"ל שרב פסק, כי אין פסק בחו"מ בלי הסמכת ב' הצדדים ושמיעת שניהם, אבל יכול ללוחצו להגיע להסכמה שמגיע פיצוי על שלא מילאו מלאכתם, ואדרבה חייבים על שהרסו את האירוע, ואם לא מסכים על הורדה במחיר יכול לתפוס עבור האורח שעזר כשעה וחצי שמגיע לו שכר על חשבונם, וזה נקרא "שוכר עליהם", ומדין אעד"ל מותר לתפוס חלק כזה מהשכר ולא לשלם, שאם יש להם תביעה ע"ז שיתבעו אצל ב"ד או רב מוסכם.

1780.

נשאלתי על אשה מבוגרת שהיה לה עובדת זרה 8 שעות ביום, וקרה לה אירוע שהוכנסה לטיפול נמרץ והיא מונשמת ומורדמת, ואי אפשר לשהות לידה גם בני משפחה וגם העובדת הזרה ורוצים לפטרה כדי להיות בעצמם עם האמא.

והשבתי שמצוה בו יותר מבשלוחו ואם יכולים להיות ליד החולה בגופם עדיף מעובד שמקבל שכר. רק יש לשקול איך לעשות זאת שאם תשתחרר החולה ותצטרך עובדת שיהיה לה מיד, ולא שתיעלם להם.

ושוב שאלו אם יכולים לרשום בביטוח הרפואי את שם הבת שתהיה שם 8 שעות ביום ותקבל שכר כמו עובדת זרה. והשבתי שאין שום מניעה כי אם באמת תהיה שם הכסף מגיע מהם, ולא ירד לה משכר המצווה.

1781.

נשאלתי מבחור שעובד ורוצה לעבוד בעוד עבודה אחרת ולהזדהות בשם אחר שאינו שמו, מסיבות של אי נעימות, האם יש איסור בדבר שהרי הוריו קראו לו בברית שם מסויים והוא חל עליו עם השפעות מסויימות וכו'.

והשבתי שמותר, וזה נפוץ שאנשים יש להם שמות נפרדים שקוראים להם בכל ארץ, ובעבודה ובצבא וכו'. רק שידע שאם יהיה שם שיתרגלו אנשים לקרוא לו, יצטרך לכתוב אותו בכתובה [ובגט]. כגון יוסף הנקרא אהרן. אבל אם זה יהיה רק איש אחד או שנים לא יצטרכו לכתוב את השם הנוסף.

1782.

נשאלתי מבת אחרי גיל בת מצוה שבחזרתן מבית הספר רגילות לעלות יחד על אוטובוס ומוסרים כולן כרטיסיהן לבת שסמוכה לעמדת התיקוף והיא מעבירה את של כולן, כל פעם חברה אחרת. והשואלת בתורה העבירה את כל הכרטיסים במכשיר עד שנשמע צפצוף, והחזירתם לחברות, ועלה מבקר ובדק וגילה שיש בת אחת שלא עבר לה תיקוף תקין כי לא היה כסף או מסיבה אחרת, ואילו היו מסתכלים בצג של המכשיר היו רואים התראה. ונקנסה בסך 100 שקלים והוריה שילמו עליה את הקנס. וטוענת השואלת שאם לא היתה משלמת לא היה שייך לגבות ממנה כי איננה בת 18 ולא היו גובים מהוריה, לכן לא היתה צריכה לשלם כלל. אבל עדיין ליבה נוקפה מאחר שכן שילמו עליה את הקנס, והיא האשמה בזה כיון שלא הסתכלה בצג מה כתוב על כל כרטיס. האם צריכה לשלם מן הדין להורי חברתה, או מדיני שמים או לפני משורת הדין.

והשבתי שאי"ז היזק אלא מקסימום גרמא שבעת העברת הכרטיסים לא היה ודאי שיעלה פקח, וודאי גם שהנזק לא נגרם בכוונה להזיק ולכן פטורה גם מלצי"ש.

ואם היתה שלוחה להסתכל על הצג ופשעה שלא הסתכלה ואילו היתה רואה היה נמנע הקנס, היה מקום לחייב בגרמא דשליח חייב גם בגרמא כי סומך עליו וע"ז מתחייב. אבל היות ולא רגילות לבדוק אלא רק להניח הכרטיס במהירות, לא נשלחה ליותר מכך, ואין חיוב.

1783.

נשאלתי מדייר בקומה אחרונה שכל שכניו שבקומה העליונה חוץ ממנו בונים על הרעפים עוד קומה. והסתכל היום וראה חלונות לכיוון גגו, ושאל את הבונה מה יהיה כשירצה לבנות, והתנצל שלא ידע וזו תכנית אדריכלית בטעות. ושואלים מה לעשות.

והשבתי שיחתום הבונה על שטר בעדים שאין לו חזקה ויסתום כשיתבקש וגם מותר לשכן לסתום לו, והעדים יחתמו שחתם ע"ז בפניהם. ותול"מ. והמקור הוא בחו"מ סי' קנד סעיף טז.

.1784

נשאלתי על אשה מבוגרת שנפטרה בשעה 4 אחה"צ בבית חולים בירושלים האם לדחות הלויה עד שאחת הבנות שגרה באמריקה תגיע. והשבתי שישאלו את הח"ק אם מלינים בירושלים לסיבה כזאת. ולנפש הנפטרת עדיף מה שיותר מהר לקיים הקבורה. וכל מה שיורו הח"ק יעשו.

.1785

נשאלתי על נפטר שאין לו בנים כי אם בנות, האם יגיד נכד את הקדיש. ויש לו הורים. והשבתי שלא יגיד נכד, ועדיף שיאמר החתן שאין לו הורים. ושוב שאל החתן שהוא בתוך שנה על אמו, אם יכול לומר קדיש על חמיו. והשבתי שהקדיש שבלויה יכול לומר ועולה לזכות הנפטר, כי לא חייב את הקדיש הזה לאמו. אבל קדישים שבתפילות הוא חיוב על אמו. ולכן צריך לבקש מאדם אחר שאינו חיוב שיאמר. ועדיף בשכר שהמשפחה תתן על זה. ואפילו אם יסכים לומר בחינם עדיף לשלם אפילו פרוטה כדי שיזקק הקדיש לחובת הצאצאים לע"נ אביהם.

.1786

בענין כתיבת שם הבעל בגט שבת"ז כתוב אורן אהרן, ואומר שנולד ונקרא רק אורן ולפני כט"ו שנים אמר לו הגר"ח"ק להוסיף גם שם אהרן, וכל מכריו ומשפחתו קוראים לו עדיין רק אורן, ובת"ז שינה וגם אביו קורא לו אורן אהרן, וגם בעליה לתורה ומי שברך קוראים לו אורן אהרן. איך יכתבו. ויל"ע אם היו צריכים להקדים אהרן לאורן כי הוא שם הנוסף וככל שם הנוסף לחולה שיש להקדימו גם אם כולם קוראים רק בשם הישן. אבל נראה דלמעשה הקריאה לעלות לתורה קובע. ואא"ל שיכתבו אורן דמתקרי אורן אהרן כפי שכולם קוראים לו אורן, מפני ששם עליה לתורה עדיף כמבואר ברמ"א קכט סעיפים יד טז יח ובנו"כ. וגם אא"ל על אורן אהרן המילה "דמתקרי" שפירושו שכך קוראים לו והרי אין מי שקורא לו כך בכלל, ואדם אחד לא נחשב. אלא דזהו שמו אע"פ שאין קוראים לו בו. ולכן יכתבוהו ראשון. וכן כתבו בגט הקודם ברבנות "אורן אהרן דמתקרי אורן".

בענין כתיבת שם אשה בגט שבת"ז כתוב ריקי, ובגט הראשון כתוב דמתקריא רבקי ודמתקריא ריקי. ושאלנו אם אין שמה המקורי רבקה, וענתה שאכן נקראה בעריסה רבקה והשאר הם כינויים, ויש מיעוט מצוי שקוראים לה עדיין רבקה.

ונראה שאפילו אם לא היה אף אחד שקורא לה רבקה, היות והם רבקי וריקי נגזר מרבקה, ממילא אי"ז נשתקע. ושם עריסה שלא נשתקע הוא השם הראשון. ולכאור' רבקי בכלל אי"ז לכתוב לפי הב"ש כמו איציק ליצחק, וגם למנהג בתי הדין לכתוב איציק כי הוא שינוי בשתי הברות מהמקור, אבל רבקי אינו אלא שינוי הברה אחת.

והנה אילו היה כתוב בגט הראשון רק רבקי דמתקריא ריקי, האם היה מקום לפוסלו, עי' בסימן קכט סעיף א בסוף דברי המחבר, וביאר הב"ש בסק"א דהיינו לכתחילה לכו"ע לכתוב רק את הכינוי. וכן משמעות הרמ"א בסימן קכח סוף סעיף ג לגבי כינוי שם העיר ע"פ התרוה"ד בפסקים סי' רנא. אבל הט"ז שם וכן עי' בחכש"ל שם שלדעת הרמב"ם אינו כשר אלא רק בדיעבד. והנה לגבי גט שאינו מהודר לכל הדעות, והיה מורה ע"ז אמור"א זללה"ה שלא לערוך גט מהבעל השני אפילו בהידור דסו"ס התרתה לעלמא דידן היא בניגוד לכמה שיטות בגלל שאגידה עדיין בבעל הראשון. אבל כשכשר בדיעבד לכו"ע וכבר נישאת כבר הוכשר הגט הראשון ואינה אגודה בראשון ואפשר לסדר לשני.

אבל מאחר וכללוהו ב"דמתקריא רבקי", סגי להכשיר לכל השיטות גם בתור רמז לרבקה. רק אנן לא עבדינן כך לכתחילה לגרום כשרות בדיעבד לכו"ע כשאפשר לברר ולפרט.

(ובעיקר שיטת הרמ"א בשם כינוי מקוצר לכותבו לכתחילה ולא שם הארוך, עי' בנודע ביהודה תניינא סימן קטז שמבואר ממנו שלמד דה"ה דוקא בענין שם עיר הנקרא באריכות בשם הגויים והיהודים קיצרוהו. כלומר שאי"ז כינוי שפוטט כתיבת שם מלא, אלא שם מלא של יהודים הוא עיקר ולא שם מלא של גויים, ולפי"ז בנידו"ד שזה שם כינוי ושם מלא שניהם של יהודים אין לנו מקור לפטור לכתחילה מלכתוב שם המלא לפי הרמ"א, ולפי"ז גם לב"ש יהיה הדין לכתחילה לכתוב שם המלא. וילע"ע).

והנה עוד שינוי יש בין הגט הראשון לעתה, שהתברר לי שאלו המיעוט שקוראים לה רבקה הם ממשפחת הבעל הנוכחי. כלומר שלא היו אז. ואמנם לא נחשב נשתקע. אבל גם לא היו כאלו שקוראים להדיא. ולכן יש סיבה לשנות ולכתוב רבקה במילוי ולשנות ממה שעשו אז דמת' רבקי בלבד.

ולענ"ד יש לכתוב רבקה דמתקריא ריקי, [דאחרי שכתוב רבקה הרבקי כבר כלול ומיותר]. או רבקה דמתקריא רבקי ודמתקריא ריקי. ולמעשה הורו

הבי"ד כלשון ראשון, והוסיפו דמתקריא רבקי רק בתור שם שלישי בגלל שבגט הראשון כתבוהו ולא רצו להשמיט לגמרי.

ובשם הצרפתי של אבי הבעל שהכתיב שלו בלע"ז סרגיי והקרי שלו סערדזש. הא קיימא לן שבכל שמות הלע"ז את הכתיב אין כותבים כלל רק איך שנשמע הקריאה של האנשים אליו כמבואר בספרי ההלכה, והיות והוא ספרדי אין כותבים את הג' החלש כאשכנזים סערדזש כנ"ל אלא באות ג' עם נקודה, ומנהג הספרדים שבירושלים מקדמת דנא בכל האי גוונא מקובל לכתוב ג בלי נקודה כמבואר בכל ספרי ההלכה (ראה המ"מ להלן בדברי הרמ"ה שליט"א). ואות הניקוד של סג"ל לספרדים אינו ע כאשכנזים אלא י וע"כ הכתיבה של אבי הבעל בכינויו הוא סירג.

וז"ל הגרד"ק: השם סירג הוא Serge בלעז. המגרש הוא ספרדי ולכן כתבנו י להברת הסגול. למעשה לא שינינו מהשמות בגט שנתן לאשתו הראשונה.

האשה- רבקה דמת' ריקי ודמ' רבקי, שם קודש בלידה רבקה, אבל מהר מאד עברו לריקי ולרבקי אפילו בת.ז. כתוב ריקי. השם רבקה היא בשימוש בפרט אצל קרובי בעלה הנוכחי (אמא שלו אחותו וכו') לכן כתבנו אותו והקדמנו אותו למרות שבגט שלה הקודם השמיטו (רק התחילו דמת' רבקי כדי לרמז) אנחנו הקדמנו ריקי לרבקי גם בגלל שזה בת.ז.

וכתב לי הרמ"ה: ארשה לעצמי להעיר כמה הערות.

א] הנה מה שהשמיטו בגט הקודם את השם 'רבקה', כנראה הקריאה ד'רבקי' היה מיעוטא דמיעוטא, ואילו השם 'ריקי' אינו ברור אם בכחו לקיים את השם 'רבקה', שכן בזמננו השם 'ריקי' קובע שם לעצמו ונותנין שם זה גם לעיקר השם כמו 'חנן אלחנן', וכל כי האי יש נידון בפוסקים אם מקיים את שם העיקר [עי' א"ש כלל ו' סוף סק"ט וס"ק כד וכז, ושם בש"נ [אות ו' סק"ב, ואות נ' סק"ו]. ושם בש"נ [אות ב' סק"ז] שכנראה חזר בו. ועי' גמ"ס סי' י' סעיף ה' בחקו"ד סק"ז, ובש"נ הישנים אות ו' חקו"ד סק"א, ואות נ' חקו"ד סק"א]. וכנראה מטעם זה השמיטו בגט הקודם את השם 'רבקה'.

והנה מעיקר הדין סגי בשמות 'רבקי' ו'ריקי' מדין חניכא הידועה לכל [דמהני גם בצירוף של שני חניכות כמוש"כ הא"ש כלל ז' סק"ח וגמ"ס סי' א' סק"ב], ומה שהוסיפו 'דמתקרי' [כעצת המהרי"ט לרמז על שם שאולי קיים], יתכן שחשו לדעת מהרלב"ח [המובא בג"פ סי' קכט ע', ובשו"ת בית אפרים אה"ע סי' פז] ודעת התורת גיטין [סי' קכט יח] דקיצוה"ש אינו נידון לחניכא הידועה לכל, ולכן הוסיפו 'דמתקרי' לרמז על השם 'רבקה'.

והנה בגט של עכשיו השתנה המציאות ויש לה גם קריאה של 'רבקה', ולכן אכן נכתב שם זה בגט. אלא דא"כ לפו"ר שוב אין מקום לכתיבת הקיצור 'רבקי', שהוא כמו יצחק חקין [סי' קכט טו]. ולכאורה ל"ש בזה גם הסברא לא לשנות מהגט הקודם, כי גם אז לא נכתב ה'רבקי' רק מחמת העדר עיקר השם 'רבקה'. וא"כ במקום שם העיקר, כתיבת ה'רבקי' אך למותר הוא.

אלא דעדיין יש מקום לכותבו, והוא עפי"ד הא"ש [כלל ז' ס"ק לו] וגמ"ס [סי' י', בחקו"ד ס"ק יא ויח] דמאחר שכותבים דמתקרי על שם אחד, צריך לכתוב את כל הכינויים בדיוק כפי שנקרא, ולא להשמיט א' מהכינויים. וה"נ אחרי שנכתב 'דמתקרי ריקי' צריך לכתוב את כל הכינויים כולל 'רבקי'.

ומה שיש לדון בזה הוא, כי קיצור זה 'ריקי' אינו נכתב רק משום לתא דשם עיקר, כי הרבה נותנין 'ריקי' לשם בפ"ע, ונידון כ'חנן אלחנן' שצריך לכותבו [רמ"א קכט טו]. ודברי הא"ש לא נאמרו אלא בכתובת כינויין, דכתיבת כינוי בדמתקרי מחייב לכתוב אל כל הכינויין, ולא בכתובת שם עיקר כמו 'מאיר יהודה דמתקרי יהודה', כך נהיגי בב"ד בני ברק. והוא דבר התלוי בשיקול הדעת.

ב] כת"ר נקט דכתיבת חניכא אינו לכתחילה מצד שיטת הרמב"ם. אבל למעשה נהוג היום בבתי דינים לסמוך על חניכא הידועה לכל גם לכתחילה. והוא עפי"ד הפ"ת [סי' קכט ב'] שכתב משו"ת שיבת ציון ושו"ת תשובה מאהבה בשם נוב"י ופנ"י וגט פשוט לכתוב כן, ובשם טיב גיטין שכן מעשים בכל יום כשיש ספק בעיקר השם, וכן מגט מקושר [כללי שמות אות ו']. וכן נקטו להלכה באהלי שם [כלל ז' סק"ט ויא] וגמ"ס [ס' א' סעיף ב'], ושם בחקו"ד [סק"ג] בשם שו"ת שם אריה, דכך הלכה מרווחת בכל מקום.

ג] בנוגע למנהג ירושלים לכתוב אות ג' בלי נקודה, לחוש לשיטת מהרשד"ם שמצריך בזה שני גיטין. מנהג זה הוא מקדמת דנא, ומצאתי שהובא כבר בגט פשוט [סי' קכה כו, קכו ו', קכט פח] ועזר"נ [ש"א אות א' אנג"ל, אות ג' ג'יליבי, אות ח' חליפה, אות ע' עוץ, וש"נ אות ג', גאמילה ג'ויא] ופרי האדמה ח"ג [הל' גירושין פ"ט ה"ה]. והחיד"א בשו"ת חיים שאל [סי' לח אות יא ולט] מחלק בזה בין אות ג' לאות צ', דבאות צ' כותבין נקודה גם למנהג ירושלים. וגם בזמננו ראיתי בשו"ת דברי יוסף לר"י כהן בכללי השמות [עמ' לא] דבירושלים נהגו לכתוב בלי נקודה, וכ"כ שם ברשימת השמות [ש"נ אות ג', בשמות גאמילה וגויא]. והוא כדברי כת"ר.

1788.

שאל הגר"א רובינשטיין שליט"א אם דייר מקומה עליונה יכול לחלוק מהשותפות בצינור ניקוז המים המשותף ואם עשה ניקוז נפרד לעצמו עד לבור למטה, וקרה אח"כ סתימה או פיצוץ בניקוז המשותף וגובים כסף מועד הבית, האם גובים גם נגד מעותיו שבקופה, או שממעותיו לא יגבו ויחלקו את הכל לפי יחסי החלקים של שאר השכנים בלבד.

והשבתי שאיני יודע לפי החוק, אבל בהלכה ודאי שמי שאינו משתמש בפועל וחלק לצינור נפרד, פטור מלשלם על פיצוץ או סתימה שבצינור המשותף.

1789.

נשאלתי מבעל דירה בבית שמש שיש לו בדירה "מרפסת שמש" דהיינו ללא קירות או תקרה, רק מעקה, ורגיל לעשות בה סוכה של חג. וכעת שכן עליון רוצה להוציא מרפסת מעליו.

והנה מרפסת המוגדרת סוכה קנוי לה רומא עד רום רקיעא בחוק, וממילא זה כאילו מכר לו המוכר בפירוש עד רום רקיעא שאסור לאחר לבנות על זה כי כל האוויר שלו, וכמבואר בסימן ריד. אבל מה שמוגדר מרפסת שמש ולא כתוב קנין עד רום רקיעא, אין זה אלא כקנין חורבה שאינה מקורה שקונה האויר עד גובה כתליו. ומקובל לעשות מרפסת שמש על מרפסת שמש.

ומצד שעשה שם סוכה שנתיים או שלוש לא קנה עי"ז האויר עד רום רקיעא לכל השנים, דכשורא דמטללתא אין לה חזקה. אמנם אח"כ התברר שיש כל השנה במרפסת קורת עץ עבה הצמודה לקיר עם חיבור מסמרי עץ שאינם מק"ט, ויש בה בתי קיבול לשים בחג קרשים שמעמידים את הסכך עליהם, וכנראה זה מספיק לטענה שהחזיק כאן לסוכה אחרי שנשאר לכל השנה ולא מחו בו, וכמ"ש בב"ב דף ד' ב' אמר רבינא האי כשורא דמטללתא עד תלתין יומין לא הוי חזקה וכו' ואי סוכה דמצוה היא עד שבעה יומין לא הוי חזקה בתר שבעה יומין הוי חזקה ואי חברה בטינא לאלתר הוי חזקה.

1790.

נשאלתי מועד בית שיש 9 דיירים בבנין ו-5 מהם בנו יחידות להשכרה על הגג, ועתה צריכים להחליף צינור המים הנכנסים בקטע שבין השעון הראשי למקום שמתפצל לדירות, וגם צריכים להחליף קטע ביוב ראשי, איך לחלק את החיוב ביניהם.

והכי נכון לכאן' היה לקחת 3 חשבונות מים אחרונים ולחלק לפי אחוזי ההשתמשות, ועי"ז ישוקלל גם השימוש של היחיד. אבל היות וא"א, מומלץ לכנס את כולם לאסיפה ולהסכים מה שנהוג בהרבה בתים שמי שיש לו יחיד להשכרה משלם חלק וחצי. ובלי אסיפה אולי אי"ז עדיין בגדר מנהג שמחייב.

1791.

נשאלתי מועד בית שיש דיירים קבועים ויש שוכרים, והשוכרים משלמים תשלום מלא כל חודש דזה כולל נקיון וחשמל של חדר מדרגות והם נהנים מזה ולא המשכיר. וכעת רוצים לעשות בבנין תאורת חירום בחדר מדרגות, כי אין פתחים למעלה וכשנופל החשמל חשוך לגמרי ומסוכן, ובדרך כלל

דולק 24 ש' ביממה. האם להשתמש ביתרות של הקופה הרגילה, דהיינו גם מכספי השוכרים, כי הם יהנו מזה כמו החשמל, או שצריך גביה נפרדת מהמשכירים.

והשבתי שזה דבר קבוע ששייך לבנין לאורך ימים ולא דבר ששימושו חולף, לכן אין לגבותו מכספי השוכרים רק מהמשכירים.

1792.

נשאלתי מבחור דתי שחברו בקשו להיות עד בחופתו, והנישואין הם כהלכה עם רב אבל בלי רישום ברבנות, ושאל את רבו אם יש חשש הלכתי או חוקי בנישואין כאלו שאין לו רצון לעבור על ההלכה או על החוק. ורבו הפנה אותו אלי.

והשבתי שצריך לחוש לכשרות הנישאים זל"ז, כי לא נבדקו, ורק אם הרב המקדש יודע לבדוק כשרות הנישאים זל"ז יכול להיות עד ויחול ואין לו לעד בעיה לא בהלכה ולא מצד החוק. רק לרב המקדש יש בעיה מצד החוק הכתוב שחייב לדווח על נישואין ואם עושה בלי רישום אז הוא עובר על החוק ומסתכן בעונש ע"ז. אבל על העדים אין שום סעיף בחוק.

1793.

בדבר החוזה שכתב המוכר סעיף שאין שום הקנאה כלל לפני גמר סילוק תשלום האחרון, וטען הקונה שצריך לכתוב שכל תשלום מקנה חלק יחסי בדירה לפי גודל התשלום ומ"מ לא יגמר הכל לפני מסירת החזקה, ואמר שבלא"ה יש בעיה של ריבית. הדין עם מי.

הנה מחתימת החוזה עד מסירת החזקה, גר המוכר עדיין בבית או שהבית מושכר ומעלה שכר חודשי למוכר. וכל התשלומים לפני שמסתיימים ומועברת החזקה בדירה, אם חל קנין כסף בתשלום ראשון על החשבון כדין כסף הקונה את הקרקע כשיש חוזה דהיינו מקום שכותבים את השטר חל קנין כסף בעת כתיבת השטר, ושאר יתרת התשלומים הדחויים שנפרסו כבר חלה סיבת חיובם מראש כי כבר קנה הכל, אלא הם חוב שחייב הקונה. כלומר שהקונה הוא לווה והמוכר הוא מלווה. וממילא מה שממשיך המוכר לגור שם או להשתכר משכירותו, נהנה מהקונה, וה"ז איסור ריבית קצוצה. כאמור בסוגיית הלווה ודר בחצרו.

יש לזה ב' אפשרויות לפתרון. הא' לקבוע שלא חל קנין כסף בתשלום הראשון בכלל, ולא יחול קנין עד תשלום האחרון, ואז המוכר גר בדירה של עצמו ולא מקבל מהקונה שום דבר. ע"כ הגם שבמצב זה כל תשלום ביניים

נחשב המוכר ללווה והקונה למלווה בנתיים עד עת הקנין בפועל שיהיה בסוף, מ"מ אין פה שום תמורה למלווה בעד הלוואתו.

והב' לקבוע שאמנם חל קנין מיד, אבל לא על כל הבית אלא רק על חלק יחסי, ואז אף אחד לא מלווה ולא לווה, כי הכסף התקבל על מקח שכבר חל, ואין עדיין חיוב לשלם את היתר. ואמנם שמגורי המוכר בכל הדירה כולה או השכרתה, בלי לשלם חלק מדמי שכירות לקונה הבעלים על חלק, נחשב שמקבל ערך חודשי חינם מהקונה. מ"מ כיון שאין כאן הלוואה אין בעיה לקבל מתנה.

א"כ מה שטען הקונה שיש חשש ריבית בנוסח שביקש המוכר, אינו נכון. ויש מקום לעיין איזה מן הפתרונות עדיף. ונלע"ד שהדרך הא' עדיפה מב' טעמים. גם שונא מתנות יחיה, ולמה להכריחו לגור חינם בחצר הקונה אפילו אם אין בזה חשש ריבית. וגם שיתכן נפ"מ אם לא יגמר בסוף המקח מאיזו סיבה שתתעורר בנתיים, כמה יצטרך המוכר לשלם לקונה בחזרה, אם מה שקיבל ממנו או יותר במקרה סביר של עליית ערך. וכן אם הבית עדיין של המוכר לא נחוש שיתפוס הקונה ולא יעכב מלהשיבו וישאר כשותף ויתפתחו טיעונים ודיונים אין קץ.

1794.

יח"ד שנבנתה בלי רשיון עיריה, והבעלים השכירה לשני גוים שלדבריו הם טובים ועובדים בב"ח באיזור, והשכנים מתנגדים. והשאלה היא אם מותר לפנות לעיריה או לאיים עליו.

ונראה להשיב שעיריה אסור דאפילו שאסור להשכיר לגוים והשכנים צודקים כמבואר בכל הפוסקים המובאים בפסקי דין חלק ו' עמ' קז וזה ע"פ הנפסק ביורה דעה. הא התבאר שם שזה מדין איסור והיתר ובדיעבד אין לשכנים זכות ממונית לסירוב זה ואין להם אפי' תביעה בד"ת וכ"ש לא במקו"א. אמנם יש גם זכות מניעה להשכיר לגוים המזיקים בחו"ל, כמבואר במחבר בחושן משפט סימן קעה סעיף ה (ועי"ש בנו"כ ובפרט במובא בכסה"ק, ויעוי' בדרכי משה בחו"מ סימן שטז אות ד), וא"כ יש לשכנים זכות טענה גם בדיעבד. מ"מ אין הפניה לעיריה במקום ב"ד אלא מדין אעד"ל, ואסור ע"י ערכאות כמבואר בסי' ד. ובלא"ה עיריה לא תעזור לסלק השוכרים כי אינה הורסת מה שחולק בלי רשיון רק דורשים ארנונה ואגרת רישום ונותנים רשיון. ולגבי לאיים ה"ז מותר (למי שלא עביד לקיים מה שגזים).

חיפש דירה לקנות והראהו שכן דירה של מבוגרים שהתפנתה (שנפטר אחד מהזוג והשני הלך לבית אבות) ודיבר עם המשפחה כדי לרכוש והתברר שאינם מוכרים, ואחר זמן ראה שם שמשפצים ובא לברר שוב והסכימו רק להשכיר והתרצה לשכור, האם חייב תיווך לשכן שהראהו.

ונראה להשיב דפטור כי הראה על מכירה ולא נוצר מזה שום קישור של עיסקא, ומה שהיה לבסוף שכירות זה לא היה ע"י הקישור ביניהם של הראשון. וראה גדרי והלכות חיוב למתווך כשלא התבקש ומ"מ הביא תועלת, המבוארים בסוף סימן קפ"ה ובנו"כ.

חתם על פתק שלווה ויש ראייה מהעברה בבנק באותו יום שהמלווה העביר לו כסף, האם יכול לטעון שפרע או שעדיין יש לתובע טענת שטרך בידי מאי בעי. והאם לפי חוקי הערכאות יש טענת פרעתי בכגון דא או שהם נותנים כח לשטר בכ"י.

ונראה להשיב דכל עוד הפתק על החוב הוא בכ"י ואינו בעדי חתימה אין טענת שטרך בידי להוכיח שלא פרעו, ואפי' שרואים גם העברה כספית מאותו יום של הפתק בכ"י, אי"ז מוסיף ראייה נגד הנתבע שלא נפרע באופן אחר. והבימש"פ נותן תוקף לשטר בכ"י כמו לשטר בעדים, אבל אין לו טענת שטרך בידי להוכיח.

נשאלתי מאשה המקבלת קצבת נכות מביטו"ל עבור בתה שהיא כבת 17.5 והבת דורשת כעת לעשות יישור שיניים בסך 5,000 ₪ ולאם אין כסף כי יש להם 14 ילדים, והבת טוענת שהכסף מביטו"ל שלה ונמסר על דעת להביא לה לצרכיה, ושואלת האמא אם בגלל שהבת כבר מעל בת מצווה הכסף היה שייך לה מאז כי לא עשתה חשבונות והיה מעורב עם כל כספי הבית, וכן האם הבת צודקת שכסף זה שלה עבור יישור שיניים, כי לדעת האמא בתוך זמן קצר תתקבל הבת לפנימיה שכל הוצאות אלו יהיו על חשבונם וחבל להקדים לבזבז את כל הכסף.

והשבתי שהבת זוכה מגיל בת מצוה במה שבא לידיה וכגון מלאכתה ומציאתה, וגם זה צריכה לתת להורים אם היא סמוכה על שולחנם. אבל אם היא בפנימיה וכדו' זה שלה. אבל ביטו"ל שלא ניתן משלה אלא לפי חוק ניתן להורים ולא לה, אין זה שייך לה אלא כדעת הנותנים, והם נותנים להורים כדי לכסות הוצאות שוטפות שיש בגין נכותה. אבל יישור שיניים

שהוא הוצאה חריגה בדרך כלל אינם מכסים ואי"צ לתת לה אם אין מספיק. וכמו"כ אי"צ לעשות חשבון למפרע, אם קבלה מהם כל הצטרפותה, ועי"ז התקיים דעת הביטול"ל. ותול"מ.

1798.

נשאלתי בדבר שנים שחתמו ודנו אצל בורר יחיד ונתן פסק ביניים ורוצה להמשיך ואחד הצדדים לא רוצה להגיע, האם בי"ד כופים אותו לחזור לבורר.

והשבתי שאם היה בקנין כדין שא"י לחזור בו, בי"ד פוסקים שחייב לחזור לבורר ולא ללכת לאחרים וכו'.

1799.

נשאלתי בין שני צדדים שהתובע גר בדירה מתחת למדרגות הבנין בקומת קרקע, והנתבעים הם השכנים מלמעלה ע"י ועד הבית גרים בכל הבנין, ויש בעיה באיטום של רצפת חדר המדרגות ומזה נכנס רטיבות לדירת התובע בכל פעם ששוטפים רצפה ומדרגות, ותובע שיעשו איטום ע"ח כל השכנים שהם המזיקים לו.

והנתבעים טוענים ששטח דירת התובע הוא שטח משותף, או חצר צמודה של בעל קומת הקרקע, ולא היה לו רשות לבנות שם וכ"ש למכור, ואין שום חובה עליהם לדאוג לו שלא תהיה לו רטיבות כי זה לא מיועד להיות דירה.

ולכאור' יכול התובע לטעון מק"ט נגד המוכר, או לאטום לעצמו מפני שהוא קונה וטענינו לקונה שהמוכר היה בעלים כדין, אם יברר שהמוכר היה מוחזק בזה בלי מחאה אפילו יום אחד. אבל לתבוע מהם לאטום מדין טענינו תלוי בפלוגתת הראשונים אם טענינו רק להחזיק או גם להוציא. (יעוי' בפסקי דין חלק טו עמ' רכו ואילך). והמע"ה.

1800.

בעל שהודה בכתבי בי דין שאשתו זינתה תחתיו, אסרה על עצמו על פיו, "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא", ואינו רשאי לקיימה. ואף על פי שנחלקו הפוסקים האם בית הדין כופין אותו על פי זה ללא עדים להוציאה בגט, או שזו חובתו האישית, מכל מקום כאשר בא בטענת "שלום בית" ודאי ובודאי שבית הדין לא יסייעוהו לעבור עבירה, שהרי כבר נאסרה עליו על פי הדין.

ולדעת רוב הפוסקים, ובכללם גדולי הדיינים בבתי הדין שבישראל, מוטל על בית הדין לכופ את הבעל עד שיגרש את אשתו. (וכל זה, הוא דין על

הבעל – ולא חלילה על האשה, מפני שהיא הכחישתו מלכתחילה, ואין עליה עוון אלא רק עליו חל איסורו לחזור ולחיות עמה, מדין שאחד"א).

דברים אלו מפורשים בהלכה, וכדלקמן:

הרמב"ם בהלכות אישות פרק כד הלכה יז פסק "מי שראה אשתו שזינת או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם שזינת אשתו בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה ויתן כתובתה".

ושם בהלכה יח פסק "אם היה מאמינה וסומכת דעתו על דבריה הרי זה חייב להוציאה, ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו שני עדים ויעידו שזינת אשת זה בפניהם ברצונה ואחר כך כופין אותו להוציא".

וכן בשולחן ערוך אבן העזר הלכות סוטה סימן קעח סעיף ט פסק "לא קינא לה, ובא עד א' ואמר לה זינתה והיא שותקת, אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים, יוציא ויתן כתובה; ואם לאו, מותרת לו". וכתב על זה הרמ"א בתוך הדברים "וי"א דבזמן הזה שיש חרם ר"ג שלא לגרש אשה בעל כרחה, אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד, דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת וכו', אבל יש חולקים וסבירא להו דאף בזמן הזה, נאמן".

ובסעיף שאחריו פסק השולחן ערוך "מי שהוציא קול על אשתו שזינתה ואמר שנתברר לו הדבר וכו' אסורה לו".

ודייק בפתחי תשובה שעל סעיף י' לא מביא הרמ"א את היש חולקים ומשמע שלכל הדעות אסורה לו, גם בזמן הזה שיש חדר"ג. והחילוק הוא בין מתי שהבעל אומר בשם עד הנאמן עליו, לבין מתי שהבעל אומר בשם עצמו, שאז אי אפשר לומר לו "לא להאמין", ואז אסרה עליו. וכן מפורש בשו"ת נודע ביהודה תניינא חלק אבן העזר סימן יא.

וכן כתב בשו"ת אמת ליעקב סימן לב, ובשו"ת חתם סופר אבן העזר סימן סח, ובשו"ת רדב"ז חלק א' סימן שסב.

וכן דעת הבני אהובה לרבי יהונתן אייבשיץ על השו"ע שם. וכן כתב בשו"ת ברית אברהם אהע"ז סימן פט ובשו"ת עמק הלכה חלק א' סימן יד. וכן פסק חבר בית הדין הגדול בעל ישכיל עבדי חלק ב' אבן העזר סימן א, וכן פסקו בית הדין האיזורי בירושלים בתיק 1679 לו (הובא בציץ אליעזר חלק ט"ז סימן מב).

נשאלתי בין השכנים, אשר בנו מעלית חיצונית לכל הבנין לפני שנים רבות ע"פ אסיפת השכנים ומינו את ה' ש"מ לגבאי הכסף ואחראי להתקשר עם קבלן ולהוציא רשיונות וכו' בצוותא עם עוד שכן ונקראו בשם "נציגות הבנין". אבל השכן ה' ק"ר טען שהוא מקומה ראשונה ואינו זקוק למעלית וגם אין לו כסף ולכן נמנע מלשלם חלקו לקופת הבנין. ובשנים האחרונות הזקין ק"ר והוא משתמש במעלית וש"מ תובעו לשלם ככל השכנים. וק"ר משיב שהיו הוצאות חריגות שאינו חייב בהם, ורוצה לשלם רק מחיר ריאלי של קונה חלק במעלית שהוא פחות ממה ששילמו כולם. ומוסיף ק"ר ותובע שש"מ שגר בקומה העליונה ישלם כפול מכולם, כי המעלית בנויה שם "בין הקומות" ואפשר להגיע לבית ש"מ גם מכחצי קומה מלמטה וגם מכחצי קומה מלמעלה, א"כ צריך לחלק לפי "תחנות" ולש"מ יש 2 תחנות.

ונראה שחובו של ק"ר על ההשקעה של ש"מ בבניית המעלית על כל הכרוך בהשקעה זו, הינו חוב ברור על פי דין מדין "גלי דעתיה דניחא ליה", ומקורו בגמרא מסכת בבא בתרא דף ד עמוד ב רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל. ומפרש שם רש"י: מגלגלין עליו את הכל - לתת חלקו בשלשת הראשונות דכיון דגדר את הצד הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה. וכן פסקו למעשה בהגהות אשרי מסכת בבא בתרא פרק א ועשה לו אקבועי כשורי גלי דעתיה דניחא ליה בהגבהת מחיצה וחייב לשלם לו חצי הוצאתו. (פר"י מהרי"ח). ובטור חושן משפט הלכות שותפים בקרקע סימן קנח: אבל אם גדר ניקף הרביעית אז גלי דעתיה דניחא ליה ואינו חושש שצריך לגדור בינו לבין חבריו ומגלגלין עליו את הכל.

ושם בהלכות גזילה סימן שעה אמר בע"ה שחפץ בנטיעות או אפילו אמר שאינו חפץ בהן ואח"כ עשה מעשה דמוכח שחפץ בהן כגון שגדר סביבם וכיוצא בזה והיא שדה העשויה ליטע שמין כמה אדם רוצה ליתן בשדה ליטענה וכך נותן לו ואם אינה עשויה ליטע ידו על התחתונה שאם השבח יתר על היציאה נותן לו היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח אין נותן לו אלא ההוצאה כשיעור שבח והרמ"ה ז"ל כתב שאפי' בשדה שאינו עשויה ליטע אי גלי דעתיה דניחא ליה בהו שמין ליה וידו על העליונה.... והיורד לשדה חבריו ברשות אפי' בשדה שאינה עשויה ליטע כתב הרמב"ם דידו על העליונה: ובעל בנכסי אשתו כיורד ברשות דמי וכו'.

על כן, היות וק"ר משתמש בפועל במעלית, ועולה ויורד בה, דין ש"מ ככל יורד לשדה חבריו ברשות (שדינו מתבאר בהלכות גזילה כמפורש לעיל) היות ומדובר בשותפין, וכמפורש בשולחן ערוך חושן משפט הלכות שותפים סימן קעח סעיף ג: שותף שירד לשדה המשותף ועבדה, חשוב כיורד ברשות ונוטל כדין אריסי העיר, אפילו בקמה העומדת לקצור, ואפילו בשדה שאינה

עשויה ליטע. והרי ק"ר הסכים להגשת התכניות ולבנות את המעלית, רק שהיה לו תנאי שלא יהיה עליו להשתתף בתשלום. וזה כמובן מוגבל עד לשימוש והנאתו בהשקעה ובתוצאה בפועל.

ומה שטוען ק"ר שהוא פטור מחלק מהתשלומים ששילמו כל השכנים אחרי שהקבלן הראשון ברח לפני גמר עבודתו וירד הכסף לטמיון ואין לו הנאה מזה. הנה המו"מ עם אותו קבלן (הראשון ש"ברח"), היה ע"י "הנציגות" בשליחות כל השכנים שהשתתפו באותה עת בבניה, ובמלוא האחריות. הוא היה קבלן מעליות מוכר בהרבה מקומות, ובריחתו וירידת הכסף לטמיון היו בגדר "אונס" ולא כגניבה ואבידה. על שני הפרטים הללו אין חולק לכאורה. ומשכך, מצד ההלכה ההפסד על כל השותפים בשוה, כי זה היה במסגרת עסק השותפות.

שנית, היות ומלכתחילה נחשב גם ק"ר כשותף ולא כאדם זר, שהרי נזקקו לחתימתו ואף הוא רצה את המעלית, אלא שמסיבות השמורות וכמוסות עמו ביקש לדחות את הביצוע [ואת תשלומיו] בכשנתיים. לכן התשלומים ששילם ש"מ מלכתחילה לקבלן שברח, כמו כל שאר ההוצאות לבניית המעלית, היו כ"הלואה" לק"ר.

ק"ר מנסה היום "לקנות" חלק במעלית, כאדם זר שבא לקנות מוצר מוגמר ומשלם רק את העלות בפועל. אך הגדרתו היא שותף, והיה חייב ככל דייר אחר בהוצאות, רק שנציגי הבנין הללו לו את הכסף. זאת ועוד, באסיפה הראשונה הוסכם להוציא סכום מסויים עבור בניית המעלית, באסיפה זו השתתף ק"ר כשוה בין שוים, וההחלטה היתה גם על דעתו. (וכאשר ברח הקבלן הראשון עם הכסף האבוד הוחלט להשיג קבלן שני שעבודתו תהיה זולה מהראשון בהפרש ששולם מכבר ושאבד. וכך נעשה). בפועל, נבנתה המעלית במסגרת הסכום המוסכם הראשון. הוי אומר, שק"ר הסכים על הסכום הזה!

ועוד, טענתו שהסכום ששולם לקבלן הראשון אבד כולו טעות היא. היות והוא כלל את ההגשה לעיריה ועוד הכנות שנצרכות לבניית המעלית, ואשר שימושם הועיל למעלית בפועל. אם כן, גם אם הגדרתו ההלכתית של ק"ר - "קונה", הוא חייב את התשלום עם הסכום ששולם לקבלן הראשון. ועוד, גם הגדרת "קונה" אינה סיבה להוזיל את המחיר, מפני ש אם יש קונה יש גם "מוכר" [היינו ש"מ], ומוכר יכול לקבוע מחיר ככל תמחיר של מקח וממכר, והמחיר אינו מופרז ואין בו אונאה חלילה, שהרי מלכתחילה היה מוסכם באסיפת הדיירים להוציא את הסכום הזה.

ועוד כלול בחישוב המחיר, הדין המפורש הוא שאם אחד השביח נכס לחבירו ["יורד לשדה חבירו והשביחה"] בתנאים מסויימים מגיע למשביח בנוסף על החזר ההוצאות גם "שבח" דהיינו שכר כאומן המתעסק באותו דבר. וכן מפורש בשו"ע הנזכר סימנים קע"ח ושע"ה. לאור זה צודקים נציגי הבנין שק"ר נתן להם לעבוד לבדם בהזמנת הקבלנים ובניהול כל הפרוייקט

עד תומו, ודורשים ממנו תשלום מקובל. (שכר קבלן הוא בממוצע 20% מחוץ לעלויות).

והנה בהסכמה שנעשתה באסיפת הדיירים הסכימו דיירי קומה ד' לשלם 50% כאשר קומה ג' ישלמו 33% וקומה ב' כ-17% בלבד, אך זו היתה הסכמה מאולצת מחמת התנגדות שהיתה לחלק מהשכנים לבנות את המעלית, ברם חלוקה זו אינה מקובלת בבנינים המשותפים. (מקובל לחלק לפי "דירות" או "דיירים" ולא לפי "תחנות"...). משום כך, צד אחד (ק"ר) אינו יכול לשנות את ההסכמה, וקל וחומר שלא להטיל חלוקה שונה, וכ"כ משמעותית לרעת הצד השני (ש"מ) בלי אסיפת דיירים והסכמה.

בפוסקים מבואר שמחילה כגון דידן הועילה ללא פקפוק, וממילא התביעה חסרת בסיס. ראשית, פסק הרמב"ם בפרק ה' מהלכות מכירה הלכה יא: יש דברים הרבה שאינן צריכין קנין ואין לקניין בהם טעם, כגון המשחרר את עבדו, והמגרש אשתו, או עושה שליח, או המוסר מודעה, או המבטל מודעה, או המוחל לחבירו חוב או פקדון שיש לו בידו, וכל כיוצא בדברים אלו. וכן פסק השולחן ערוך (חושן משפט סימן יב סעיף ח): מחילה אינה צריכה קנין. וכן בסימן רמ"א פסק השולחן ערוך בסעיף ב: מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זה מתנה הנקנית בדברים בלבד.

ומחילה לגבי העתיד חלה אפילו במחשבה (ואין יכולים לטעון טענת "מחילה בדשלב"ל) כמפורש בנתיבות המשפט בסימן י"ב שם ס"ק ה' וז"ל: אמנם נראה דדוקא מחילה על הדבר שכבר נתחייב לו לא מהני, אבל בדור עמי או אכול עמי שאומר שהיה בדעתו למחול לו, ודאי מהני מחשבתו, דהוי כנתנו למתנה בשעת מעשה. ופשוט. ושוב מפורש כך, הלכתא למעשה בטעמא בדברי הנתיב"מ בסימן רמ"א ס"ק ד: ולפענ"ד נראה הטעם פשוט, דכמו בהקנה לו דבר שלא בא לעולם דהקנין לא מהני ביה כלל, ומ"מ כשתפס מדעת מהני, דהקנין בא לו עכשיו במה שנתרצה לו ליקח אותו ואיכא אומדנא דמוכח שנתן לו במתנה... הרי מקנה לו עכשיו באופן המועיל... כיון דעיקר הטעם הוא דעכשיו במה שמניחו ליטלו איכא אומדנא דמקני ליה.

ובנוסף: תנאי השותפים זה עם זה אינם צריכים קנין (סימן קעו סעיף י) וז"ל השולחן ערוך שם: ואין הדברים האלו צריכים קנין, אלא בדברים בלבד. וכתב שם הפתחי תשובה ס"ק יב: עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' שכ"ו, מבואר שם דה"ה שיסולק השותף לגמרי מהשותפות נמחל בדברים בלבד. משכך, הסכמת השותפים לא להוסיף אינה צריכה קנין – אפילו אילו היתה עילת חיוב – קל וחומר כאשר זה [ש"מ] נהנה והאחרים אינם חסרים ואין עילת חיוב כלל.

ובאמת אם יש ממש בטענה של ק"ר לבטל את החלוקה שבהסכמה, הרי הדין הוא שבטלה קציצה וחוזרים למנהג הרווח כמבואר בשולחן ערוך חושן

משפט הלכות שכירות פועלים סימן שלב סעיף ד: בעל הבית שהטעה פועלים ואמר להם: עשו עמי בארבעה כמו ששאר פועלים נשכרים, ונמצאו שנשכרים ביותר; או שהפועלים הטעו בעל הבית בכי האי גוונא, הוי כאילו לא שכרו זה את זה כלל, ונותן להם בפחות שבפועלים (רבינו ירוחם נכ"ט ח"א בשם רשב"א). ומפרש שם הסמ"ע: וקאמר דנותן להן בפחות, כיון דקציצת שכירתן בטלי אמרינן דדעתו דאינש אתרעא זילא. אבל רבינו ירוחם בשם רשב"א [וב"י הביאו בסימן זה] לא כתב כן בסיפא אלא ז"ל, וכן אם הטעו פועלים לבעל הבית ואמרו לו שרובם נשכרים בי' ונמצאו רובן בה' כו', עד שכירות בטעות היה ואין להם אלא ה', עכ"ל.

כלומר שלפי טענת ק"ר יש לכאורה להוסיף עליו חיוב עלויות ולא להפחיתם.

והנה הלכה מפורשת היא שאם אחד השקיע לצורך עצמו, אינו יכול לחייב את זולתו שנהנה מאותה השקעה, גם אם הביא לידי כך שה"תשתיות" משמשות את השני. הלכה זו נתבארה בכמה מקומות, ודין זה עומד גם ביסוד ההלכה של "זה נהנה וזה לא חסר". שונה הדין כאשר מלכתחילה השקיע המשקיע במכוון לשם שניהם, או לשם חבירו בלבד. מחמת שינוי זה נהגו בתי הדין לחייב את השכנים בתשלומי השתתפות ביסודות ובתשתיות של תוספות בניה כאשר מרחיב שכן עליון על גבי תוספת הרחבת בניה של שכן תחתון. כי מלכתחילה ידוע ומקובל שעתיד העליון להרחיב, ולשם כך משקיע התחתון! אף הקבלנים גובים מלכתחילה מחיר שונה ויקר יותר לאותן יציקות האמורות לשמש לדיירים נוספים למעלה בעתיד.

וז"ל הרמ"א בשולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסד סעיף ד: וכן שנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות אם השני יצא מן המאסר בלא השתדלות חבירו, אין חייב ליתן לחבירו כלום הואיל ולא התנה עמו. ואם לא יצא רק ע"י השתדלות האחר, לא יוכל לומר: לא הייתי צריך להשתדלותך כי ידי תקיפה אע"פ שהאמת אתו, מ"מ חייב ליתן לו לפי מה שנהנה, לפי ראות ב"ד, כן נראה לי (ועיין במרדכי פ' הגוזל בתרא תשובת מהר"ם ודלא כמהר"ם פדוואה סי' ס"ג). ואם נראה לב"ד שלא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר. לכן יש מי שפסק: מי שהציל ספריו וספרי חבירו, אם לא הוצרך להרבות הוצאות בשביל חבירו, אין חבירו חייב לשלם לו כלום (הגהות אלפסי פ' הגוזל). ונ"ל דווקא שירד תחלה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חבירו עמו. אבל אם ירד על דעת שניהן, חייב ליתן לו מה שנהנה, מאחר שהציל של חבירו, וכמו שנתבאר, כן נ"ל.

בנידוננו, אילו היה ק"ר משקיע מראש, ועתה עומד וטוען שמגיע לו דמי השתתפות כפולה מש"מ על תוספת תחנה במעלית, היה מקום לדון אם

דינו תואם להשתתפות ביציקות של עמודי הרחבת בניה. אבל וק"ר התחיל להשתתף מאוחר יותר, אחרי שש"מ כנציגות הבנין הוא זה שהשקיע מכספו. אין לק"ר זכות טענה ש"מלכתחילה השקיע" על דעת התחנה הנוספת של ש"מ ולחייב את ש"מ בתשלום כפול ממנו.

1802.

נשאלתי בדבר ראובן ושמעון שהם מתווכים בנדל"ן, והיה סכסוך בינם לבין לוי הרוכש שלא שילם להם דמי תיווך בגלל שהנכס לא הניב את התשואה שאמרו לו בתחילה, והלכו לרב מורה הוראה בלי שחתמו אצלו על שטר בוררות או קבלת קנין למה שיפסוק, ופסק שלוי חייב לשלם בגלל שהנכס ראוי להשכירו ולא היה תנאי במקח ובתיווך שיצליח להשכירו מיד. ולמעשה לוי התנגד מאוד באותו מעמד בפני הרב ואיים שיפרסם שהנדל"ן שלהם אינו ריווחי אלא מפסיד, ואז ראובן אמר ללוי אל תשלם תיווך עד שיגיעו לך רווחים, וטען שמעון לראובן "מה אתה מוחל לו על חשבונך, הרי חצי מדמי התיווך שלי", וענה לו ראובן לשמעון "אל תדאג, אני אשלם לך את החצי שמגיע לך".

כעת תובע שמעון את ראובן את חצי דמי התיווך, היות והבטיח לו במעמד הרב הבורר, וראובן עונה לו שלא התכווין באמת לשלם מכיסו ממש, רק לדאוג לשוכרים טובים לנכס של לוי ועי"ז יגיע עת הפרעון של לוי לדמי התיווך.

למעשה שמעון תובע התחייבותו, וראובן מודה בסיפור שכך אמר, וכופר בהתחייבות.

והשבתי דיש לדון מג' פנים האם האמירה של ראובן מחייבתו.

הא' מצד יחיד שדנו בפניו (בלי קנין) אם יכולים לחזור מהטענות ומהודאה שאמרו לפניו.

הב' מצד דין גרמי או ערבות דעל פיו סמך.

הג' מצד שבשותפים אמירה מחייבת גם בלי שקנו על זה אחד מהשני.

ולגבי הנידון הראשון, לכאורה אין חסרון במה שהפסק והמו"מ היה בפני רב יחיד ולא בפני שלשה, וגם רב אחד מחייב מה שאומרים בפניו ואפילו בלי קבלת קנין להדיא, אלא עצם המעמד שבאו לפניו מחייב מה שאומרים, עיין בש"ך סימן ג' על סעיף ב' ושם בט"ז על סעיף ג' [וז"ל הט"ז השייך לענייננו: ומשמע שם כשבאו לפניו בסתם הוי כקבלוהו בפירוש], והוא הדין לגבי פסלות של לדון בלילה, מכשיר הסמ"ע מהאי טעמא בסימן ה' ס"ק ז' כאשר הגיעו הצדדים לדיון זה הוי קבלו עליהו בלי קנין. וכן הש"ך בסימן

ז' ס"ק ט"ו לגבי יחיד מומחה לדון את קרובו כשבא לפניו, שעצם ההגעה אליו היא קבלו עליהו בלי קנין.

אמנם בנידו"ד, מי הם הצדדים שקבלו עליהו את הרב היחיד בעצם הופעתם לפניו, הרי זה רק שני המתווכים מצד אחד והרוכש מהצד השני. הם במר"מ שביניהם אינם יכולים לחזור מטענותיהם או מהפסק שלו. אבל מה שהתעורר ויכוח במעמדו בין שני השותפין התובעים, הרי הם לגבי אי הסכמה זו לא היו במצב של באו לדון לפניו, שההופעה תחייב את דיבורם כמו דיבור של הודאה בפני בי"ד. כי כבר היו שם לכן שוחחו שם, אבל לא היה בצורת הגעה אליו לשאול על השאלה שביניהם ודברי הב"ח והט"ז והסמ"ע והש"ך אינם שייכים לויכוח זה. וממילא כיון שאין לזה דין אמירה בפני בי"ד הוא דיבור בעלמא.

ולגבי הנידון השני, בסימן י"ד סעיף ה' ברמ"א לגבי הוציא הוצאות על פיו מבואר שחייב בגלל אמירה שלו בלי קנין. ומבואר בנתיבות בסימן קע"ו ובסימן ש"ו ובסימן קפ"ג, ששותף ופועל חייבים גם במניעת הריווח. [אולם זה ניתן לומר בדוחק רק אם היה קנין מלכתחילה]. וכן פי' בנתי"מ בס' שדמ סק"א דין קרע כסותי בשומר דבאומר והיפטר פוטר מדין שעשה על פיו והבעלים מחוייב בהוצאה שהתחייב השומר שקרע ולכן השומר נפטר, מדין ערבות. (אבל רוב הפוסקים מפרשים דהפטור הוא מדין מחילה ואכמ"ל). וכן לגבי שלח ביד עבדך ושלוחך של שומר בהליכה ובחזרה עי' נתיבות סי' שמא ס"ק י"א ששלח ביד עבדך או ביד חש"ו תלוי אם זה מתפרש מדין שליחות או מדין אמירה, וחל מצד ערבות דעל פיו שהאמינו הסכים לשלוח. וכן שולחני שהטעה בערך של מטבע בדיבורו בסימן שו סעיף ו. וכן לגבי ערב היוצא בשעת מתן מעות שעל פיו האמינו, וכן בדין קבלן שאמר אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, והוביר ולא עבד. והנותן זוזי לקנות חמרא לשליח לקנות בזול אפרוותא דזול שפט ולא הלך או לא קנה בפשיעה, שעל דיבורו סמך וחייב לו את הריווח ולא אומרים שהוא רק גרמא שמבטל כיסו של חברו [דסימן שס"ג]. והטעם הוא שעל דיבורו סמך [ומשא"כ מבטל כיסו של חברו אין דיבור קודם], ומפרש הנתיבות בסימן ש"ו ס"ק ו' שהתחייבות בע"ב ופועלים זל"ז מחייב כמו ערב, כיון שהכל נגמר בדיבור, ועל פי אמונתו לא עשה מעשה ללכת בעצמו או לשלוח אחר. וכ"פ הנתי"מ בס' רז סק"ח עי"ש.

בכל המקומות הללו אין מעשה קנין רק מה שנגרם על פיו, ומאי שנא האי מהאי.

ונראה חילוק פשוט, שבכל אלו המקומות שחייב האומר על דיבורו מצד גרמי או מצד ערב, נעשה איזה מעשה של הפסד בעקבות הדיבור, שסמך עליו או נגרם בתוצאה מהדיבור.

אבל בנידוננו הנזק שהיה קודם הוא נשאר לאח"כ, ולא השתנה כלום. לא השקיע בגללו, לא הפסיד בגללו, ולא נעשה שווה פחות וכו'. הרוכש היה

חייב ונשאר חייב, והמתווך הראשון שאמר שהוא ישלם, זה היה אמירה בעלמא ובמה יתחייב.

והנידון השלישי, הנה מצאנו ששותפין מתחייבין זה לזה בדיבור בלי קנין, והרי שני מתווכים אלו הם שותפין, ואין צריך מעשה קנין שיחול דיבורם. א"כ אולי יהיה חייב ראובן לשמעון מצד זה.

והנה מקור האי דינא הוא בסימן קע"ו בנתיבות סק"ג שכל דיבור נהיה שותפין מחייב להבא בלי קנין לגבי ריווח שיבוא. וכן הדין לגבי חלוקת השותפין אפילו בקרקע כשסיכמו ברוחות שחל בדיבור. אבל עי"ש בנתיבות קע"ו הנ"ל שהקנאה של יין ושמן מזה לזה צריך קנין.

ופשר החילוק הוא, שעל אחוזים ורווחים וחלוקה דהיינו סילוק מחלקים מסויימים, אפשר להתנות והם שכירים ופועלים זה של זה, שעבודת השותפות בהמשך לאותו תנאי, היא מחייבת.

אבל מה שאחד רוצה לתת כסף יתר על חלקו של השני, לא שמתחילים לעבוד בשותפות באחוזים שונים אלא סתם התחייבות סכום מסויים של סך הכסף שחייב הרוכש הנתבע, זה כדוגמת יין ושמן שצריך קנין.

ובנידו"ד לא היה קנין, לכן ראובן פטור.

1803.

נשאלתי בדבר יהודי חולה וזקן שהוא כבר מורדם ומונשם הרבה זמן בב"ח אסף הרופא וכעת הרופאים אומרים למשפחה שהגיע למצב של קריסת מערכות ויכולים להאריך את ימיו ע"י החדרת ניטור עד ללב, אבל לא בטוח שזה יעזור, והמשפחה שואלת אם לעשות זאת כדין כל פיקו"נ שאפילו על ספק זה דוחה את כל המצוות.

והנה דעת אמור"א זללה"ה היתה שטיפול בשכיב מרע שלא יבריא אותו אלא רק יאריך לו ימים או שעות של יסורים וידחה את פטירתו בדרך הטבע, אין לעשותו, ואין זה קשור לערך קדושת החיים אלא ההיפך זה גורם לניוול הגוף ומבזה את השכיב מרע. ואף שיש בזה ענין של יסורים לכפר ולהציל מדיני שמים, אין להכנס להיות שופטי בי"ד של מעלה.

ולעומת זאת דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל היתה שהיות וזה קשור לשאלת קדושת החיים, וגם מכפר, זה טוב לנשמה שיאריכו ימיה בעוה"ז גם שאי"ז מרפא בכלל רק מייסר. וכן נוהגים בב"ח מעייני הישועה בב"ב ע"פ הגר"נ, חוץ ממי שמבקש בפירוש אחרת.

ושאלתי את הגרמ"א שליט"א והשיב שאם זה יגרום יסורים או שיש חשש שעצם הטיפול יקרב פטירתו, אף שזה למטרה של הארכת החיים ורוב

הסיכויים שיארכו החיים, אין לעשותו. ורק אם זה לא יוסיף יסורים ולא יקרר פטירתו יש לעשותו.

1804.

נשאלתי מסוכן של חברה לתביעות זכויות מביטוחים וביטוח לאומי וכדומה שעובדים על בסיס הצלחות בלי גביה מראש, והשכר המוסכם שלו הוא כל מה שמצליח להשיג רטרואקטיבית ולבעל הזכויות נשאר כל השכר וההטבות שלהבא. ואחרי "פגישה ראשונה" עם לקוח, כשצריך להשיג כל מיני טפסים להשלמה, הוא רוצה לבקש עוד 300 – 700 שקלים "בשביל רופא" שתן ע"ז אישור רפואי, ובאמת את האישור הוא משיג בכמעט בלי כסף, ומתכווין להרוויח את הכסף לעצמו כתוס' לשכר, כי הוא צריך גם כסף עד לעת השכר המוסכם מראש. ושואל אם מותר.

והשבתי שתחילת מלאכה בשכיר ופועל מחייב את הצדדים על כל המלאכה וכל השכר, וכמו שאחרי העברת בעלות במכירה אי אפשר לבקש העלאה במחיר, כך אחרי תחילת מלאכה אי אפשר לבקש תוספות. וזה לא יושר ולא מגיע. ואם רוצה עוד כסף לפני זמן התקבול של התביעה, יכול רק אם מתנה זאת מראש לפני תחילת העבודה, שיאמר שהשכר וההוצאות הם בעת קבלת הקיצבה ובנוסף גם כמה מאות שקלים בין פגישה ראשונה לשניה.

1805.

נשאל הגר"ו בדייר בדמ"פ וצריכים לעשות זיפות על הגג האם זו הוצאה על בעה"ב או על הדייר, והצדדים הם, דבר נפסק בביה"ד לגבי עצם הזכויות של דמ"פ שאינם בגוף הבית אלא ממש כשוכר, וזיפות הוא בחלק הגוף ולא בלאי של הדירה עצמה, וע"כ זה אמור להיות על בעה"ב בלבד. ומצד שני זיפות אינו עצם הגוף שהרי מתבלה עם הזמן, והיות והשכירות ארוכה יותר משיעור הבלאי א"כ בעה"ב לא יקבל מזה כלום, ויש מקום לומר שאינו אלא על השוכר. והיות ובחובה שביניהם כתוב שזה לפי חוק הגנת הדייר, צריך לבדוק בחוק.

ומצאנו בסעיף 68 לחוק אות א' שכל התיקונים והאחזקה שמחוץ לדירה עצמה זה חובת בעל הבית לתקן. ושם באות ד' כתוב שכל התיקונים שעל בעל הבית לבצע, ההוצאות חלות חצי על בע"ה וחצי על הדייר. א"כ היות שקבלו עליהם את השכירות לפי כללי החוק, כך צריך להיות לפי ההלכה.

נשאלתי אודות ת"ת בבית שמש שהודיע בחודש כסלו לכל ההורים על גביה של 70 נוספים עקב העלאת השכר למלמדים.

ולכאו' כל שכיר ופועל השכר שלו מסוכם מראש, וגם חובת העבודה שלו, ולא יכול בע"ה להוסיף עבודות מעבר למסוכם וכן לא יכול השכיר להוסיף תביעת שכר מעבר למסוכם.

אבל יכול הת"ת לגבות "הוצאות" מעבר לשכר, כי בזה אינו קבלן שנוטל על עצמו כל הפסד והוצאה, אלא שליח ההורים.

וע"כ להעלות למלמדים שכר ע"ח ההורים אין להם רשות, אבל לגבות על הוצאות שהתחדשו, יש להם. ואם ההורים רוצים להזמין לשמוע מה הם ההוצאות, זה מוטל על ההורים, דבלא"ה אי"צ לפרט ככל גבאי צדקה שנאמנים על הכספים שגובים ואם לא תובעים מהם חשבון אי"צ לפרט. וכמבואר בריש בבא בתרא ובשו"ע יו"ד סי' רנס סעיף ב במחבר, והרמ"א שם כתב דמ"מ כדי שיהיו נקיים מה' ומישראל טוב להם ליתן חשבון, וכתב הגר"א בסק"ג שהמקור הוא ממש רבינו שהביא חשבון במעשה המשכן. ועי' עוד מקור לזה שאי"צ לתת דו"ח בפסקי דין חלק ח עמ' שמב מהנו"ב תניינא יו"ד סי' קנז.

ויש לחלק בין חשבונות על העבר שהיה בקופה ואזל הכסף והחשבון הוא להיכן הלך, דבזה לפי המחבר אי"צ לתת דו"ח ולפי הרמ"א טוב שיתנו, ומשמע שאי"צ בסמכות הציבור וזכויותיו לתבוע זאת. ובין חשבונות הגביה לעתיד שאין כאן שאלת חשד גזילה ח"ו, רק רוצים לברר את שיקול הדעת מראש, ובלי זה לא כתוב שחייבים לתת. ולכאו' בזה ודאי שרשאים הציבור לפנות לבי"ד שיזמינו את המנהלים לתת דו"ח, שדלגבי הכסף שעדיין בידם יש להם את מלוא הזכויות, ויכולים גם לתבוע. כנלע"ד. שו"מ שכ"כ אמור"א בפסקי דין חלק ג עמ' רנא לחלק בין חשבון לשעבר שאין מחייבין ליתן ובין חשבון להבא שצריך לעשות עם ביקורת, עי"ש.

נשאלתי מאשה שאחותה לא עובדת ומפרנסת עצמה ע"ח האב הזקן שנמצא במצב סיעודי, משום שהאחות יש לה זכות חתימה לבנק של האב. והשואלת היא המטפלת באב, וכל מה שמבקשת לצורך האב, חותמת האחות ונותנת לה. וכעת רוצה השואלת לבקש יותר ויותר מהצורך כדי לשמור על כסף האב מפני בזבז האחות, כדי שישאר לחלוקה אחרי מאה ועשרים של האב.

ונראה שבכה"ג יש אפשרות למנות אפוטרופוס מטעם בי"ד, אבל לתפוס מנגנב שלא מדעתו כדי להציל מחשש גניבה של אחרים, אי"צ היתר מדין

גונב מן הגנב, ואינו נחשב למציל את שלו כי כל עוד שהאב חי אין לה שום חלק בזה.

1808.

אשה שבעלה מסוכסך איתה וכנראה יתגרשו, שואלת היות ואביה עתיר נכסין והוא אולי יפטר מהעולם לפני שהגירושין יצאו לפועל, האם יהיה לבעל חלק בירושה שתירש (אין לה אחים), ואם אפשר למנוע זאת לפני פטירת האב.

השבתי שאם הבעל הוא מורד ה"ז תלוי בפלוגתת הפוסקים המובאים בפסקי דין כרך ט עמ' רעו מסימן צ סעיף ה'. והיות ואין המחלוקת מוכרעת יש למוחזק קים לי ומכריעים דהמע"ה לטובת המוחזק, וע"כ אם האשה תירש ויהיו הנכסים מוחזקים בידיה אין לבעל זכות תביעה להוציא ממנה.

אבל אם הסכסוך באשמת האשה, הבעל יקבל זכות פירות, ולמעשה הוא כשותף שלה שאינה יכולה למכור ולתת בלי רשותו דמשועבד לו. וא"א למנוע זאת מראש לפני עת הירושה.

1809.

נשאלתי מאדם נשוי וילד אחד שהגיע לשכור יח"ד, ועוד זוג הגיעו עמו, ולהם יש כבר 2 ילדים, והחליט המשכיר לבחור אותו ולא אותם כי אינו רוצה להשכיר למי שיש 2 ילדים. וטוען השואל שאשתו מעוברת רק לא ניכר עליה, האם צריך לספר למשכיר, כי אולי במצב זה הוא והזוג השני שווים ובחינם מעדיף אותו עליהם, וא"כ אולי גונב דעת.

והשבתי שכל בר דעת יודע שיתכן מי שלא ניכר עליו והו"ל לשאול אם היה חשוב לו, ומדשתק מוכח שלא איכפת לו. וגם בסברא אין כאן חשש כי לטעמו שלא רוצה 2 ילדים זה מחשש לנזקים, וודאי מעדיף משפחה שעתידה להיות עם 2 תינוקות בעוד יותר מחצי שנה, ואז הקטן מביניהם לפחות כשנה לא יתרוצץ ויוכל להזיק, מאשר משפחה שכבר יש להם 2.

1810.

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוין שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים שלום רב

א, בתי הכנסת שמקבלים שמקבלים את שימוש הגרטור בחינם, והוא מאחר שמיקום הגרטור הוא ממוקם על יד הבית הכנסת, ויש את הרעשים וכו' וכו' עם כל השלכות שיש מזה, האם הפיצוי הוא זה במקום תשלום,

והיינו שהם מתייחסים לזה כאילו הם שילמו בפועל, ונ"מ באם הבית הכנסת מותר לתת למתפלל מבה"כ להשתמש לצרכיו האישיים, או שמאחר שבפועל אין הם משלמים, לא נחשב כאילו שהם רכשו בפועל חלק מהגנרטור ופיצוי מיועד להם באופן אישי.

ב. נהוג להדליק נר חיים בבה"כ בערב יו"כ, הגיע מאן דהו שהיות שהנרות מפריעות לו אי לכך רוצה לאסור להדליק לאלה שאינם מתפללים בבה"כ, חוץ ממה שהושב שהיות הנרות מונחים שם שנים יש באפשרותו להחליף מקום, לכאורה יש טענה נוספת שמאחר שהוא בה"כ שכוונתי לכן כל אחד שגר בשכונה אין בידו למנוע מלהדליק שם, האם יש צדק בטענתי.

והשבתי: בשאלה א' לא הבנתי - בין אם ביה"כ מקבל כפיצוי ותשלום וכחלק מהבעלות, ובין אם מקבל זכות שימוש ללא בעלות בגוף, למעשה מה קיבל ביה"כ? או שימוש לצרכיו שמוגבל לצרכי ביה"כ, או בעלות בשיעור שמספיקה לביה"כ, ולא מעבר לכך. איך יוכל לתת רשות לאדם אחר.

בשאלה ב' - מנהג הבאת נרות לביה"כ הוא קדמון, ואין שום זכות לאף אדם למחות במקיימי מנהג קדמון שקיים בכל בתי הכנסת הרבה מאות שנים. ומי שמפריע לו שיבקש ביכ"נ שם נמצאים בני הדור החדש שלא נהגו להביא נרם לביה"כ.

1811.

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוין שליט"א אב"ד ירושלים

שלום רב

הבה"כ ניהלו הדיונים עם... לפני כשלושים שנה, ובפועל לא שילמו לבוררות, וכן להספרא דדיינא דאז, והעיר לי אחד מאלו שניהלו את הדיון שמאחר שידעו הבוררות והספרא דדיינא שאין תקציב לבה"כ והעניין הוא דחוף שהיה מדובר... לכן לא תבעו את כספם, אך כהיום שיש בידי הבה"כ יותר אפשרות למימון א"כ יש צורך לפנות אליהם ולשלם עבור עבודתם דאז, האם יש ממש בדבריו מאחר שלא תבעו מעולם את כספם.

זה שמסר לי את הפרטים כששאלתי אותו את שאלת הנ"ל, השיב לי שנראה לו שמה שלא תבעו את הכספים היה מחמת שהכירו את המצב הכלכלי בבה"כ, ומעבר לזה אין לי בזה שום ידיעה.

והשבתי: יש מקום לסברא שאי"ז דחיה אלא הסכמה לעשות בחינם, כיון שאי"ז לאדם פרטי אלא להקדש, ומצוי מאוד שעושים בהתנדבות.

וכיון שלא פורש שקיים חוב אלא שדוחים פרעונו לכשירחיב, הסתמא היא שאין חוב אלא היה תרומה.

אבל איני רוצה לקבוע מסמרות בהנ"ל לפני עיון בש"ך. ואין עתי בידי כעת.

1812.

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוין שליט"א אב"ד ירושלים

שלום רב

בעניין חומש מקרא כפשוטו כבר הורה רבנו שלמרות שיש עליו ביקורת מ"מ א"א להגדירו ספרי מינים. והנה למעשה הוציאו אותו מבהמ"ד ודעת התורם אינו מתכוון לקחתו בחזרה. א. האם יש בידו לקבוע למי לתת אם אין הבה"כ משתמשים בו. ב. אם את"ל שאין בידו להעבירו האם יש בסמכותו של בהמ"ד להעבירו לאדם פרטי ללא תשלום, או מאחר שהוא שייך בפועל להקדש יש צורך לשלם לפחות כהקדש פרוטה שיחשב לפדיון הדבר.

בכבוד רב

והשבתי: שלוכטור"ס,

יש בידו להעביר, אבל לא לחולין, ואם לא מעביר לבי"כ אחר אלא לאדם פרטי, צריך הנותן או המקבל לתת שו"פ להקדש. ואם נותן רשות לבי"כ לתת לאחר, צריך הגבאי או המקבל לתת שו"פ להקדש.

ביקרא דאורייתא

יהושע בלאמו"ר הגראב"ד זללה"ה הלוי לוין

1813.

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוין שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים

שלום רב

עמותה שהיא אינה פעילה ואף סגרו חברי הוועד את חשבון הבנק וסגירת חשבון במס הכנסה שהיא אחד מהתנאים דהרשם עמותות, האם במקרה כזה יש לו תוקף של עמותה לייצג צד ציבורי, כי כפי הנאמר לי מרו"ח שבכה"ג אין לו שום תוקף משפטי, שאלתי מהו בכה"ג בדיני חו"מ.

והשבתי: היות וסיבת תוקף עמותה בחו"מ הוא מצבה החוקי, שע"ז נעשית כבעלים, כמו שגזבר הוא כבעלים, לענין פעולות חלות, ממילא כשבטל מעמדה החוקי בטל גם תוקפה הדיני. אלא אם כן מינוי חברי העמותה בשעתו של המינוי היה באופן שנותן להם כוח ע"פ הלכה להיות גזברים. ומסתמא זה משתנה מעמותה לעמותה, וא"א ללמוד מאחת על חברתה בלי בירור איך וכיצד בדיוק היה המינוי.

ביקרא דאורייתא

יהושע בלאמור"א זללה"ה הלוי לוי

1814.

נשלח אלי לחור"ד:

פינוי בינוי

בהלכות חושן משפט

מבוא

ריבויים של מקרים ויוזמות רבות לאחרונה של פרויקט פינוי בינוי הוא המביא לפרסום דף זה שבידכם. פרויקט הפינוי בנוי שנדון לאחרונה בפי רבים, נדון בעיקר בבמות שונות מצד צדדים שונים; צביון המקום, גרימת נזק לתושבי האיזור בשל עומס אנושי ותחבורתי עצום, מעליות שבת, ועוד.

בחוברת מזערית זו באנו להציג את מה שלדעתנו אמור לעמוד במרכז הפרויקט של פינוי בינוי - והוא הנדון הממוני והחשש איסור גזל שכרוך בו. חתימה על חוזה של פינוי בינוי מהווה שליחה אישית ופעולה ממשית לבוא ולהוציא אנשים מדירתם בעל כורחם, להכריחם לתת את דירתם העכשווית לשם קבלת דירה עתידית.

נושא זה גובל באיסורי גזל של ממש, ונחלקו בו דעות המורים והדיינים. לא באנו ואין בכוחנו להכריע בשאלה גדולה זו, אבל באנו לפרוס את הצדדים ובעיקר להציג את דעתם של המתירים, להראות שגם אלו שהתירו לא התירו בכל דבר, אלא רק בסוסאציות מסוימות, ובהם בלבד.

כמו בכל שאלה הלכתית, מוטל על כל אחד ואחד הבא לחתום ולהשתתף בפרויקט זה [במידה והוא לא מצא בעיות ושאלות נוספות, בבין אדם למקום ובין אדם לחבירו], באם הוא אכן מגדיר את עצמו 'שומר תורה ומצוות', לברר את המציאות העומדת לפניו, ולברר את ההלכה לאשורה. גם מי שבחר או שרבותיו נוקטים כדעות המתירים, יש לברר בצורה ברורה על מה ולמה ובאיזה אופן התירו להוציא אדם מדירה שלו בעל כורחו. שינוי המקום והסוסאציות יכול להוביל לאיסור גזל החמור, ולכולי עלמא.

רקע

חוק פינוי בינוי הוא חוק המאפשר ליזם להוציא כל הדיירים מהבניין, להרוס אותו ולבנות אותו מחדש עם תוספת דירות רבות, כשהדיירים מהבניין הישן מקבלים דירות בבניין החדש, ושאר הדירות החדשות הן של הקבלן [למעט אחוזים מסוימים שהקבלן נדרש להעמיד למבני ציבור וכו' כמקובל בבניה חדשה].

מטרת החוק נעשה כדי להגן ממפני רעידות אדמה או שאר סיכונים, במקביל ליצירות פתרונות דיור חדשים לכלל האוכלוסיה. החוק קובע ש66% של דיירים שמסכימים לפרויקט יכולים להחיל 'פינוי בינוי', באופן של כפיה על שאר הדיירים להוציא אותם מביתם.

ההסכם בין היזם לדיירים נעשה באופן שהדיירים מוכרים את זכותם בדירה תמורת דירה עתידית בעלת תוספת חדרים. הדירות רשומים בטאבו על שם היזם או קבלן עד לקבלת המפתח לדירה חדשה (עיין חו"מ שנט).

היות שהרווח הפוטנציאלי הוא עצום, ישנם הרבה משקיעים ויזמים שמנצלים את החוק הזה גם לבניינים שאינם בסיכון, בעילת טובת התחדשות עירונית.

הנדון ההלכתי

השאלות ההלכתיות המתעוררות ושנביאם להלן קיימות כמעט בכל חתימה כל שהוא על הסכם פינוי בינוי, במידה ומתעוררת התנגדות אפילו של אחד הדיירים. גם במידה וכל הדיירים כולם הסכימו לפינוי בינוי, קיימים נושאים נוספים שככל שיתעוררו הם מחייבים דיון והליכה לבית הדין. יצוין שגם להכביר ולהכביד בדברים וליצור לחץ על דיירים כדי שיסכימו למכור את דירתם ולקבל תמורתה דירה תשלום שאינו בעין מהוה איסור של חמס (עיין שו"ע חו"מ ש"ט)

מבואר בגמ' (ב"ב ז.) ונפסק בשו"ע (סימנים קסג וקסד) שאין שום אפשרות והיתר להוציא אדם מרכוש הפרטי שלו גם במידה שלשכנו בית מט ליפול, והוא תובע להוציאו מהבית כדי לתקן ביתו ולשלם כל הוצאות חברו. בכל מקרה שכזה השכן שהבית שלו בעל זכות גמורה להתנגד, והוא יכול להשאר בביתו כרצונו. כתוצאה מהלכה זו, הרי שברמת העיקרון כל חוק שנכתב שיכולים להוציא דייר שמתנגד מהבית שלו על פי החלטת רוב, מנוגד להלכה.

עם זאת יש מהפוסקים שמצאו מה צדדי היתר, אולם צדדים אלו מוגבלים ונכונים רק בססאוציות מסוימות, וכפי שנביאם להלן. יודגש שוב שאין לסמוך על שום היתר שיכתב כאן הלכה למעשה, ואין כאן אלא מראה מקום, וכל אחד ישאל לרבותיו או יגש לבית דין מוסמך לדעת ההלכה אשר יעשה והדרך אשר ילך בה, כדת של תורה.

כופין על מדת סדום

יש שנקטו שבמידה שהדייר המסרב לפרויקט הפינוי בינוי אינו מפסיד, נחשבת סרבנותו 'למידת סדום' שכופין עליה. היתר זה מוגבל כמובן מאד מאד, שכן במידה ויש טרחה בדבר, דבר שקיים בצורה רבה מאד בפרויקט ה'פינוי בינוי', כבר אינו מוגדר 'כמידת סדום'.

בעיה נוספת בהיתר זה אם ננקוט שכפיה על מדת סדום ענינה דוקא באופן ששכן א' מונע משכן ב' לבנות ברשותו של שכן ב', אבל כאן כששכן ב' מבקש וכופה את שכן א' לבנות ברשותו שלו [של השכן עצמו], הרי שנעשית כאן פגיעה ממשית בבעלותו של השכן, ולא מצאנו היתר מידת סדום על התערבות בבעלותו של חבירו.

ב. דינא דמלכותא דינא – משום תיקון המדינה

יש שהתירו כפיה ע"פ חוק פינוי בנוי משום 'דינא דמלכותא דינא', ונקטו כהדעות שאומרים דינא דמלכותא גם במקום שאין מלך אמיתי, וגם בארץ ישראל [עין בזה בשו"ת דובב מישרים ע"ו, אימרי יושר ח"ב קנב, חתם סופר מד] כשהדבר נעשה תיקון הכלל ודרכי המסחר במדינה, דבר התלוי במחלוקת הראשונים כנודע [עין שו"ת הרשב"א ח"א תרל"ז].

אומנם, כל מה שמצאנו שהתירו משום דינא דמלכותא הוא בתיקון דרכי המסחר או בהגנה על שוכרים באופן של אכיפה בגובה השכירות וכו', אך לא מצאנו שום היתר להוציא אדם מחמת זה מהרשות שלו (עייין איגרות משה חו"מ ח"א עב ומנחת יצחק ח"ב פ"ו חז"א חו"מ ליקוטים טז, ועייין עוד מהרי"ק סו ואור זרוע ב"ק תמו)

ג. דינא דמלכותא כבית דין הגדול

יש שנקטו שחוק של דינא דמלכותא יכול לחול בין שותפין, שנעשה הדינא דמלכותא כעין בית דין הגדול לתקן לטובת השותפין, או כשותפין שהתנו ביניהם.

אומנם כל מה שמצאנו זה רק בשותפין שנשתתפו, אכן במקרה דנן הרי כל אחד הוא בעלים יחיד על דירתו שלו, ולא השתתף עם השכן השני מעולם. גם במקרה של חוזה וחתימה על תקנון דירה משותפת זה כמובן רק לגבי הרכוש המשותף, ולא בדירות עצמם שהם רשות הפרט.

ד. קנין הדירה היה על דעת לקיים את החוק

יש שנקטו דבר חדש, שכל מי שקונה דירה קנה את דירתו על דעת לקיים את החוק, וזהו המחייבו לוותר על דירתו בשל חוק הפינוי בינוי.

אומנם גם היתר זה קיים דוקא בדירות שנקנו אחרי שהחוק נכתב והופיע ב'ספר החוקים', אך אם הדירה נקנתה לפני שהחוק היה קים, בטל היתר זה. לבד מזאת אחוזי הרוב שיכולים לכפות על המיעוט ולחייבם ל'פינוי בינוי' השתנו בחוק כמה פעמים, ויש לבדוק בכל פעם האם אחוזי הרוב מתאימים לתאריכי קניית הדירות של המסרבים.

כמו כן אם הודיעו בעת קניית הדירה שלא רוצים את החוק ולא חותמים על דעתו לא קיים היתר זה. עוד יש לדון באיזורים שלא הוכרזו על ידי

משרד השיכון כיעד לפינוי בינוי, האם ניתן לומר שהיתה חתימה על דעת החוק.

רבים החולקים וסוברים שיש 'אומדנא דמוכח' שהחותם על קניית דירתו לא מכוון בכלל לחתום על דעת שיכול לבוא חוק כל שהוא ולהוציאו מדירתו שלו כנגד חוקי התורה.

ה. איסור לא תחמוד וגזל חמס

כלל ההתירים הקיימים (להסוברים כן) הוא אך ורק לדיירים עצמם, כשיוזמת ה'פינוי בינוי' מגיע מהם, ולא כשמגיע אליהם יזם חיצוני, כי במדה כזו שאין שותפות או תקנת בני השכונה ורק רווח ליזם, מסתבר שהוא עובר על גזל חמס ולא תחמוד (שנ"ט) דבר שאין אפשרות להתירו גם על פי חוק.

ו. בנין שצריך תיקונים

גם לאלו המתירים מצד ה' שותפות לכוף על בניה בבניין שיש בו ליקויים ונזקק לתיקונים עם הוצאות מרובות, כל זה הוא רק במידה והשותף המתנגד לא מעמיד טענות סבירות לסירובו מבחינה הלכתית. בהלכה קיימים מספר אופנים שבהם השותף יכול לעכב משותפו לעשות עליו, שעשויים להיות קיימים באופני ה'פינוי בינוי', ולמנוע אותו לחלוטין; א. אופן של טרחה – במידה ותיקוני הבית מהוות טורח לשכן שצריך לצאת מדירתו ושוב להתנייד ולהכנס אליה (עיין שו"ע חו"מ קס"ד ס"ב) ב. ריבוי דיורין, עי' גמ' ב"ב ס. ושו"ע חו"מ קנ"ד שיכול אדם לעכב על שותפות מלהרבות עליו דיורים. ג. צביון רוחני – מצאנו שיכול אדם לעכב על שכנו מלעשות שימושים בעלי מפגעים רוחניים (עי' גמ' ב"ב נז: וחו"מ קסא ועוד).

מלבד ענינים אלו הנוגעים לאיסור חמס וגזל בחו"מ, יש לדון גם על נושאים נוספים הכרוכים בחתימה על פינוי בינוי, שגם הם מהווים עילה לעיכוב, בהם איסור הליכה לערכאות (או ייפוי כח שמאפשר הליכה לערכאות) ביטול מצות סוכה, השתתפות בחילולי שבת על ידי מעליות שבת, ועוד.

וכתבתי להנ"ל: הנני מסכים להכל, ויש אולי פרטים קלים שניתן להרחיב, כגון בקטע הראשון של הנידון ההלכתי להוסיף בסופו לא תחמוד דאורייתא מעשרת הדברות.

וכגון בקטע של כועמ"ס, מבואר בהרבה אחרונים שאי"ז באופן שלכתחילה אלא שבדיעבד אין צריך לשלם, וכן יש שכותבים שכל זה בשימוש ולא בהפקעת בעלות אפילו של מילימטר. אולי נכון להביא מראי מקומות בראשי פרקים לכל זה. או שזה יסרביל ויכביד את הקוראים. וצ"ע.

וגם יש להוסיף איסור ערכאות החמור! בחתימה הראשונה הוא כבר משתתף בכתבי התביעה נגד הסרבנים או לשאר הבעיות והשאלות ביפוי כוח לעורך דין שתובע בשמו אותם לבית משפט של גוים, והרי זה הרמת

יד בתורת משה, ואיזה בית דין יתיר מלכתחילה לפנות לערכאות כשעוד
לא ברור נזק בכלל ושא"א לברר ההלכה בדין תורה?!
על הכל אני מסכים,
ומחזק ידיכם.

מצווה לפרסם לאפרושי מאיסורא,
ושלא יהיו צועקים על לשעבר.
יהושע הלוי בלאמור"א הגראב"ד זללה"ה לוי

.1815

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד ירושלים
שלום רב

היות שהבית המדרש נוסד לאנשי פרושים... וכן נכתב מפורשות בשטר
ההקדש שהכספים נתרמו לצורך כך, [והנה כידוע שבזמנם התנהל מלחמת
עולם בין החסידות לפרושים וכו']. ושאלתי, מאחר וכן הוא היות שכהיום
מתפללים ולומדים מתושבי השכונה המשתייכים לחסידים, ונדרש עבורם
ספרי חסידות, לפחות מעט מן המעט, האם מותר לקנותם מכספי ביה"מ.

והשבתי: ודאי דמותר כל מה שצריך. גם פרושים מותר להם ללמוד ספרים
אלו ואי"ז סתירה לרצון המקדישים, אפי' אם היה הכסף מהם. כ"ש שהכסף
הוא חדש, ורק כתלי ביהמ"ד הם מהתורמים הנ"ל, ובזה לא משנים כלום
בין כך ובין כך. רק אם ברור שזה כסף של פלוני שמתנגד, ודאי שאין לעשות
נגד דעתו. וכתבתי לפי השאלה שהיתה בסתמא בעלמא. וכגון שמעורב
הכספים בקופה, ואי"צ לחוש שהכסף הנותר הוא משל אותו מתנגד ממש.

.1816

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד ירושלים
שלום וברכה

בנוגע לשכירות הדירות שהעלו את מחיריהם בתקופה האחרונה, מאחר
שאין ליבי שלם עם העלאת המחירים שלכאורה הם בגדר הפקעת שערים
שקובעים עליהם צום, אך מאחר שבכלל העולם העלו את מחיריהם, האם
גם חייבים אנו להצטרף בדבר זה, משום מניעת רווח לבה"כ? והאם יש בזה
אחוזים שהם קובעים אם לעלות המחיר? בכבוד רב.

והשבתי: שלוכטור"ס,

בהמשך שכירות לשוכר ישן, או בשכירות לתקופה ארוכה ממושכת גם בחדשים, פחות עלה. או נשאר אותו דבר. ויש אפילו שירדו מכמה סיבות. או זה שוכר חדש לגמרי אם עלה השער בכל מקום, צריך גם בהקדש להעלות, אבל אם יש שלא העלו אי"צ.

ומי שיודע מסתמא הם מתווכים. ע"כ ישאל שני מתווכים בסתמא, האם עלה המחיר באיזור פלוני. אם שניהם כיוונו לדבר אחד מסתמא כך הרוב.

ביקרא דאורייתא

יהושע בלאמור"א הגראב"ד הלוי לוי

1817.

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים

שלום רב

אדם שחייבו אותו בה"ד להעביר סכום כסף בעבור השתמשות מסוימת, וטוען המחוייב, שלו היה יודע שיחייבו אותו הסכום שחייבו אותו לא היה עושה המעשה המחייב, ומדובר שאכן המנהג המדינה ברוב מקומות לא לגבות עבור זה, כך שאפשר אכן לסמוך על טענת המתחייב, האם אכן אפשר לפוטרו מהקצה"ח סימן שס"ג.

והשבתי: אין אחר בי"ד כלום, וצריך להניח שהם שקלו טענה זו ג"כ.

ואם ברור לו שלא שקלו זאת, יכול להניח לפניהם את השאלה, אבל א"א לענות ע"ז בלי לפנות אליהם.

1818.

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים

שלום רב

א. האם באופן שהגיע זמן פרעון ולאח"מ הסכים המלוה שיוכל הלווה להחזיר בהוראת קבע וכדו' האם בכה"ג מוגדר שבעצם כבר חייב את כל התשלום אלא ויתר לו המלוה להחזיר את המחוייב בתשלומים, או שבכה"ג נקבעים זמן פרעון חדש ונחשב כאילו לא הגיע זמן פרעון כי אם של אותו חודש.

ב. אחד שכותב במכתבו ששמע מפלוני ואלמוני שאיש פלוני מינו אותו מייסדי המנין וכולם סמכו עליו וכן השקיע וכו' וכו', והבעל דבר כמובן מסכים עם הדברים וכו' האם עדות כזו נחשב כמין קול שהוא פחות מעד

אחד, ובעצם שאלה זו צריך להשאל על כל עד מפי עד, והכא מעלתו יותר גדול מאחר שהוא ידוע (קול) ברחוב וללא מכחיש ועוררין, אך בכל אופן האם בשורה התחתונה מוגדר לא יותר מאשר קול, וכן האם דברים נכונים במה שהובא בס' ל"ה סי"ד לגבי אשה באופנים שאשה כשרה לה.

כגון שידוע שפלוני אלמוני בנה בנין זה, או שכולם תמכו בזה כאחראי וגבאי ביה"כ, שהוא אומר שנמנה לנהל את הביה"כ ע"י ראשי הציבור, אך אין אחד שראה שהוא שילם וכד' או מינו אותו בפועל, אך ידוע שהוא התעסק עם הדבר הזה לכל אורך הדרך, וכן שהעבירו לו את הכספים מביה"כ וניהל אותו, ואין בעצם מכחישים לדבר זה, האם הוא מוגדר כקול בעלמא, או שהוא לא גרוע ממה שהובא בסימן ל"ה שבאם אין עדות כשרה סומכים גם על פסולי עדות, שהוא כעדות כשרה.

וכן בא אחד וכותב שהוא זוכר את הקול וכשהוא התעסק בזה וכן ניהל את הכל ע"פ ראשי הציבור האמור לעיל, האם הוא נחשב כעד מפי עד, [ושאלה זו הוא גם על כל קורא מפרסם דברים ברחוב אם הוא נחשב עד מפי עד].

ג. מה שנאמר ניחא ליה לאיניש לעשות מצוה בממונו, ונחשב הוא לשואל, וניזוק תוך כדי שימוש, האם נאמר בכה"ג מתה מחמת מלאכה. ונפק"מ לדין שבמקום הדלקת נרות בבהמ"ד מונח שם נר מזכוכית שמשמש לפלוני לימי שבתות, ובימות החול הנ"ל מניח אותו בצד, אך ידוע לו שיש אנשים שמשתמשים בו בימות החול, וכמו בכל מקום שיש בו רבים שעלול כל אחד לעשות כרצונו, וכמובן שכ"כ ידוע להפלוני את התוצאות שנהיה משימוש, האם בכה"ג נאמר ניחא ליה, וכתוצאה מכך יקבל את הפטור דממ"מ. וטפי מכך, האם יכול פלוני לבוא בטרוניא על אחרים על השתמשות מאחר שידוע שזה מה שיכול לקרות, והוי כאילו שואל בע"כ ע"י מעשיו.

והשבתי: שלוכטור"ס,

א. תלוי בדעות בפוסקי זמננו.

ולענ"ד היות ולרוב הדעות דין מלוה לי' שנים זה מדין תנאי שאם יתבענו קודם יהוי מתנה, ולכן אי"ז בלא יגוש. תלוי אם הארכת הזמן היתה רק ויתור על זמן הפרעון שכבר חל, דאז לא נפטר מגדר הלוואה שחל עליה זמ"פ וישנו בלא יגוש, או שהארכת הזמן היתה באופן של מחילה מפורשת על הזמן שעבר, וסיכמו על תאריך דחוי חדש שרק מאז יתחיל זמן פרעון, דאז הוי כמלוה לי' שנים.

ב. מכתב שמיעה על קול, זה מפי כתבם דעד אחד שהיה קול, ודאי שזה פחות מעדות עד אחד מפורשת בב"ד. אבל אי"ז נחשב עד מפי עד. כי הרי אי"צ דוקא מינוי לגבאות, אלא עצם זה שהוא פעל עבור ההקדש מתוך כולם והחזיק במצוה זו, ה"ז חזקתו. והיות ואין כאן תביעת ממון מאדם אלא הכל בעלות ידועה דהקדש והנידון הוא מי החזיק במצוה, אין זה יותר

מעדות על חזקות, דסו"ש על החזקות, ואפילו נאמן לומר מה היה בקטנותו. אם אין הכחשה כמובן.

ולרוב הדחק בימים אלו והנוגשים אצים בבקשותיהם, אקצר,
כוח"ט יהושע הלוי

1819.

והשיב השואל: רבנו מיישר קו לכל אורך הדרך שכלל שיש חזקה תו לא נצרך כלום ואין מערערין אחריו בסמכותו. ולפ"ז נמצא שמה שמצאנו בחירות למינוי לגבאות לא נאמר דבר זה כי אם בבה"כ חדש או באופן שלא החזיקו, ואכן בכל דבר שיש חזקת מצוה בכל דרך שהיא תו נפקע מזה בחירת הציבור, ויש לו בזה את כל הסמכות שבדבר.

וכ"כ כל אחד שנכנס תחת סמכותו הרי שממשיך בזה את חזקתו דהראשון, ובזה לא נצרך לפרשת עדות וכש"כ קול מאחר שהוא דבר הנראה לעינים.

והדברים נפלאים ומחודשים ובהירים.

והשבתי: אכן כפי שהבין כת"ר.

אבל השורה הזאת שכתב כ"ת צריכה דיוק: "וכ"כ כל אחד שנכנס תחת סמכותו הרי שממשיך בזה את חזקתו דהראשון, ובזה לא נצרך לפרשת עדות וכש"כ קול מאחר שהוא דבר הנראה לעינים". מי שנכנס תחת בעל חזקת מצוה או חזקת שררה, במצוה של הציבור ובשררה על הציבור, אשר הציבור היה יכול למחות בתחילה על הראשון ולבטל חזקתו לפני שהחזיק ולמנות אחר באיזה אופן, ומ"מ הציבור שתק לו לראשון ועי"ז קנה חזקתו, אין זה אומר שהראשון יכול למנות אחריו או תחתיו כל מי שירצה, אלא בהחלט הציבור יכול להביע דעה, כי החזקה הוא לראשון בלבד, ללא זכויות המשכה והעברה.

אמנם לענין שררה יש דין ירושה, וגם דין בנו העוזר לו בחייו, ואכמ"ל, אבל אם זה לא לבנו אין שום דינים שבכח הראשון להמשיך לאחריו, לא לעזרו כשנחלש ולא לצוות לאחר מאה ועשרים. ושוב חוזר הדין לציבור כמתחילה, ומי שיחזיק באופן שישתקו וכו', יקנה חזקתו.

ושוב השיב השואל: מדברי רבנו עולה שאחד שעוזר בתפקידים אין מקבל חזקה מצד עצמותו, גם כאשר הוא מבצע את הכל לבד מתחת סמכותו הקודם לו. בעקבות דברי רבנו נתתי אל ליבי להתבונן בה הוא הגדרת עוזר:

יש עוזר בחדר שהוא דומה ממש לעבד שלא יעשה כלום ללא הוראת הגדול ממנו, אמנם ישנו עוזר כמו יוסף הצדיק במצרים שרק הכסא אגדל ממך,

האם נוכל להגדירו רק כעוזר שאין לו סמכויות עצמאיות, ולו היה דיני ירושה האם אכן לא היה עובר למנשה?

וכן מצאנו לגבי כהנים גדולים שמינו סגן תחתיו, וכמובן שהמינוי היה ע"פ הסנהדרין, אך הובא בהוריות שנכנס תחתיו ואין משמש לאחר מכן כלום, כי אין מעלין ואין מורידין, עכ"פ כך נפסק ברמב"ם, ולכשימות הכהן נעשה כהן תחתיו, הרי לכאורה הוא מוגדר כעוזר בחיי הכהן גדול, והלא להדיא שמקבל סמכויות עד כדי שהוא הכהן הגדול הבא אחריו, למרות שבחיו ניתן להגדירו כעוזר וממלא מקום בלחוד.

ומעתה נמצא שמה שכתב רבנו שאין שום תוקף לשם עוזר לכאורה הוא יהיה תלוי באיזה סוג רמה משמש כעוזר.

האם רבנו יסכים עם דברי.

והשבתי: שלוכטו"ס,

כל עוד מדובר בגדר "עוזר" בלבד, שכולם כך מכנים אותו, ומה שאינם מתנגדים לעוזר אי"ז מהסכמתם לשני שיהיה מכניס ומוציא בעניני הגבאות, אלא מתוך כבוד הגבאי המוחזק, ומחשיבים שהגבאי המוחזק עדיין פועל ועושה ע"י הידא אריכתא שלו, אם נפסק המשלח בטל השליח.

אבל אם התברר העוזר בפעילותו כלפי כולם, ונהיה בעצמו גבאי שאין לו מתנגדים, וע"י החזקתו את עניני הביכ"נ הכל פועל ובלי פעולותיו היה הכל מתפזר ונזקקים לאנשים אחרים, ממילא הוא נהפך לבעל זכות עצמית במצווה.

ויש הרבה לחקור לפשפש בדעתא דאינשי, כדי לקבוע מה בדיוק נחשב "מחזיק במצווה" שיש לו זכות עצמית - אם יש / יהיה מתנגדים.

ביקרא דאורייתא, יהושע הלוי

והוסיף השואל לדקדק שוב: ממה שהבאנו מסגן כ"ג, שהוא לכאורה כעין מחזיק במצווה, הגם דשם לא שייך מתנגדים, אך מבחינתו היכן היו מעמידים אותו. ובדרך אגב האם אכן קיים דרך כל דהו בשו"ע שיוכל להגדירו את דעת בני אדם, או שהוא תלוי לפי כל מקום שהוא?

והשבתי שוב: שלוכטו"ס,

הסגן דכה"ג זהו גופא שם השררה, אבל אין לו דומה בשאר התפקידים, והתוארים "סגן" בעברית אינם כלום. בבתי הכנסת באירופה, כמדו' בעיקר באשכנז היו מכנים את הגבאי שמחלק העליות בתואר "סגן" ואכן יש לו חזקת מצווה. אבל הוא לא היה "סגן של מישהו". לכן אין ללמוד מהתם להכא כלל.

ויש מקורות בחו"מ לגבי "מנהג" מתי נחשב. ואולי ה"ה לנידו"ד. ועצ"ע.

ושוב שלח השואל וז"ל: כעת מצאתי מציאה רבתא בספר שדי חמד מועדים ראש השנה אות כ"א וז"ל: רב אחד החזיק לתקוע ולעת זקנותו לקח למסייע למדן אחד ירא שמים שיתקע בסדר הברכות והרב תוקע תקיעות דמיושב ואם היה מתעלף הרב הלמדן תוקע גם התקיעות דמיושב ושנה אחת נפל הרב למשכב ושאלו לו הגבאים את מי יכבד בתקיעות ואמר שיתנו להמסייע הנ"ל ונתרצו כל העדה ונתנו להמסייע ולשנה אחרת הבריא הרב וחזרו להתנהג כמקדם הוא תוקע תקיעות דמיושב והמסייע דמעומד ושוב הרב חל"ש ולקחו רב אחר על פי הקריזאמט וטוען המסייע כי לו חזקת התקיעות והרב אמר שיהיה רק מסייע כמקדם והקהל רוצים בהמסייע ושאל הרב אינו רוצה לשמוע תקיעות שלו ילך לו אל מקום אחר כתב הרב השואל בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ג סי' ל"א דהדין עם המסייע כדאמרינן ביומא דף יג ומודה ר' יוסי דאם מת הראשון חוזר השני לעבודתו והגאון המחבר השיב דלא שייך בנידון זה לומר כן משום דשאני בההיא דכשחזר הראשון לעבודתו אבד השני כל זכות שהיה לו אף מקודם שאינו עובד אפילו ככהן הדיוט משום הכי בדין הוא שכשמת הראשון יחזור לעבודתו מה שאין כן בנידון זה דאף כשחזר הרב לאיתנו לא איבד המסייע זכות שהיה לו מקודם אם כן למה יחזור זה לעבודתו הא כל שחזר הראשון לעבודתו נסתלק זה לגמרי וכו'. שרב אחד ראה תשובתו ורצה לבטל חזקת המסייע לגמרי שדוקא אם הקהל היו מקבלים אותו לתוקע הוא דשייך לומר שאם מת הראשון חוזר לעבודתו אבל זה שהרב כבדו בעת חוליו לא הוי כנתמנה מן הקהל שהרי בתשו' מהר"מ ב"ב סי' לק"ט מבואר באיזה מצוה אינו יכול למכרו לאחר רק הבן יורש אותה עיין ש"ע סימן קנג ס"ב ולזה השיב דבאמת כבר כבדו אותו הקהל בפירוש וגם מסתמא יש לומר ודאי דנתרצו שאם לא כן לא יצאו בתקיעת המסייע דהוי כחוטף מצוה וגזל הוא ומה גם דענין זה שייך להרב שיבחר בתוקעים וכן בכל דבר שבקדושה ואין ביד הקהל לבחור והוסיף לומר דבתקיעה לא שייך ירושה וכו'. עכ"ל.

והוא ממש כמשכ"ל בתשובה וע"ז השבתיו: יש"כ על השד"ח!

1820.

נשאלתי: קנה מקופת בה"כ שעון מזגן לצורך בה"כ ונתברר לו שכבר היה בבה"כ האם ההוצאות חל על הקונה היות שהיה צריך לברר יותר טוב האם החפץ כבר נמצא בבה"כ ונכלל באדם מועד לעולם. וכמובן שכעת אין מה לעשות בזה.

ומענין לענין באותו זמן שקנה אותו, קנה עוד מישהו כזה עבור הבה"כ, מה דינו אז כלפי שמיא, ואולי היה צריך לעלות בדעתו שיש אפשרות שגם השני שיש לו זיקה אמנם רחוק שיקנה אותו.

והשבתי: חפץ שנקנה מיותר אינו הפסד כי הוא קיים ויכול לבוא לשימוש בעתיד או לימכר בדמיו, וע"כ הגבאי או שליח הגבאי שקנה שעון מיותר לא נחשב שהפסיד את ההקדש ואין עליו שום חיוב. וא"צ להטיל עליו חומרי "מועד לעולם".

1821.

נשאלתי מחו"ל ממשפחה שיש להם עוזרת נכרית והיא לא זהירה ושוברת בכל פעם דבר אחר תוך כדי נקיון, פעם מגהץ ופעם קומקום, וחלון, וחפצי נוי, וכדו'. האם יכולים לעכב משכרה סכום של הנזק.

והשבתי שמותר ומצווה, אבל שישקלו את הכדאיות, כי עלולה לעזבם. ובקשר לסכום הקיזוז, הנה בדבר שהוא בר תיקון המחיר הוא עלות התיקון, ובדבר שאינו בר תיקון – לישראל המזיק התביעה היא רק ערך הישן לימכר יד שניה ולא מחיר רכישת חדש. אבל לעכו"ם – אם בדיניהם חייבים כמה שעולה חדש, אפשר לתבוע גוי המזיק לפי דיניהם ג"כ.

1822.

נשאלתי בענין ישיבת ש' שהיא בעלים על קומה ב' מעל בית הכנסת ר' עם זכויות לבנות קומות נוספות. וכעת קנתה ישיבת ש' את המבנה הצמוד שתי הקומות ומכרו לקבלן בעיסקת קומבנצ'א את שתי החלקות, דהיינו המבנה הצמוד ואת קומה ב' שמעל הביכ"נ עם הזכויות להוסיף קומות, והקבלן מתכוון לבנות עוד ג' או ד' קומות לגובה על הכל דירות מגורים למכירה ולהשאיר רק את בית הכנסת למטה, וחצי מדמי הדירות יהיה לישיבת ש' וחצי לקבלן.

וטוען הגבאי של ביכ"נ ר' שע"י התכנית יהיה מעבר העז"נ של ביהכ"נ בתוך הכניסה של הגברים ומתנגד לתכנית. וקבוצת מתפללים מביהכ"נ טוענים שמגיע לביהכ"נ זכויות בקומות העליונות גם כן, ובלי זה זכות בית הכנסת להתנגד.

ובקשתי את כל המסמכים מהעבר, והתברר שהביכ"נ והקומה הב' היו שניהם של זוג יהודים ערירים שציוו לפני כשבעים וחמש שנים בצוואה הדדית שיוקדש כל הבית לבית תפילה אחרי פטירת שניהם. ולא ימכר ולא יגאל ולא יתמשכן. ומינו ה' אפוטרופסים על ההקדש אחרי מוע"ש של שניהם, והבעל נפטר ראשון, והאשה הוסיפה "זכרון דברים" לקיים את הצוואה ושם פירטה שקומה א' יהיה ביכ"נ וקומה ב' לישיבת ש' שהיתה לפני כן בעיר העתיקה עד שנחרבה וגלתה בשנת תש"ח, והתנתה בזכ"ד בערך ה' פעמים שהקומה הב' היא ללימוד תורה בלבד כל עוד שיש ישיבת ש' תפעל שם, אם לא תיסגר ואם לא תעבור למקו"א. ואם יהיה צורך הלימוד

תורה שבישיבה לבנות עוד מעליה יהיה לישיבת ש' זכות גם לבנות. ואם תיסגר הישיבה או תעבור למק"א או לא יהיה צורך ללימוד שם יפקע כל זכותה.

ישיבת ש' בקשה לפני כארבעים שנה בביה"ד הרבני להוסיף אפטרופסים משלה על כל ההקדש, וביה"ד הוסיף אותם ועוד אפטרופסים נוספים, בהמשך בקשה הישיבה לקבל הוראה לטאבו לרשום את קומה ב' כבעלות הישיבה, והיתה החלטה להעביר בטאבו לפי כל התנאים שב"זכרון דברים" "אחת לאחת ותו לא מיד", ובפועל הועברה קומה ב' ע"ש הישיבה בטאבו ללא פירוט הסתייגויות וללא זכויות בבניית קומות נוספות.

ויצוין שהישיבה עברה לפני כעשרים שנה ממבנה זה לבנין אחר, ואת קומה ב' היא משכירה לצורך החזקת האברכים וההוצאות, וכאמור כעת קבלן רוצה לבנות דירות מעל ביהכ"נ, ורוב האפטרופסים נפטרו, והנותרים הם זקנים ומכחישים למתפללים ששאלו אותם, כי מכרו לקבלן את קומה הב' או את הזכויות שמעליה, אבל אומרים להם "זה בלאו הכי כבר לא שלכם, אתם רק ביהכ"נ וביהכ"נ הוא רק למטה".

והשבתי: ראה בפרוטוקול כתב יד מביה"ד מי"ז אייר תשמה עמ' 2 למטה, שעו"ד ג"ה רצה לטעון נגד הוספת עוד אפטרופסים ושיספיק מ"פ לבדו, ובית הדין לא קיבל דעתו, וטען שאין כזה דבר שיהיה יחידי! [לענייננו: לפי דעת בית הדין יש בהחלט מקום להוסיף גם היום עוד אפטרופסים לכל ההקדש ולא להשאיר מצב קיים].

ושם, עמ' 3, שורה 13-14 שהאפטרופסות היא להקדש בלבד ולא לישיבה שהם 2 זהויות שונות... [לענייננו: האפטרופסים של ישיבת ש' לא יכולים לעשות את האינטרסים של ההקדש, ויש פה סתירה וניגוד אינטרסים].

וראה בנימוק בכ"י הרב משאש עמ' 2 קטע 2, שהממונים מטעם ישיבת ש' הם בניגוד אינטרסים! ולכן הוסיפו עליהם עוד 2 אפטרופסים, והשאירו את הראשונים רק למען כבודם בלבד, אבל ל-2 הנוספים יש כח זהה כמו לכל האחרים. [לענייננו: רואים מזה שהגבאים של ישיבת ש' נגועים בדבר ואינם אפטרופסים של כל ההקדש].

ולהדגיש: שכל זה אחרי שמיעת ב"כ מ"כ וישיבת ש' היטב, גם בפרוטוקול, וגם במכתבים שבתיק! שרצה להשאיר לבד אפטרופוס ולמנוע מינוי ע"י ביה"ד של נוספים. וביה"ד קבע להלכה ולמעשה שהוא הקובע של הנוספים, וכי זה לתועלת ההקדש והמטרות ורצון המקדישים. [לענייננו: צריכים ע"פ זה לדרוש מינוי אפטרופסים נוספים ע"י ביה"ד, באותו מתווה שכבר הוכרע בתשמ"ה].

ב"זכרון דברים" של המקדישה מתשי"ז סעיף 1 ושוב בסעיף 2 אות א ושוב שם באות ה מופיע (3! פעמים) הדגשה שזה ללימוד תורה, ולא "לצורך" לימוד תורה. כלומר לא לבנות דירות מגורים להחזיק בזה ישיבה, אלא

דווקא תנאי ששם יהיה הלימוד! [לענייננו: לבטל כל עיסקת קומבנציה עם קבלנים שרוצים לבנות מגורים למען מתן כספים להחזיק ישיבה במקום אחר. ואף על פי!! שבדרך כלל בשכונות שנישמו ונזנחו או נהיו חילונים וכו' ביה"ד מתיר תנאי כזה, מ"מ ברח'... בשכונת... ניתן בשופי להחזיק בית מדרש / כולל / ישיבה / ת"ת וכו', ואיזה היתר יהיה לבנות מגורים??]

גם משמעות סעיפים 4, 5, הם מדגישים את ההכרח שלא יהיה שימוש פרט ללימוד תורה ממש, ואם הישיבה "תעבור" למקום אחר נפקע זכותה, ולא נשאר זכות "להחזיק" את הישיבה שבמקום אחר ע"י נכס זה! [לענייננו: בית הדין שהורה לרשום את זכויות ישיבת ש' בטאבו, הדגיש בפירוט ובפירוש, את הרישום על פי תנאים אלו בלבד. וכלשון ההחלטות "אחת לאחת", וכן "ותול"מ" = ותו לא מידי. מכאן שאין לישיבת ש' שום זכות למכור את הנכס, ולא שום זכות לבנות למטרה שונה מלימוד תורה שם. לכן העיסקה שמתוכננת / התבצעה עם קבלן - דינה להתבטל ע"י ביה"ד].

לשים לב במסמך תשי"ז שאין שום מתן קנין לישיבת ש' לבנות עוד קומות, אלא רק אפשרות לבנות אם הם יצטרכו לעשות עוד חדרי לימוד כגון שהישיבה תגדל והיא שוכנת שם. [לענייננו: אבל כעת ישיבת ש' לא צריכים זאת ללימודם, הם לא קבלו בכלל רשות, ואי"צ אפילו "להוציא" או להפקיע מהם משהו שכתוב להם, כי לא כתוב להם שום זכות בניה כבעלות. ממילא זה נשאר בבעלות ההקדש שהוא "בית התפילה". כלשון הצוואה - בית הכנסת שלמטה!].

לסיכום: ישיבת ש' אינה צודקת, וגם הגבאים של בית הכנסת ר' אינם צודקים בהתנגדותם, כי הטענה היא הרבה יותר מהתנגדותם. ויש למנות בביה"ד האיזורי שיש להחלטתו סמכות חוקית לגבי הקדשות, לפחות אפוטרופסים חדשים מקרב המתפללים על ההקדש. וכל האפוטרופסים של ישיבת ש' אינם יכולים להיות גם אפוטרופסים של ההקדש, כי הם ב' ישויות נפרדות ויש ניגוד. ולפעול בכל ב' הקומות מה שצריך לפי שטר ההקדש והצוואה וזכרון הדברים למען המתפללים ולמען לימוד תורה בפועל במקום הזה. ולהפקיע כל מה שנעשה בלי סמכות ובגניבה בנכס זה בכל קומה שהיא.

1823.

אברך הזמין הובלה להעברת דירה, והמוביל ביקר במקום וראה הכל ונתן הצעת מחיר זולה (כדי שיקחו אותו), וקבעו כשבוע או שבועיים מראש את יום ההובלה ליום האחרון של שכירות הדירה הראשונה, שהוא יום הראשון לשכירות של הדירה השניה, כי אין אפשרות בעולם להזמין הובלה מהרגע להרגע, אם לא במחיר כפול ומכופל.

ואחרי ההעמסה של כל הרהיטים והחבילות כשיצאו לדרך אמר המוביל לאברך שידע שיש יותר ארגזים ממה שחשב ולכן המחיר גבוה יותר בכך וכך. והאברך ידע שאין לו אפשרות לסרב כי המוביל יסחט אותו ויוריד את הכל על אם הדרך מהמשאית, וענה לו בלשון המשתמעת לשתי פנים. בתחילה אמר לו "אין לי יותר, השגתי בדיוק כמה שאמרת לי", וע"ז ענה לו המוביל שימתין כמה שעות בלי לנסוע כדי ששיג עוד כסף. ואח"כ ענה לו "בעזרת השם יהיה טוב".

ואחרי שפרקו את כל הריהוט והתכולה ביעד ההובלה ביקש המוביל את המחיר הגבוה, והאברך טען ראית את הכל מראש וקבעת מחיר, והיית צריך לומר מחיר גבוה יותר בהתחלה והייתי לוקח מוביל אחר, ואחרי שהעמסת ויצאת לדרך אינך יכול להוסיף על המחיר. והמוביל טוען אם היית אומר את זה מיד הייתי פורק הכל מיד על אם הדרך, וסמכתי על מילה שלך וע"כ הסכמת והתחייבת למחיר החדש.

והתקשרו שניהם יחד לשאול עם מי הדין.

והנה זה ברור שפסיקה מחייבת, ותחילת מלאכה היא קנין על מה שסיכמו, וא"א לשנות מחיר. והשבתי לסבל שאם נכון הדבר שהופתע לראות שזה יותר חבילות ממה שראה בתחילה, היה צריך לומר זאת מיד תוך כדי שהעמיס והבחין בזה, ולא אחרי שסיים ויצא לדרך. וגם שיביא ראיה ממה שכבר קרה לו בעבר שאחרי שהעמיס ראה שיש פחות חבילות והודיע למזמין שאע"פ שנקב מחיר מראש מ"מ כעת הוא מוזיל לו בכמה מאות שקלים בגלל שהתברר שטעה וחשב שיש יותר...

והקשה לי ידידי הרב א"צ פנט שיחי' הרי פועל חוזר בו בחצי היום, וכשם שיכול לחזור בו כך יכול להעלות מחיר בחצי היום.

ונראה שלחזור בו יכול משום כי לי בנ"י עבדים והוא רוצה להיות בן חורין, אבל לחזור רק מהמחיר ולהמשיך לעבוד אינו יכול דזה לא נכלל בכי לי בנ"י עבדים. ובעיקר שפועל א"י לחזור באמצע הובלה להניח באמצע הדרך שהוא מקום הפסד ודאי כמו בשוכר פועלים להעלות פשתנו מן המשרה, שהרי א"א להשיג הובלה מהרגע להרגע. ואם היה חוזר בו אפילו לגמרי עז"נ שוכר עליהם או מטען, וזה מה שעשה האברך שהטעה אותו.

1824.

נשאלתי מבעל תשובה מתל אביב שלפני שחזר בתשובה בהיותו כבן י"ד ארגן מסיבה עם כמה ילדים ובמסיבה גנב הוא וחברו כסף מילדים אחרים שאינו מכירם, ואינו יודע איך להחזיר את הגניבה ולמי. ואמרו לו לעשות עם סכום זה מצוה ורוצה כעת לקנות ביסלי וממתקים בסכום הזה למדרשה לבנות שלומדות יהדות בשכונה שלו, האם בזה יקיים השבת הגזילה.

והשבתי שנכון שגזל ואינו יודע ממי גזל יעשה צרכי רבים, אבל אין זה בגלל שזה ענין של מצוה אלא כדי שיהיה סיכוי שהנגזל ג"כ יהנה ועי"ז יושב לו הגזל. ולכן החפץ חיים הקדיש באר מים לעיירה שלו. ואם גזל סכום גדול יכול לבנות תחנה לאוטובוס, או לתרום כסאות המתנה לקופת חולים וכד' ובסכום קטן יכול לקנות סידורי תפילה חדשים לכותל המערבי או לביכ"נ שבעירו של הנגזל, או סטנדר לבית כנסת, או להקדיש ברכונים של ברכת המזון לאולמות של שמחות, וכיוצ"ב.

ושאל אם יכול לקנות בסכום זה ספרי רבינו ז"ל לבית הכנסת כי יש לזה ביקוש גדול שם ואין מספיק.

1825.

שאלה עובדת בבי"ס על חשבון משכורת מהעיריה, שביה"ס פטרו אותה מלעבוד בחנוכה ואמרו לה לדווח לעיריה כאילו עבדה ולקבל ע"ז משכורת, והיא חושבת שזה שקר ואסור.

והשבתי שהעיריה סומכת על ביה"ס בזה, והעיריה מחייבת לעבוד גם בחנוכה עם התלמידה שהיא חונכת או סייעת שלה ואין חופש, אבל ביה"ס יכול לפטור מלהיות עם הילדה משיקולים חינוכיים שהם יודעים ומכירים שזה מיותר.

ולכן העיקר שתהיה פנויה וזמינה לעבודה כדרישת העיריה. וכמו בכל שיעור שהיא מגיעה והתלמידה לא מגיעה שמקבלת שכר השעה כי זימנה עצמה, והחיסור היה באשמת התלמידה. כך גם בחנוכה שהיא היתה זמינה ופנויה כרצון העיריה נחשב שהגיעה מצידה לעבודה ואי"ז שקר לכתוב שעות אלו שמגיע לה.

1826.

בחור שפגע והעליב בת ושואל אחרי כמה שנים אם ואיך לבקש מחילתה. והתברר מתוך הענין שאם יפנה או ישלח אליה בבקשה זו יתעורר לה אי נעימות גדולה יותר מהפגיעה ההיא, ע"כ תשובתו היא באופן שדוקא לא יבקש מחילה.

1827.

שאלה לאב"ד לממונות הרה"ג רבי יהושע הלוי לויין שליט"א

בקופה למכירת מחזורים נמצאו סה"כ 150 ש"ח יתרים (נמצא בשתי פעמים, אחד בסכום של 30 ש"ח ואחד בסכום של 120 ש"ח). מחיר מחזורים

70 שקלים. קשה לחשוב שהתבלבלו בקופות הנמצאות באזור. יתכן אולי שאנשים "וויתרו" על העודף. ועדיין זה לא עונה על כל הסכום, יתכן שמי שלקח שנה / שנים שעברו ולא שילם "החזיר" [מצוי אבל בד"כ מתקשרים להודיע וכו' וזה דבר מסבך כי מתחלפים מוכרים. (ההסכם שלנו בד"כ שהמוכרים לא משלמים כל ההפסד ממה שנגנב / לא שולם ואיננו אחראים להשיב אם יוחזר)] ועדיין לא מסביר... נכתב מודעה שנמצא עודף בקופה ולא נדרש. המחזורים והקופה שייכים לי ואולם המוכרים מתפעלים אחראיים לכסף לסחורה לקופות ומקבלים שכרם מהכסף שנכנס ומחזירים או כסף או מחזורים השאלה מה לעשות עם העודף של מי הוא / מי צריך "לטפל בו", וכיצד.

נתבקשתי מהמוכר לברר מה עליו / עלי לעשות לכן ניסחתי ושלחתי את השאלה אליו למייל ואחר שהסכים לנוסח שלחתי לכת"ר שיורה לנו. עכ"ל השואל.

והשבתי בזה"ל: לפי הנוסח האמור בשאלה: יש מקום לתלות בפרעון חוב ישן או במתנה (אם שם שטר גדול של 100 למשל ולא היה לו 70 מדויק), ואין צד לתלות בטעות שצריכים לחפש למי להחזיר.

וע"כ בין כך ובין כך זה לא למוכר עצמו אלא לבעל המחזורים והקופות (קופה היא קנין חצר).

ולכן זה שייך לרב המדפיס שהוא בעל המחזורים.

.1828

נשאלתי מאדם שהפיץ שטרות כסף מזוייפים אצל כל מיני מוכרים בעבר, וכיום חוזר בתשובה, איך ישיב את הגזילה ואינו יודע למי.

והשבתי שיחשב כמה כסף מזוייף בס"ה הפיץ ויתרום סך זה לצרכי רבים [המבואר לעיל]. והיות ואין לו כעת כל הסכום הגבוה ההוא, יכול לעשות בתשלומים לפי הכנסותיו מהעבודה, עד שישלב הכל לרבים.

והמקור לזה מתקנת מריש שהיקלו על השב בתשובה כדי שישלב ולא יצטרך לפרק הבית שבנה, אע"פ שבקורה לא נעשה שינוי והיא של הבעלים מעיקר הדין. וכ"ש בנידו"ד שאפשר להקל עליו בתשלומים שלא יצטרך למכור חפציו או למסור כל משכורות עבודתו בבת אחת.

.1829

נשאלתי מאדם שגנב בעל מסעדה או מכולת בשוקו ולחמניות וגם נייר טואלט, וכשרצה לשלם לו התקשר והתוודה על שני הפריטים הראשונים

וענה לו הנגזל: תשלם לצדקה ומחול לך. ושאלתו האם צריך להתקשר שוב ולהוסיף בפירוש מחילה גם על הנייר, וכן אם צריך לומר לו 3 פעמים מחול לך או מספיק פעם אחת. ועוד שאלה, אם יכניס את הכסף למכשיר שבכניסה למקווה שהכסף ממכשיר זה אמור להיות להחזקת בית כנסת, האם יצא ידי חובת צדקה שאמר לו הנגזל.

והשבתי לפי נוסח השאלה והתשובה שזה כולל גם על הנייר ואינו צריך להתוודות ע"ז בפירוש בנפרד, ומספיק שאומר מחול פעם אחת, ומכשיר של בית כנסת הנמצא בכניסה למקווה אכן נחשב לצדקה לגבי השבת גזילה לפי תנאי הנגזל.

ונחלקו בעלי התוס' בב"ק דף צד ב במ"ש הגזלנים וכו' שהחזירו אין מקבלים מהם והמקבל אין רוח חכמים נוחה הימנו, האם רק לדורו של רבי נתקנה תקנה זו, והאידנא כן מקבלים. או שתקנת השבים הזו היא לכל הדורות, אך רק למי שרוב עסקיהם ומחייתם גזילות. ומהם לא מקבלים גם היום, ומקבלים מגזלנים רגילים. (וכדעה בתרא נפסק בחו"מ סי' שסו סעיף א יעו"ש). ויל"ע איך לדון את בעלי התשובה הרגילים מתל אביב לאור הסיפורים ששומעים מהם בשאלות אלו. וצ"ע.

1830.

אורח בחו"ל שחמד ג'ל שיער של המארח והשתמש וגם נטלו כולו עמו, ונזכר בזה אחרי 7 שנים. ו"קבל רשות" מבן של הבעלים שהיה ילד, להשתמש ולקחת. ובתוך הזמן נפגשו עוד הרבה פעמים והמארח לא תבע את זה. ואין לו ספק שאם היה מבקש רשות היה נותן לו בשמחה מחמת קרבתם, ומחמת שהיה שם כמות מועטת מאוד של סוף התכשיר (בערך 1/7).

והנה לכתחילה אין ליטול בלי רשות, דהוא תלוי בפלוגתת הפוסקים בדין יאוש שלא מדעת, ואין להקל נגד המחמירים. אבל עבר ונטל, האם צריך להשיב, לכאו' המע"ה כדעת המקילים. אולם י"ל דאדרבה כל הקולא של הש"ך היא כשיבקש בסוף, שא"צ להמתין עד שיבוא בע"ה, אבל אם לא ביקש בסוף ולא נודע למפרע, אין היתר דעדיין לא חל יאוש.

ונראה בנידו"ד שהשימוש הראשון בג'ל השיער היה כשהתארח בבית הבעלים והבעלים נכח שם, ומסתבר ששם לב והבין היטב ושתק לו כי היה נער כבן 14 וויתר. וזה מחילה גמורה ולא צריך לבקש כעת בפירוש. ולא דומה לנידון יאשל"מ הנ"ל ששם הבעלים לא נמצא כלל ולכן לא חל בלי שמיידע אותו אח"כ.

נשאלתי מאדם שמבקש הלוואה מגמ"ח בסכום גדול ומקבל "פרוטקציה" בסכום או בהמתנה בתור, אם יתחייב להפקיד בגמ"ח בעתיד סכום גדול יותר. והשאלה היא האם יש בזה איסור ריבית.

ונראה שאם השואל נקרא לווה והגמ"ח מלווה, ויש טוה"נ לגמ"ח מהסכום הגדול שיופקד, הרי ההנאה הזאת היא מתן ממנו לגמ"ח והיא ריבית. וכן אם נגדיר את הגמ"ח כלווה עתידי על הפקדון הגדול שיהיה, שהרי אמור להשיבו כולו למפקיד, ובעבור ההפקדה הוא נותן קדימה בהלוואה לשואל, ה"ז ריבית מוקדמת ואסור.

ואם מתוך הסכום הגדול שיפקיד בעתיד, יהיה סכום מסויים שהמפקיד לא יקבל החזר (לדוגמא, אם יפקיד 100,000 ויפרעו לו רק 99,000) אז אם נדון את הגמ"ח כלווה עתידי, ההלוואה היא רק על 99,000, ומה שיקדימנו כעת בתור אינו בעבור ההלוואה אלא בעבור התרומה, ואין חשש מצד זה. אבל אם נדון את השואל בתור לווה בגלל ההלוואה הנוכחית ולא בתור מלווה, יהיה 1,000 שיתן בתרומה לגמ"ח בעתיד ריבית גמורה על ההלוואה הנוכחית. וא"א להתיר.

ואם אין כאן קדימה לא בתור ולא בסכום אלא שיקבל הלוואה מהגמ"ח ככל אדם, מותר להפקיד בעתיד וע"מ שיקבל את כל הפקדון בסוף בחזרה. דמותר ללוות זמ"ז בלי תנאים מיוחדים ואין איסור. אבל אם זה מותר מראש בתנאי, שרק בגלל הפקדון (שהוא הלוואה) העתידי מקבל הלוואה עכשיו, אסור מדין הלווני ואלוץ שברמ"א יו"ד סימן קס סעיף ט.

בנידון זוג עריריים שכתבו צוואות חוקיות הדדיות בלי קנין כדין, שכל נכסיהם ירש מי שיחיה אחרון ואחריהם יהיה החנות לקרובי הבעל או יורשיהם שיהיו אז, והבית לקרובי האשה או ליורשיהם שיהיו אז. ולמעשה אחרי כתיבת הצוואות מכרו את החנות והחזיקו הכסף במזומן וחיו מזה, וכשהבעל נפטר רשמה האשה על שקיות הכסף שבמחבוא בארון שמות לחלוקה לפי קרוביה, והראתה לקרובה אחת את הכל ומינתה אותה ואת בעלה למיופי כוח לנהל את רכושה ובנתיים עד שנפטרה באריכות שנים מופלגת נזקקו להוצאות לבית אבות לאשה ולמטפלות רפואיות מקצועיות, והשתמשו בכסף המזומן. ובשנים שהיתה מאושפזת נטלו קרוביה הנ"ל לשמור בביתם את המזומן וגם מכרו את הבית ושמרו את כספו למי שיתברר שהוא היורש.

ואחרי שנפטרה האשה תובעים יורשי הבעל את הכל באמרם שהוא היה הבעלים וגם יורש אשתו בקבר את חלקה ומוריש להם, ולצוואה החוקית

אין שום תוקף בהלכה כי לא היה בקנין. ויורשי האשה טוענים שמהחנות לא נשאר כמעט כלום ומכל הבית מגיע רק להם כפי רצון הנפטרים. ויורשי הבעל הוציאו מסמך מבי"ד בעירם (בחו"ל) בלי דיון ובלי ידיעת טענות הצד השני, שכל הכסף שלהם. והדיין שחתם ע"ז נשאל איך הכריע בלי לשמוע ואיך כתב פסק לצד אחד בניגוד למפורש בשו"ע, ואמר שהוא מוכן כעת שיקבלו אותו לדיין וישטחו לפני כל הטענות ואם יצטרך יחזור בו. או שהצד השני ישטחו טענות לפני בי"ד אחר ואם בי"ד אחר יפסוק הפוך ממנו, יחזור בו.

וטענו קרובי האשה לפני דיין במדינה אחרת, שכל השנים ידעו שיש למורשים הנ"ל אפשרות לחיות אם ימכרו החנות, אבל הם התעקשו לא למכור ולא היה להם לחם בבית, ובגלל העוני שלחו להם בכל חודש מאמריקה \$300 למחייתם, ובפירוש התכוונו להפרע מהירושה העתידית, כדין מ"ש הגמ' בכתובות שמי שאינו רוצה ליזון נותנים לו צדקה ונפרעים מנכסיו. ואילו קרובי הבעל שגרים באותה עיר עם הזוג התעלמו מהם לחלוטין עד שנפטרה האלמנה באריו"ש. גם טענו שמחצית הנכסים היו רשומים כבעלות של האשה כל החיים ואין לבעלה ולירשיו שום חלק בחצי הזה.

והדיין שבתחילה פסק שהכל ליורשי הבעל קיבל את כתבי הטענות והכריע (בלי קבלת סמכות כי לא טענו לפניו) לפשרה חצי חצי בין קרובי הבעל לקרובי האשה.

ועוד יש מקום לדון מצד מלקד"ה, אחרי שהכסף ניטל מביתה ומפדיון מכירת הדירה ע"י קרוביה שסמכה עליהם וייפתה כוחם על מנת לקיים רצונם של הזוג כפי שכתבו, א"כ אף שלא מועילה הצוואה מצד קנין, זה מחייב מצד מלקד"ה ונחשב הושלש לשם כך, אע"פ שלא השלישה בידיה ממש, מ"מ כיון שלא הושאר בבית הנפטר אלא לפני שנפטר נלקח בידיעתה וציוותה ורשמה פתקים כל צרור למי הוא, זה מחייב לקיימו. ולענ"ד מצד זה מגיע הכל לקרוביה ולא לקרוביו כלל.

והעירני הגר"מ אייכלר שליט"א דהנה נחלקו הרמב"ם והרא"ש אם זכות הבעל לרשת אשתו למפרע מנישואין או זה חל אחר פטירתה, והחזון איש בכתובות (סימן עז הל' כתובות ס"ק י) מסכם ומסיק שירשת הבעל את אשתו היא רק אחרי פטירתה, ואשר לפי"ז לו יצויר שהשלישו שניהם את הכסף מחייהם למטרה להעביר לאחיינים הנ"ל והבעל נפטר שני, לא שייך הושלש לשם כך מחיים, דגם אם הובא לשליש הלא בעת ההשלשה עדיין לא היה של הבעל לצוות ע"ז, א"כ צודקים יורשי הבעל על החלק הזה שהיה של האשה שהוא שלהם לבד.

ואילו היתה צוואה הדדית עפד"ת אין שאלה, ולמעשה לא היתה צוואה עפד"ת רק אצל עו"ד, אבל האשה מסרה את ההשלשה אחרי פטירת הבעל, בזמן שלא ירשה את נכסיו (ומסתמא נניח שהכל היה שלו חוץ מדירת

המגורים שרשומה ע"ש שניהם, ועכ"פ לגבי מה שלא רשום על שמה) על נכסי הבעל לא מועילה השלשתה לקיים מלקד"ה שלו, אלא רק לקיים מלקד"ה שלה. ועצ"ע.

1833.

נשאלתי אודות אשה מוגבלת שיש אצלה עובדת לסייע לה על חשבון ביטוח לאומי שאישר לה 16 שעות, והעובדת נשלחת ע"י חברה שמעסיקה ומתווכת את העובדות, ולפי הסיכום בין האשה והעובדת ע"פ הוראות החברה הנ"ל וכלליה, מאשרת האשה לעובדת את כל 16 השעות גם כשעובדת אצלה פחות, [וכנראה זה חלק מרווחי החברה]. והאשה רוצה שבשעות הנותרות תעבוד האשה אצל כלתה שיש לה הרבה ילדים וצריכה עזרה, ולפני שהיתה מוגבלת היתה עוזרת לה בעצמה וכיום אין לה עזרה כלל. כמו"כ רוצה האשה לנצל אופציה שהביטו"ל יעביר לה חלק מהכסף במזומן ותדווח על העובדת רק על השעות שעובדת בפועל. אולם חוששת שעל פי הלכה היא מחוייבת לדווח לעובדת כל ה-16 שעות הגם שאינה עובדת אותן.

והשבתי שהביטו"ל ותקציבו שייך רק לאשה ולא לחברה המתווכת ולא לעובדת. כי היא שילמה את דמי הביטו"ל כל השנים, וזה מיועד לעזור לה. ולכן בנוגע לכסף שלה שמוקצב לה, מלכתחילה יכולה להתנות איזה תנאים שהיא בוחרת בלי לשאול את פקיד הביטו"ל או את נציג החברה.

1834.

נשאלתי מאדם שמסר מצלמה יקרה לתיקון, והתנה עם הטכנאי שיבדוק וישאל אותו ורק אח"כ אם יאשר את המחיר שיתקן לו, ולמעשה תיקן בלי לעדכנו ודורש 330 שקלים בעד התיקון, והשואל טוען שלא היה עושה תיקון אם היה יודע שזה כ"כ יקר.

הטכנאי טוען שהשקיע הרבה שעות וכי היתה גם בעיה בעדשה וגם בעיה של רטיבות, ולכן זה המחיר.

מוסכם שכעת המצלמה שווה לימכר במחירה המלא, כ-900 שקלים.

והשבתי שאם לא קצצו מחיר מראש, אין לשלם לפועל אלו כפחות שבפועלים שבשוק באותו תחום. וישאלו טכנאי אחר על כזאת בעיה כמה עלות התיקון, וידעו לפי זה. ואין פטור שאמר לו לשאול ולא שאל מידי דהוי יורד לשדה חבירו והשביחה שמגיע לו שכרו.

נשאלתי בין בעה"ב לקבלן שבנה לו בניה חיצונית (תוס' על הגג כולל מרפסת פתוחה), וסיכמו מחיר כולל כל האיטום וכו', וכשהתחילו גשמי החורף חדר רטיבות וטוען הקבלן שכנראה צריכים לעקור הריצוף כי יש בעיה בשיפועים, ומבקש ע"ז כסף לתיקון, ובעה"ב טוען שהכל באחריות הקבלן כיון שאמר לו מראש שדורש שיעשה הכל באופן שלא יכנס רטיבות.

ובקשתי לראות את ההסכם שחתמו בתחילת העבודה, והמחיר כולל הרבה דברים ולא עבודות איטום ושיפועים, ואעפ"כ פשוט שזה מחובתו של כל קבלן, שאם לא כן העבודה לא שווה ותביא נזקים. מאידך גיסא "הדמים מודיעים" שהיה זול ולא לקח אחריות של "מקצועי", ומוכיח הקבלן שעשה בדיקות לפני הבניה והריצוף מה בדיוק צריך לעשות כדי שלא יחדרו גשמים, וכנראה הם מגיעים מכיוון אחר ומחלחלים דרך שם וע"ז לא לקח אחריות.

וצריך ללכת לבודק מוסמך חיצוני ולפי דבריו להכריע מי צודק, או שיוותרו על הוצאה זו וההכרעה החד משמעית, ויתפשרו זה עם זה.

נשאלתי מחברת סיוע בהגשת תביעה לדמי ביטוח לאומי, שכל החברות לוקחות בערך 13% מהקיצבה החודשית, והם רוצים לקחת 20% לאורך כל תקופת הזכאות, והסיבה: אנחנו כאן בשבילם, וממשיכים ללוות אותם, עונים להם יפה לכל שאלה, ומבטיחים להם לייעץ להם לכל מיני זכאויות נוספות ואחרות שיגיע להם בתוך התקופה, וגם אם יהיה ערעורים וועדות נלווה אותם, וזה נחשב "ביטוח" לעבודה שלנו. ועוד סיבה: שאומרים את זה מראש וזה בחירה שלהם ויכולים ללכת מלכתחילה להגיש לבד עם כל הבירורקרטיה, ועוד סיבה: שזה לא מהכיס שלהם רק מהקיצבה.

והנה קיצבה זה מה שמגיע לאנשים ולא לחברות, ואא"ל שזה לא מהכיס שלהם, וגם אינו "ביטוח" ללוות לועדות או לערעורים, אא"כ היה ביטוח לעצם הקיצבה, שאם הערר יבטל את הזכאות הם ישלמו במקום הביטוח"ל. ואמנם 7% יותר מחברות אחרות אינו שתות לגבי אונאה, אבל גם מה שלוקחים האחרים 13% אינו מה שמגיע להם באמת אלא אונאה של פחות משתות, נמצא שלא מחשבים בחשבון לגבי שתות רק 7% אלא את כל ה-20% וזה גזל גמור. וכל האפשרות להקל בכה"ג זה אם היה חכמתו מכר לו, כמו ברופא שאין שער לשכר שיכול לתבוע ואין בו אונאה. אבל לחברות הליווי לביטוח"ל אין חכמה מיוחדת. ואדרבה גם אם יתחייבו להם מראש לא יצטרכו לשלם להם שיכולים לטעון להם משטה הייתי.

נשאלתי מחברת סיוע בהגשת תביעות, ובהגשת הנחות ברשויות, ובהגשת בקשות ואישורים למשכנתא, שהם משלמים כסף גדול לחברה רשמית שתביא להם אישורים "מתאימים" ע"ש הקליינטים שלהם. והחברה הרשמית קבלה את הכסף הגדול לאותה מטרה, והביאו מסמך שלא כמבוקש, בסכומים שלא עוזרים אלא מזיקים אם יגישו אותם כך. והשאלה היא אם מותר לחדור להם לתוכנה לתקן את הסכום. שהרי קבלו ע"ז תשלום מפולפל ולא הביאו תוצאה.

והשבתי שאין בעיה לשנות לחברה הגנבת שמביאה אישורים פיקטיביים ומזוייפים, ולזייף מסמך שלה. כי אין זיוף אחר זיוף וגם זה לא מוציא מהם שום ממון ולא טוה"נ. אלא השאלה האמיתית היא אם מותר לעשות זאת שע"ז יש הוצאת ממון מהגוף השלישי דהיינו הרשויות שמקבלות את המסמך. וע"כ אסור.

נשאלתי בין קבלן מהישוב אדם לבין מאבטח שמירה מהישוב כוכב יעקב, אשר הקבלן העסיק ישמעאלים בבניה בישוב תל ציון ומכניס אותם מהמחסום במכוניתו בבוקר בשעה 7 וחצי, ולפי החוק חייב שמירה של נושא נשק ולשם זה הזמין את המאבטח לבוקר בתשלום 45 שקל לשעה ל-8 שעות. ובבוקר אסף את הישמעאלים ואת המאבטח ובכניסה לישוב מראה הפועל המקצועי שביניהם את רשיון הכניסה שלו לעבודה ובמחשב מתברר שאינו בתוקף (אף שבאישור רשום תוקף לעוד חודש, ודבר זה בדק הקבלן בערב שקודם, מ"מ כנראה שהקבלן הקודם שהעסיקו והשיג לו את הרשיון דיווח שהוא לא מועסק, ועי"ז נמחק לו הרשיון במחשב, וזה לא היה יכול לברר בערב קודם). ומאחר והפועל המקצועי לא הורשה להכנס ונשלח לביתו, שלח הקבלן את שאר הישמעאלים שאינם מקצועיים כי אינו יכול לבנות עמהם כלום, שהם רק שוליות ועוזרים ומתלמדים אצל המקצועי. ולכן שלח גם את המאבטח לבית המדרש ללמוד.

ס"ה ישב המאבטח במכונית של הקבלן בבוקר כרבע שעה, אבל המאבטח היה בבוקר בירושלים והגיע במיוחד וכבר לא השתלם לו לחזור לעיר לדברים הנצרכים ואיבד זמן כל היום. טוען הקבלן שזה אונס משמים (כוח עליון), ולא אסיק דעתיה שמגיע מירושלים, כי כוכב יעקב צמוד לתל ציון.

והמאבטח טוען שבירר בשתי קבוצות וואצאפ של עובדים באיזור, קבוצה אחת "מחמירה" שהיא של העובדים בשמירה, וקבוצה אחת "מקילה" שהיא של הקבלנים המעסיקים את הישמעאלים וכולם מעסיקים גם שומרים עם נשק, ודרך שם מבררים למי יש עבודה ומי פנוי, ומתי זקוק מי לאיזה עובד, וכך משיגים את העבודות בענף הזה באיזור. ושאל בנפרד בקבוצה זו

ובקבוצה זו מה עושים למי שהגיע בבוקר כמוסכם ליום של 8 שעות ואחרי שבא או בדרך הודיעו לו שיום העבודה מבוטל, ומישהו מהקבוצה של השומרים ענה שמגיע שכר מלא של 350 שקל. ומישהו מהקבוצה של הקבלנים ענה שמגיע 2/3 מהשכר. ולכן הוא תובע 2/3. 233 שקל.

והשבתי לפי סימן שלג במחבר סעיף א', וסימן שלד ברמ"א סעיף ב ובנו"כ שם, דבלא הוה לבע"ב למידע לא מקבלים הפועלים אפי' כפ"ב. (ואגב לענ"ד כפ"ב של מאבטח הוא תשלום מלא, דבלא"ה אין בזה שום טורח והוא יושב בטל כל היום וע"ז מקבל שכרו, וכע"ז בפת"ש סי' שלג סק"ג בשם שו"ת מים חיים בשם תשו' הרמ"א). אמנם למען השלו' ולפנים משוה"ד ובהסכמת הקבלן נפסק שישלם לו שעה אחת שלמה, על הטורח להגיע מירושלים והרבע שעה שישב עמו בשער במכונית.

ובאמת שכל זה מצד הדין, אבל מצד "מנהג הפועלים" אילו היה מנהג קבוע לשלם מלא או 2/3 כמו שאמרו בוואטצאפ, זה היה מחייב גם לפי הדין. אבל בנידוננו אין תשובת אחד מכאן או מכאן מבטא שום מנהג, ויש גם אחרים שיענו אחרת. ואילו היו הולכים לפי בי"ד של בעלי אומנויות (דסי' רלא) התשובות היו מחייבים אותם. וכעת אין מנהג וע"כ הדין קובע שפטור ויפשרו כנ"ל.

1839.

נשאלתי בין שני בחורים מסורתיים שאחד שמע את רעהו מדבר בזלזול לאמו, ונזכר ששמע הרצאה של רב אחד שהיה מעשה באחד שזלזל במצווה וצדיק גאל ממנו את שכר כל המצוות ע"י שקנה ממנו את כל שכרו לעולם הבא וכו', וקם והוכיחו והציע לו לקנות ממנו את כל שכר כיבוד אב ואם שעשה עד היום ועוד מצוות, והשני הסכים למכור בעד 100 שקלים, ונתן לו 100 שקל ותקעו כף. והתקשרו לשאול אם זה חל. הקונה טוען שכך קונים את העולם הבא וזה חל, והמוכר טוען שאין כזה דבר למכור עולם הבא וזה סתם צחוק ולא חל כלום.

והשבתי שאיך עושים קניינים על דבר רוחני זו שאלה חזקה, ובתורה כבר מתואר שיעקב קנה מעשיו את הבכורה וזכות העבודה בבית המקדש העתידי בקנין גשמי רגיל. אבל מה שברור שלאמירה של יהודי בפה יש כוח גדול, וזה מסוכן לומר שמוכרים חלק בעולם הבא. כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, גם למי שזלזל בכמה מצוות בנערותו ובחרותו, אם רק מייקר ומכבד את זה. וע"י אמירה שמוותר או מוכר, יכולה חלילה נשמתו לסבול אחרי 120 שנותיו, ולא יהיה לו איך לתקן חלילה. ולא רק המוכר עובר במעשה כזה על הדבר המסוכן, כי גם הקונה הוא חלק מזה ויכול להיות לו תביעה משמים שבגללו אין לחבר שלו חלק לעולם הבא. ולא צריכים ללמוד מעשים כאלו מצדיקים שמסופרים בהרצאות, ויתכן ששם

היה יהודי כ"כ שקוע בעבירות או משומד ממש, שהגיע לו שכר על מצוות שקיים פעם, וראה הצדיק ברוח קדשו שמגיע לכזה משומד שייענש שאפילו קצת שכר מצוות שקיים לא יהיה לו, והעניש אותו ע"י זה שגרם לו לזלזל במצוותיו ולמוכרם.

והיכף כששמעו תקעו כף זל"ז ואמרו שמחזירים המקח, ויהיה למוכר את כל המצוות שלו, והכסף שניתן יהיה בעד שותפות עתידית של הקונה במצוות כיבוד אב ואם של המוכר. וזה מותר ואפשר כי אינו מכירה גמורה, רק שותפות, ובאמת ה"קונה" הוא שותף כי ע"י התמיכה הכספית שלו התעודד השני לקיים את המצווה יותר בזהירות, ומגיע לו חלק מהשכר.

.1840

נשאלתי בזה"ל, שאלות:

א' האם לרב יש רוב בעמותת בית הכנסת של רבנותו, כלומר כשחלק מהעמותה נגדו האם מוסיפים לו חברים שיצביעו כדעתו.

ב' רוב או כל מתפללים שיש להם ביקורת השקפתית חריפה על הרב אם מעבירים אותו מרבנותו.

ג' דעת הגר"נ קרליץ בפסק ביכ"נ בית דוד, כאשר הגבאים היו נגד רב הקהילה.

והשבתי בזה"ל: תשובות

א' בתשובת הרשב"א חלק ג סי' שצד וסי' תמג מבואר להדיא שהכרעות הקהל הן ע"י גדולים וזקנים, משמע שהם מעל כל הנהלה. וכן נפסק בפסקי דין ירושלים חלק ג עמ' רנה. ואף אם העמותה החוקית גם נחשבת לגבאות ההלכתית וניהולה תקף כז' טובי העיר, מ"מ זה כפוף לדין השו"ע בחו"מ סימן רלא סעיף כח שאין יכולים לעשות אלא מדעת החכם, ועי' שו"ת ר"א מזרחי סי' נז. וכן נפסק להלכה בפסקי דין ירושלים חלק ט עמ' רעא. לכן למעשה הרב לא צריך רוב בעמותה, כי הוא קובע מעל כל עמותה.

ב' יעוי' בפסקי דין ירושלים חלק ג עמ' רמג ואילך, בשם תשו' לחם רב סי' ע וסי' עב ותשו' צפנת פענח סי' מב ותשו' חתם סופר או"ח סי' מא וסי' רו (ולשונו "וכן לא ייעשה שהרי אפי' אב"ד שסרח אין מעבירין אותו"). ותשו' מהר"מ שיק חיו"ד סי' ריט וחאו"ח סי' לד וחחו"מ סי' כג שא"א ליחלק לקהילה אחרת מי שהתחייב לשכר הרב. ושם בדיון היו חילוקי דעות והשקפות חריפים מאוד, וגם טענה שלפי דעת גדולי הדור של רוב הקהל הרב לא מתאים. אבל הוכרע שלפי ההלכה אין זה סיבה לפטרו ולהורידו מרבנותו ושררתו.

ג' גם בדין הנ"ל אמנם הבעלים והמקדישים מינו את הגבאים שניהלו את ההקדש מכח גבאות כדין עם תוקף וחלות הלכתי לכל מעשיהם, והיתה להם דעה נחרצת נגד החלטות הרב שלא היה גבאי בהקדש, מ"מ מאחר והרב כבר החזיק ברבנותו על ידי הכתרתם מזמן רב קודם, דעתו היא הקובעת, ואם יש שאלה מי נדחה מפני מי, התשובה היא שמקומו של הרב חזק יותר, גם במחיר של החלפת גבאים שנתמנו כדין והיה תוקף למינויים והחלטותיהם. וכן פסק הגר"נ קרליץ זצ"ל ומטעם הנ"ל.

1841.

נשאלתי בין שותפים בבנין מכח ירושה שצד אחד רוצה לחלוק וצד שני רוצה לקנות את החלק של הצד הראשון בפחות מהצעת קונה אחר ואין להם דינא דבר מצרא, אבל אין הקונה יכול להכנס לעיסקה בלי לקחת הלוואת משכנתא מבנק, ורק ע"י חלוקה ברישום הבנין יתאפשר למשכן לקונה את חלקו, והצד השני לא מוכן לחלוק. האם מותר ללכת לבימ"ש לכוף "פירוק שותפות" או שצריך לתבוע קודם בבית דין.

והשבתי שצריכים לתבוע בבי"ד ורק אם לא יתרצו להופיע יקבלו היתר לכמ"ש.

1842.

נשאלתי בדו"ד בין תושבי בני ברק על עיסקה שנכרתה ברמת גן על נכסים שנמצאים ברמת גן, ורוצה התובע לתבוע בבי"ד בירושלים, והנתבע רוצה לדון בעירו בבני ברק.

והשבתי שאין לבי"ד בירושלים להזדקק לזה אם לא יהיה בהסכמה, וגם אם יזמינו ג' פעמים והנתבע לא יתייחס לא יוכלו להתיר לכמ"ש, כפי שפסק הרמ"א בסימן יד סוף סעיף ג.

1843.

נשאלתי ממהמר על מטבעות חדשים וירטואלים, אם הוא נכשל בזה בגזל דאסמכתא, והסביר שבמטבעות חדשים יש תקופת עליה "אמיתית" (כי תמיד השוק נותן סיכוי לחדשים וכולם קונים את זה), ואח"כ זה בדרך כלל יורד, והחכמה היא למכור את זה אחרי העליה לפני הירידה. ולדעתו זה כמו לסחור במגבונים לקנותם בזול ולמכרם ביוקר.

והשבתי שיותר גרוע מגזל כי הוי משחק בקוביא ונחשב מבלי עולם ופסול לעדות. ואין כאן שום דבר אמיתי ולא ממשי. ומגבונים אפשר להשתמש

אם לא מוכרים אותם או שהקונים בסוף משתמשים בחפץ ממשי, ומה עושים עם מטבעות כאלו? לא הקונה יכול להשתמש אלא רק למכור, ולא מוכר היה יכול להשתמש. א"כ אין זה מסחר אלא הימור.

1844.

נשאלתי אם אבדה כתובה וכתבו כתובה-דאירכסא ואח"כ מצאו את הראשונה אם מותר להשאיר אצלו שתיהן או לקרוע אחת.

והשבתי שכל הבעיה היא שיהיה אצלו שטר כפול שאפשר לגבות פעמיים על חוב אחד וזה שקר, אבל בכתובה יתכן כזה חשש רק אם יכתבו כתובה שניה בנוסח של ראשונה ולא יהיה מוזכר שנכתבה כי הראשונה נאבדה. אבל כשכתוב להדיא דאירכסא גם אם תתבע האשה או יורשיה פעמיים אין חשש שיצטרכו עי"ז לשלם פעמיים. [ועי' סוגיית אין אחר מעב"ד כלום בב"מ דף י זית, ותוס' שם ד"ה לא. וצ"ל שתכתוב לו שובר].

וכן אמר לי אמור"א זללה"ה. וגם מצאתי שאדמו"ז זצלה"ה כתב כתובה דאירכסא ומצא את הראשונה והשאיר שתיהן והן עד היום תחת ידי.

1845.

נשאלתי מבע"ב ששילם לקבלן על כל הבניה ובבוא שלב הריצוף וכו' שלח הקבלן את בעה"ב לבחור בחנות ספציפית קרמיקה לריצוף וחרסינות וכלים סניטרים, ומאחר ובחר מוצרים לדירה שלמה הציע לו בעל החנות שובר הנחה לרכישה או מתנה. והשאלה היא האם המתנה לבע"ב או לקבלן כי הוא זה שבחר את החנות הספציפית.

והשבתי שאינו דומה לנידון שליח שקיבל הנחה או מתנה אם היא לו או למשלח, דהכא הבע"ב הוא המשלח בעצמו, כי הקבלן הוא שלוחו שקיבל ממנו כסף לרכוש עבורו את המוצרים וישלם בשבילו. א"כ הוא גם המשלח והקונה וגם מבצע הקניה שמקבל את המתנה ביד.

1846.

נשאלתי מאדם שקיבל ממוסד כסף שורץ בהלוואה על מנת לפורעו כסף וייס באותו סכום, אם נחשב לריבית.

ובאמת שלמוסדות וייס שווה יותר כי אין להם מה לעשות עם שורץ, ואם היה נשאר להם שורץ היו צריכים למלאכת מלבן שעולה כסף שהרוויחו ע"י הלווה. אבל לשאר בני אדם אין נפ"מ. ולכן בעיקר הסכום זהה מה שפורע למה שלווה ואי"ז ריבית.

1847.

נשאלתי מקרוב של שכיב מרע שהכרתו מעורפלת ומאושפז בבית חולים ולפי המצב המשפחה חוששת שמתי שזה יקרה לא יהיו לידו כגון באמצע הלילה, וא"א לדעת מתי זה מתקרב. לכן רוצים לומר לידו כעת את הוידוי ואת פסוקי יציאת הנשמה, אם אפשר לעשות זאת ויהיה לזה תועלת ומעלה כמו שאמרו בעת יציאת הנשמה.

והשבתי דוידוי זמנו כשנעשה שכיב מרע ולא דוקא ביציאת הנשמה, וכן מפורש בשולחן ערוך. ולכן יכולים לומר לידו כעת, אם ישמע יהיה לו דין שומע כעונה ואולי יתעורר ע"ז גם בהרהור תשובה אע"פ שההכרה מעורפלת. אבל אמירת פסוקי אמונה ויחוד ה' אין לזה ענין אם לא ברגע האחרון, ואם לא יהיו שם אין מה לעשות.

1848.

נשאלתי על ביצה עם דם שנפלה לקערה עם ביצים פתוחות וכעת הכל עיסה, אם הכל אסור.

והנה את החלמון עם הדם אפשר להוציא ואז שאר החלמונים מבוררים שהם ביצים כשרות, אבל החלבונים לא מזהים.

והשבתי כמפורש ביור"ד סימן סו סעיף ד'.

1849.

נשאלתי על מלקחיים מיוחדים להוציא אוכל חם כגון ממחבת ויכול לשמש ככלי הגשה לאוכל חם לאורחים, וזרועותיו מתכת, וכפותיו [הצד הנוגע באוכל] פלסטיק (לא חיפוי פלסטיק, אלא לגמרי). והוא חומר פלסטי מיוחד שאינו נמס בחום. והשאלה היא אם צריך טבילה כשנקנה מגוי.

והשבתי שהזרועות אינם כלי אוכל אלא משמשי הכלי, ואי"צ לטבול.

1850.

נשאלתי אם אפשר לצלות כבד ע"י "מעשנה".

והשבתי שאיני יודע מהי מעשנה, אבל ההלכה היא בכלליות שכבד שהתבשל בדמו נאסר, ושמליחה לא מכשירה כבד לבשלו, אבל צליה מותר. והחילוק בין בישול לצליה הוא אם זה נעשה בכלי סגור או בנוזלים, או שנעשה בלי רוטב רק ע"ג חום האש. ואי"צ שיגע הכבד באש וסגי בחום

שלה, אם ע"ז נצלה והשתנה מציאותו מכבד חי לכבד צלוי, ה"ז צליה. וצליה היא הכשרה.

וזכורני שהיינו מכשירים כבד ע"ג האש של הכיריים, ואז תמיד היה נוטף מהכבדים טיפות דם או מוהל תוך כדי הצליה. וקנינו מכשיר לצליה שהוא גוף חימום שמתאדם ומתלבן ומעליו יש רשת, וכשהכבדים על הרשת נעשו כמבושלים לגמרי מחום הגוף הנ"ל אבל לא נטף מוהל כמעט בכלל, ושאלנו את הגר"ש ואזנר, ואמר שאין נטיפת המוהל מכשיר אלא המציאות של צלי. ולכן זה כשר לכתחילה.

1851.

נשאלתי משוכר אם חיוב מזוזה כיום הוא על השוכר או על המשכיר, כי יודע שבגמ' כתוב שזה על השוכר, אבל הבין שהמנהג השתנה.

והשבתי שזה חובת הדר כפי שכתוב בהלכה.

ושוב שאל מה לעשות שמזוזותיו יקרות וחושש שהמשכיר ישאירם אצלו מהטעם שאסור להסיר ולסלק מזוזות.

והשבתי שיכול להתנות מראש שהמשכיר חייב לשים מזוזות של עצמו אחרי שהשוכר יוצא, או השוכר שיבוא אחריו, וממילא יוציאו את המזוזות היקרות וישיבו לו. דכל תנאי שבממון קיים ואין איסור להתנות כן.

1852.

נשאלתי מרב שנשאל בין ב' אנשים, שאחד הקים קבוצת טלגרם דהיינו תקשורת קבוצתית לענין מסויים, וליקט הרבה אנשים שמתעניינים בחומרים שמפרסם ומעלה לקבוצה, וכך מוכר להם ומשווק להם פרסומות שהם רוכשים ע"ז, ומכל הפעילות של הקבוצה ושל הרכישות יש לו רווחים. והשני הוא אחד מהקבוצה שהראשון ליקט, וירא כי טוב ושיש קבוצה מאורגנת שכבר התגבשה, ושכל פרטי כתובות ההתקשרות עמהם חשופים לכל חברי הקבוצה, הלך והעתיק לעצמו את כל המאגר של הקבוצה ופתח קבוצה אחרת לשווק שם חומרים אחרים ולהעלות פרסומות לדברים משלו שאינם בתחום של הראשון. והזמין את כולם, וכל אחד מהקבוצה יכול לבחור בין להשאר בקבוצה או שתיהן או להמחק מאחת או משתיהן.

הראשון טוען שהוא השקיע זמן וממון רבים לאגור וללקט את כל חברי הקבוצה והמאגר הוא יצירה שלו ואסור ליהנות מטרחתו בלי לשלם לו על זה, וגם שנחשב כפותח חנות לידו ויורד לאומנותו, אלא אם כן ישלם לו על המאגר מחיר שעולה לשלם לחברה שיוצרת מאגרים. והשני טוען

ששמות של אנשים לא נהפכים ליצירה של מישהו, והפרטים שלהם הושארו חשופים בקבוצה הראשונה והיה יכול להסתירם ולהצפינם ומשמע שלא היה איכפת לו והוי כהפקירם לכל.

והשבתי שמצד פתיחת חנות לצד חברו הרי מותר מלבד פסקת לחיותאי, וכאן אין הפחתה לפרנסת הראשון, וגם לא מתחרה עמו על מכירת אותם מוצרים. (וגם בפתיחת חנות לאותם מוצרים אפשר להתחרות ברוב המקרים כמבוא' בסימן קנו, מלבד בהתנגדות לבן מבוי אחר או בפתח מבוי שאינו מפולש וכדו').

ומצד ההוצאות והטירחה של הראשון להשגת ליקוט המשתתפים, הרי הוציא לעצמו בלבד, לא לו ולחברו, וא"כ השני נהנה ממילא, ומבואר ברמ"א בסימן רסד שאפילו ההנה ממשי את חברו השני פטור אם התכוין לתועלת עצמו באותה הוצאה. ורק בכוונה למען השני חייב השני מדין יורד. ואין שום יצירה רעיונית או פטנט סודי ברשימת פרטים של אנשים, שיחול ע"ז בעלות למ"ד שיש בעלות על יצירה. וגם צודק השני בטענה שאם חשף את סודו לכל הרוצה להעתיקו מראה שלא חושש לשמרו, וכע"ז מובא בגמ' ב"מ דף לז א כמי שהפקידו שניהם בכרך אחד עי"ש ברש"י.

וע"כ השני אי"צ לשלם לראשון ומותר לו להמשיך בניהול הקבוצה השניה.

1853.

נשאלתי בדבר אשה חשובה שפעם בשבוע מבשלת אוכל בשרי לשכן אלמן, והסדר הוא שמניחה ארוז ליד דלתו וכשנמצא בבית דופקת, ואח"כ פותח ולוקח מיד. אבל כשלא נמצא בבית יתכן שיחזור אחרי כמה שעות, וחוששת לדין בשר שנתעלם מן העין.

ואם היה חדר המדרגות נעול, או שהיו רבים עוברים ושבים שם, לא היה חשש. אבל מדובר בחדר מדרגות פתוח, ובקומה עליונה שבין גברא לגברא בשעות הללו יתכן כמה שעות שאין מי שעובר.

והשבתי שיעשו סימן מוסכם בקשר השקית (כמו סרט בצבע מסויים שמושחל בו), או בחיתוך הבשר.

1854.

נשאלתי מראובן שנפל בחצר שמעון ונחבל קשות עד שיצא ב-15% נכות אחרי ההחלמה. ולשמעון היה ביטוח על חצרו על דברים כאלו, והורה או הרשה לראובן לתבוע את הביטוח שלו, דלצורך זה שילם כל השנים. ואכן תבע ראובן את הביטוח, אבל הביטוח טענו שאינם משלמים בלי תביעה

בבימ"ש, כי כן הכללים שלהם, וכך עשה (טוען ששאל רב והרב התיר כי שמעון והביטוח בקשו את זה).

ואז בדקו הביטוח של שמעון את מצלמות האבטחה של החצר ומצאו מי הניח את התקלה בחצר שמעון, ותבעו בבימ"ש את מניח התקלה בחצר שישלם את התביעה, והתביעה מושהית לפני בירור משפטי עד שיחתום ראובן גם הוא על התביעה בערכאות נגד המניח, שהוא אדם פרטי. ולפי חו"ד העו"ד יחולק האחריות על הנפילה וממילא גם תשלום הנזק בין שמעון (הביטוח) שבחצרו אירע, לבין השלישי שהניח את התקלה. עוד טוען העו"ד שהיות ולאדם שהניח יש איזה עסק מבוטח בביטוח, גם התביעה עליו לא תיפול עליו אישית אלא על הביטוח שלו, שמכלל הביטוח הם שצריכים לתבוע בבימ"ש, ולכן אין איסור תביעה בערכאות.

ולא ידענא מה ההיתר לתבוע בערכאות נתבע שרוצה ליתבע בבימ"ש, בלתי עם היתר בי"ד המבואר בסימן כו. ואפילו סוכם בשטר השותפות בין שנים שידונו בבימ"ש, זה לא מתיר איסור דאורייתא, וההסכמה מראש לא חלה וצריך התובע לפנות לבי"ד, ורק אם יסרבו יקבל היתר. וכ"ש אדם פרטי שהניח תקלה איזה היתר יהיה ללכת נגדו לבימ"ש, אף שע"ז "מפסיד" גם את התביעה הקודמת נגד שמעון שהסכים. והרי מניח תקלה והוזק ממנה אדם פטור מדין בור כמבוא' בדרשה דשור ולא אדם ובין כך וכך בי"ד לא יתירו לתבוע מי שלא ירצה לדון בבי"ד על כזאת תביעה.

1855.

נשאלתי ממי שמרוויח כסף מסחורה ומשקיע תיכף הכל בסחורה נוספת להרוויח ממכירתה וחוזר חלילה, אם חייב לעשר בכל פעם את הריווח לפני שקונה סחורה נוספת או יכול להתעסק בכל הסכום.

והשבתי שרק מה שמגיע בסוף לריווח להשתמש לצרכיו חייב, וכל עוד זה מושקע על מנת להמשיך לסחור ולא נוטל מזה כלום עדיין לא נחשב שהרוויח, וכל ההשקעות וההוצאות והנלווה לא נספר ונמדד כריווח.

1856.

העובדה המוסכמת: לפני חצי שנה חגג א' יום הולדת גיל 18 ודודתו ב' שידעה שהוא מתכוון להוציא רשיון רכב ולקנות רכב הבטיחה לו מתנת יום הולדת; השתתפות ברכישת רכב מה שיעלה יותר מ-15 אלף, עד 20 אלף.

א' הוציא רשיון והשיג רכב מקולקל בחינם, שצריך תיקון ב-5 אלף, ואז יהיה מחיר המחירון שלו 20 אלף.

טוען א' שזה עומד בקריטריון של ההבטחה, ומבקש על פי דין תורה מדודתו שתביא לו את הכסף לתיקון. ומאידך טוענת ב' שכך התחייבה, שאם הוא מוציא 15 אלף היא תוסיף לו עד 20, אבל אם הוא משיג בחינם שיוציא על תיקון עד 15 ורק אחרי זה שיבוא לדרוש את המתנה.

שב א' וטוען שהיות ומתנה הבטיחה לו והתחייבה, וזה לא מציאותי כעת שתקויים המתנה, אז לפחות שתשתתף בתיקון בחלק יחסי והוא ישלם את הרוב. שהרי על רכב של 20 אלף היתה נותנת לו רבע, א"כ שתהייה חייבת כעת לתת לו 1250 שקל, רבע מהתיקון. ואם לא כך הרי היא פטורה מהבטחתה לגמרי, וזה לא הגיוני.

והשבתי להם שאינה צריכה לתת מצד ההתחייבות, ואם היא מבינה שזה הגיוני לתת לו, יכולה לתת אפילו כפול מדמי התיקון, ותלוי רק בה... והיות ולא היה קנין ולא הוציא על פיה כלום לא חלה הבטחת המתנה. ופשוט.

1857.

נשאלתי מנער מתחת גיל 18 שבמשך 3.5 שנים "התפלח" לתחבורה ציבורית, אגד, רכבת, דן, סופרבוס, קווים, נתיב, אפיקים, ועוד. כל יום בימים א-ה בימי חול, לפחות פעם אחת בלי לשלם, ולפעמים פעמיים, ולפעמים שלוש פעמים. כמה צריך לשלם ולמי.

ועשינו חשבון ממוצע והגענו לסך 1050 שקל (אחרי חישוב הנחת "נוער" וגם שיקלול "הנחת מעבר"). וקבענו שיעשה בהם צרכי רבים. [ויעוי' לעיל בסוף תשו' מס' 1829].

1858.

נשאלתי ממי שנכנס לבית מלון בשעת הארוחה העיקרית ונטל מה"בר" מנה גדושה ואכל אותה. והמחיר הוא כ-150 שקל לסועד. וכל הנותר הולך לפח. והוא היה רעב וחשב שלוקח ממה שאמור להזרק לפח. וכעת ליבו נוקפו שצריך לשלם, והשאלה כמה, אם כאורח שמשלם מחיר מלא, או כמחיר העלות של המוצרים שזה ממש נמוך ביחס לכמויות שהמלון מבשל, או שזה חינם היות ויועד להזרק.

והשבתי שחייב כמה שהוא נהנה שהיה עולה לו לקנות כזה מנה מלאה ומשביעה במקום אחר, הכי זול (מאוכל מבושל וטרי), כגון שהיה קונה ומבשל לעצמו בבית. ויעוי' בסו"ס רמ"ו בקצוה"ח סק"ב ובנתיה"מ סק"ה שרק מזיק ממון שאין לו תובעים נפטר במשטרשי, ואם היה יכול להתענות או לאכול דבר זול מאוד להשביע עצמו אינו חייב יותר מזה. אבל מזיק

ממון שיש לו תובעים חייב כל מה שנהנה. ויעוי' בסימן שמא סעיף א דאכל שוגג אינו חייב מה שהזיק רק דמי נהנה שהוא "דמי בשר בזול" והוא 2/3 מהשוויות. אבל אין כן הדין באוכל בכוונה ובידיעה שזה לא שלו, והוא חייב כל מה שהזיק.

אמנם יכול להתקשר עם האחראי במלון ולספר לו מה שלקח, ואולי יאות למחול לו, היות והנשאר היה נזרק ודאי. ואע"פ שאינו הבעלים, מ"מ יש לו סמכום מטעם הבעלים כמנהל לגבות ולמכור ולזרוק הנותר וגם אם וויתר ומחל זה חל.

.1859

בדבר הצעת הרב וכו' לקדם יוזמה של בוררות ע"י ששני הצדדים יכתבו טענותיהם ויעבירו בכתב לרב יחיד ויענה ע"פ כתבם, ובזה יחסך עג"נ של מלחמות, וגם של אי נעימות, והרבה ד"ת שנדחים מכל מני לחצים וחששות יפתרו עי"ז ויהיה שלום ואחווה בין הצדדים, וגם יגמר בפחות זמן ובלי הוצאות כספיות. וזה טוב לרוב השאלות והסכסוכים הקטנים. ולבתי הדין ישאר לטפל בבעיות המורכבות והארוכות שצריכים דיון מפורט עם הרבה חקירות או ראיות וישוב דעת. ושאלני לחוות דעתי.

ראשית יצויין שכך נוהגים כבר הרבה אנשים שיש להם דעה והשכל, וב"ה מתרבים השואלים יחד בע"פ ובכתב (ויעיד חיבור מאסף זה). ויצויין שזה לא מוריד מאומה מהעומס בבתי הדין, שמלא בעיקר בכאלו שאין עיקר מעינם לסיום הויכוח, אלא בניצוח.

עוד תצויין תועלת רבה מיוזמה כזאת שתחזיר את התשובות בממונות וח"מ לשאלת ב' צדדים כא', ויוריד מהשואלים והנשאלים העונים לצד אחד, שלא כהלכה, וגם שלא לתועלת, דאז השני פונה לרב אחר, ואין סוף וקץ.

אלא שיש לעשות זאת בתור "בוררות" גרידא, שהרב לא צריך ללכת בתלם השו"ע, רק ע"פ שיקול דעתו, אם כמפשר ואם כמגשר וכו'. ולא שזה יהיה צורת דין תורה מדין "קבלו עלייהו" דין יחיד (עם כמובן תוקף לתשובה מצד מחוק הבוררות). ונפ"מ לא רק לדעת התורה שתושמע והדברים יתלבנו ע"פ ההלכה, אלא גם למצב שאם יקרה שהבוררות תתבטל ולא יצליחו למצות את הדין ע"פ הדרך המקוצרת הנ"ל ובלית ברירה ילכו לבירור בדין תורה בב"ד. דאם זה בורר סתמי אין בעיה של טוען וחוזר וטוען או של הודאת בעל דין, ויכול לשנות טענותיו וכו'. ואילו אם הוא דין ע"פ השו"ע רק שקבלו עליהו פסלות של יחיד, כל מה שטענו בפניו מחייב גם להמשך בב"ד. ולכא' זה עדיפות מסויימת.

אלא דהצעה זאת שיהיה בתור דין תורה אינה אפשרית, מצד מ"ש השו"ע בסימן ג סעיף ג'. ויעוי"ש דהש"ך מיקל באופן שאומר שאינו יודע לדון דין תורה או בדברים קלים וידועים, והקצוה"ח מחמיר אפילו בזה. ומסיק שאפילו הודאת בע"ד בפניו ל"ה הודאה.

ולענ"ד דיין שרוצה לעסוק בדיני תורה כי זה עסק התורה שלו ולא בתור מקצוע חול, יקשה עליו להצטרף ליוזמה זאת מהטעם הנ"ל.

1860.

נשאלתי בזה"ל: יהודי הקים עמותה, למען מוסד תורני, אבל אותו יהודי לא רצה להיות חבר ועד אלא חבר עמותה רגיל, שם את בנו שיהיה חבר ועד, ועוד אחרים.

אותו יהודי שהקים את העמותה הוא זה שדאג לכל נכסי העמותה, הוא זה שנסע לחו"ל להביא כסף, הוא זה שדאג לכל התקציבים. לימים - נפטר אותו יהודי והשאיר 2 בנים, אחד שהוא החבר ועד, השני אין לו שום תפקיד רשמי בעמותה. הבן שהוא חבר ועד רוצה לנהל את כל עניני העמותה לבדו, הבן השני טוען למה יגרע חלקי. גם אני רוצה לנהל, רוצה חצי חצי. מה הדין בכה"ג?

והשבתי בזה"ל: רוב שלומים,

רצוני וחפצי להאריך עם מראי מקומות לכל סברא, אבל מקוצר הזמן, שלא אומר לכשאפנה אשנה וכו', ארשום ראשי פרקים בלבד. ואם יש נפ"מ בהרחבה לאיזה מן הפרטים, יואיל לרשום לי בדיוק ובל"נ אוסיף כמסת ידי.

לפי השאלה, אין ויכוח על המוסד, אולי האב לא היה מייסדו. אלא היתה הנהלה למוסד והויכוח על זכויות הניהול מדין ירושה. דאגה לנכס של צדקה או הקדש, מתרומות ומתקציבים, יתכן שיתן גם שררה על גבאות המוסד עצמו וממילא לנידון ירושה, אם לולא פעולותיו היה מתבטל המוסד צדקה או ההקדש.

אבל ככל והשאלה היא על "העמותה" ולא על גבאות המוסד גופו, לענין להמשיך להחזיק בעמל, בטיסות לחו"ל, וכדו'. עמותה היא גוף בלתי עומד לירושה, לא קשורה לחבריה ולא לחברי הועד. לא שייכת להם. ואינם יכולים להורות עליה דברים לאחר מוע"ש. כך מחוקקי העמותות, וכן להבדיל כמובן מהלכות גבאי צדקה שביור"ד.

לכן הבן שהיה חבר ועד, לא נפטר, וממילא ממשיך. והבן שלא היה בעמותה לא מקבל כלום מכח ירושה, כיון שהעמותה חיה ולא מתה, ואינה "נכס או ממון של האב".

לא כל מנהל גשמי יש לו "שררה" וממילא נידון של ירושה לבניו. אם ראש הישיבה / רב ביהכ"נ וכדו' מעליו, אזי אין שום שררה לגבאי ואין לו מה להוריש, ואין שום זכות טענה לבן השני. אבל מנהל שהיה בעל בית מוחלט ומעל ראש המוסד, היה לו "שררה", וחלים כאן דיני ירושת שררה.

בשררה - שלא כבממון רגיל שכל פרוטה שייכת לכל היורשים!, אין השררה מתחלקת אלא רק אחד יורשה. ואם יש כבר אחד בפנים, השני כלום. עוד חילוק בשררה - שבממון רגיל לא שייך המשכיות מחיים, ובירושת שררה מצאנו שש"ץ שהזקין או רב שהזקין רשאים להביא בניהם לסייעם תחתיהם בחייהם ואין לציבור זכות לעכב.

אם יש כאן מצב של שררה, הרי שהאב הכניס בן אחד לסייעו מחיים, והוא ממשיכו ממילא, ואין לשני זכות טענה. אלא אם כן מצב שיתכן שיקרה בכמה מוסדות, שהניהול ע"י עמותה אינו השררה, והעמותה רק פיקציה לצרכי חוק, כגון העברת תרומות מרשויות, הקצאות, צינור לתקציבים, קבלת תרומות מחו"ל והנפקת קבלות, וכדו'. וכל הניהול האמיתי מנותק מהעמותה. ובאם יוכח שכן [ומרן הגריש"א זצוקללה"ה הביע דעתו שבסתמא אזלינן בתר תקפות העמותה כחוק!], וגם יוכח שלאב היה גם "שררה" חוץ מהניהול שע"י העמותה, ובזה לא הכניס שום בן לעזרו. אז יתחיל נידון ירושת שררה בין שניהם.

ובפשטות, זה או זה, ולא חצי חצי. אא"כ יסכימו להתפשר. וזה לא תלוי רק בהם, כי אם גם בציבור, כנפסק בהלכות ירושת שררה. ואין יכולתי להאריך כעת עוד. ביקרא דאורייתא,

1861.

כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים

שלום רב

א. הפקידו כסף מביה"כ בבנק ונבלע במכונה, האם המפקיד מחוייב להחזיר, ולכאורה הספק אם הוא מוגדר כש"ח או כש"ש. ובנוסף המפקיד בבנק היות שהוא משמש בקודש הגם שהוא ראוי ליטול שכר ואינו מוותר על כך, אך בפועל אינו נוטל שכר, אך התנה שיוכל להשתמש עם הכספים, האם בכה"ג מוגדר כש"ש או שבעצם הוי ש"ח כי השתמשות הכסף הוא סוג שכר מסויים והנאתו לא הוי כביכול מכספי הביה"כ. אך מאידך היות שהוא לא ויתר על הכסף א"כ יתכן שיבוא יום ויגבה את חובתו, ויתברר למפרע שהשתמשותו בכסף היה בזה ש"ש ולא ש"ח כי נהנה מזה חוץ מנטילת מעותיו כאמור לעיל.

ב. אחד שהשאיר שני מפזרי חום בשנה דאשתקד והנה מתנאי ביהמ"ד שאחד שמשאיר חפציו על דעת ההקדש לעשות כרצונו, אך בפועל לא

זרקוהו והניחאו אותו בצד, ועתה הגיע בעליו וביקש אותו, האם יש מן הצורך להחזירו. ואת"ל שכן, היות שרצונו להשתמש בזה על חשבון ביה"כ במקום להכניס כסף במזגן, שזהו המקובל שהכוללים משלמים על שימוש המזגן ועתה ברצונו לעקוף אותו, לכן למרות ידיעתי מקומו השבתי לו שנחפש אותו, בכדי לדחותו לפחות עד סוף החורף ואז להחזירו, האם לפי הנתונים דהנ"ל האם אריך לעשות כן או לא, ויש להדגיש שלא מועיל להתנות עמו כלום. בעניין זה.

ג. אחד שהחזיק לרוקן קופת ביה"כ אך בפועל אינו שימוש בזה חוץ מלרוקנו, לדעת רבנו שיש בזה חזקות מצוה, האם בכה"ג יש דרך לפורצו לתועלת הביה"כ, ומה עוד שיש בזה לכאורה הערמה [רמאות] כלפי התורמים שכביכול הכסף הולך לתחזוקת הביה"כ.

בכבוד רב

והשבתי וז"ל: שלוכטו"ס.

בענין הכסף הנבלע, בדרך כלל הולכים לבנק בו המכשיר הבולע עם תאריך ושעה מדוייקת, ומקבלים אותו בחזרה. א"כ זה לא אבוד ואי"צ לדון על חיובי השליח, אלא לפעול להשבה. (והנפ"מ אם הוא ש"ש אינה לגבי חובתו להשתדל להשיב כנ"ל, אלא אם חייב לשלם מביתו!).

שליח בחינם שיש לו רשות להשתמש, דהינו ללוות, היות ויש לו רשות הוי ש"ש לפני שהשתמש, ואם השתמש הוי לווה וחייב גם באונסין כמבואר בהמפקיד דף מג א ובסימן רצב סעיף ז.

אלא שלא ידעתי אם אפשר להתיר לשליח הקדש להשתמש אפי' ע"מ להחזיר, דהיינו להיות לווה של עצמו מידי עצמו, הרי גבאי צדקה פורטין לאחרים ואינם פורטים לעצמן. משום חשד. ומסתמא ה"נ כספי הקדש ביכ"נ.

בענין מאבד שלפי התנאים הוי הפקר, לא גרע מאבדה שהרי אלו שלו, אבל אם בא הבעלים לחפשן יש דין השבת אבידה. וכ"ש אם בפועל עוד לא זכה בזה אחר. וכמבואר בהל' השבת אבידה (לדוגמא בזוטו של נהר והיו בעלים מרדפין. ולדוגמא בעיר שרובה כנענים ובא ישראל ונתן בה סימן. ולדוגמא דבר שא"ב סימן ונודע של מי הוא, ועוד כהנה). ממילא הוי מצוה של השבת אבידה להביאו לו.

ואם לדעתכם אין נכון להשתמש בחשמל הביכ"נ לחימום זה בחורף כשיש אפשרות לחימום ע"י תשלום, זה צודק וניתן להעיר לו.

בענין חזקת מצוה לריקון קופות של בית כנסת, אם אינו מביא את הכסף לבית הכנסת אין זה חזקת מצוה אלא חזקת גזלנות, ולא על זה נאמר שזה חזקת מצוה. ואיני מבין מה המצווה בזה שיש לו קופות???

ביקרא דאורייתא, יהושע הלוי.

ושוב שאל: שלום רב

ראשית יש לדון מה שמחוייב לפעול בבנק, אם בכלל, הוא מדין השבת אבידה. והאם מצאנו שכר זמני, והיינו אחד שצריך ליטול שכר ואינו נוטל אך משתמש בכספים ע"מ להחזירו שהוא כביכול שכר, האם בכה"ג הוא מוגדר כש"ש היות שיתכן להגדירו שהזכות שימוש שלו, ולכן אינו מחייבו כלום כש"ש.

באופן שיש דו"ח ואפשר להוכיח לכל מי שירצה שלא חסר כלום, האם בכה"ג איכא חשש חדשד.

כשיודע גם אם ידבר עמו לא להשתמש לא יועיל האם יש בזה איסור משו"כ לעכבו ברשותינו מאחר שלא היה כאן שום לקיחה באיסור. אלא כאן היה וכאן ישאר, וטפי מכך הוצאות החשמל בגין כך לפי חשבון שנים עברו מסתכם למחיר של המפזרי חום.

בכבוד רב

והשבתי ע"ז: שלוכטו"ס,

א. ודאי דמחוייב להשיב ככל מניעת היזק ממון, ובידו הוא.

ב. מפורש שם בגמ' ושו"ע דרשות שימוש אם ירצה מחייבו כש"ש.

ג. אין גבול לחשד, ולא רק חשד שא"א להפריך נקרא חדשד. והאיסור אינו מעיקר הדין כגזל, אלא מחיוב נקיות.

ד. עיכוב מלהשיב אבידה המוחזקת ביד המוצא קשה לומר שאינה בכלל לקיחה באיסור, ויש לזה דמיון להרים ע"מ להשיבה שאינו עובר על לא תוכל להתעלם ולבסוף נמנע מלהשיב שכן עובר על השב תשיבם. אלא דהטענה שזה תפיסה ע"מ למונעו מלגזול ע"ז בעצמו ממש, אולי מותר מדין תפיסה דסימן ד יעו"ש.

ויש מקום לחוש אם יש לכם דין "שומר אבידה" מצד הזוה"ק שמביא הקצוה"ח. וגם בלא"ה אם זה תפיסה אין נכון לומר לו שזה אבוד אלא לומר לו שזה תפוס מסיבה זאת. גם ממימרא דבן בג, וגם למנוע חיפושיו ויאושו ועג"נ.

כנלע"ד מקופיא.

ביקרא דאורייתא, יהושע בלאמור"א הגראב"ד זללה"ה לוין

ושוב שלח וז"ל: שלום רב

א. למדתי מדבריהם שמה שנכתב שבסוף כל חודש החפצים נאספים על דעת הגבאים וכו' יש לקנותו או להקנותו מיד בכדי לא שלא יהפך להיות כשומר אבידה.

ב. ואז גם הבעלים יפנו לאח"מ על השבת חפציו ישאר רק במצב של לפני משורת הדין ולא מחיובא.

ג. וכן אם אם אינו מעוניין ליטול שכר ומשתמש במעות צריך להתנות שהשימוש יהא מוגדר כשכר מעותיו, ונפק"ם באם בעתיד ירצה ליטול את שכר המלא יצטרך למעט בסכום בכדי שלא יהיה רבית. ואז הוא ניצול מעניין חשד.

בכבוד רב

ושוב השבתי וז"ל: שלוכטו"ס,

א. לפני שהגיע דורשו לא נעשים ע"ז שומר אבידה, אבל אחרי שמתברר שיש לו דורש, אז זה נחשב לאבידה. דוגמת כל הדוגמאות שצינתי. לכן אי"צ להקנות מיד, כי אם לא יבוא המאבד יעשו עם זה מה שירצו ומתי, כהפקר. ואם כן יבוא לדורשו, מה הבעיה להחזירו לו. כל עיקר המודעא היא שלא להתחייב בשמירה כשלא יודעים מיהו ואין דורשים לחפץ.

ג. שוב לא הבנתי, כי המציאות שמגדירו כש"ש הוא לא מה שקורא לזה שכר, אלא המציאות שיש בידו פקדון וביכלתו להשתמש בו, וכן הדין בכל שומר חנם על כסף שאינו שכיר, נחשב לש"ש.

וכן לא הבנתי הציור איזה ריבית יתכן כאן אם גם יטול שכר פעולותיו וגם ישתמש בכסף הפקדון כהלוואה. הוא לווה ולא המלווה, ללווה אין בעיה לקבל יותר. יש רק בעיה שלא יחזיר יותר.

ביקרא דאורייתא

יהושע בלאמור"א הגראב"ד זללה"ה הלוי לוי

שוב חזר וענה: התכוונתי אם הוא קונה את כל מה שנשאר, למרות שהגיע לדרוש חפציו לאח"מ יוכל להחזירו אם ירצה לפני משורת הדין מאחר שכבר נכנס לרשות אחר.

אדם שמשכורתו עבור עבודה מסוימת הוא השתמשות בכל מה שהוא, האם הוא נהפך להיות לש"ש, כי בעצם אינו מקבל שכר עבר השתמשות אלא הוא תמורה עבור עבודה אחרת?

אה"נ, רק באם הוא יטול את כל המשכורת נמצא שנטל טפי ממה שהיה צריך ליטול מאחר שכבר קיבל בעת השתמשותו בכסף ששימש עבורו כסוג משכורת קטן.

בכבוד רב

והשבתי שוב: שלוכט"ס,

כתב כ"ת: אדם שמשכורתו עבור עבודה מסוימת הוא השתמשות בכל מה שהוא, האם הוא נהפך להיות לש"ש, כי בעצם אינו מקבל שכר עבר השתמשות אלא הוא תמורה עבור עבודה אחרת?

[אולי זו שאלה על הגמ' והשו"ע שציינתי שם, אם כי שם נהפך לש"ש ע"י יכולת השימוש אפילו שאינו שכיר כלל. כלומר וכ"ש אם הוא גם שכיר]

והתשובה לזה מדין נוסף דריש סי' שו, שכל האומנין ש"ש הם בגלל שהחפץ מכריח את השכר שלא יברח הבעלים, וניח"ל לאומן בזה, והניחותא הזאת היא עושה אותו לחיובי ש"ש.

ופשוט שגם החזקת חפץ להשתמשות חלף עבודה אחרת, היא לא פחות מזה. וכן מצינו גם שמלווה הוא ש"ש על משכון כי זה מבטיח לו את הפרעון. הוי אומר שאם מקבל ע"ז שכר / פרעון, אפילו כלשהו, זה הופך אותו משומר חנם לש"ש.

ביקרא דאורייתא, יהושע בלאמור"א הגראב"ד זללה"ה הלוי לוי

1862.

נשאלתי באם מכיר אברך מטופל בילדים ואשתו אין לה עבודה והוא לווה קבוע, כלומר שאפילו שיש לו כולל ולומד עם תלמידים פרטיים אין לו מספיק, האם אפשר לתת לו את המעשרות מהרווחים. והשבתי שכן.

1863.

נשאלתי ע"י שני אברכים בדבר השקעה ברכישת "אזור" באפליקציה של תיווך שירותים, והאפליקציה עובדת בשבת ויהודים מזמינים שירותים גם בשבת, האם עדיף לרכוש בחו"ל שמסתמא המזמינים הם גויים, או שיש איסור דהאפליקציה היא של יהודי ועצם הדבר שהיא עובדת מעצמה בשבת בלי הפעלה, אינו היתר להרוויח ע"ז בשבת.

(ובאמת שאין בעיה כמבואר בדברי אמור"א באריכות בפסקי דין כרך יב עמ' שלב ואילך).

וביררתי מהי ההשקעה ואיך רוכשים איזור של תיווך שירותים, ולפי דבריהם יש יזם שפיתח אפליקציה שמכניסים בתוכה שמות של נותני שירותים כגון אינסטלטורים זגגים מסגרים חשמלאים נגרים וכו', לפי איזורים וכל מבקש עבודה מפרט אותה באפליקציה, וכל העובדים הרשומים מכניסים מצד שני הצעות מחירהם, והמבקש בוחר את

המשתלם לו ביותר. והתשלום מועבר מצד לצד ע"י האפליקציה ושני הצדדים משלמים בתוך המחיר עמלה מסויימת לבעל הזכיינות שרכש את האיזור. ולדבריהם המצאה זו קיימת בארץ ובדובאי, ואפשר לרכוש איזור בסך 20 אלף ולהרוויח מינימום אלפיים בכל חודש מההפעלה, ועשוי להגיע עד 6 אלף כל חודש. ויתר ההבלים והדמיונות כי רבו לא כתבתי. רק למסקנא התברר שאין להם שום מניות בחברה שמפעילה את האפליקציה, רק דף רשמי של תעודה על בעלות על האיזור "שלהם" מבעלי החברה, ולדבריהם איזור כזה אחרי תקופת ההרצה אמור להיות שווה מליונים, שהרי אנשים משקיעים מליונים בדירה בשביל להרוויח כמה אלפים משכירות בחודש. ולכן זה נראה להם השקעה הגיונית על דבר שהוא בעין, ולא סתם פטומי מילי.

והסברתי להם שיותר משתלם לרכוש דונם בקרקע הירח, והוא יותר בעין. ולולא שאין כאן בכלל עיסקא היתה בעיה גדולה יותר לקבל הרווחים מפני שההשקעה היא הלוואה לבעל החברה, וכל התשלומים החודשיים הם ריבית.

1864.

נשאלתי בין שכנים בעיר בצפון שיש בבנין לובי ענק ומעוניינים לחלק אותו למחסנים לכל השכנים, אבל לפי הצורה א"א לחלק לחלקים שווים, ואחד מהם גדול ב2 מ"ר מאחרים, ואחד השכנים מתנגד לוותר למישהו שיקבל הגדול, ודורש ע"ז כסף. ושאלו שמאי מקרקעין, והמחיר על חו"ד עולה יותר מערך הקרקע שבמחלוקת. מה יעשו. אולי יש נוסחה לשום מחיר של מ"ר מחסן לא חוקי ביחס מסויים לשווי דירות באותו איזור.

והשבתי שישאלו מתווכים בעירם כמה עולה לקנות או למכור מחסן בגדלים כאלו, ועי"ז ידעו המחירים לכל מ"ר בנוי למחסן, ויכולים אח"כ לחשב עלות הבניה, וההפרש הוא מחיר המ"ר הבלתי בנוי שע"ז צריכים לשלם לשאר השכנים.

1865.

בעל מלאכה שהתברר לו שהוא זול משמעותית מכל מה שלוקחים בשוק, והחליט להעלות את שכרו, ואמר זאת גם לשני לקוחות שכבר עשה להם את רוב העבודה, ושואל אם עשה כדין.

והשבתי שאינו יכול לשנות אחרי תחילת המלאכה, וכמו שהלקוח לא יכול להוריד כך הוא לא יכול להוסיף. (ואמנם פועל חוזר בו אפילו בחצי היום, מ"מ בעל מלאכה זה אינו פועל לפי שעות ולא בעה"ב אומר לו מה לעשות, אלא הפועל עושה הכל לפי מקצועיותו שאינה ידועה לאחרים, ואינו אלא

קבלן שאין לו זכות חזרה בחצי היום. וגם בפועל החוזר בו שמותר זה בשביל לא לעבוד ולא אם רוצה להמשיך לעבוד רק רוצה העלאה במחיר).

שוב שאל הדין אם הם מסכימים בלב שלם. והשבתי שזה מוגדר כמתנה שלהם ולא כשכר שחייבים לו. וצריך לבדוק שאומרים זאת באמת מרצון מלא ולא מחשש שיעזוב אותם באמצע וכדו'. ולחזור אליהם ולומר להם שמוכן להמשיך ולסיים במחיר הראשון, ורק אם הם מעוניינים באמת בלב שלם להעלות השכר שיתנו לו.

1866.

נשאלתי מחו"ל שהציעו להם שידוך בעל תשובה שהסבא החילוני היה בארץ ישראל ממוצא הונגרי באיזור סאטמר ואשתו הסבתא היתה ספרדיה. איך אפשר לברר כשרות לקהל, ואם יש מאגר של פסלות.

והשבתי שאין מאגר כלל. ואם יש שאלה או צורך לברר אי אפשר לברר על אחרים, רק מה שאדם פונה מעצמו לברר על עצמו, ואז מנחים אותו אילו מסמכים וראיות ופרטים להביא כדי לברר כל החששות. אולם אפשר לברר מראש על אחרים דברים שהם כלליים, לדעת אם צריך לחשוש או שלא, ולמה בדיוק, כי לכל דור ולכל מוצא ולכל איזור שייכים נקודות אחרות לחשוש ובדברים אחרים אי"צ לברר כי היה ברור. לכן יכולים להביא אלינו פרטים כגון שנת עליה לארץ, מקום נישואין, וכדומה, של כל אחד מאלו שרוצים לברר עליהם, ולקבל נתונים כלליים.

1867.

נשאלתי על הצעת שידוך של בעלת תשובה מישוב ליד חיפה, איך אפשר לדעת שאין עליה חששות של פסולי קהל, ולאיזה נקודות צריך לחשוש.

וביררתי אם נולדה בארץ, אם הוריה נשואים זל"ז, באיזו עיר באיזה שנה הם התחתנו, ואם שני הוריה נולדו בארץ או שהגיעו מחו"ל, ואם לא נולדו בארץ, שניהם או אחד מהם, מהיכן בדיוק הגיעו ובאיזה שנה עלו. וכן על ארבעת הסבים, אם היו נשואים והיכן התחתנו ומתי והיכן נולדו וכו'.

והתברר שמצד אמה של בעלת התשובה אין לחוש ליהדות, כי הגיעו ממדינה מיהדות המזרח שהם כולם שומרי שבת ומסורת ואחרים מכירים אותם משם ויש חזקת יהדות. ומצד אביה יש סבתא שהגיעה לארץ בגיל מבוגר ממדינה קומוניסטית סגורה, ואין שום חזקת יהדות ולא מכרים. ואפשר לבדוק לפי מקום נישואיה אם היה ברבנות, ואם היה במקום שידעו לבדוק ואז זה נותן חזקה. וכן לגבי שאר החששות של פסלות לקהל, ואכמ"ל.

נשאלתי מרוסיה אשר נפטר שם יהודי ולפי החוק חייב רופא למלא דו"ח בדיקות אחרי המוות שכולל ניתוח, ולא עוזר בקשות לבטל גזירה זו ורופא שיאשר וידלג על אחת הבדיקות עלול להכנס לעונס מאסר חמור. ולמי שאין קשרים אין סיכוי לדלג ע"ז, ורק למי שיש קשרים ובהשקעת כסף רב יש סיכוי לדלג ע"ז, ע"י העברת הסמכות ממקום למקום ועוד תרגילים שקשורים בהמצאת הרבה מסמכים וכו'. והשאלה התעוררה ביום רביעי בבוקר כאשר אם לא יתנגדו לנתיחה ישוחרר הנפטר לקבורה עוד היום, אבל אם ישקיעו כל מאמץ כנ"ל סיכוי קלוש מאוד שיצליחו לסיימו היום, ולמחר בימי חמישי המכון הזה סגור, ורק ביום שישי ימשיכו ואין בטחון שאם יצליחו יספיקו קבורה לפני שב"ק, ויתכן שיתמשך ליום ראשון, ועם כל העיכוב וההשקעות יש גם סיכויים גדולים שאחרי הכל לא יצליחו להיפטר מהגזירה. והשאלה היא מה עדיף, קבורה בלי הלנה או בלי ניתוח אפילו עם הלנה כנ"ל.

ושאלתי את הגרמ"א והשיב שאם יש חשש שבניתוח יוציאו איבר שלא יקבר, שווה העיכוב למנוע כדי שיובא כולו לקבורה. אבל אם זה רק ניתוח של בדיקה בלי חשש שיוציאו, עדיף קבורה באותו היום בלי הלנה.

נשאלתי אם מותר לקנות דירה מכונס נכסים שזה זול משמעותית.

והשבתי את הבעיה (כמ"ש בתשו' מס' 780 ומס' 1063) ואת טעם האיסור ככל הכתוב כבר בחלק י תשו' מס' 1287 ובחלק יא תשו' מס' 1506 שהרי אם רוצה לקנות רק בגלל שזה זול ומשתלם משמע שזה גביית הוצל"פ במכירה בפחות משווי, אבל יש לזה פתרון להגיע לפשרה ולהסכמה עם הבעלים, שיסכים לקונה שיקנה מהכונס ע"מ שישלם לו הפרש המשתלם לשניהם (והקונה מסתמא יסכים כי אם יקנה אחר שאינו יר"ש גם הפרש זה לא יהיה לו). אבל אם זה בעל כרחו של הקונה הוי גזילה.

נשאלתי אודות בת ממשפחה חרדית בארץ ואמה גיורת שנתגיירה בקטנותה ע"ד בי"ד אצל דיין חבר אגודת הרבנים דאמריקה בשנת תשל"ח, ובבחרותה לפני נישואיה נבדק גיורה שוב ע"י הגר"נ אייזנשטיין שליט"א, הן ע"י שיחה מקיפה עם הדיין המגייר שהוא מוכר לגר"נ והן ע"י בדיקה מחינוכה בכל השנים אחר הגיור כולל בשנה שהגדילה ולאחמ"כ, והתברר אז שהיא ככל בנות הכשרות ומותרת לקהל ישראל חוץ מלכהן.

והשבתי שזו משפחה מיוחסת בלי שום סרך חשש, ולסמוך על כל מילה מאישור הגר"נ ההוא.

1871.

נשאלתי מאדם שהרוויח סכום גדול ורוצה לרכוש מכונה מסויימת לעצמו בדיוק בסכום זה, האם יכול לקנות בלי להפריש מעשרות, ולפרוע החוב למעשר ממה שירוויח להבא.

והיות והשואל אין לו מלאכה והכנסה קבועה, ואינו יודע מתי יהיה לו אפשרות להפריש סכום כ"כ גדול להבא, לכאן' עדיף שיפריש מיד, ועל המחיר שרוצה לקנות יקח הלוואה בתשלומים או שהמוכר יקבל ממנו את ההפרש בתשלומים נוחים. (ובדיעבד אם לא הפריש אלא דחה, ירשום חובו ויפרע כשיהיה לו).

אבל מי שיש לו הכנסות קבועות יכול לרשום המעשרות על פנקסו ולפרוע מחודש לחודש. ועדיף לתת מיד ויש בזה תועלת לשמירה על הריווח, כמ"ש ובחנוני נא בזאת וגו'.

1872.

נשאלתי מאברך שהפריש מעשרות פעמיים בטעות, אם יכול לקחת את המעשר העודף בחזרה.

והשבתי דנדר בטעות ל"ה נדר, ויכול לקחת בחזרה, או לחשב על הכנסותיו דלהבא, ויקזז.

1873.

נשאלתי מועד בית בבנין בן 16 שכנים שיש בעיה באינסטלציה המרכזית ומחיר התיקון הוא 1500 שקל לכל שכן, ומשפחה אחת אינם גרים בבנין כבר 25 שנים אלא משכירים, ויש להם מחסן מלא גרוטאות שקירותיו עבשים מרטיבות של צינורות, והם מתנים את ההשתתפות בתשלום התיקון הנ"ל בכך שועד הבית יתקן את פגמי האינסטלציה שגרמו לרטיבות במחסנם וגם יצבע את המחסן "לשביעות רצונם", ואם אחרי הצביעה לא יהיו שבעי רצון לא ישלמו כלום. וטוען ועד הבית שחושש שאחרי התיקון לא יהיו שבעי רצון, ומה לו להתחיל עם תיקונים נוספים בשבילם, וגם לא חייב לריב איתם באשר אינו ועד בית קבוע אלא מתחלף וכמובן לא מקבל ע"ז שום שכר או טוה"נ. לכך שואל ומבקש להטיל מלכתחילה את הסכום שלהם על קופת הועד על חשבון כולם.

וביררתי שע"פ בדיקת האינסטלטור הרטיבות במחסן נובעת משני צינורות מפוצצים, אחד הוא ניקוז של השותפים ובאחריות כל הבנין, והשני צינור פרטי של שכן שגר מעל המחסן, והשכן מוכן שיתקנו כעת את צינורו על חשבוננו.

ע"כ נראה שצודק בעל המחסן שועד הבית חייב לתקן את הניקוז ע"ח הקופה, וגם לצבוע כמקובל. כי שותפים חייבים זל"ז בשמירה גם על גרמא. וכעת שנמצא אינסטלטור במקום לעבודה גדולה זה הזדמנות לתקן הכל. וע"כ בלי לקחת אחריות או לריב עם השכנים נכון שהועד יתקשר לבעל המחסן לומר לו שהתיקונים מתבצעים וגם צביעה כדת וכדין, ואם ישלמו חלקם מה טוב, ואם לא ישלמו אלא ידחו בתואנות של שביעות רצון וכדו' אינו מעוניין להיות בעל דינם בויכוח זה, אלא שאר השכנים משלמים על חשבון חלקם ג"כ ויש להם דין ודברים עם כל אחד מהשכנים. וכן להודיע לכל השכנים, והועד מחוץ לויכוח.

1874.

לכבוד

ידידי דיין דנחית לעומקא, מרביץ תורה לעדרים, מזכה הרבים מפיו ומפי כתבו, וכו'...

אחדשה"ט, הנני בהערות שצפו על קופיא בעברי בין שורות וכו'...

א' בדבר סופר שקיבל עבודה לכתוב ס"ת בסך קצוב ואח"כ התייקרה המלאכה ורוצה לחזור בו ולקבלה רק במחיר היקר.

ראש לכל ברור שמדובר בקבלן ולא בפועל, גם אם כל יריעה הוא זמן הפרעון, הפשט הוא שהוא קבלן לכו"כ יריעות. ומה שקובע שזה קבלן, שעושה בזמן שהוא מחליט ולא לפי שעות או ימים כמבוא' בש"ך. וממילא בקבלן ל"ש פועל חוזר בו בחצי היום.

ואפילו לטעמיה דכ"ת שדן לשיטתו מדין פועל, הרי העלאה במחיר הוא פסידא לבעלים, ובמקום פסידא לבעלים אין לפועל זכות להיות חוזר בו בחצי היום, וכמו בפשתן להעלותו מן המשרה, ובע"ב יכול להטעותו ולהבטיח לו שישלם מחיר יקר כדרישתו, ולבסוף אחרי העבודה יאמר לו שזה היה הטעיה. ויש להוכיח שגם הפסד כמה אלפים נחשב דבר האבד ולא רק כליון של כל ערך הדבר, מהא שנפסק בסי' שלג סעיף ה' שס"ת שמחליפים לו כתב באמצע הוא פסידא. ושם אי"ז פסול אלא ירידת ערך.

וההשוואה שכתב כ"ת בין נידון זה לשינוי שער דמכירה דבתרי תרעי יכול לחזור בו ואין מחוסר אמנה לשיטה אחת בסוף סימן רד, במחכ"ת אינו ענין לכאן, כי בין מוכר וקונה לא נוצר שום קישור או שיעבוד לפני הקנין. אבל

קבלן או אומן שהתחיל במלאכה ע"פ הסיכום עם הבעלים הוא משועבד וקנוי ואי"ז נידון של "מחוסר אמנה" אלא של "חוזר בו" שאסור לו. ואם קבלן יחזור בו בחצי היום ידו על התחתונה ולא ירוויח כלום.

ב' בדבר נדיב שהפריש סך לתרום לפלוני עני ע"י שליח וגם השליח הוא עני וביקש עבור עצמו, והנדיב החליט להפחית מהפלוני המקבל חלק שיהיה לשליח. וכ"ת דן בזה מצד שא"ל לשליח "תן" ותן כזכי, וזכה כבר המקבל וחייב השליח לתת הכסף במלואו למקבל.

הנה לפי נוסח השאלה משמע שהדו"ד היה לפני מסירת הכסף, ופשוט דכל מה שדנים אם "תן" הוי כזכי אינו ע"י המילה אלא ע"י מסירת הכסף בדיבור הזה, שהמסירה היא זכיה. ואם כשמסר כבר היה אחרי שהחליט הנדיב לפשר ולחלק בין שניהם, מה שזה המקבל העני ע"י הזכיה הוא רק הסכום המוקטן.

ג' בדבר שואל רכב ונתפנצ'ר ויש ספק אם התחיל הנזק אצל המשאיל או אצל השואל, ונקט כ"ת לפשוט שלא אמרין דנולד הספק ברשות השואל כי בדבר בחזקת משאיל קיימא.

יש מקום לציין פלוגתת הראשונים, והו"ד גם בשמעתתא, אי אמרין חזקת כאן נמצא כאן היה גם בממונות או רק באיסורים, ואכמ"ל בסוגיא ארוכה זו.

בכל חותמי ברכה,

יהושע הלוי.

1875.

נשאלתי מאחד שהסכים לשכנו שיחזיק עליו בחזקת נזקין מסויימת בתנאי מסויים, והשכן אינו עומד בתנאי, ורוצה למחות בפני שני עדים שלא תהיה טענת חזקה לשכן. אבל אם ימחה שלא נתן רשות הרי יטען המזיק שכן קיבל רשות וכבר מחל והמחאה אינה כלום אחרי שכבר מחל לו. האם שייך למחות "על תנאי" כלומר שאם השכן יקיים את מה שהבטיח מותר לו להמשיך את הנזק הנ"ל ואם לא יקיים את התנאי ה"ז גזל ואסור לו וכל הזכויות רק של המוחה.

ונראה דאפשר למחות גם על תנאי כנ"ל.

1876.

נשאלתי כאשר מלוה מודה בבית דין שאינו המלווה היחיד ויש עוד מלווים שלא תבעו את הלווה להחזיר, ואין ללווה מספיק כסף, וקפץ הלווה וחתם

על סמכות הבי"ד הזה כלפי כל התביעות העתידיות מכל המלווים שטען הלווה הנ"ל שקיימים. האם אפשר להגבות לתובע את כל התביעה בלי להתחשב בלווים שלא תבעו.

והשבתי דמקור חלוקה בין בע"ח בדומה לנידון השאלה (שאינם מלווה בשטר, ולא לענין גביה ממשועבדים, וזמן פרעון כולם שווה) מבואר בשו"ע סימן קד ובעיקר בסעיף י' שם. אבל בכל הנידון מדובר שכולם הגיעו ותבעו בבי"ד, ואילו אם לא תבע אלא רק אחד מבואר בסימן קה שיכול לגבות הכל אפילו שחב לאחרני, ורק התופס לבע"ח כשלו עצמו אין חוב אינו יכול כשחב לאחרני. (ועי' בפסקי דין חלק י עמ' נח אות ה מה שהביא ע"ז). ועי' בפת"ש סי' קה סק"א אם המלוה לא תפס, אם בי"ד יכולים להגבותו ע"י תפיסה כשחב לאחרני. ובנידו"ד אין בי"ד תופסים אלא פוסקים כמה מגיע למלוה הנמצא ואח"כ הוא יגבה לבד (ובלא תפיסה אלא בהסכמה של הלווה) לכאן בזה לא מצאנו שאין לבי"ד כח לדון ולפסוק ושצריכים להמתין לאחרים.

1877.

נשאלתי ממזמין פיתוח אתר מיוצר אתרים באינטרנט ששילם כבר 35 אלף שקל על הפיתוח, ועל המשך התחזוקה נחשב המזמין לשוכר של היוצר שהוא נשאר הבעלים, ויש ע"ז תשלום קבוע נוסף. והיה היוצר אמור לפי ההסכם החתום ביניהם להעביר את זה פתוח לניהול המזמין, ולא עשה כן, והמזמין שהוא בעל המקום לא יכול לעדכן שם דברים ולנהל כרצונו, ורוצה להפרד מהשכירות ולהעתיק את היצירה בשלמותה למפעיל אחר, והשאלה היא אם היוצר נחשב לבעל הזכויות יוצרים שאסור להעתיק ממנו אחרי ששילם את כל מה שנדרש. ומציין השואל שיתכן וליוצר יש תביעות כספיות נוספות מעבר ל35 אלף של הפיתוח עבור המזמין, ואולי זה נותן בעלות ליוצר שיהיה אסור להעתיק ממנו.

וז"ל סעיפי ההסכם הרלוונטיים: בונה האתר יבצע שינויים בתוכנות בהתאם לצרכי המזמין. זכויות היוצרים המסחריות והמוסריות של שורות הקוד הנוספות והמודולים שיפותחו במסגרת הקמת אתר האינטרנט הן בבעלות בונה אתר האינטרנט ולמזמין ניתן רשיון לשימוש בלתי מוגבל בהן במסגרת אתר האינטרנט בלבד.

זכויות היוצרים המלאות לתכנים המוזנים לאתר שייכות למזמין.

תוכן המידע שיועלה לאתר האינטרנט יהיה בשליטה, באחריות ובידיעה בלעדית של המזמין. בונה האתר לא יהיה אחראי בכל מובן או אופן לתוכן שיועלה או יוכנס לאתר האינטרנט על ידי המזמין או מי מטעמו, ובכלל כן תוכן מפר זכויות יוצרים, תוכן פוגעני ותוכן האסור על פי כל דין.

...ש"ח לא כולל מע"מ בשלב שהסתיימה גרסאת הבטא בטרם מועד סיום ההטמעה בשרת והעברת קבצי המקור ללקוח. עכ"ל סעיפים שאולי נוגעים לשאלה.

הנידון אינו על שורות קוד ומודולים, אלא על העתקת החומרים שבתבניות והפיצ'רים, לעשות אותו צורה ע"י מפעיל אחר.

ולכאוף על זה אין הגבלת זכויות יוצרים בתנאים המפורשים, ומצד הדין בעלי זכויות היוצרים שנעשים ע"י שכיר עבור מזמין, שייכים למשלם (ע"י בפסקי דין חלק ח עמ' שלו אות ו וחלק ט עמ' רנה בשם הגרש"ש גיטין בשם הגר"ח, ועוד מ"מ). והוכיחו גם כן כנ"ל מהסכמות הגאונים הפוסקים לרמב"ם פרנקל שאסרו להסיג גבולו על כל החידושים במהדורתו שהן בבעלותו, והרי לא בעצמו המציא הכל רק שילם לת"ח ועי"ז נעשה שלו.

ומכיון שזה של המזמין ששילם, ולא על זה נותר חוב כספי אלא על המשך התפעול, כבר קנה המזמין את הפטנט דהיינו סדר השדות ועריכת הגרפיקה והקשרים שלהם, וביכלתו להעתיקו להפעיל ע"י מישהו אחר, מלבד העתקה שקיבל על עצמו שאינה בבעלותו והיינו הקוד והמודולים.

ושאלתי את בני נ"י המתמחה בתחום זה, וזה מתוך מה שענה לי בנוגע לזכויות היוצר של האתר: לבנות אתר זה לרוב נעשה היום על ידי מערכות עזר שבכלל לא בבעלות אמיתית של מישהו אלא יותר כמו "מחוללי אתרים" שמזינים להם נתונים והם כמו מסמך וורד למשל למי שמבין בזה ויכול לשנות בהם נתונים כרצונו.

האם ניתן לומר "יש לי בעלות" במקרה זה על המסמך, או לצורך העניין האתר, רק בעבור היותי מהנדס התוכן והעיצוב. או שמייקרוסופט בכלל הם אלו שבאו ונתנו לך אפשרות להשתמש בפלטפורמה, ובאותיות הקטנות מן הסתם מופיע איפשהו "לשימוש אישי ולא מסחרי", כל עוד לא ידוע אם בונה האתר השתמש במנוי בתשלום מדוע שיהיו לו זכויות יוצר על יצירה שהוא לא יצר באופן עצמאי.

מדובר בתחום מאד אפור ולא מוגדר. זה לא כמו שיר שמישהו כתב, ובא מישהו אחר וגונב את היצירה, מקובל מאד בעולם הזה שמישהו שלא מרוצה מכתובת קוד כלשהו, מחפש מומחה אחר שמתבסס על קוד קיים וממשיך לפתח אותו משם. הידיעה המוקדמת הזו קיימת אצל כל מקים אתרים, כדי לסכל העתקות וכו' הוא לרוב יכניס בבניית הקוד נתונים ה"מתחזים" למידע קריטי וחיוני לקוד; כך שההעתקה היא מורכבת ומסובכת, אבל בסופו של דבר בונה האתרים יודע מרגע שנכנס לעסקה, שהקוד שלו נגיש ואם הלקוח לא יהיה מרוצה הוא ישתמש בנתונים. הוא פועל כך בעצמו עבור לקוחות שבאים ממכתנות אחרים ולא מרוצים מהם, ולכן, הסעיף הזה לעניות דעתי הוא אחיזת עיניים משפטית ולא מעבר לכך.

גניבה של זכויות מצריכה לכאורה לפני הכל שאותם זכויות "נבראו" על ידי היוצר אותם, מה שלא מתקיים כאן, הזכויות לכל היותר נוסחו על ידי אן מעט מאד מהם הוא בעצמו יצר. אם בכלל. שנית, כאמור, הסעיף קיים למטרת "כך כולם כותבים למקרה ש..." אני לא רואה בו שום הצהרת כוונות או העדר ידיעה חד משמעית שהקוד יועתק כי זו דרכו של קוד ומקודד.

גם אם יש לו הזכויות על פי דין, האם העובדה שלא עמד בחוזה ומזיק בכל רגע נתון למזמין בכך שהאתר לא זמין עבורו לשינויים כפי שסוכם, לא מצמצמת את הבדיקה של עניין הזכויות לשאלה חוזית בלבד?

עכ"ל.

1878.

נשאלתי ממלוה של גר, שבמשך כמה שנים ליווה אותו לבית הדין הרבני, ולא במהרה גיירוהו, עד שסיים שנים של דחיות, ולאחר הגיור מיד הפסק ה"גר" את שמירת המצוות לחלוטין, מה דינו. האם כיהודי או כגוי. והוסיף שהאמין בו, והוא שבור ממצבו.

והשבתי שכל הדחיות של ביה"ד אינן באמת מבררות מה בליבו, אם לקבל ע"ע את היהדות והמצוות, או רק לקבל תעודת גיור. אבל זה ה"סינון" היחיד שהם יכולים לנקוט בו. ואם מתברר שרצה רק את התעודה אין לחוש לו והוא גוי כפי שהיה.

והוסיף השואל שידע שהבאים להתגייר מאירופה כגון רוסים ואוקראינים וכו' הם שקרנים, אבל האמין באותו אדם שבא מדרום אמריקה.

1879.

בבנין שצריך להחליף אינסטלציה ראשית, וכנראה זה בגלל בלאי וגם מחמת ריבוי העומס אחרי שהתרבו המשתמשים שפוצלו דירות והושכרו יחידות למטה ובגג ובתוך הקומות, והצנרת היתה מותאמת ל12 משפחות, ויש כ20. וועד הבית קבע שהחלוקה של התשלום תהיה לפי משתמשים, דהיינו בעלי יח"ד משלמים לכל יח"ד כדירה, וטוענים שני בעלי יחידות שנבנו על הגג שאינם משלמים יותר מדירה אחת המקורית שלהם, ונימוקם, שהם בנו על חשבונם המשך מדרגות לגג, במקום הפיר והסולם שהיה משמש קודם לעלות לתיקוני דוודים וכדו'. ומאז בנו, יש הרבה שכנים שמשתמשים במדרגות אלו, כמה מהם העלו לשם דפנות סוכה וסכך, ואחד הניח בגג מחסן פלסטיק של כתר, ועוד. ע"כ לדעתם כולם צריכים להשתתף עמהם בעלות המדרגות ולא תבעו כדי לא לעורר רעש בבנין, אבל כעת כשתובעים

אותם הם רוצים לקזז את חלק כל השכנים שבמדרגות מועד הבית, ולכן לא לשלם את התוס'.

ולענ"ד החיוב של האינסטלציה ברור וודאי, כי בעלי היחידות הם הגורמים לפיצוצים. אבל החיוב של השכנים על המדרגות לא מבוסס, היות שאין זכות לקזז מכל שכני הבנין (מקופת הועד של האינסטלציה, שההוצאה תיפול על כולם) בשביל שימוש של ג' או ד' שכנים שלא היו עולים לגג כשהיה פיר וסולם, והחלו לעלות ולהשתמש (אחת בשנה) אחרי שנעשה המדרגות. ומה אלו יכולים לגרום חובה לכל הבנין? ועוד, דאפילו אלו העולים להניח חפצים בגג, אין בסיס לחייבם בהוצאות בניית המדרגות שעשו בעלי היחידות לתועלת עצמם, אא"כ ירדו מראש ע"ד כל מי שישתמש ויהנה מזה, ולא כ"כ מסתבר. (ע"פ הרמ"א בסי' רסד סעיף ד).

1880.

נשאלתי מבת שעובדת ומממנת לעצמה את לימודי הסמינר מהמשכורות, אם צריכה להפריש מהמשכורת מעשר. כי בשנה הקודמת הצליחה גם להפריש מעשר וגם לשלם שכר לימוד, והשנה כל המשכורת הולכת לשכר לימוד ונצבר לה חוב למעשר. ומדובר בהורים שאם לא היתה עובדת לא היו משלמים לה כלל שכ"ל גם לא חלק, וע"כ אי אפשר לחשב את זה כצדקה להורים.

ומסתבר שאם עובדת רק כדי לממן דבר מסויים, ואין לה הכנסה לכיס, אי"צ להפריש עדיין כי אינו נחשב ריווח, ורק לכשתעבוד באותו מקצוע ותרוויח ממנו אז ההפרשה מאותו ריווח היא נחשבת להפרשה גם על הקרן המושקע כעת בלימוד. ואם לא יהיה ריווח בפועל אי"צ להפריש כלל.

1881.

ועוד נשאלתי כמה ומאיזה גיל יכול אברך לחשב שכר הלימוד של בניו בת"ת כחלק מהמעשרות.

והשבתי שכתב הרמב"ם שאין צדקה גדולה מלגדל בניו לת"ת, אבל עד גיל 6 חייב מעיקר הדין גם בלי דין צדקה, וגם מה שמשלם מעל גיל 6 לכל מוסד שאינו תורני או שכר שימור תינוקות, אי"ז בכלל צדקה. ורק התוס' שעולה יותר תלמוד תורה פלוני משאר המוסדות שהוא היה שולח לולא המאמץ לחנך לגדלם לתורה, אז זה יכול להחשיב ולקזז ממעשרות.

1882.

נשאלתי אם אפשר לקנות פמוטות לכבוד שבת בכספי מעשר כמתנה לאחר שידליק בזה. עוד שאל אם יכול לקנות בכסף המעשר מגב חדש למנקה בית הכנסת.

והשבתי על הפמוטות דלא, שאי"ז חפץ של מצוה שיקיימו בו עצמו מצווה מי שלא היה עושה בלא"ה. כי נרות היה מדליק וזה לא נותן לו, והפמוטות אינן עושות מצווה אלא נוי מצווה. ועל המגב, אם זה כתרומה לביכ"נ וישאר במחסן הביכ"נ לניקוי כל מה שיצטרכו בעתיד, יכול לתרום ממעשר, אבל אם המנקה יטלנו להשתמש לניקוי חדרי מדרגות וכו', א"א.

1883.

נשאלתי בין שני אחים יורשי נכס עתיק שאינו רשום בטאבו, ואחד היה גר בו והשני הוציאו באמתלא כדי למכור ליזם ע"י מכרז והבטיחו בתחילה חצי מההכנסה ולבסוף תפר מכרז לצורך עצמו ולאחיו לא הביא כלום. מי נחשב מוחזק, דלכאו' השני מחזיק כעת בנכס כתוצאה מהמכרז, וגם בכספים, והראשון שהיה גר שם כבר אינו גר במקום מאז שהסכים לצאת.

והשבתי דאם לפני לידת הספק היה ברור שהראשון היה תפוס ומוחזק במגוריו במקום, אין ההוצאה שלו אחר לידת הספק מורידה ממנו את דין המוחזקות כמ"ש בנסכא דרב אבא אין חטפי ודידי חטפי, ועי' בקיצור דיני תפיסה להנתי' אימתי נקרא לידת הספק.

1884.

נשאלתי מתובע שיש לו עד אחד ששמע מהמוריש של הנתבע שהכסף שבידי המוריש (שכעת בידי הנתבע) הוא של התובע, והוא מחפש עוד עד שיודע מהנ"ל לפני שיתבע. והעד הקיים כבר זקן, האם אפשר לפני דיון בעצם התביעה רק לגבות עדות בבית דין לרשום העדות בפרוטוקול שיהיה מוכן לדיון עתידי.

והנה אם זה היה עד שמשיעין על פיו, יש סיבה לגבות עדות. אבל בלי שהעדות מביאה לשבועה, לא יקום עד אחד באיש. ואת היורש אין אפשרות להשביע ע"ס עד אחד כי אינו יודע מה היה.

ומקור עדות זקן בבי"ד בלי הנתבע, מבואר בסוגיא בב"ק דף קיב ב ונפסק בשו"ע הל' עדות סי' כח סעיף טז.

1885.

נשאלתי ע"י בחור כהן על יהדות אשה בשנות ה-40 לחייה שעלתה מבריה"מ לשעבר לפני כ-6 שנים, אימה נפטרה לפני הרבה שנים ואין ממנה מסמכים בכלל. לטענתה חשבה שהיא גויה אבל התברר לה שהוריה עברו מעיר של יהודים מחמת פרעות ופוגרום ואבדו את המסמכים אבל היו כנראה יהודים, והיא מעוניינת להתגייר לפחות לחומרא. והכהן יודע שגירות אסורה לו לנישואין ומעדיף לברר יהדותה, והיא משתפת פעולה.

והפניתי לחוקרים מקצועיים שיבדקו את ההיתכנות ליהדות, ע"פ הכלים שלהם.

1886.

נשאלתי מאדם שנידון בפני בורר, והבורר לא פסק לו פסק שניתן לבצעו אלא רשם מילים סתמיות ללא פירוט, וכן לא מביא לו את שטר הבוררות שהנתבע חתום עליו כדי שיהיה ניתן להוציא לפועל את הפסק. והנתבע לא מקיים וכמובן גם לא מעוניין ללכת לשום בי"ד אחר מאחר וכבר נידון, ומדובר בסכום עצום של הפסד. ורוצה לתבוע את הבורר בבי"ד, האם מותר לו.

וביררתי אם הבורר התנה עמו מראש בשטר הבוררות שהשואל חתם ע"ז, שהמינוי הוא בהתחייבות הצדדים לא לתבוע את הבורר בשום בי"ד או ערכאה שהיא, וממילא הוי כמחילה על כל הטענות. והתברר שכן.

ויש לעיין אם חלה מחילה על דשלב"ל, ועי' ברמ"א סימן רט סעיף ד. ובפשטות תלוי במחלוקת ראשונים.

1887.

בנידון עץ מחצר בנין משותף הנוטה מעל מדרכה ברשות הרבים, ובימות האביב שפורחים ענפים חדשים יש עלים המסתירים ראות העוברים ושבים, ואם יתפתח עוד בכיוון הזה עלולים הענפים להתקשות ולהגיע למצב שיפריעו להילוך במדרכה, ורוצה ועד הבית להזמין גנן לחתוך את הענפים שמעל המדרכה על חשבון כל הבעלים, כלומר כל שכני הבנין, ויש מהשכנים שמתנגדים להוצאה זו. וועד בית מבקש לכופם על פי ההלכה.

בפשטות עץ הנוטה לדרך שמותר לקוצצו, היינו שאין בעל העץ יכול למנוע, ורשאים הניזקים לקוצצו. אבל אין על המזיק להרחיק את עצמו היות ועשה ברשות בשלו, ולא בדבר שמזיק מידי, ולא היינו גירי דיליה, ולכן צודק המתנגד. ועי' בשו"ע בסימן קנה סעיף כז, והנה מהגמ' בב"ב כז ב בפירוש משנה זו שנחלקו ריו"ח ור"ל ניתן להבין שעל בעל האילן לקוץ, ובפשטות

המשנה הקודמת שם דאילן הנוטה על שדה חברו המשמעות היא דבעל השדה קוצץ, וממילא המשכיות המשנה ג"כ תתבאר לפי"ז דבני רה"ר קוצצים. וכן פשטות לשון הטור שם אילן חברו הנוטה לתוך שדהו קוצץ וכו' משמע שעל הניזק להרחיק א"ע. [וכ"מ מהמשך השו"ע בסעיף כח דהניזק קוצץ. אמנם מהמובא בפת"ש קנד סקי"א משמע דבעל האילן קוצץ]. ובראשונים אין אף אחד שמפרש שבעל האילן קוצץ. ויש ב' ראשונים שמפורש בדבריהם שהותר לניזק לקוץ את הענפים שמפריעים לו. וז"ל יד רמ"ה שם: ולית ליה לבעל השדה למיקץ אלא מלוא המרדע שעל גבי המחרשה וכו'. וז"ל המאירי שם: הרי העובר יכול לקוץ מן הענפים התחתונים עד שיהיה גמל ורוכבו וכו' ושמא תאמר והרי חוזרין וגדלין לאחר זמן והיה לנו להתירו לקוץ בכדי שלא יחזרו ענפיו ויגדלו וכו'. עכ"ל. מוכח שאין על בעל האילן חיוב להרחיק ענפיו מלהזיק בני רשות הרבים, וע"כ צודק השכן המתנגד שישלמו מכספי ועד הבית לקציצת האילן. ובזכרוני שכן הורה אמור"א בשאלה זו.

[שו"מ בחט"ז שציין אמור"א זללה"ה דלפי הנתיחה"מ בסו"ס קנה דיש "גירי דממונא" שחיובו בהם כגירי דיליה, על בעל האילן לקוץ, אולם הביא שם שהחזו"א ב"ב סי' א אות ג מביא מכל הראשונים להוכיח דלא כהנתיחה"מ הנ"ל. והכריע ביניהם דבמקום פלוגתא ודאי שאין מוציאין ממון מהמוחזק עכ"ד].

1888.

נשאלתי מנהג שהזיק רכב אחר ע"י תאונה שעשה, והניזוק תבעו 5 אלף שקל מחיר הרכב כולו, בטענה שאינו שווה כלום (ולא היה ביטוח). ואחרי ששילם לו את כל הנזק הנ"ל הלך הניזק ומסר הרכב לתיקון, וטוען המזיק אחרי ששילמתי לך הגרוטאה שלי. והניזק טוען שבגלל התאונה הפסיד ימי עבודה, וגובה את זה ברכב השבור מלבד תשלום הנזק עצמו שהיה ערך של כל הרכב כולו.

והשבתי שצודק המזיק, ולכן אם הרכב בר תיקון צריך לשלם נזק רק של תיקון. ואם משלם רכב במלואו מקבל את השברים של הניזוק. ועל הפסד ימי עבודה אין תשלום שבת על כלים, ולא שבת דאדם שלא ע"י היזק גופו, שזה גרמא.

1889.

נשאלתי אודות ילד כבן ארבע שאמו עדיין לא סיפרה את מחלפות ראשו ומעוניינת שיהיה לו שיער ארוך עוד, והשואל רוצה לקחתו בלי ידיעת האם לגלחו ולהשאיר לו פיאות כדין, ומבקש הסכמת הרב.

והשבתי שאין בזה שום מצוה, ויתן לאמו להחליט ולעשות בענין זה מה שרוצה.

1890.

נשאלתי: כתוב בגמ' גיטין דף יט עמוד א: בכל כותבים בדיו בסם בסיקרא ובקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא של קיימא, ולא ראיתי מי שביאר לכמה זמן זה צריך להתקיים. הרי כל כתב בסוף נמחק. והנה לגבי דין כתב בשבת נחלקו המנחת שלמה חלק א סימן צא והמנחת יצחק חלק ז סימן יג האם מספיק שיתקיים יום אחד או שצריך יותר. האם ניתן לומר שאותה מחלוקת תהיה בגט?

והשבתי: ההנחה שבשאלה אינה ברורה לי מצד המציאות, ובפשטות המציאות היא שכתב קיים כל עוד שהנייר קיים, הנייר מתבלה ומתפורר והשטר אבד וכלה, אבל לא נמחק.

לגבי הנסיון לדמות לענין חיוב במלאכת כותב, לענ"ד אי אפשר להשוות לענין כלל. ויש כאן הנחה קודמת שצריך לדעת לגבי המשנה בגיטין: לא רק גט צריך כתב שאינו נמחק אלא כל השטרות, ולא הכוונה מלאכת כותב שקיים לעולם או פרק זמן מסויים שלא יימחק מאליו, אלא סוג כתב שאי אפשר למוחקו בפעולה יזומה. והטעם הוא בגלל ששטר וכן גט הוא עדות ויכול להזדייף והוי כמזוייף מתוכו, דכתב שיכולים למחוק ולשנות פרטים הוא פסול לכל השטרות. אבל כתב שא"א למוחקו בידים, ואם מוחקים בכוח זה נראה אח"כ שזה כתב על גבי מחק, אין חשש כתב מזדייף וכשר. אבל על טווח שהכל יישאר לא מדובר בכלל.

והשיבני: לגבי ההנחה שבשאלה, מהניסיון המצטבר בדרך כלל הקלף מחזיק יותר מהכתב. לראיה יש את המגילות הגנוזות, בנות 1800-2000 שנה, בעוד הן נשארו שלמות (חלקן משחירות עם השנים - תלוי באיזה תנאים הן נשמרו) הכתב שלהם ללא ספק דוהה עם הזמן (הדיו אכן משאירה רושם על גבי המגילה וניתן לשחזר את הכתב ע"י צילום באורכי גל שונים). דוגמא נוספת היא מגילת העצמאות של מדינת ישראל הצעירה - בעוד שחלק מהחתימות בתחתית המגילה נמצא כבר במצב דהיה מתקדם (אחת מהסיבות היא איכות דיו נמוכה/דיו חומצית), המצע ממנו עשויה המגילה מחזיק מעמד יפה מאוד.

והשבתי: כבר כמה דורות שאין כותבין גיטין על קלף אלא על נייר עבה. וכך מבואר בדברי הפוסקים מלפני 150 שנה לפחות. בעיקר בגלל שבנייר פחות ראוי להזדייף, כי בקלף אפשר למחוק מחיקה אומנותית בלי שרואים שנקלף מהקלף במקום שהיה כתוב ובנייר/בריסטול וכדו' כל גירוד דיו משאיר רושם של קילוף.

1891.

נשאלתי אם מותר לאפות פרוסות או פלחי תפוזים ופירות הדר של שמיטה (מאוצר בית דין), שעושים עמהם עוגות ועוגיות מיוחדות.

והשבתי שאסור שאי"ז דרך אכילתם. (ובפרט שהרבה אינם אוכלים את הפרי שמעל העוגיה, ומשליכים את זה בתור "קישוט" בלבד).

1892.

טוען המגרש שהוא פטור מכתובתה, והיא תובעת מלוא התחייבותו (10,000 שקל) ומציגה הכתובה מתאריך א' בשבט. בתחילה טען שכך אמר לו רב, אח"כ טען בגלל שזה היה בתוך ג' חדשי הבחנה ושיקרה בחתונה שכבר עברו ימי הבחנה (תעודת גירושין הקודמים שלחה לבי"ד והיה ניכר בכל מקום שרשום התאריך שהוא הדבקה, והתאריך שהיה שם הוא יט בתמוז בשנה שעברה). ונלע"ד דזה אינו טעם ליפטר מתשלום כתובה. דאף שהרמ"א בסי' יג סעיף י מביא דעה שיוציא גם נשאה בשוגג, ובמי שנפסק עליו להוציא יש כלל שתצא בלא כתובה כדלקמן, מ"מ כל הדין להוציא הוא בתוך הג' חדשים ולא כשכבר כלו והסתיימו, והרי גם מי שגירש מחמת זה אינה אסורה עליו להחזירה לאחר ג"ח הבחנה, כלומר שאין נישואיהם כעת באיסור. וילע"ע בזה.

ושוב טען שהתברר לו שבשבועיים הראשונים שהכירו, עדיין היתה אשת איש ושיקרה לו שהיא כבר גרושה. ויש לו אסמכתא לזה מהודאתה במסרון ששלחה כעת לאחותה, והאחות היא מראה לו. ולכאורה אף דאמת שהאסורה לבעל ולבועל תצא מזה ומזה בלא כתובה, כנפסק בגמ' והובא להלכה בשו"ע בסימן יא סעיף ג, זה הכל אם יש עדות, אבל אם זה על פיה הרי יכול לא להאמינה ואם זה חוץ לבי"ד וגם לא אמרה לו בעצמו, יכולה לחזור בה, ואין זה יותר מעיניה נתנה באחר שאם מאמינה הוא שוויה אנפשיה ואסור בה וחייב להוציאה, אבל משלם כתובתה.

ושוב נדרשה להביא את המעב"ד של הגירושין הקודמים ואת זה מנפיקים בביה"ד הרבני בכתב סת"ם, וזה לא היתה יודעת לזייף, והתברר שהגירושין היו בכ"ז חשון וכטענתו שהיה בתוך חדשי הבחנה. ומסתבר שאם היא הוחזקה זייפנית לבי"ד שאינה נאמנת בטענה שמגיע לה כתובה נגדו שטוען שלא.

והיות ותאריך הגירושין כבר ידוע, אפשר לחקור היטב מתי התחילה ההיכרות שביניהם, ושתודה בעובדות שהוא טוען.

נשאל הגר"ו מאדם שהולך לעבור ניתוח "לייזר" ונצרך לחתום בין הטפסים לביה"ח גם על סעיף שאם יהיה תביעה מקום הבירור הוא בימ"ש פ' בישראל. והשאלה היא האם יש בזה איסור ערכאות לחתום על הסכמה לזה מראש.

ולכא' פוק חזי מאי עמא דבר, שכל הביטוחים מתנים כן בפוליסה ואין דעה שאסור לעשות ביטוח. וצ"ל שהסכם מראש מה יהיה אם וכאשר, אינו דיון בערכאות, ואין איסור אלא לדון שם ולא להתנות תנאים עם רישום שם כזה. והרי אין החתימה מחייבת לדון שם שתיחשב לתחילת הליך, כי כלל לא ידוע וצפוי שתהיה איזו תביעה בעתיד. ואפילו יהיה לו סיבה לתבוע אותם, אם אסור בימ"ש יכול לוותר ולא לתבוע. ויכול גם אחרי החתימה בקרות סיבת התביעה לנסות לתבוע בבי"ד והם יהודים וחייבים ללכת לד' למרות הסיכום מראש כמ"ש הב"י בשם הרשב"א, ומה שהם יסרבו הרי יתיר לו ללכת לבימ"ש. לכן איני רואה סיבה לאסור לחתום.

שאל הגרדי"ק דכמו שיכול להחיל תרו"מ ע"י נוסח "כל ההפרשות וכו' יחולו כמו שכתוב בנוסח וכו'" בלי לפרט הפרטים כעת, שיהיה שייך להחיל על צוואות נוסח כללי בפני עדים, דגם מי שחתם צוואה חוקית שאינה הלכתית (כלומר לשון ירושה אחר מאה ועשרים למי שאינו יורש ע"פ תורה), שמקנה בפניהם את כל ההקנאות שרשומות בצוואות המשפטיות שיחולו כדין (כלומר בקנין ובשעה א' קודם מיתתו). ומדוע האריכו הפוסקים לנסח צוואות הלכתיות מפורטות, והזהירו לא לעשות צוואות חוקיות שאינן הלכתיות. הרי אפשר לתקן תקנה כללית "כל המתנות או הירושות יחולו כמו שכתוב בשו"ע בקנין וכו'".

ונראה דאמנם מפורש בפוסקים בכ"מ שהקנאה בלשון כללית מועילה, אפילו בלי פירוט איזה קנין על מה. כגון מ"ש בשטרות "והכל נעשה בקנין היותר מועיל כתקחז"ל", שמפרשים אח"כ שהכל חל לפי עניינו בלי שנעשו קניינים נפרדים בפועל, מה חל עם סודר ומה עם קנין אחר. וכע"ז באלומי מידי דשטרא המובא בסמ"ע סימן יב ס"ק יח ע"פ השו"ע בסימן מ, וכמ"ש הרמ"א בסימן ריב סעיף א בשם המרדכי.

וכן כתב זקני האב"ד זצלה"ה בצוואתו שמקנה הכל באופן המועיל בקאג"ס ובאודיטא, ותול"מ. וזה חל גם על הקנאה למי שלא ראוי ליורשו ע"פ תורה ושלא שייך להקנותו בשאר הקניינים כגון חובות וחשבונות בנק שאינם בעין.

אולם כל זה דוקא כשאין עוד שטר סותר, אבל כשעורך צוואה משפטית ובמקביל צוואה מקוצרת הלכתית שבקנייניהן או זמן חלותן יש סתירה, הרי זה כבר שייך לסוגיית סתירה בין שני שטרות.

[והנני מעתיק מה שכתבתי בנימוקי תיק אחר כמה מראי מקומות בענין שני שטרות:

בכתובות דף מד א גופא אמר רב נחמן שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון אמר רב פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה פשיטא ראשון במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא וכל שכן ראשון במתנה ושני במכר דאמרינן משום דינא דבעל חוב הוא דכתב כן אלא אי שניהם במכר שניהם במתנה ביטל שני את הראשון, וכו'. כלומר שאם יש תוס' בשני שניהם קיימים, ואם אין תוספת בשני ביטל השני את הראשון ורק שני קיים.

ובגמ' לא מפורש מה יהיה הדין בשטרי חוב, ויש דברים מפורשים בענין בדברי הרי"ף שם וז"ל: הא דאמר רב נחמן ביטל שני את הראשון הני מילי בשטר קרקעות ומאי דדמי להו כגון כתובת אשה אבל בהודאות והלואות גבי תרוייהו כל חד וחד לפום שעבודא דיליה וכו', והעתיקו ברא"ש שם בסוף אות ה. ועי' בספר התרומות שער סו חלק א אות ד וז"ל: ויש לברר מי שהוציאו שני שטרות של חוב על אחד מסכום אחד ונכתבין ביום אחד אם בטל השני לראשון אם לאו. על זה גרסינן בכתובות פרק נערה שנתפתתה אמר רב נחמן שני שטרות שיוצאין על זה בטל השני את הראשון. והלכתא כוותיה. עכ"ל. משמע דפליג על הרי"ף והרא"ש.

וגם אם אין הכרע מהסוגיא דכתובות לגבי שטרי חוב כה"ג שיבטל שני את הראשון, לא יהיה יותר מסתירה בין שתי לשונות דמסתמא י"ל שזה ספק ולכן יד בעל השטר על התחתונה ויד המוחזק על העליונה, לפרש כפי הפחות שמבין שניהם, מדין המוציא מחברו עליו הראיה, וכן מבואר בתוס' בב"ב דף סב ב ד"ה אתמר, ובשני שטרות ביום אחד לא התפרש בגמ' דיחלוקו או שודא, וצ"ל המע"ה. אולם הרא"ש שם בסוף אות ב' נקט דאם ניתן להבין מסתירת הלשונות מה התכוונו הצדדים יכול הדיין לדון עפ"ז אפילו שאין זה משמעות מפורשת, ואפילו אם זה נלמד גם מהשטר הראשון, ולא אומרים שזה לשון בטל.

ועי' ברמב"ם בפרק כא מהלכות מכירה הלכה טו ובכס"מ שם, ובמחבר בסימן ריט סעיף ב ובהגר"א בסק"ג ובחכמת שלמה לגרש"ק שם]. וילע"ע בזה.

בנין שג' שכנים בנו יחידות על הגג, ואחד מהתחתונים עשה אסיפה לפני שנתן רשותו ודרש מבוני הגג על חלקו בתור שיש לו חלק בגג המשותף שמוותר עליו, שהם לבדם ישאו בהחלפת האינסטלציה הישנה בבנין. ורק אחד מהבונים חתם ע"ז. ויהי אחר הבניה נעשה פיצוץ ואותו חותם הזמין קבלן להחליף, ושני הבונים האחרים טוענים שלא הסכימו. ושכן אחר שואל אם חייב לשלם חלקו היחסי בעלות החלפת האינסטלציה. וצדדי שאלתו הם האם חל מה ששכן אחד תבע על כל הבונים בלי שחתמו ואז זה פוטר את השאר מלשלם כעת חלק, או שלא.

והיות ויש כאן הרבה צדדים לשאלה אין ברירה אלא שיהיה רב מוסכם שישמע כולם, ולא שכל צלע יתייעץ עם יועץ אחר ויהיו סתירות בין הסיפורים וממילא בין התשובות.

ולעצם השאלה נראה שהחוב של כל השכנים לשלם על אינסטלציה הוא ברור ומוחזק הן מצד שזה רכוש משותף ומחויבי שותפין זל"ז והן מצד שמשתמש בזה כאמת המים שכולם משתתפים עם התחתון, והצד להיפטר הוא המחודש, ואם אינו ברור הוי כאיני יודע אם פרעתיך ולא כאיני יודע אם נתחייבתי.

אם שכנים קבלו זכויות ממוניות בגג משותף על סמך סיכום של תמורה מסויימת, ברגע שהחזיקו בגג חל חיובם כדין הזהב קונה את הכסף, ואפילו אם לא חתמו ע"ז. אבל אם החלו לבנות לפני האסיפה והסיכום בעל פה שהגיע רק אח"כ אין מה שמחיל את החיוב לתמורה אם לא נעשה ע"ז קנין.

שכן שחתם על חיובו לתמורה כנ"ל ושני אחרים שבונים בגג המשותף לא התחייבו אם חל חיוב הראשון או שלא חל עד שכולם יחתמו, זה תלוי אם החתימוהו על נוסח מחייב פרטי או נוסח משותף. והכלל הוא שכל הסכם שתלוי בכמה צדדים לא מתחיל לחול על אף צד לפני שכולם חתומים.

וגם אם חל החיוב של הבונים לשכן שדרש שישלמו אינסטלציה, אין זה פוטר את כל היתר מלשלם עתה כל חלקם, אלא רק את חלקו של אותו מחתים, כי הוא יכול לדבר על חלקו בגג תמורת חלקו באינסטלציה ולא תמורת חלקו בגג שישלמו לשכנים אחרים אינסטלציה אחרי שאת הגג קבלו חנם או תמורת הרחבות אחרות. אלא אם כן האסיפה היתה בשם כלל השכנים רק ששכן אחד היה "ראש המדברים" אז הדיון הוא לפטור את כולם עתה מתשלומי האינסטלציה.

ועוד יש מקום לברר אם אין עיקר החיוב על הבונים העליונים בגלל שפיצלו דירות וכידוע שזה הגורם הנפוץ כיום שהתשתיות אינן עומדות בכפל העומס שעליהן. (ובאותה מידה יתכן שפוצלו דירות אחרות בקומות התחתונות, והם השותפין לגרמת ההיזק). ושותפין חייבים בגרמא.

השאלה: א. אדם שיש לו 2 תביעות על חבירו – לדוגמא - (א) שחברו פיטר אותו מעבודתו שלא כדין, (ב) שחברו הוציא עליו שם רע, והגיע לו היזק מזה – האם בעת שתובע את חברו בבי"ד – הם נחשבים ב2 תביעות, - לענין (א) שיכול לתבוע כל תביעה בנפרד בשתי בת"ד, (ב) שחבירו יכול לומר שעל תביעה אחת אני רוצה להתדיין בבי"ד אחר [או שניהם בשתי בתי דינים נפרדים].

ב. מה תהא הצעת בי"ד לענין שיתבע אותו בשתי דינים בנפרד – או בבי"ד אחת.

ג. בציור דלעיל: והיו 2 אנשים שנתפטרו מאותו בעל הבית – האם יש להם להגיש תביעת ביחד או בנפרד.

ד. בציור דלעיל: אם היה שם 2 בעלי בתים שפטרו – האם התביעה הוא על שתיהם ביחד – או שאפשר לתבוע אותם בנפרד – ואם אפשר לתבוע בה"ב בבי"ד אחד, והשני בבי"ד שני.

אשמח לקבל מענה על השאלות ותזכו למצוות, ולהביא שלום בעולם.

התשובה: שלום וברכה,

בכל שאלות כגון אלו, יש להתקבלו מנהגים או נהלים שונים בבתי דינים, ואי אפשר לקחת את השורות הבאות בתור פסק הלכה, רק בתור מראי מקומות.

א. אלו ב' תביעות נפרדות. אלא שכל הזכות של הנתבע לבחור בי"ד אחר הוא משורש דין המוחזק, ושאין הנתבע חייב להוציא ממון להגיע לבי"ד של התובע. ולכן אם הנתבע כבר מתייצב בתוך בי"ד ומקבל עליו לדון בתביעה א', אינו יכול לומר שם שאינו רוצה לדון על תביעה ב', כי הוא כבר שם ואין לו הוצאות.

ואם התובע הוא זה שרוצה לתבוע רק תביעה אחת, אין הנתבע יכול לחייבו לדון על תביעה שניה דוקא כאן, כי אין נתבע יכול לתבוע את התובע לתבוע אותו בכלל. וכשירצה מתי שירצה יתבענו איפה שירצה. אלא אם השיהוי גורם לנתבע הפסד כגון דזיילי נכסיה ע"י שידוע שאמורים לתובעו.

ב. לבי"ד אין הצעה בענין. אין מכריחים תובע לתבוע. אבל יש היכי תמצי שהדין מחייב לדון בהכל, למשל מתי שיש תביעה נגדית, וחלק מהטענה של הנתבע זה תפיסה או טענת פטור בגלל שהוא ניזוק וכדו'.

ג. כל תובע הוא תביעה לחוד, אא"כ הם שותפין שהתביעה שלהם אחת ומשותפת.

ד. כנ"ל. כל נתבע הוא לחוד. הבעיה היא שיש היכי תמצוי שזיל הכי קמדחי ליה וזיל הכי קמדחי ליה והמע"ה ויצא קרח מכאן ומכאן, ורק בהתייצבות שניהם יצא דין לאמיתו. יש גם היכי תמצוי שצריכים להזדקק לשני בשביל בירור הענין של התביעה על הראשון, ואינו יכול להיות עד כי הוא עצמו נוגע בדבר, אז מחייבים אותו לקבל סמכות הבי"ד ג"כ. אבל אינו חייב לבחור אותו בי"ד שבחר הראשון.

ברוך רחמנא דסייען עד כאן, הוא יזכנו לכתוב ההמשך בחלק י"ג

מפתח התשובות של חלק זה על סדר ד' חלקי השו"ע

(לפי מס' העמוד שבחוברת)

גזילה, 24, 30, 66, 96, 100,	אה"ע
109, 110, 111, 116, 125,	גיטין, 52, 53, 73, 74, 146
135	יוחסין, 15, 59, 134, 144
גניבה, 141	כתובה, 120, 147
דיינים, 33, 41, 58, 81, 119,	נישואין, 78
126, 151	נכסי מילוג, 92, 113
הלואה, 80	סוטה, 81
הלואה, 29, 100	עגונות, 32
השבת אבידה, 129	שינוי שם, 72
זכיה, 138	או"ח
חזקת קרקע, 34, 50, 52, 59,	ארבע מינים, 38
66, 77, 143	בית כנסת, 92, 94, 99, 102,
חלוקת שותפין בקרקע, 133	104, 105, 128
יורד לאומנות חברו, 122	בית קברות, 70
ירושה, 13, 34, 35, 41, 56,	ברכת הנהנין, 58
64, 112, 127	ברכת הראיה, 54
מוסר, 57	חול המועד, 37, 38, 49
מזיק, 50, 55, 69, 72	חזקת מצוה, 129
מחילה, 144	יום כיפור, 93
מציאה, 35, 58, 66	יציאה לחו"ל, 37
מצרנות, 34	מאכלים, 63
מתנה, 16, 124	סעודה, 37
נזקי אדם, 18	קדיש, 73
נזקי בור, 123	שבת, 16, 61, 132
נזקי ממון, 145	שליח ציבור, 102, 104
נזקי שכנים, 17, 26, 50, 62,	תספורת, 70
65, 67, 72, 79, 81, 90, 98,	תענית יא"צ, 19
144	תפילה, 63
סרסור, 109	תפילין, 101
עדות, 143	תשובה, 31, 37, 108, 109, 110
ערכאות, 13, 47, 79, 124, 148,	חו"מ
פועלים, 68, 71, 80, 114, 128,	אומנין, 54, 132
133, 137	אונאה, 90, 115
פרוזבול, 19, 21, 22, 27, 28,	אסמכתא, 119
30, 31	אפוטרופוס, 14, 20, 80, 105
פריקה וטעינה, 56	ביטוח, 64
עוואה, 148	גביית מלוה, 138
קניינים, 26, 36, 38, 39, 55,	
65	

גרים, 24, 135, 141	קנינים, 137, 139
טבילת כלים, 121	שאלה, 138
ירושת שררה, 128	שומרים, 24, 25, 51
כיבוד אב ואם, 56, 71, 117	שותפין, 63, 76, 77, 83, 87
לויה וקבורה, 73	119, 136
מזוזה, 19, 122	שכירות בתים, 17, 18, 33, 37
מעשר כספים, 132	57, 59, 62, 67, 92, 99
נדרים, 68	שכירות פועלים, 26, 35, 57
פאת הראש, 145	61, 70, 105, 107, 109, 114
עדקה, 15, 25, 60, 91, 93, 94	115, 116
100, 124, 129, 136, 142	שכנים, 14, 68, 95, 138, 141
143	150
עלית כבוד, 121	שלוחין, 22, 30, 72, 120, 128
קבורה, 135	תפיסה, 91, 143
ריבית, 16, 59, 78, 112, 120	יו"ד
133	ביעים, 121
שביעית, 55, 147	ביקור חולים, 89, 121
תלמוד תורה, 118, 128	בשר בחלב, 66
	בשר שנתעלם, 123